

- Digitalisierte Fassung im Format PDF -

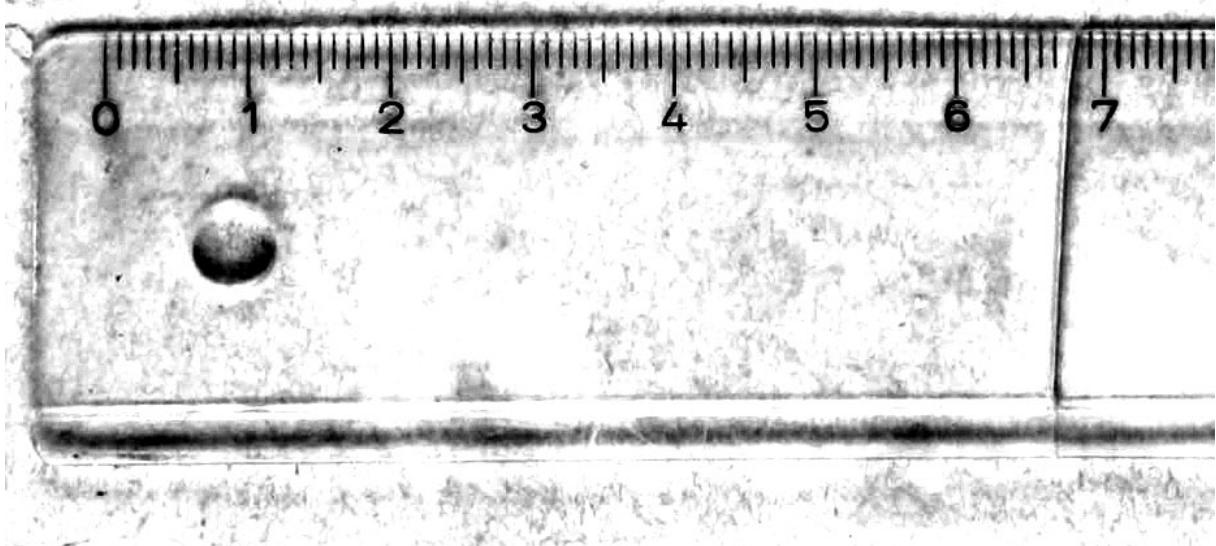
Florum, et coronariarum odoratarumque nonnullarum herbarum historia

Rembert Dodoens

Die Digitalisierung dieses Werkes erfolgte im Rahmen des Projektes BioLib (www.BioLib.de).

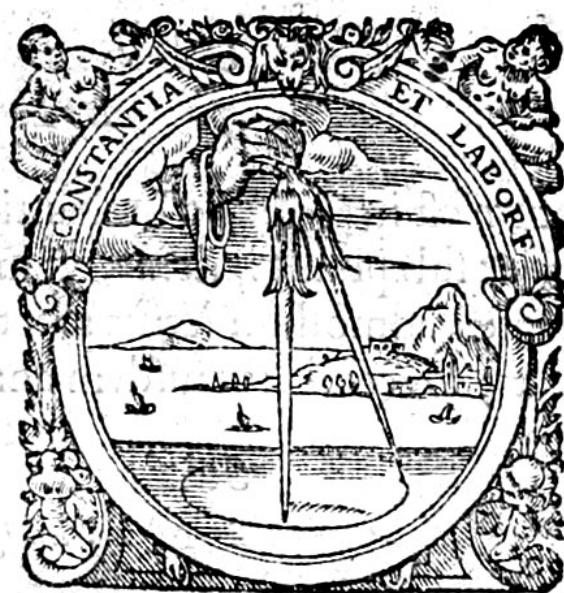
Die Bilddateien wurden im Rahmen des Projektes Virtuelle Fachbibliothek Biologie (ViFaBio) durch die [Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg \(Frankfurt am Main\)](#) in das Format PDF überführt, archiviert und zugänglich gemacht.

FLORVM, ET
CORONARIARVM
ODORATARVMQVE
NON NULLARVM
HERBARVM
HISTORIA,

REMBERTO DODONAO
Mechliniensi Medico auctore.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini.

M. D. LXVIII.

N° 10
10
mattes cöster

hat
20. 1. 94
W.

SUMMA PRIVILEGIORVM.

CAUTVM est Regio priuilegio , ne quis alius
præter Christophorum Plantinum , librum
cui titulus est , *Florum & coronariarum odoratarumq;*,*
nonnullarum herbarum Historia, Remb. Dodoneo Mechli-
niensi Medico auctore , imprimat, vel alibi impressum
vendat hinc ad sexennium , sub pœna confisca-
tio-
nis librorum , vt latius patet in litteris datis Bru-
xellæ 2. Decembris M. D. L X V I I .*

Subsignat.

De Langhe.

Idem cautum est in Consilio Brabantiae, ad toti-
dem annos , & sub pœnis ijsdem , vt in superiori
Priuilegio ; quemadmodum latius patet in litteris
datis Bruxellæ 3. Decembris eiusdem anni.

Subsignat.

De Langhe.

CLARISSIMO AC
AMPLISSIMO VIRO,
D. IOACHIMO HOPPERO, AV-
ratæ militiae Equiti, Domino de Dalem,
Regis Consiliario, & supplicum libello-
rum magistro, cognato suo, Rembertus
Dodonæus Medicus. s. P. D.

E FLORIBVS, odora-
tisq; ac coronarijs stirpi-
bus, Clarissime Ho-
PPE, multa nobis di-
cenda occurrerent, si
per omnes dicendi lo-
cos discurrere, & en-
comium scribere cogitaremus: sed id fa-
ciendum non instituimus, abunde esse ra-
ti, vtilitatem eorum & quantum mate-
riæ Medicæ conferant, in hac, ad te, præ-
fatione paucis ostendisse. Nam de inuen-
tione ac origine florum herbarumque: de
amœnitate, quæ hortis, viridarijs, ac om-

nibus ferè locis ex ijs accedit : aut de ea quæ ex aspectu , odore aut tractatione florū , voluptas animi aut recreatio concipiatur, quid refert verba facere? De origine siquidem ac inuentoribus florū herbarumque , multa fabulosa apud Poëtas & alios subinde auctores , tam Græcos, quām Latinos reperiuntur , quæ longum & per quām molestum foret huc referre . Maximum verò ornatum , maximumque decorum, summamque gratiam, hortos hinc accipere , notissimum est . Neque etenim ex vllis quantumuis artificiose contextis , aut coloribus ornatis , topiarijs vel perticalibus scenis , vmbraculis aut alijs hortensibus operibus , tantum ornatus his accedit , quantum ex floribus , herbisque odoratis coronarijsue ; absque quibus etiam omnia hortensia opera , ornatu , gratia , & amœnitate destituuntur . Voluptas autem & animi recreatio ex his ipsis, non nisi honestissima esse potest . Ad id enim quod pulchrum honestumque, hominem commonefaciunt . Suggerunt siquidem flores sua pulchritudine, coloris elegatia, formæ præstantia , odoris suauitate ac fragrantia , generolis

nerosis animis honesti pulchriqué, & omnium virtutum recordationē. Turpe namque, vt quidam sapiens ait, fuerit, pulchra contemplantem, pulchra tractantem, pulchrisqué in locis versantem, non pulchrum aut turpem habere animum. Utīlitas porrò quæ à floribus materiæ medicæ, & pharmaceuticæ accedit, non exigua aut sterilis, sed fœcunda, varia & omnino multiplex est. Profunt vel solo odore, non parum: deinde & alijs suis facultatibus, flores quamplurimum. Odore siquidem spiritus refouent, reficiuntqué; collapsas vites redintegrand; torpentinum animum non rarò excitant; subinde remorantem somnum clemēter conciliant; & inter ea quæ ὁσφραντὰ siue odorabilia nuncupantur, principem facile locum tenent; facile videlicet parabiles & amica naturæ consuetudine familiares. Alia etenim quæ ab Indis, extremoé Oriente aut Occidente odorata aduehuntur, nō ita familiaria sunt, sumptuosa interim, neque cuiuis statim & promptè parabilia: flores verò horti, & subinde arua sponte etiam suppeditant. Alijs verò suis facultatibus, calfaciendi videlicet, re-

frigerandi, reprimendi, corroborandi, concoquendi, digerendi, discutiendi, resoluendi, aperiendi, attenuandi, leniendi, & si quæ sunt similes; sic conducibiles flores sunt, ut nulla corporis pars male affici possit, cui non ex floribus remedium adhiberi queat: paucæ item compositiones mixtaque medicamenta, quæ non flores aliquos admittant. Capitis doloribus & plenisque alijs eiusdem morbis, flores medellam conferunt. Pulmoni, lateriue dolentibus flores præsidio sunt. Ventriculum corroborant: aluum laxiorem reprimunt; eandem adstrictam laxant & aperiunt. Iocinoris & Lienis medicamentis flores permiscentur. Si calculi, coli aut vesicæ dolor vrget, flores præsto sunt. Vteri dolores leniunt: inenses sistunt & citant. Antidotis & alijs compositis medicamentis magna vtilitate admiscentur. Recipiuntur in cataplasmata, malagmata, emplastra, vnguenta, fotus, balnea. Rara absque floribus enemata. Oleorum ex floribus multæ compositiones. Condiuntur flores. Fiunt ex floribus tragemata, serapia; elicitur ex ipsis liquor. Vino, melli, aceto, flores vires

com-

communicant. Ita nullam alicui stirpi in-
didisse facultatem natura videtur, quam
non & floribus communem fecerit, & sub-
inde etiam cumulatiūs contulerit. Et tan-
tum quidem abest, vt florū materia vel
ieiuna sit aut sterilis; vel ad medicinam ni-
hil faciat; vti sycophantæ & calumniato-
res quidam indocti clamitant, qui non mo-
dò florū, verùm omnium herbarum ac
simplicium medicamentorum, adde etiam
compositorum notitiam, medico non ne-
cessariam opinantur; imò veluti super-
fluam temerario ausu damnant: ad solos
Pharmacopœos eam, aut mulieres reij-
cientes, & pertinere iudicantes. Qua vel
sola sententia se indignos titulo ac nomi-
ne medici planè ostendunt. Nam ita co-
hærens stirpium, herbarum & reliquorum
simplicium medicamentorum, & multo-
rum compositorum cognitio, alijs artis
partibus est, vt nemo verè Medicinæ co-
gnitionem habere queat, qui notitiæ eo-
rum rudis sit & imperitus: vt & nos alibi,
& Galenus quoque ipse manifestis verbis
scriptum reliquit. Si etenim omnis artifex
artis suæ instrumenta cognita & in nume-

rato habere debet , quomodo ea ignorans medicus , ab artis suæ imperitia excusari poterit ? Inter instrumenta siquidem quibus ars medendi in curationibus morborum vtitur , ipsæ sunt stirpes earumque radices , cortices , medullæ , folia , flores , fructus , semina , succi , lacrymæ , & quæ sunt alia . Necessum namque est huiuscmodi medicos sæpenumerò hæsitare , & veluti paladundos diuagari , ac in grauissimos perniciosissimosque errores labi . Veluti non ita pridem in celebri quadam ciuitate medico cuidam , magnifico tamen titulo superbiéti accidisse , à fide dignis accepimus . Præscripserat is cuidam Diagridij drachmas duas ; monente autem Pharmacopœo excessum quantitatis esse nimium , & percutante eo , an pro Diagridio cogitasset Diatragachantes scribere ; responsurus interrogauit an ne idem Diagridium & Diatragachantes esset . Adeò stupidus , omnisq; materiæ medicamentorum , atque etiam artis ipsius magnificus iste λογιάτρος fuit : vt quantum inter Diatragachantes arteriacam compositionem , ac Diagridium medicamentum potentissimum bilem per aluum

uum subducens , discriminis fuerit , planè ignorauerit . Alius nuper aquam elici voluit ex herba quæ Latinis Thyrſus dicitur (ita siquidem ſcriptum eius habebat) ipſe tamen & multum arrogans , & fastu quodam ſibi plurimum in modum placens ; persuadumque habens , ſe omnes quotquot ſunt medicos iudicio & eruditione ſuperare , quum tamen ferò artem cognoscere cœperit ex pēdotribā medicus factus . Meminiffe hunc oportebat Thyrſum non aliquam herbam eſſe , ſed propriè quidem haftam aut facem hederis obuinctam ; metaphorice verò Thyrſos , cuiuſuis herbæ cauiculos ſuperores , in quibus flores gi gnuntur , appellari . Fuit & olim medicus quidam , qui vbi apud Galenum in compositione quadam Origani Onitidis nomen reperifſet , ægrotanti mox cuidam compositionem quandam parauit , quæ Onitidem recipiebat . Hic Pharmacopœo ignorantι qualis herba Onitis eſſet ; & percutianti , quum non haberet quod responderet ; ſuggerenti an Ononidem putaret ; mox annuit , ac pro Origano Oniti de , Ononidem ſubstitui permifit ; herbam

A ſ mul-

multum ab Origano Onitide differen-
tem. Atque in tales errores medicos per-
ducit, & stirpium materiæque medicæ im-
peritia, tum & neglecta ea artis pars, quæ
sola propriè Medicinæ nomine appellari
meretur: curandorum videlicet morbo-
rum ratio ac methodus. Fieri etenim non
poterit, ut doctus & in operibus artis ver-
satus exercitatusque Medicus, in huiuscem-
odi errores labatur. Dosim siquidem,
iustumque pondus singulorum exactè te-
nebit: ignota, vana, & quæ in rerum na-
tura non sunt, aut quæ ipsi somnianti vel
deliranti occurserunt, ad usum ducere non
putabit: in veterum compositionibus si-
vnum aliquod desideretur, non nomine
ac appellatione simile, sed viribus ac fa-
cultate respondens substituet, alteriusque
deficientis loco addet. Ex his quantum
stirpium materiæque medicæ notitia, me-
dico sit necessaria, plenè & abundè con-
stare potest: & quām nihil à nostra profes-
sione, aut artis in qua versamur exercita-
tione peregrinum aut alienum sit, hoc
quod tractauimus argumentum: quum
inter stirpes, non postremo flores sint loco;
& hu-

& humanis vſibus varijs multisq[ue] mo-
dis vtiles. Et de florū quidem vtilitate
hæc ſatis.

N V N C ad te clarissime ac amplissime.
Hoppere me conuerto , atque hanc no-
ſtam de floribus ac odoratis coronarijs-
que nonnullis herbis historiam , tibi offe-
ro & dedico : non modò diuturnæ noſtræ
amicitiæ veluti pignus quoddam apud te
futuram; aut abſentis cognati & amici *μν-*
υόσυνον ; ſed præcipue & maximè nonnul-
læ cōgratulationis ergô. Posteaquam enim
te magnis muneribus ac præmijs D. Phi-
lippus Hispaniæ &c. Rex Catholicus ſibi
obſtringat ac deuinciat, honoribus nō exi-
guis augeat ; alijque proceres & magna-
tes ſummis fauoribus profequantur; de his
tibi , Historiæ huius noſtræ dedicatione,
omnino congratulandum , pro ea, quæ in-
ter nos à prima adolescentia coaluit ami-
citia , putauit : ne videlicet amici & co-
gnati officio defuiffe videri poſſem. Solent
ſiquidem amici , prosperis & lætis amico-
rum rebus non ſolum gaudere & exulta-
re , verūm & verbis ac factis lætitiam ex-
primere & ostendere. Prodit igitur Histo-
ria

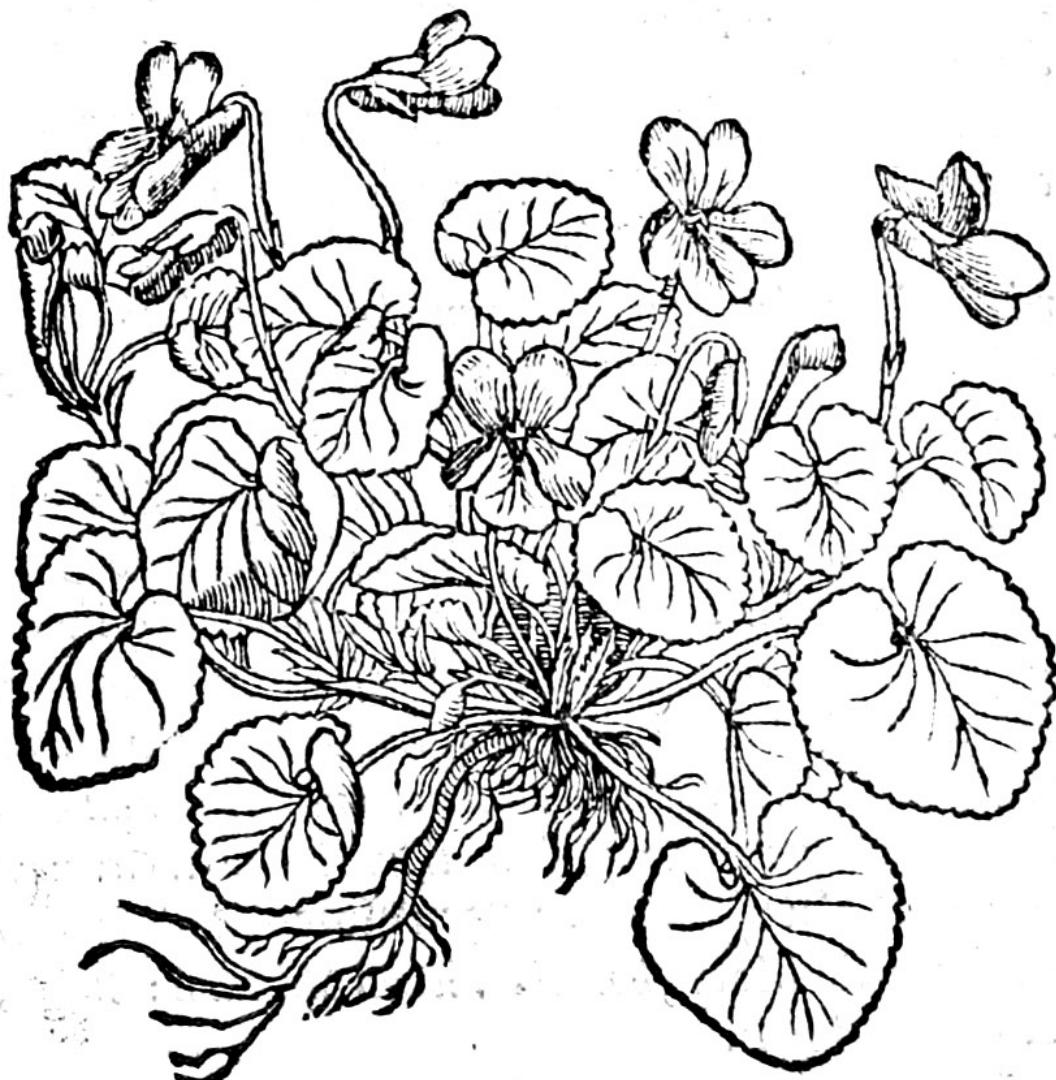
ria hæc nostra , & maximi ac potentissimi
Regis fauorem & munera , deinde & alio-
rum nobilium ac magnorum procerum
amicitiam tibi gratulans , omniaque fau-
sta & felicia deprecans . Reliquum foret
eam commédare , nisi iamdudum gratam
tibi ac iucundam futuram , certus essem .
Proinde & ne verbum ullum quidem ad-
do , optans modò , studiosis omnibus vti-
lem , & æquè ac tibi , acceptam esse posse .
Bene vale , clarissime D . Hoppere . Nonis
Ianuarij , Anno 1568 . Mechliniæ .

R E M -

13

REMBERTI DODONÆI
FLORVM ET CORONARIARVM
ODORATARVMQ VE NONNVLLA-
RVM HERBARVM HISTORIA.

DE NIGRA SIVE PVRPVREA
VIOLA. CAP. I.

NIGRA siue purpurea *Viola* mox à radice fo-
lia promit, multa, lata, venosa, per ambitum
leuiter crenata, hederæ foliis rotundiora, te-
nuiora, nigrioraq; præsertim parte superiore,
inter quæ medijs, tenuis exequunt styli, & in singulis flores
singuli,

singuli, pulchri, odorati, colore in cæruleo subnigro purpurei, nonnunquam sed raro candidi, ex quinque paruis foliolis compositi, quorum insimum maius; ac deinde pensiles caliculi, qui per maturitatem in tres partes debiscunt: semen paruum & in rotunditate oblongum est: radicibus tenuibus ac fibrosis firmatur. viret hyeme pariter ac estate, frigoris patientissima. locis opacis, iuxta dumos, muros, agrorum hortorumq; margines, pingui solo plurima frequensq; emicat: flores ut plurimum Martio, ubi serius Aprili producent mense.

EST huius generis quedam, florum foliola multiplicans, cum purpurea, tum candida, hortensis utraque.

EST & genus quoddam sylvestre, foliis minoribus, floribus pallidioribus, minus aut non odoratis: nascitur id, & locis quidem opacis, ac secus vias & margines agrorum, verum arido steriliq; solo.

V I O L A M autem Græci ιον, & ιον τωρφυροῦ, id est, Violam purpuream nuncupant. Theophrastus vero & ιον μέλανη, μελάριον, hoc est, nigram Violam; à nigricantis purpuræ florum colore. Plinius solam hanc Græco nomine, à ceteris Violis discerni, appellariq; ιον, & ab his Ianthinam vestim dici refert. Officinae latinum nomen seruant; at herbam Violariam nominant, & matrem violarum. Germani florem, blau veiel oder Wertzen violen: Galli similiter Violette de Mars, hoc est, Violam Martiam: Belgæ, violetten dicunt.

Ιον autem Græcis vocatum in Geponicis Nicander credit, ut refert Hermolaus, quod Nymphæ quedam Ioniæ, florrem eum Ioui primum dedere muneri. Alij ιον dictum affirmant, quod cum Io puellam adamatam Iupiter in vaccam conuertisset, terra florem hunc pabulo eius produxerit; qui propter ipsam factus, ab ipsa nomine accepit. Atq; inde etiam

Latinis Viola, quasi vitula, exrita litterat dici putatur. Seruius Violam Latinis etiam vaccinium, eadem occasione dici refert, locum enarrans Vergiliū in Bucolicis:

Alba Ligustra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Vergilius tamē Ecloga 10. Vacciniū à Viola differre ostēdit:

Et nigræ Violæ sunt, & Vaccinia nigra.

Vitruvius etiam Architecture libro septimo, Violam à Vaccinio distinguit. Nam ex Viola Silis Attici colorem, ex Vaccinio purpuram fieri elegantem memoriae prodidit. Tinctores, inquit, cùm volunt Sile Atticum imitari, Silis Attici Violam aridam coniicientes in vas cum aqua conferuescere color. faciunt ad ignem: deinde cùm est temperatum, coniiciunt in linteum, & inde manibus exprimētes, recipiunt in mortarium aquam ex Violis coloratam, & ex ea eretriam infundentes, & eam terentes, efficiunt Silis Attici colorem. Eadem ratione Vaccinium temperantes, & lac miscentes, purpuram faciunt elegantem. Quæ autem sint appellata Vaccinia, alio, & suo loco explicabitur.

A D Violas reuertimur, quarum & flores & folia temperiem habent frigidam & humidam. Et flores quidem omnibus internis inflammationibus, laterum potissimum & pulmonis, utiles sunt: pectoris, asperæ arteriæ, nec non fauicium asperitates & scabrities leniunt: iocinoris, renum, & vesicæ nimios calores restinguunt: ardantium febrium ardorem mitigant: bilis acrimoniam obtundunt: sitim arcent & sedant.

Q V O D ex ipsis fit δρόσετον, siue viti Actuarius nominat σεράπιον, si ex diluto decoquatur in quo pluries recentes Violæ fuerint maceratae, aluum lenit, & bilum per inferna educit, trium aut quatuor unciarum pondo sumptum.

F I T & ex Violis oleum quod refrigerādi humectandiq; potentia pollet: temporibus illitum, somnum clementer conciliat,

ciliat, quem calida aut sicca intemperies remoratur: cum
oui luteo sedis & hemorrhoidum dolores mulcet: additur
quoque utilissime cataplasmatis refrigerantibus, ac dolorem
sopientibus.

S I T autem oleum, in quo Viola macerantur aut ex im-
maturis Oliuis, Græci ὡροτριβὲς ή ὄμφακιον nominant:
aut ex Amygdalis dulcibus, vti Mesues ait: Sint & viola
ipsæ recentes humentesq; oportet. Aridæ etenim iam deper-
dita humiditate, & minus refrigerant, & caliditatis non-
nihil adeptæ videntur.

R E C E N T I O R E S aridas violas, medicamentis quæ
cor roborare creduntur, vtiliter admisceri sentiunt.

F O L I A Violarum in olere sumpta, refrigerant, hume-
stant, aluumq; leniunt: foris admota, calidas omnes inflam-
mationes mitigant, cum per se, tum cum polenta imposita.
Imponuntur & astuanti stomacho, & oculis, Galeno teste.
Dioscorides sedi etiam excidenti imponi scribit. Crapulam,
Plinius ait, & grauedines capitis impositis coronis, olfa-
ctuue discutiunt: anginas ex aqua potē.

I D quod purpureum est ex iis, comitialiibus medetur;
maxime pueris in aqua potum.

S E M E N Scorpionibus aduersatur.

D I O S C O R I D E S florem purpureum non viola, sed
Asteris Attici, cum aqua potum anginis & comitiali in
morbo pueris, auxiliari scribit. Ex cuius historia, hæc perpe-
Plinij locus ram Violæ apud Plinium accessisse suspicari, & non temere
suspectus. quidem, licet.

DE TRICOLORE VIOLA. CAP. II.

F O L I A tricolori Viole exigua sunt, ac initio quidem
rotundiuscula, deinde oblongiora, per ambitum modice ser-
vata:

rata: caules infirmi, tenues, angulosi, geniculati, palini longitudine : flores longiusculis pediculis insident, purpureæ
Violæ forma similes, & magnitudine ut plurimum pares,

B

triplici

triplici colore splendentes, purpureo videlicet, luteo, candidoq; vel cœruleo: quorum elegantia ac varietate colorum, maxime placent, cum odorem exiguum aut nullum habeant. In summis duobus flosculi foliolis, & subinde in inferioris, & quandoque etiam in meliorum extima parte, purpureus relucet *Viola nigra*. Mediis ut plurimum, ac non nunquam inferiori candidus aut cœruleus insidet. Luteus non raro inferius foliolum vel magnam eius partem, semper autem flosculi medium, inter cursantibus vna nigris aliquot radiolis, occupat. Semen exiguis, in rotunditate oblongis, vasculis, ochri magnitudine continetur, quæ decidentibus succedunt floribus, & ultro semine iam maturo dehiscunt. Radicibus nititur fibrosis. In aruis pluribus locis exit: nascitur & in hortis, & crebro quidem sua sponte, sylvestri speciosior & elegantior. Vere vna cum *Viola nigra* aut paulo post emicat, estate dein tota & maxima Autumni parte, ac subinde etiam hyeme floret.

I A C E A à plœrisque nominatur: est tamen & alia iacea quæ nigra cognominatur. Aliis, herba Trinitatis, propter triplicem floris colorem, dicitur. Nonnullis herba clauellata. Galli flores pensees nuncupant, qua etiam appellatione Brabantis ac vicinis Belgis innotuere. Germani Freyscham kraut vnd Dreyfelticheyt blumen appellant. Cum φλογί Theophrasti conuenire videtur, quod φλόξ ἢ φλόγιον etiam dicitur, & flos est tantum sylvestris absq; odore. Vere vna cum *Viola alba* aut paulo post exiens, plurimumq; durans: cuiusmodi hæc tricolor *Viola* est, quæ vti scripsimus, natura sua sylvestris est atque in odora, & diutine floret. φλόγα autem siue φλόγιον, Gaza Violam flammeam interpretatur.

Q V A L I T A T E M herba habet, frigidam quidem obscuram, sed humidam manifestiorem, lenti glutinosiq; succi.

DE LEVCOIO SIVE VIOLA ALBA. 19
succii, ut Maluæ, particeps: emollientis ea de causa quoque
facultatis, verum minus quam illa. Prodest, ut recentiores
aiunt, febricitantibus maximè pueris & infantibus, quo-
rum conuulsionibus ac comitialis morbi accessionibus subue-
nire creditur: commendatur item ad pulmonis pectorisq;
inflammationes, & ad scabiem corporisq; pruritum: vlcera
quoque glutinare fertur.

DE LEVCOIO SIVE VIOLA
ALBA. CAP. III.

LEVCOII voce plura Violarum genera comprehen-
duntur, quorum in florum quidem colore præcipua, sed ta-
men & nonnulla in foliis differentia. Possunt hæc in duo
genera distingui. Vnum genus cui folia candidiora & mol-
liora, candidum Leucoion, à foliorum non florum colore quis
nuncupauerit. Alterum verò Leucoion luteum, à floris co-
lore luteo. Sunt autem candidi Leucoij genera, rursus duo:
maius videlicet & minus.

MAIORI, caulis est bipedalis aut altior, rotundus, ius-
alis nonnullas diuisus: folia oblonga, candida, mollia, &
veluti lanuginem habentia, salicis foliis quodammodo simi-
lia, verum molliora: flores odorati, ex quatuor foliolis con-
gesti, secundum caulinulos, superiori parte in tenuibus pe-
diculis exeunt, colore aut rubentes, aut candidi, aut ex pur-
pureo punicei, aut cineri candidiori proximi, subinde varijs:
filique inde sequuntur, oblongæ, angustæ, in quibus semen
latum & rotundum: radicibus nititur fibrosis, sed validis.
Floret primo Vere & tota propemodum estate, altero à sa-
tione anno, deinde & aliquot sequentibus, si diligentia &
cura adhibitis, hybernis mensibus à frigore arceatur.

MINVS genus à priori, non forma sed magnitudine
sola

20 LEVCOION CANDIDVM MAIVS.

sola differt: caules foliaq; habet similia, sed minora: flores etiam non vnius coloris, sed vel candidos vel rubentes, vel punicantes, vti maioris: siliquas etiam & semina similia. Floret istud genus, non quidem Vere, sed iunio, Iulio, aut Augusto, & eodem quidē quo satum est anno: hyeme perit.

Est verò & Leucoion, florum foliola multiplicans, sed rarissimum, quod ex maioris genere est, primoq; Vere flore re incipit, & maiorem curam hybernis mensibus, ne à frigore offendatur, requirit. Seruntur ferè in hortis.

PRÆTER hec, est & sylvestre quoddam candidum Leucoion, humile & paruum, quod in Zelandia locis exit maritimis; ac iuxta Monspeliū quoq; vti Gesnerus scribit.

IAM & Leucoion quoddam etiam est bulbosum, de quo subsequentibus capitibus.

MATTHIOLVS & fruticosam quandam depingit Violam foliis latis; flore Consolidae regiae, odorato; caule bicubitali; ex monte Baldo allatam, & ad se à Francisco Calzolario Pharmacopœo Veronensi missam: arborescen tem quam Violam nominat.

APPELLATVR autem λευκοῖον, Latinis quidem Viola alba, Arabibus verò Keyri. Nostri maius genus, stock Violieren nominant; minus verò, hecce Violieren: Virumque à canitie foliorum, vti diximus, candidum, ad differentiam lutei, quod præstantissimum est, non impropriè dici potest.

FACULTATE autē Leucoia hæc, luteo Leucoio haud dissimilia videntur; viribus tamen infirmiora.

LVTEO Leucoio caules sunt ramosi virentes, folia oblonga angusta, glabra, in virore nigricantia, Leucoij can-

didi foliis minora : flores lutei per quam odorati ; siliquæ tenues oblongæ in quibus semen latum . Totus frutex lignosus hyemis rigorem facile sustinet. Floret Aprili & Maio, & si hyems clemens fuerit, etiam Martio vel prius. In peruetustis muris, in ruderibus & aliis saxosis locis libentius nascitur ; seritur & in hortis iuxta parietes ac muros.

H V I V S Leucoij quoddā quoq; est genus, flore multipli-
ci, cui siliquæ nullæ. Seritur hoc surculis, & in hortis colitur.

λευκόιον & istud Græci nominant, & λευκόιον μήλιον,
Latini Violam albam & Leucoion luteum. Arabibus Keyri
est: nostris, steen Violieren. Parietinas aut saxatiles Vio-
las dixeris, & geel Violiere. Germanis geel Violaten.
Gallis Giroffles iaulnes.

E S T autem Leucoij frutex vniuersus , vt Galenus ait,
extergentis facultatis, ac tenuium partium, plus tamen flo-
res: & inter hos, qui sint sicciores, magis etiā quàm virides.

D I O S C O R I D E S lutea Leucoia præcipui in medi-
cina usus esse scribit ; & huius aridos flores in desessionibus
decoctos, ad vteri inflammationes & menstrua ducenda fa-
cere : cærato exceptos sedis rimas sanare, & cum melle oris
aphthas : semen duarum drachmarum pondere ex vino po-
tum, aut cum melle subditum, menses, secundas, & fœtus
educere: radices cum aceto impositas, lienem reprimere, &
podagrīcis prodeesse.

H I P P O C R A T E S lib. de natura muliebri, ad secun-
das educendas, & sanguinem ex vteris pellendum, Leucoij
semen tritum cum vino bibendum exhibit : & ad eadem
lutei Leucoij radicem, eodem quoq; modo sumendam tradit.

DE VIOLA MATRONALI. CAP. V.

M A T R O N A L I S Viola folia habet mox à radice
longa, lata, subnigra, per ambitum crenata : caules cubi-

tales aut altiores, foliis similibus, sed tamen minoribus circundatos; flores in summis alarum virgis erumpunt, Leucois similes, coloris aut candidi aut rubentis, dilutæue purpureæ; semen in siliquis oblongis & rotundis gignitur paruum, figura oblongum, colore in ruffo subnigrum; radices subsunt fibrosæ & valide. Nascitur in hortis. Altero à quo sata est anno, Maio & Iunio mensibus potissimum floret; non raro tota estate floris eius productio.

G A L L I Violettes des dames, & Girofflees des dames appellant, hoc est, *Violas matronales*; nostri corrupta voce, **Daimas bloemen**. Germani winter violen/ id est *Violas hybernæ siue hyemales*.

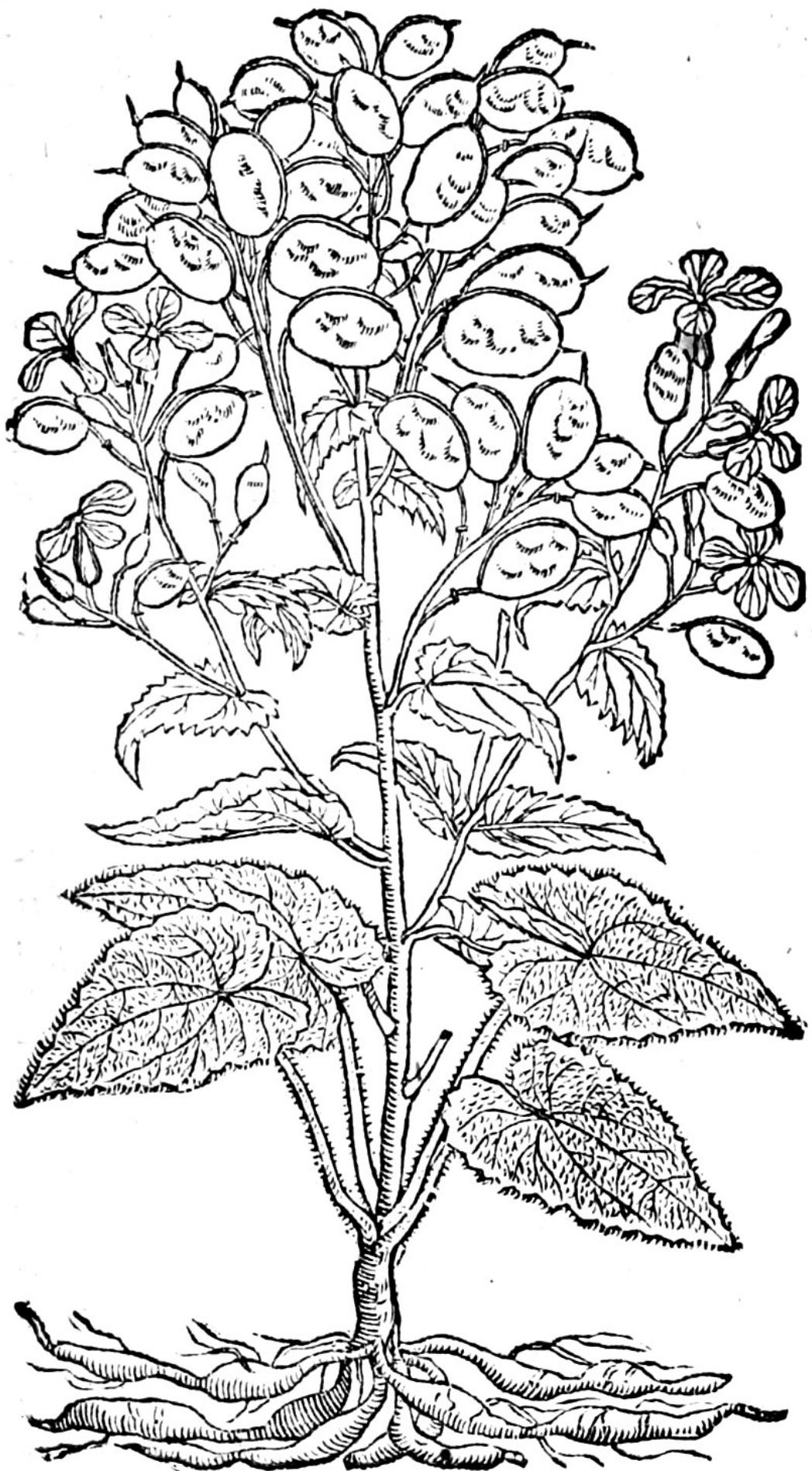
S V N T autem harum Violarum folia gustu quidem acria & calida, Erucæ cuius species videntur, sapore & facultate proxima.

DE VIOLA LATIFOLIA. CAP. VI.

F O L I A, *Viola latifolia* promit, virentia, lata, per ambitum crenata, Alliarie vocatæ herbæ similia, sed maiora: caules rotundos ramosos: flores Leucoij colore purpureos subcæruleos; quos sequuntur latæ, planæ & propemodum rotundæ siliquæ ex tenuissimis membranis, veluti laminis compactæ; intra quas semina plana, lata, obscuri coloris, forma quodammodo διχοτόμου Lunæ, inter quæ media tertia membrana: radices subsunt crassæ, candide, in diuersa tendentes, Pœoniæ fœminæ alterius, radicibus quodammodo similes, sed minores & tenuiores, intus porosæ. Belgæ hanc Violam vñ cum aliis in hortis serunt: flores Aprili prodeunt mense, altero à quo sata est anno.

B Y L B O N A C aut Bolbonac voce barbara vulgo, nos *Violam latifoliæ*, aut vt plerisque placet, *Violam peregrinam*

26 VIOLA LATIFOLIA BVLBONAC.

nam nūcupare maluimus. Brabanti Penninckbloemen à siliquarum forma, denarium quodammodo referente, & Paeschbloemen quod circa Paschæ solennitatem ferè semper floreat, nominant. Recentiorum plæriq; Lunariam, alijs Lunariam Græcam appellant: vel ab ipsius seminis figura, aut siliquarum media membrana argenteo splendore, quo, decidentibus per summam siccitatem cum semine ex utraq; parte membranis, nitet. Veterum autem Thlaspi alterum videtur, quod videlicet à Crateua describitur, à Thlaspi nonnullis Sinapi Persicum appellatum. Nam ut Dioscorides ait, Crateuas Thlaspi quoddam recenset πλατύφυλλον ἢ μεγαλόπριζον, id est, latifoliū & magnis radicibus; qualis omniō Viola hæc est, quam latifoliam cognominauimus.

H u i c latis folijs & siliquis planis ac rotundis similis est & alia quedam *Viola*, quæ perenni radice nititur, ac hyeme non marcescit. Sunt huic caules lignosi cubitales: folia multa lata, siliquæ planæ & latæ, utraq; paulo minora quam prioris: flores candidi instar *Violæ matronalis*. Reperiatur in hortis; floret aestate.

C A E T E R V M facultate ac potentia, Latifoliae *Violæ* semen calidū quidem, & siccum est, gustuq; acre, Thlaspios semini sapore & viribus simile: radices acrimoniae quoque nonnullæ sed non multæ participes sunt: eduntur cum acetaryjs ut quarundam aliarum.

DE VIOLA MARIANA, SIVE RAPO SYLVESTRI DIOSCORIDIS.

CAP. VII.

M A R I A N A *Viola* folia primum habet oblonga, lata, subnigra, aspera, nonnihil hirsuta, vulgaris Buglossi folijs nigriora, minora minusque aspera. Caules deinde secundo anno profert rotundos, rectos, ramofos, ali-

aliquantulum etiam hirsutos, circa quos folia similia, sed minora: flores in summis virgis exeunt oblongi, caui, rotundi, per oras incisuris quinque sed non profundis diuisi, coloris ut plurimum in cæruleo purpurei, subinde candicantes, in quibus stamina duo aut tria candida; qui & priusquam dehiscunt quinquangulares sunt. Post flores capitulum nascitur, superiore parte latius, quinque quoque angulos habens, & quinque loculis veluti caligulis asperis & hirsutis deorsum dependentibus circum vestitum, in quo semen exiguum, subruffi, & eius cuius Castaneæ fructus echino exceptus propemodum coloris. Radices subsunt longæ, crassæ, candidæ, non ingratia saporis. Nascitur ut aiunt in sylvis & montibus, nec non in opacis quibusdam tractibus, ut Matthiolus refert, plerisque Italiae & Germaniae locis: apud Belgas in hortis colitur, Iunio, Iulio & Augusto mensibus floris eius productio: semen interea ad maturitatem peruenit; neque enim simul sed particulatim floret.

VIOLA Marianam nostri appellant, & vulgo Mariettes. Recentiorum plerique Medion esse volunt. Medion Medion. autem Dioscorides tradit folia habere Seridis, (exemplaria quædam Iridis habent) caulem tricubitalem, & in eo florem magnum, rotundum, purpurascensem: fructum paruum similem Cnico; radicem dodrantalem, crassitudine baculi, gustu acerbo. Cum qua descriptione Viola mariana non admodum respondet: tametsi enim illi flos grandis & rotundus; folium tamen propriè nec Iridis nec Seridis: & fructus aut semen, Cnici semine haud simile. Quas ob causas non Medion, sed potius verum Dioscoridis Rapum sylvestre videtur; γογγύλη ἄγρια quæ Græcis dicitur, cum cuius descriptione magis conuenit. Nam fruticosa est stirps & ramosa, cuius lobi siue capitula appendentibus aliquot loculis circumiecta, quibus sublati interior lobus siue capitulum conspicuum

Dioscori-
dis locus
corruptus.

spicuum est: quale Rapum sylvestre esse, ex eius apud Dioscoridem descriptione satis constat. Quae tametsi superflorum quorundam accessione corrupta, Rapo tamen sylvestri propriissima complectitur. Describitur autem Rapum sylvestre à Dioscoride his verbis: ἀγρια γογγύλη φύεται εν αἰρούσαις, θάμνος πυχναῖος τὸ ὄφος, πολύκλαδος, εξ ἄκρου λεῖος. φύλλα ἔχουσα λεῖα, δακτύλου τὸ ωάχος, ἦ καὶ μείζονα. καρπὸν δὲ εν λοβοῖς καλυκάδεσιν. ἀνοιχθέντων δὲ τῶν περικαρπίων, ἐσωθεν ἄλλος κεφαλοειδῆς εστι λοβός, ἐν ᾧ σπερμάτια μέλανα, θραυσθέντα δὲ λευκὰ ἐνδοθεν. id est, Rapum sylvestre, nascitur in aruis, frutex altitudine cubitalis, summa parte lœvis: folia habens lœvia, digitus latitudine aut maiora: fructum in lobis calyculatis, quorum in uolucra cum aperiuntur, aliis capituli modo lobus subest, in quibus semina nigra, contrita vero intus candida. In qua descriptione, quæ de lœvitate summorum caulium ac foliorum, & seminis nigredine, ac interiori eius medulla candida traduntur, ad sylvestris Rapi, huius præsertim, descriptionem non faciunt, sed alio pertinent. Huius siquidem sylvestris Rapi caules aut folia non sunt lœvia, sed aliquantulum hirsuta: semen etiam non nigrum, verum subruffum, & castaneis, ut diximus, colore affine. Videntur autem, quæ de lœvitate foliorum & summarum partium, Campanula conuenire, de qua in sequentibus capitibus, quæ fortè & Rapi sylvestris species habita est: semen vero, quod hic describitur, satiui Rapi est. Ita plurium stirpium descriptiones inter se confusæ.

C A T E R V M quod ad facultates attinet, radix *Violæ Marianæ* refrigerantis & nonnihil adstringentis est potentia: esui ut aliorum sylvestrium Raporum apta est, & non incommodè acetarijs additur.

DE ALIIS SYLVESTRIBVS
RAPIS. CAP. VIII.

S V N T verò & multa alia Rapi sylvestris genera, Calathoide florum figura, & radicibus Violæ Marianæ haud multum dissimilia.

V N I, quod à Viola Marianæ alterum, caules sunt cubitales aut altiores, angulosi, asperi, hirsuti, folia aliquantulum aspera, lata, in acutū desinentia, per ambitum crenata; vrtice folijs & forma & colore quodammodo similia: flores secundum caules exeunt, Violæ Marianæ floribus minores, per ambitum quinque similiter incisuris, sed profundioribus, diuisi, intus aliquantulum hirsuti, colore aut candidi, aut dilutè purpurei, vel ad cœruleum inclinantes. Nominant hoc genus Germani Halszbraut/ Nostri Halscruyt/ id est, Latinè Ceruicariam, & Ceruicariam maiorem, Græcè Ceruicaria τραχίασιν, plerique vuulariam, Fuchsius Campanulam. maior.

T E R T I V M genus caules habet breuiores: folia minoria, candidiora, minus aspera, oblonga, Salviæ folijs similiora: flores Ceruicariæ minores, colore proximi Violæ nigrae dilutam purpuram referentes, radices quoque similes. Hoc genus plerique Ceruicariam minorem appellant. Nascentur hæc duo in Germania ac Belgio plerisque aridioribus locis secus pratorum margines, & crebro locis senticosis; transferuntur in hortos, florum gratia: florent Iunio, Iulio & Augusto mensibus.

H I S autem simile & quartum genus est, caules id facit breuiores: folia lata & Ceruicariæ prioris proxima, minus tamen aspera, minusq; per ambitum crenata: flores deorsum pendent, coloris ut plurimum dilutæ purpuræ: pro radicibus, multæ, tenues, transuersim & obliquè serpentes fibrae sunt, à quibus multæ oblongæ, candidæ radiculae,

Rapun-

Rapunculi radicibus similes demittuntur. Ita facile seipsum propagat & latè serpit hoc genus. Secus aruorum margines in Zelandia & alibi locis maritimis reperitur; floret eodem quo reliqua tempore: Ceruicaria marina nuncupari potest.

*Q*UINTVM genus, vulgo Rapunculum nominant,⁵ caules profert tenues: folia oblonga, angusta: flores Ceruicariae minores, ceruleo ut plurimum colore: radices candidas, digitalis longitudinis, esui aptas. Exit in aruis multis locis frequens, floret plurima aestatis parte: hybernis mensibus radices leguntur, & cum acetarijs inferuntur. Nominant hoc genus vulgo, vti diximus, Rapunculum, quasi paruum Rapum: Germani Rapuntzelij/ Nostri Raponce/ Galli Raponce.

*H*ORVM omnium flores priusquam adaperiuntur, quinquangulares sunt; completi vero rotundi, & inuersi calathi figuram referunt, staminibus intus candidis; & per circumferentiam quinque incisuras, totidemq; eminentes angulos habent: capitula autem in quibus semen, angularia, superiore parte ampliora, sed nuda, & nullis appendicibus aut loculis siue pericardijs circumiecta, vii sunt Violæ Marianæ; quæ eam ob causam, nempe quod capitula, siue lobos habeat circumiectos, cum sylvestris Rapi descriptione exactius, quam ullum horum conuenit, quæ tamen & omnia Rapa sylvestria sunt.

*P*RÆTER hæc vero & sextum quoddam genus est, à superioribus forma aliquantulum differens: huic autem folia primum lata, postea secundum caules angustiora: caules dodrantales, summa parte veluti spicam paruorum florrum plenam proferunt, quorum singuli antequam panduntur, corniculi cuiusdam similitudinem referunt; aperti vero in quatuor angusta foliola finduntur, colore alias can-

didi, alias cœrulei, alias purpurei : floribus capitula parua succedunt, rapiunculi capitulis ferè similia, verùm minora, multa circa caulem simul arcteq; composita: radices candide, ut aliorum raporum sylvestrium. Gignitur locis syluosis & opacis, pingui lutoſoq; ſoto. Floret Maio, Iunio & Iulio mensibus. Nonnulli Alopecuron appellant, ab ipſa florum plena ſpica ; quæ iam apertis floſcuis, mollis & veluti lanuginea, vulpiumq; caudis propemodum aſſimilis, ea de cauſa, videtur. Sed Alopecuros alia omnino eſt herba, in frumentorum & leguminum hiftoria à nobis deſcripta.

R A D I C E S porrò omnium horum refrigerantis potentiæ ſunt & nonnihil adstringentis : poſſunt autem omnes vna cum alijs acetarijs edi. Sunt etiam qui Ceruicariæ radicum decoctum, aduersus incipientes oris & tonsillarum inflammationes conferre affirmant.

DE VIOLA CALATHIANA.

CAP. IX.

CALATHIANA *Viola* caulis exit dodrantalibus, tenuibus: folijs oblongis angustis binis ex aduerso poſitis: flores & in caulicorum ſummo, & è foliorum ſinubus prodeunt oblongi, calathoides, furſum hiantes, in cœruleo ſaturato purpurei, ſtaminibus in medio candidis, Rapi ſylvestris floribus quodammodo forma ſimiles, quinquangulares ſimiliter nondum completi, & quinque per circumferentiam diuisi, ſed minus patentes anguſtiores & minores: ſemen exiguum in pariis oblongis capitulis continentur: radices ſubſunt tenues oblongæ, ſubinde bifidæ, trifidæ, aut in plures diuifæ, gauſtu amaricantes. Reperitur aliquando in pratis, frequentius in alijs incultis & iſdem quibus Erica huini-

humidioribus locis : & in pratis quidem procerior, auctuq;
amplior, in ericastris tenuior prouenit. Augusto & Septem-
bri floret.

A P V D nostros vulgo nomen non habet ; sunt tamen qui blauo Lelickenus / id est, cæruleum Lilium nuncupent : Ananiensia rura vulgo Pettimborsa vocant , Matthiolo teste: Plinio dicta videtur Calathiana Viola , de qua lib. 21. cap. 6. paucis his verbis: In totum sine odore, minutoq; folio Calathiana (videlicet Viola) munus Autumni , cæteræ Veris . Ruellius tamen Calathianam Violam ex Plinio describens, plura & non ita succisa verba adducit: Calathiana, inquit , munus Autumni , Viole cæteræ Veris ; ea minuto est folio Violæ albæ non dissimili , in totum sine odore, calathi similitudine, Autumno tantum proueniens, tanta coloris pulchritudine , vt cæruleum ipsum , quod imitatur, prouocet: in pratis post ætatem emicat ; Autumnalem Violam nominant . Videtur eadem à Valerio Cordo Pneumonanthe nuncupata, quam Germanicè Lungen blume dici refert.

Q U A L I T A T E autem hæc *Viola calida* est, Gentianæ, cuius species nonnullis videtur , facultate quodammodo similis, multo tamen imbecillior. Efficax à recentioribus habetur aduersus pestilentes morbos, & ad virulentorum animalium morsus & ictus.

DE CAMPANVLA. CAP. X.

C A M P A N V L Æ due sunt: vna hortensis maior, altera sylvestris minor.

H O R T E N S I S multa è radicibus terræ proxima promit folia, oblonga, angusta, viroris saturi, inter quæ caules assurgunt striati, bicubitalis, tricubitalis, aut subinde altiores , circa quos folia similia , & flores ad superiores partes, in singulis pediculis singuli, maiores & patetiores quam Rapunculi , campanulis aut tintinnabulis similes , colore vt pluri-

plurimum cærulei , non raro candidi , in quibus & candida aliquot stamina : floribus succedunt capitula , Rapunculi capitibus forma quidem satis similia , sed foraminosa & perforata , in quibus semen perquam exiguum : radices candae , tenues , fibrosoe .

2 SYLVESTRIS hortensi exceptis primis folijs similis est , sed tamen omnino minor : prima & terræ proxima folia lata sunt & pauca , Viola nigrae folijs satis similia , attamen non tam magna : reliqua verò oblonga & angusta ; flores similes cærulei , saepe Rapunculi floribus maiores : radices tenues .

VTRAQUE lacti similem succum præbet , caulinis & folijs vulneratis , copiosiorem tamen sylvestris : flores utriusque nondum completi quinquangularis quoque sunt , & patentes in quinque similiter angulosexeunt , sicuti sylvestrium Raporum ; quorum haec de causa species putantur , tametsi radices exiguae & quæ edules non habeantur . Prior in hortis seritur : altera passim in Belgio iuxta aruorum & agrorum incultos margines nascitur . Florent Iunio , Iulio & Augusto mensibus .

VULGO Campanulas nuncupant , & priorem quidem pleriq. Belvedere nuncupant : sed Italis Belvedere , Græcorum est Osyris , cum qua Campanula nihil habet similitudinis . Matthiolus hanc eandem hortensem campanulam Phyteuma esse existimat : at nobis Campanula Iasionæ similior videtur . Phyteuma verò esse Antirchini sylvestris species , de qua inferius suo loco . Ait etenim Theophrastus iæsiōvns florem unico folio constare , similitudinem autem plurium ostendere , quæ tamen non separantur , & superiorem floris partem angulosam esse . Talis certè huius Campanula flos est , & omnium similiter Raporum sylvestrium (excepto generis sexti) quæ tamen ea de causa Iasiones esse affir-

affirmari non possunt; si modo eadem Theophrasti & Pliniū est Iasione. Plinius siquidem Iasionen lac ait habere copiosum, quod sole Campanulae præcipue fundunt. Dubitet fortasse aliquis, & Campanulam non esse Iasionen existimet, quod Plinius olus esse Iasionen scribat sylvestre, in terra repens, flore candido. Sed si olus est omnis herba edulis, & Campanula olus est, cum eam edi posse non sit dubium: repunt verò & in terra subinde radices, atque ea de causa citissimè una aliqua stirps multiplicatur & ampla fit: florem verò hortensis non raro candidum esse scripsimus; sylvestris verò & talem alicubi reperiri posse quis negauerit? Constat etenim pro locorum & regionum varietate & florum colores & non raro stirpium ipsarum figuræ aliquo modo immutari. Theophrasti autem de Iasione hæc sunt verba, lib. 1. Iasior vbi de florum agit differentijs: Nonnulli, inquit, vnius folij nascuntur, similitudinem tantum plurium ostendentes, ut flos Iasiones; huius etenim non separatur ullum in flore folium, neque conceptaculo pars inferior eget, superior autem angulosa. De Iasione verò Plinius lib. 22. cap. 22. hunc in modum: Iasione olus sylvestre habetur, in terra repens, cum lacte multo, florem fert candidum, Concilium vocant.

PRÆTER verò duas his campanulas, & tertia quedam humilis & parua est, cui caules tenelli, dodrantales, in alas plures diuisi, plurima parte humili decumbentes: folia circa caulinulos parua, per ambitum leniter crenata: flores paruuli, in puniceo purpurei, pulchri, multum patentibus tintinnabulis aut campanulis similes, stamine in medio candido, qui interdiu patent; circa vero occasum Solis recludentur, & in quinquangularem speciem contrahuntur, quam etiam nondum aperti, ut aliae Campanulae, referunt: radices tenuissimæ sunt. In agris frumentarijs, inter segetes exit, fertili & fœcundo solo: Junio & Iulio floret. Anonymos

nostris est herba ; non esse Onobrychim , quod quandoque suspicati fuimus, satis constat. Campanularum videtur esse species , non tamen Iasiones , cùm lac nullum vulnerata fundat.

FACULTATEM autem *Campanulae* cōpertam nullam habent, cùm nullius in medicina sint usus.

DE DIGITALI. CAP. XI.

DIGITALIVM plures sunt species, non modò florū colore, sed & foliorum forma dissidentes.

VULGATISSIMA purpurei floris est, cui longa lata per ambitum crenata, dilutè virentia folia, Verbasco quodammodo similia, minora tamen minusq; lanuginosa; caulis recens rotundus, à medio sursum versus compluribus floribus grauidus, non alternatim, aut orbiculatim, sed ab uno caulis latere supra inuicem, aut vt Græci aiunt, επ' αλλήλων dispositis, deorsum versus dependentibus, forma oblongis, intus caulis dactylothecis propemodum similibus, colore ex rubore purpureis, punctis quibusdam candidis intercursantibus; quos rotunda sequuntur vascula, in quibus semen exiguum: radices multæ tenues fibræ sunt. Plerisque Germanie & Belgij locis saxosis & umbrosis, in montium conuallibus, & ubi ferri & Lithantrracon fodinæ vicinæ sunt, sponite exit: transfertur etiam in hortos.

ALTERA Digitalis, priori folijs similis est, longioribus tamen ac latioribus: flores huius cum prioris floribus forma etiam conueniunt, colore verò candidi.

TERTIA, folia habet angustiora, venosa, glabra, saturato virore nigricantia, auersa tamen parte candidiora, per ambitum nonnihil serrata: flores huic lutei, forma prioribus

ribus ferè similes. Sunt duo hæc genera rariſima, & in paucorum hortis tantum conſpicua.

4 QVARTA digitalis folia promit tertiae similia, in virore quoque obſcuro nigricantia, & candidiora ſimiliter parte auerſa, ſed minora & anguſtiora; flores paruos, deorsumq; dependentes, verūm minores, colore ſubluteos aut pallentes. Apud Belgas ſatis familiaris & cognita hæc eſt.

APPELANT autem Germani quidem hanc stirpem vulgari lingua Fingherhut & Fingherkraut: Belgæ Wingherhoet: Galli, Digitale, aut, quidam aiūt, Gants nostre dame: Fuchsius appositè Latinè Digitalem nuncupavallis. Nonnulli Spuællia& nominant, & Verbasci ſpeciem faciunt, quæ luyritis dicitur. Sed Lychnitis ſive Thryallis folia habet pinguia, crassa & hirsuta, ad ellychnia in lucernis apta, qualia minimè digitalis, cuius tam crassa aut hirsuta non ſunt, ut ellychnij vicem explere queant.

FACULTATEM autem digitalis quidem folia, cùm amara ſint, calidam obtinent & ſiccām, cum nonnulla abſtione coniunctam, interim tamen nullius ſunt uſus, nec medicamentis ullis admiſcentur; flos ſolus, ſola pulchritudine & forma placet gratusq; eſt.

DE LYCHNIDE CORONARIA.

CAP. XII.

LYCHNIS coronaria folia gerit oblonga, pollicis latitudine aut paulo latiora, mollia, lanosa, cana, Verbasci folijs minora quidem, ſed candidiora & lanuginofiora; caules cubitales, rotundos, geniculatos, canos quoque & lanuginofios, in plures breues alas diuifos; in quarum ſummo ſinguli flores, è calycibus suis, aspectu pulchri, ſed inodori, Viola matronalis floribus maiores, colore rubro & veluti flammeo fulgen-

fulgentes, subinde sed rarius candidi, aut dilutè rubentes, ex foliolis vt plurimum quinis, rarissimè senis nec pluribus congesti; nisi floris foliolis (quod vti alijs floribus hortensibus, ita & huic aliquando contingit) multiplicatis; in medio florum apices sunt acuti & pungentes: radices subsunt tenetes. Seritur in hortis; Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Belgioq; familiaris: Apud Ananienses autem, vti Matthiolus refert, etiam sylvestris, sponte q; exit. Iunio, Iulio ac Augusto aestiuis mensibus florum exortus.

NOMINANT hunc florem Germani, Frauwen roszin/ Mariæ roszin/ Marghen roszin & Himmel roszin: Latinè Dominarum rosam, Marianam rosam, Cæli rosam & cæli florem; Belgæ Christus ooghen/ id est oculum Christi; Galli, Oeilllets, & Oeilllets Dieu. Dioscoridi λυχνίς στεφανωματικὴ est, hoc est Lychnis coronaria, siue satiua. Gaza λυχνίδα lucernulam conuertit. Videtur eadem & λυχνῖτις ή λυγνῖτις per γ, esse Verbasii species, qua & Σρυαλλής: folia siquidem habet mollia, hirsuta, ad lucernarum funiculos siue ellychnia apta, cuiusmodi Lychnitidis esse Dioscorides testatur: florem item vt plurimum rubentem habet, qualem Σρυαλλίδος esse, Nicander innuit rubentem eam in Theriacis nominans:

ὅσσα τε λυχνίς ἔρεπθεν, ἐγενθέντες τε Σρυαλλίς.

In quo versiculo Lychnis intelligi debet sylvestris, vt ipse Nicandri interpres monet, ne coronariam Lychnida à Thryallide differre hinc quis existimet. Conradus Gesnerus hunc Iouis florem & Græcè δίὸς ἄνθον nuncupari existimat. Sed Theophrastus inter Lychnida & Iouis florem, δίὸς ἄνθος lib. 6. distinctionem facit; aestiuas sunt, ait, λυχνίς, δίὸς ἄνθος &c. & similiter Plinius, lib. 21. cap. 11. hac Theophrasti verba referens; succedunt illis aestiuas scribit, Lychnis & Iouis flos &c. Est autem δίὸς ἄνθος siue Iouis flos, flos aestiuus,

estius, coronarius, absque odore; cui radices lignosæ; Theophrastus lib. 6. Sunt verò & qui velint Lychnida, Plinij Rosa Graeca Rosam Græcam esse, quam refert, non nisi in humidis præca- uentre, nec unquam excedere quinque folia, Viola magnitudine, odore nullo. Porrò Lychnidis & alia multa repe- riuntur nomina, inter notha tamen & supposititia relata, dicitur etenim & θάρατος, quasi immortalis, quod diuti- nè pulchritudinem suam retineat. Item ἀνυλώνιον, βανά- πιον siue Bellaria, γεφαερόδιον, hoc est Gruis pes; κορύμ- ον; & hanc esse Corymben Ruellius iudicat, cuius Colu- mella lib. 10. hoc senario meminit:

Nunc veniat quamvis oculis inimica Corymbe. Corymbe.
Coronis etenim, inquit, inserta, igneo micans aspectu, oculorū aciem obtundit. Iam & Lychnis hæc ταύριον dicitur: alia tamē, idem Ruellius ait, quæ Taura siue Tora vulgo no- Tora. minatur, flore cœruleo, folio rotundo, radice Polypodiū hir- suta, & vermis nigri effigie; venenosa herba. Nominatur præterea & σκυνπτίον, itē μαλόιον, & Latinè Genicularis.

FACULTATE autem Lychnidis coronariæ semen, Galenus ait, calidum est secundo quodammodo ordine, & siccum eodem modo: cum vino potum, à Scorpione ictis au- xiliatur, auctore Dioscoride.

DE LYCHNIDE SYLVESTRIS.

CAP. XIII.

SYLVESTRIS *Lychnis geniculatis caulis, folijsq; mollibus, Coronariæ Lychnidi satis similis est; minus tamen cana, aut lanuginosa; folijs item angustioribus, & caulis tenerioribus, pluresq; alas facientibus; floribus etiam mino- ribus, colore candidis aut rubetibus; calycibus tamen maio- ribus, in quibus semen paruum rotundum subnigricans; ra- dicibus longis & digitalis subinde crassitudinis. Iuxta pra- torum,*

torum, aruorumq; margines, & alibi sua sponte exit; transfertur etiam in hortos, in quibus quandoq; florū foliola multiplicat. Plurima aestatis parte, & in Autumnū usq; floret.

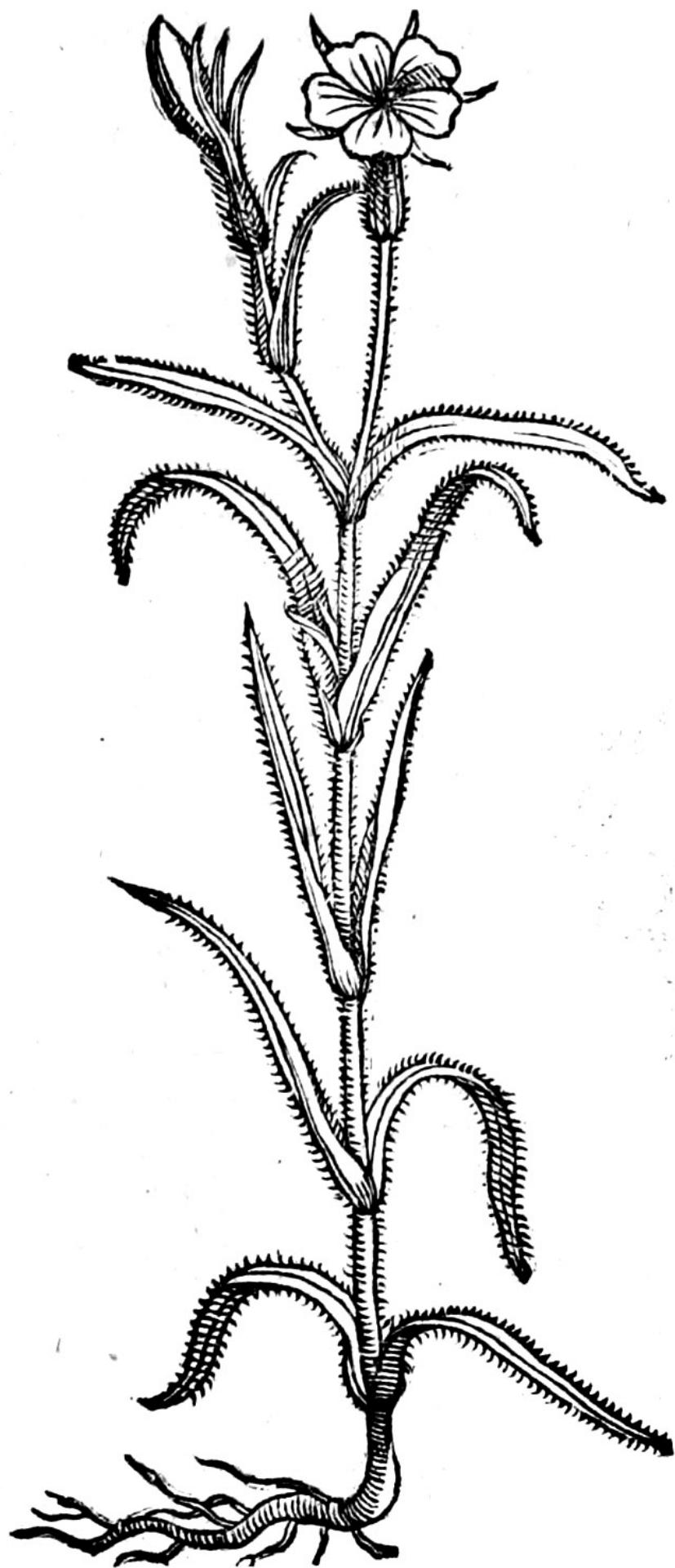
N O S T R I **E**nnetekens appellant: Germani etiam **M**argen roszlin / & wilde **M**argen roszlin: item **L**ydweyck & widerstosz: Galli Oeillets sauvages: Græcis λυχνίς ἄγρια: Latinis *Lychnis sylvestris* dicitur.

S V N T tamen & aliae sylvestres appellatae & cognominate *Lychnides*, huic haud similes. *Sylvestris* etenim *Lychnis Antirchinon* quoque auctore *Dioscoride*: & similiter *Leontopetalon Apuleio teste appellatur.*

S V N T verò huic *Lychnidi* & aliae quoq; quedam nomenclature, ut: τραγόνατον, ἀτόκιον, ιερανοπόδιον, λαμπάς, & apud Romanos Intybum agreste, quæ inter nothas & reiecticias reperiuntur. Ex recentioribus plerique *Saponariam* hanc nuncupāt, est tamē & alia *Saponaria*, de qua inferius. Nonnullis etiam *Ocimastrum* esse videtur; at ὁνιμοειδές siue *Ocimastrum*, *Ocimo* folijs simile est, ramosq; habet breues dodrantales modò, radicemq; tenuem & superuacuam. *Lychnis* verò hæc caules promit cubito longiores, folia oblonga *Ocimo* nullatenus similia, & radices longas crassasq;, quæ manifestam contradictionem, & evidenter huius cum *Ocimastro* differentiam ostendunt.

C A E T E R V M *Lychnidis sylvestris* semen, duarum drachmarum pondere potum, biliosa per aluum dicit, & à scorpione ictis conuenit: aiunt etiam scorpiones torpescere, & ad ledendum inefficaces redi, hac herba ipsis apposita: auctor *Dioscorides*.

N I G E L L A S T R V M folijs est oblongis, angustis, acuminatis, culmo cubito altiore, rotundo; vtrisque hirsutis
& pi-

NIGELLA STRVM.

& pilosis; flore purpureo obscuro ad puniceum inclinante, Lychnidis satiue simili sed minori; semine nigro, cum asperitate quadam amaro, quod in oblongis capitulis, sive calycibus vii sylvestris Lychnidis continetur; radice tenui. In segetibus passim prouenit; intra quas Maio & Iunio floret.

GERMANI, raden/ ratten/ konrosz/ konnuegele/ Belgæ, Lorenroosen & negelbloemen appellat: Itali githone sive gitthone. Unde pleriq; similitudine vocis induci, verum ac legitimum Gith sive Melanthium esse crediderunt: quos à veritate recessisse notius est quam refelli debeat. A vero siquidem Melanthio non solum folijs, sed & alijs proprietatibus differt. Appellatur tanzen & Gith sive Melanthium, à seminis nempe nigredine, verùm non simpliciter sed cum adiectione aliqua, ad differentiam legitimi Melanthij. Hippocrates siquidem μελάνθιον εκ τῶν πυρών, hoc est, Melanthium ex tritico. Octavius Horatianus Gitb quod in segete nascitur ipsum nominat: & eandem ob causam ab huius etatis doctis, Nigellastrum, Githago, & pseudomelanthium dicitur. Ruellius à Gallis nielle & florem micaucalū refert appellari, & Theophrasti ἀρθρον εὐαλωδες esse iudicat. Sed Anthemon Theophrasti, Anthemis est apud Dioscoridem, & ἀρθρον εὐαλωδες sive foliosum Anthemidis species, cum Nigellastro parū conuenies.

CATERVM Nigellastris semen, calidum & siccum secundo est ordine satis intenso: in pessō cum melle subditum menses euocat; vt Hippocrates in lib. de morbis muliebribus testatur. Octavius Horatianus, semen frictum & tritum ad auriginem bibendum exhibet.

DE CYANO FLORE. CAP. XV.

CYANO flori caules angulosi; folia verò oblonga sunt, acuminata, per oras aliquo modo angulosa, in virore albicans;

50 CYANVS FLOS FRVMENTORVM.

cantia; capitula in summo caulicorum rotunda, turbinata, & in angustius se contrahentia ex multis paruis veluti squamis sibi inuicē impositis, coni alicuius parui modo composita; è quibus flores erumpunt ex multis quasi fimbrijs pulchra serie in orbem digesti, colore cœrulei; semen peruum, forma oblongum, lœue, splendidum, superiori parte barbatulum, Centauri maioris semini simile, sed minus & candidius, quod in ipsis capitulis siue calycibus, inter eas, quæ in ipsis gignuntur mollibus pilis, reperitur: radices tenues, fibris quibusdam capillatæ. Nascitur in agris frumentarijs, vna cum tritico, secali, hordeo & alijs frugibus: seritur & in hortis, qui cultura mangonio colorem saepe permutat, modò albicantis, modò purpurei, & eius, alias dilutè rubentis, alias ad puniceum inclinantis. Maio vna cum frugibus florere incipit, deinde Iunio & Iulio floret.

C Y A N O flori, ab ipso cœruleo colore, nomen veteres dedere. Recentiorum plerique Vernaculam Germanorum appellationem secuti, florem frumentorum nuncupant. Germani etenim **Kornblumen** & **blauw kornblumen**: & Belgæ similiter **Lorenbloemen** appellant. Galli Blaueole, Aubifoin, aut bluet, dicunt. Ab Italîs fior Campese, & battisecula siue baptisecula nominatur: quasi **Blaptisecula**, quod metentibus & secantibus officiat, retusa in eius occursu falce.

P R A E T E R verò & hunc, & aliis est **Cyanus maior**, & folijs oblongis, pollice latioribus, mollibus, lanuginosis, albicantibus, Verbasci tamen folijs & minoribus & nigrioribus: cauliculis dodrantalibus: capitulis etiam squamosis ut alterius: floribus quoque similibus & cœruleis, sed ad purpuram nonnihil vergentibus, ac maioribus: radicibus, quæ crassis hærent fibris, & durabilis naturæ, singulis annis regeminent. In sylvis & montosis Trago teste reperitur: no-

52

CYANVS MAIOR.

stri in hortis serunt. Aestate floret. Germani wald kornblumen appellant.

C Y A N V S maior appositè dici potest . Thryallis Verbasci species nonnullis esse videtur , sed Thryallis , vt superius scripsimus flore rubet .

P O R R O facultates horum florum , nondum satis compertæ sunt ; cùm nullum in medicina vsum habeant . Videatur tamen Cyanus prior , siue frumentorum flos , refrigerantis nonnihil esse potentie , atque hinc oculorum inflammationibus posse prodesse ; quod à plerisque ei ascribitur .

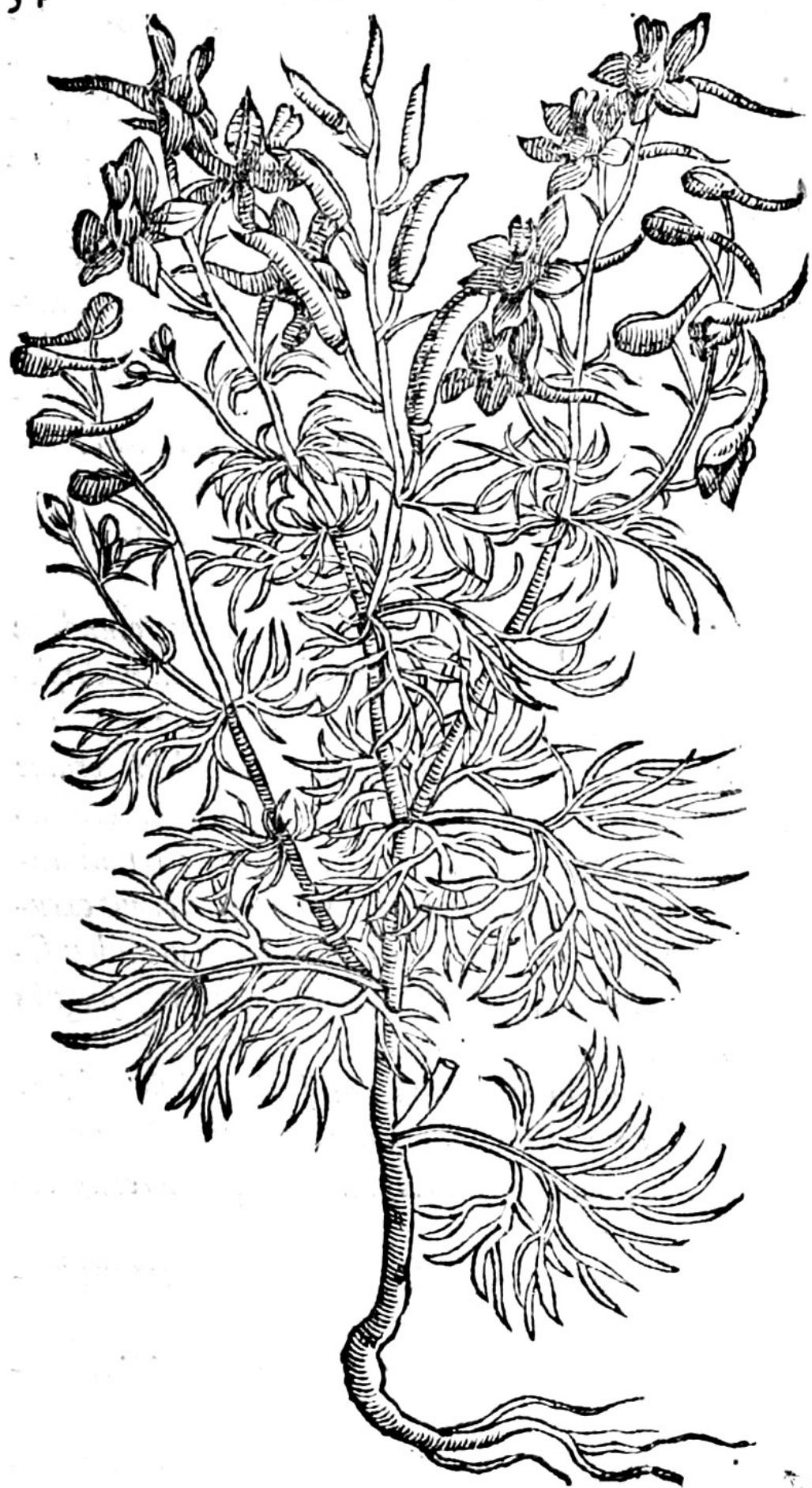
DE FLORE REGIO. CAP. XVI.

R E G I O flori caules exeunt cubito altiores , rotundi , in ramulos complures diuisi ; circa quos folia tenuia , multipli ci sectione diuisa , Abrotoni folijs maiora , è virore nigricantia : & ad superiores eorundem partes , flores pulchri , ordine & spicatim digesti , quibus à tergo paruum veluti corniculum , angustum & acuminatum veterum calcaris similitudinem referens : colore aut candidi , aut purpurei , aut cœrulei : siliquæ inde oblongæ , rotundæ , subnigræ ; in quibus semen angulosum & nigrum . In hortis & colitur & singulis annis seritur .

E X I T etiam in agris frumentarij , lætiori solo , syluestris : qui folijs , floribus , siliquis , semine , satiuo similis , humilior tamen ; in singulis etiam ramulis flores pauciores , & colore tantum cœruleo .

F L O R E T vterque aestiuis mensibus ; & diutissimè hortensis .

A P P E L L A T V R à Germanis Ritter sporn : à nostris Ridder sporen / hoc est , equitis calcar , & Italicè Sperone de caualliere : à Gallis pied d' alouette , id est ,

Pes Alaudæ: Latinè flos equestris, & flos regius: à nonnullis Consolida Regalis, qui hanc stirpem inter consolidas appellatas referunt. Valerius Cordus calcatrippam nominat: sed Ioannes Ruellius calcatrepam sive chaucetrepam, in spinosarum stirpium numero censet. Videtur etiam esse Delphinium, cuius apud Dioscoridem lib. 3. descriptio occurrit, cum quo conuenire potest, si τὸ δελφινοειδὲς non ad folia, sed ad flores contrahatur. Quo modo in vetustis quibusdam exemplaribus legi, memini me olim audiuisse ex Gerardo à Veltvijck Caroli V. Imp. apud Turcorum Imp. legati, qui sibi Constantinopoli visum exemplar referebat, quod Delphinio, non folia, sed flores Delphinorum specie esse, haberet. Quæ lectio si vera est, florem Regium, Delphinium esse satis eidēter monstrat. Nam flores quidem & potissimum prius quam completi sunt, speciem quandam ac similitudinem eorum Delphinorum exhibent, quos recurua, repandaq; figura, veteres picture, & nobilium aliquot familiarum auita insignia, exprimunt: qua etiam imagine celestus Delphin representatur. Neque refert quod spurium aut adulterinum de Delphinio caput existimetur, tametsi enim alterius cuiusdam & non Dioscoridis sit; est alicuius tamen veterum, ex quo Dioscoridis libris accessit.

DESCRIBITVR autem Delphinium his verbis: Delphiniū. Δελφίνιον κλῶνες ἀνίστησι δισπιθάμους ἢ καὶ μείζονες ἀπὸ μιᾶς ρίζας, περὶ οὓς φυλλάρια ἐπισχισμένα, λεπτὰ ἐπιμήκη, δελφινοειδῆ, θεῖν καὶ ὠνόμασται, ἄνθος δὲ ὅμοιον λευκοῖσι συμπόρφυρον. σπέρμα ἐν λοβοῖς κέγχεω ἐμφερέσ. Deinde inferius & alterū Delphinium. Δελφίνιον ἔτερον καὶ ἀντὸ συμφερὲς τῷ πρὸ αὐτοῦ. τοῖς δὲ φύλοις καὶ τοῖς κλωνίοις ἴσχνότερον πολλῷ. Quorum verborū hic est sensus: Delphinium surculos emittit duorum dodrantum, aut maiores ab una radice: circa quos folia fissa, tenuia, oblonga, Delphini-

specie : vnde & nomen accepit : flos similis Leucoio purpureus : semen in siliquis milio proximum . Delphinium alterum, etiam ipsum simile superiori, sed folijs & ramis gracilius multo.

HARVM duarum descriptionum prior, voce δελφινίῳ ad florem relata, mutanda, & hunc in modum legenda veniet. *Delphinium* surculos ab una radice emittit duorum dodrantum, aut maiores : circa quos folia fissa, tenuia, oblonga. *flos* similis *Leucoio*, *purpureus*, *Delphini* specie ; vnde & nomen accepit : *semen in siliquis milio proximum*.

ATQVE hoc modo descriptione se habente erit satius *flos Regius* similis primo *Delphinio*: *sylvestris* verò secundo. Sunt verò *Delphinio* & nomenclatura quedam aliæ, sed quarum plurimæ pro notis habentur, ut διάχυσις, διέχυτος, παράλυσις, κάμπης, ὑάκινθος, νύγιον, νηπειάδειον, σώσαρδον, κρόνιον : & apud Latinos, *Bucinus* siue *Bicumum*, & *Bucinus minor*.

SED vt ad florem regium reuertamur, non desunt, qui & ipsum *Cuminum* *sylvestre* alterum *Dioscoridis* esse velint, quæ Matthioli est sententia, & veritati multum consona. Cum eius siquidem descriptione similitudinis tantum, quantum quæ plurimum habet. Est etenim folijs tenuibus, satiuo cumino satis similibus, & à singulis floribus cornicula in sublime erigit : *semen* deinde *Melanthij* profert : quale *sylvestre Cuminum* alterū esse *Dioscorides* tradidit ; ipsum his verbis delineans. ἐστι καὶ ἔτερον γένος εἰγρίου κυμίου ἐμφερὲς τῷ οὐρανῷ, ἐξ ἐκάστου δὲ ἀνθεων αἴφισι κεράτιαι μετέωρα, εν οἷς ἐστι σπέρμα ὄμοιον μελανθίω, id est, Est & alterum genus *sylvestris Cumi*, satiuo simile, ex singulis floribus cornicula sublimia proferens, in quibus *semen Melanthio* simile.

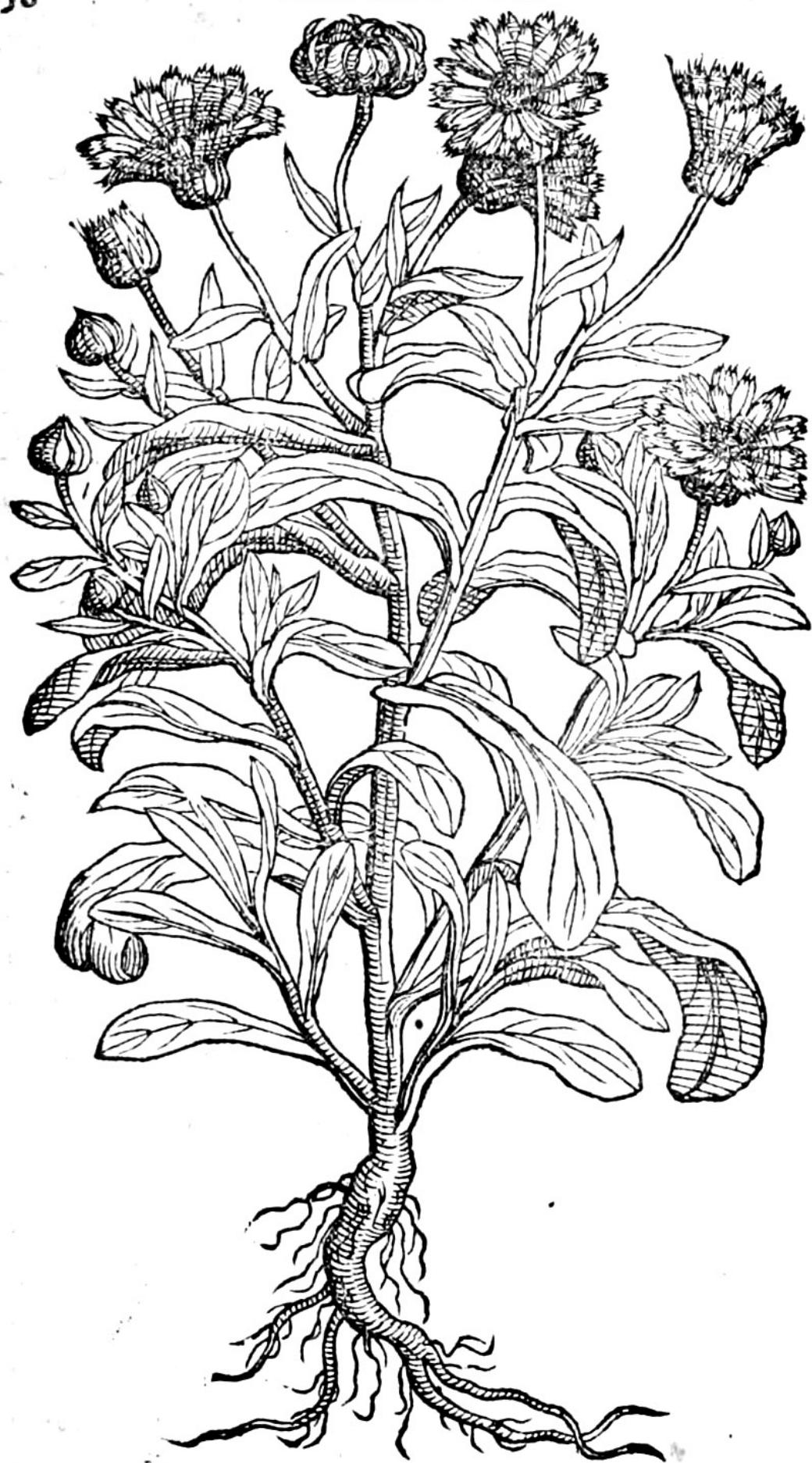
*Cuminum
sylvestre
alterum.*

Et esse potest, ut idem sit Cuminum sylvestre alterum, & pariter Delphinium; praesertim Delphinij descriptione accessoria, & ex aliquo alio auctore in Dioscoridis exemplar translata. Crebro siquidem eadem stirpes, alijs nominibus, à diuersis scriptoribus appellantur.

CÆTERVM sylvestris alterius Cumini semen potum, ad serpentium morsus remedium est optimum: auxiliatur & ijs, qui vrinæ stillicidio laborant, calculosis, & his, qui sanguinis grumos mingunt: sed his Apij semen feruefactum postea bibendum est: auctor Dioscorides. Delphinij verò semen potum in vino à scorpione iectos, ut nullum aliud, auxiliatur. Aiunt scorpiones apposita herba resolui, ignauosq; ac torpidos fieri; semota verò, se se recolligere.

CALENDVLÆ folia dilutè virent, oblonga, aliquantulum lata, mollia, nonnihil lanuginosa: caules foliosi, striati, fungosa intus medulla, in plures alas diuisi: flores in summo pulchri, rotundi, multiplices, cum grauitate quadam aliquantulum odorati, diluti croci auriue purioris colore, in quorum medio multa breuia, simul compressa, lutea vel subnigra stamina; semen à singulis floribus numerosum, recuruum: radices fibrose. In hortis & cultis prouenit: circa Monspelium etiam suæ spontis, Gesnero teste. Ab Aprili aut Maio mense in hyemem vsque floret: qua etiam clementi flos eius emicat.

CALENDVLA M recentior etas appellat; quod ferè singulis mensium Calendis florere conspiciatur. Germani Ringelblumen: Belgæ Houtbloemen ab auri æmulo floris colore. Galli Soucie & Soulsie. In Hetruria, inquit

Matthiolus, Fior rancio. Sunt qui Solsequium vocent; quia sub vesperam flos contrahatur: non est tamen Heliotropium, multo etiam minus *Scorpioides*, ut plerique temere crediderunt: sed veterum potius est *Caltha*. *Vergilius* etenim & *Columella* *Caltham* florem esse ostendunt, luteum aut flavidum colore. Et *Vergilius* quidem in *Georgicis* ecloga secunda, sic scribens:

Mollia luteola pingit Vacinia Caltha.

Columella verò in hortis libro decimo, his verbis:

Candida Leucoia & flauentia lumina Calthæ.

PLINIVS autem lib. 21. cap. 6. *Caltham* etiam grauiter odoratam esse ait. qualis in totum *Calendula* est, quæ ut diximus, cum grauitate quadam odorata, & auri colore luteo splendet.

CÆTERVM facultate flos quidem *Calendulae* calidus est, secundo propemodum ordine; præsertim resiccatus & aridus: creditur cor corroborare, venenis resistere, & aduersus pestilentes febres, quounque modo sumptus, efficax esse. *Fuchsius* ex vino potum menses ciere, & suffitum secundas educere, scriptum reliquit.

HERBÆ autem folia calidiora sunt, acrimoniam enim quandam feruidam habent, sed quæ propter humiditatem ei coniunctam non protinus se exerit, ratione cuius in oleo sumpta, aluum mouent & leniunt. *Fuchsius* succum dentium dolores sedare scribit, si os eo colluatur. Alij ad idem puluerem foliorum cum xylino dentibus admouent. Sunt etiam qui herbam acetarijs admisceant.

EST verò & alia præter hanc *Caltha*, *Alpina* à *Gesenio* cognominata; folijs plantaginis, radice acri & aromaticâ; flore *Calthæ* aureo: nascitur copiose in summis Alpium pratis.

DE FLORE AFRICANO.
C A P . X V I I I .

INTER Calthas numerandus etiam videtur flos cognomento Aphricanus. Huius duæ sunt species; vna minor, humilis, ramulis cubitalibus per terram plurima parte stratis: altera maior, proceræ & erectæ, ad tres vel amplius cubitus assurgens.

FOLIA utriusque sunt secundum caules striatos multa, oblonga, ex multis singularibus per ambitus crenatis, coniuncta; tanaceti folijs propemodum similia; quæ cribri modo, Soli aut lumini opposita, perforata cernuntur: flores in summis ramorum surculis ex longis calycibus ampli, rotundi, ex octo aut decem foliolis congesti, inferius luteis, superiori verò parte in fulvo rubentibus, & obscurè rubens villosum holosericum emulantibus; inter quæ media exeunt stamina lutea: semen nigrum, forma oblongum & tenue: pro radicibus fibræ. Est utraque species, cum folijs, tum floribus grauiter odorata. Utiusque etiam flores, sed maioris frequentius, subinde multiplicantur; quorum foliola ab utraque parte ut plurimum lutea. Apud Belgas, Germanos & alibi, in hortis colitur, & singulis annis seritur. In Africâ plerisque locis sponte prouenit: unde primum in has regiones inuectus: quando videlicet D. Carolus V. Roma. Imp. apud Tunetum celebri potitus esset victoria: ex quo illi & Africano aut Tunetensi cognomen. Minor Iunio, deinde & reliqua æstatis parte: maior Augusto demum mense flores edit.

BRABANTII Flandrigj vulgo Thunis bloemen nuncupant. Germani Indianisch blumen & Indianisch negelin id est, florem aut caryophyllum Indicum: unde & Gallis Oeilletz d'Inde. Cordus Tanacetum Peruvianum

Petilius
flos.

ruuianū appellat : à similitudine videlicet tanaceti & Peru Americe prouincia , ex qua primum in Europam illatus , à Germanis creditus est . Gesnerus Caltham nominat Aphricanam , & Punica lingua Pedua, ait , vocatur . Sunt qui ve-
lint Pliniū Petilium esse florem . Sed Petilius flos est autum-
nalis , circa vepres nascens , tantum colore commendatus ,
qui est Rosæ sylvestris : folijs paruis quinis ; calyce paruo ,
versicolore , luteum semen includente . Mirum est in eo flore ,
inflecti cacumen , & non nisi retorto folia nasci . Plinius
lib. 21. cap. 8.

ANDREAS Lacuna , Othounam herbam esse , suspi-
catus fuit , cum cuius tamen descriptione , haud per omnia
flos iste conuenit : nisi forte squalidior , & paucioribus folijs ,
Eruca & similioribus , manifestiusq; perforatis in Africā ,
quam in Europa nascatur . In hac etenim amplius , multifoliis ,
folijs Tanaceto , quam Eruca & similioribus , ijsq; non
verè perforatis , sed que talia lumini opposita tantummodo
apparent , gignitur .

ET non raro quidem euenit , vt ex feruenti , calida sic-
caq; regione ; & sterili , aut inculto , & aprico solo , in hu-
midius cultiusq; , vbique cælum clementius , translatæ stir-
pes luxurient . Nam soli cæliq; mutatio , ad stirpium mu-
tationem plurimum habet momenti ; & maximè acceden-
te cultura mangonio . Quæ tamen an tantum potuerit , vt
florem hunc totum penè transformauerit , expendendum
relinquimus .

Othonna.

EST autem Othonna , Troglodytica quedam herba , in
eo Arabie tractu nascens , qui ad Aegyptum spectat : ἔχει
δὲ , Dioscorides ait , τὰ φύλλα ἐν ὥμῳ ἐμφερῆ , πολύτρητα
ώσπερ σπιτόκοπα , ταφαρά , ὀλιγόφυλλα . ἀνθεῖ δὲ φέρει κρό-
κινον , πλαστύφυλλον , δέσει ἐδοξαν αὐτούντινος αὐτό τινες ἐιδος
ἴναι : hoc est , folia habet Eruca similia ; foraminosa , veluti à
tineis

tineis erosa : squalida : paucifolia : florem fert crocinum,
latifolium : quare quidam Anemones speciem esse puta-
uerunt.

G A L E N V S lib. 4. de simpl. medic. facult. *Lycopersii Lycoper-*
cuiusdam herba meminit , cuius succum Centurio quidam sium.
ex Barbarica circa Aegyptū regione comportauerat , odore
adeò graui, adeoq; inanōno, vt ne gustare quidem ipse au-
sus fuerit Galenus, sed lethalem esse coniiceret: vtebatur au-
tem eo Centurio ille ad vrgentes articulorum dolores : at q;
ipfis etiam laborantibus refrigerandi facultate pollere visus
est. Est autem, Galenus ait, colore subflauo : odore tam gra-
ui, quam Cicuta : nisi quod leuem quandam instar aroma-
tum odoris adferat gratiam . Nomen herbae ex qua succus
hic exprimitur, Lycopersium esse dicebat. Quali autem præ-
terea sit forma, Galenus non addidit: ideoq; etiam an Lyco-
persium flos Aphricanus sit, definiri absolue non potest. Vi-
detur tamen illi , si non idem , simillimus. folia etenim , &
præsertim flores graui admodum & ingrato prædicta sunt
odore : qualitateq; venenosa , Cicutæ proxima . Cuiusmodi
autem eius expressus & resiccatus succus , nondum quidem
obseruasse nos confitemur : verosimile tamen est, ex floribus
haud alterius , quam flavi aut sublutei coloris , & graueo-
lentem futurum.

V E N E N O S A autem & refrigerandi potentia , flo-
 rem Aphricanum donatum esse , odor ingratus , caput ag-
 grauans , Cicutæ similis , qualis Lycopersii succo , ostendit:
 deinde & experimētis nonnullis constat. Memini etenim in
 puer , qui flores mandere inceperat , labia & os inflata me
 vidisse ; sicuti crebro ijs accidit , qui Cicutæ fistulis ludentes
 aut modulantes , intra labia eas aliquandiu continuerunt.
 Feli etiam flores cum calycibus , recenti caseo permistos olim
 dedimus ; que mox valde inflata , & paulo post mortua fuit.

Mures

Mures quoque qui semen arroserant, mortui feruntur reperiti. Quæ omnia venenosam & deleteriam huius herbae facultatem ostendunt: & non audiendos esse eos, qui hanc Tanaceti vel Arthemisie speciem, aut innoxiam stirpem fore autumant.

DE CARYOPHYLLFIS FLORIBVS. CAP. XIX.

CARYOPHYLLEORVM florum species quidem sunt complures, armerijs nuncupatis in horum numero repositis; ijs autem relictis due præcipue: vna maior, altera minor.

MAIORI caules lœues teretes, cubitales sunt aut altiores, geniculati: folia è singulis geniculis bina, oblonga, dura, angusta, per exiremum acuminata, colore quasi cæsia: flores speciosi, ex longis, teretibus, denticulatis calycibus. & è senis ut plurimum, qui simplices sunt; ex pluribus verd multiplices, ijsq; lentè fimbriatis commissi; odore admodum suavi & odoratos Indicos caryophyllos referentes; colore alias in diluta purpura, alias in saturata rubentes, subinde candidi aut ex candido purpurascentes, interdum versicolores; in quorū medio staminei emicant gemini apices candidi: semen in vasculis oblongis paruum & nigrum: radices fibrosæ. Habentur in hortis; sed speciosissimi ferè in fictilibus vasis. Seruntur frequentius auulis exiguis cum folijs surculis; seminibus rarius. Nam è semine nati, ad agrestem naturam redeunt, floresq; minores, minusq; odorati, & simplices; etiam si prius multiplices, redunduntur. Adiunguntur subinde surculis cùm plantantur fissis Caryophylli; quo illorum odorem flores allificant, & iucundam eorum suavitatem naribus abundantius repræsentent. Viuax est planta, & multis

CARYOPHYLLEVS FLOS MAIOR. 65

E

& multis durat annis, si hybernis mensibus, à frigoris iniuria tuta, in cellis vinarij aut alijs similibus locis tepidis asseruetur. Floret diutissimè, tota quidem aestate & Autumno: in cellis etiam interdum, fauente loci tempore, hyeme tametsi rigida.

CARYOPHYLLEM florem, ab odore Caryophyllorum recentiores nominant: Germanis Regelblumen/ Braszblumen: Italis Garofoli: Gallis Oeilletz, Oulletz. Belgis Binoffelbloemen & Grossels bloemē/ & Latinè à plerisque Ocellus, Ocellus Damascenus, Ocellus Barbaricus, & Barbarica nuncupatur. Sunt etiam, qui Betonicam, aut Vetonicam siue Vettonicam appellant, aliter aut coronariam cognomento; (Matthiolus Vettonicum coronarium dicere maluit) ad differentiam videlicet alterius Betonicae, quæ Græcis κέρας ή Φιχότροφον dicitur; atque hinc etiam herbam tunicam dictam, hanc esse plerique existimant: sed Bernardus Gordonius herbam tunicam Dioscoridis Polemonium esse tradidit. Turnerus Caryophylleū Cantabricam facit, quam Plinius lib. 25. cap. 8. in Hispania inuentam scribit, per Diui Augusti tempora, à

Cantabrica Cantabris repertam. Nascitur ubique, ait, caule iunceo, pedali; in quo sunt flosculi oblongi, velut calathi: in his semen perquam minutum. Leonhartus verò Fuchsius, Vetonicam siue Betonicam alteram esse voluit, quæ inter notha Dioscoridis descripta reperitur; & quidem his verbis: Βετονικὴ γεννᾶται ἐν χορτοκοπείοις ή ὀρεινοῖς τόποις, ή καθαροῖς, ή ἥμεροις, περὶ τὰ γεννιματα. ἔχει δὲ τὸν μὲν ρίζαν ὅλην ἐρύθραν, ή ἐνάδην. τὰ δὲ φύλλα πράσινα. ή τὸ μέσον τῶν φύλλων φοινικοῦν. ή εἰς τὸ ὄργανόν του τειγώντα. ή επ' αὐτῶν ἐνθη πορφυρίζοντα: id est, Vettonica nascitur in

Vettonica altera. pratis & montanis locis, mundis item & cultis: radicem habet totam rubentem & odoratam: folia porracea, & medium

dium eorum puniceum, in recto calamo triangula, & in ipsis flores purpureos. Ioannes Ruellius *Caryophylleum* florēm incognitum veteribus existimauit; cuius optimum iudicium videtur; nam certè *Vettonicae* alteræ, aut *Cantabriæ* parum flos iste similis est. Mirum creditu, ait, vt tam celebris flos, tamq; iucundus, fuerit à veteribus silentio prætermisssus: qui amplitudine, pulchritudine, varietate, *Rosa* non inferior videri potest.

ALTERA & minor *Caryophylleorum* species, priori tenuibus caulis folijsq; simillima est, vtrisq; tamen minoribus: flores etiam habet ex oblongis, paruis & teretibus calycibus similes, verū minores & per ambitum magis dissectos ac fimbriatos; colore candidos, aut è candore purpurascentes. Apud Belgas in hortis nascitur; Gesnerus autem apud Germanos in pratis humidis etiam reperiri refert. Aestate flores emicant.

VETTONICAM altilem siue coronariam minorem, aut alteram nonnulli nominant; Germani *Mutwillen* aut *Hochmut*; atque hinc etiam à plerisque superba: Nostrī *Pluyinkens* à flosculorum folijs fimbriatis & plurimarum similitudine dissectis; & cleyn *Binoffen* hoc est, *Caryophylleum minorem* appellant.

VSS autem *Caryophylleorum* florū in medicina verè quidem nullus est, in coronis verò propè nimius; & præsertim floris altilis; qui etiam acetum iucundo sapore, & colore, auctore Ruellio, commendat. Fuchsius tamen, non modo ex floribus, quam conseruam vulgo appellant, verū & radices altilis ad pestis contagia à recentioribus commendari; sylvestris verò succum calculo atterendo ac educendo, nec non comitali morbo laborantibus utilem credi, scriptum reliquit.

ARMERIORVM florum aliquot etiam species sunt foliorum ipsius stirpis, cum magnitudine, tum colore præcipue differentes.

1. PRIMA species caulinulos habet rotundos, geniculatos, veluti Caryophyllei flores, circa inferiora genicula ut plurimum rubentes, cubito breuiores; folia plurima parte oblonga, sed aliquantulum, quam maioris Caryophyllei latiora, colore herbaceo virentia; flosculos in summo caulinorum paruulos exiguis Caryophylleis persimiles, verum minores, plures simul in quandam veluti umbellam congestos, particulatim ut plurimum prodeentes, & semper ferè coccis rubore splendentes, punctis interim candidis circa medium interdum variegatos, rariissime candidos. Ornat hic flosculus Belgicorum hortorum areas: apud Italos & alibi locis incultis & aridis exit. Gesnerus circa Gryphij lacus ripas in Heluetia à se repertum scribit: prouenit & alicubi in Belgio locis desertis, iuxtag̃ aruorum & pratorum margines ac scrobes, sed multo quam in hortis minor & tenuior. Maturè & Aprili saepe mense aut Maio floret, Caryophylleo flores antecedens: plurima inde aestatis parte viget.

GALLI Armoires & Armoiries appellant: Ruellius Armerios flores hinc nuncupat: Germani Donder negele/felt negele: Belga keykens/ quasi dicas fasciculum. florū etenim fasciculos nostri propria lingua keykens nominant. Caryophylleorum florum species quædam sylvestris videtur; quam ob causam & à recentiorum quibusdam Vettonica agrestis aut sylvestris dicitur: nec desunt qui tunicam herbam esse volunt: sed nihil magis hic, quam Caryophylleus cum Vettonica altera aut Polemonio conuenit.

2 ALTERA Armeriorum species folia circum caules geniculatos, multo fert latiora, maiora & crebriora, nec non candidiora, Constantinopolitani floris folijs haud multum dissimilia: flores in umbella una plures simul congesti, pulchri, rubentes, exiguis candidulis punctis ornati, prioribus Armerijs similes sunt. In petrosis collibus & asperis, sabulosis apricisq; locis, apud Germanos & alias nationes nascitur; à Belgis in hortis seritur, vbi secundo anno cum alijs Caryophylleis estate floret.

GERMANI Steinnegele vocāt, aliqui Scarlatam à rubeo floris colore coccū referente. Et sylvestris hic Caryophylleus est, veluti & præcedēs: uterq; certè nulla cura eget: natura sua viuax; & hyemis iniuriā nō diffculter sustinet.

3 IAM & tertia quædam est Armeriorum florum species caulinis rotundis, geniculatis, tactu glutinosis, pedis altitudine; folijs ex singulis geniculis binis oblongis angustis acuminatis, in virore candicantibus & quasi cæsiis: floribus in umbella similiter pluribus simul congestis, pulchris, Armerijs similibus, verū minoribus & rubentis dilutæ purpure colore: semine in oblongis vasculis pusillo: radicibus tenuibus ac fibrosis. Seritur in hortis. floret à Maio aut Iunio mense in Autumnum usque, & eodem quo sat a est anno.

SUNT qui velint Limonij aut Behen siue Been, vulgo nunc dicti, speciem aliquam esse, propter eam quam cum Behen rubentis floris, quod Matthiolus Limonij speciem facit, similitudinem habeat. Nam caulinis geniculatis & folijs illi aliquantulum sed colore similior est. Caules tamen breuiores & teneriores, foliaq; minora; color vero lauitasq; foliorum in vtrisq; ferè eadem. At nos hanc stirpem non Behen, aut Limonium, sed Armeriorum florum speciem aliquam esse autumamus, quam ob causam & terrium ei, inter eos locum fecimus.

4 PRÆTER hos verò & alia quædam est, vel Caryophylleorum vel Armeriorum species, omnino, ubique, & apud Belgas quoque sylvestris: caulinos habet dodrantes: folia è singulis geniculis bina, parua, acuminata: flores in caulinorum summo singulos, per ambitum fimbriatos, Caryophylleis minoribus, & forma, & magnitudine satis similes, colore verò cocci diluto rubentes. Exit passim in pratis & locis riguis. Maio & Iunio mensibus flores potissimum conspicui.

B E L G A E *Craeyenbloemkens* appellant, id est, *Cornicis flores*.

C AETERVM Armeriorum omnium istorum flores, nec ullum quoque, aut in medicina, aut in cibatu usum habent: sed coronarij sunt & hortos ac corollas exornant.

DE FLORE CONSTANTINOPOLITANO. CAP. XXI.

C O N S T A N T I N O P O L I T A N O flori caules sunt è radice plures, bicubitales, tenues, geniculati, inanes: folia è singulis geniculis bina, oblonga, aliquantulum lata, acuminata, obscurè virentia, non nihil aspera & hirsuta; sicuti & caules: flores in latis umbellis, multi simul congesti, aspectu pulchri, ceterùm inodori, colore floris Calendulae, vel purpurei lili, siue maturi mali anarantij corticis, subinde candidi: semen in oblongis acuminatis vasculis exiguum & subruffum: radices longae, in plures tenues diuisae, gustu aliquantulum acres. Belgis, peregrinus est flos: seritur in hortis. Iunio & Iulio altero à satione anno floret, deinde pluribus sequentibus alijs. Radice etenim constat viuaci: diuq; durat, hyemis & frigoris patiens.

2 E S T & huius altera & minor species, cubitalis, aut paulo

paulo altior, rarioribus floribus, quæ primo anno flores profert: Gesnero teste.

Nostrum vulgo Constantinopolitanū appellant florem: Germani verò florem Hierosolymorum: Aldrouandus Creticum cognominat. Sunt qui velint Lanarium nuncupatam Latinis radicem esse, quæ Græcis στρόφιον: Arabibus Condisi dicitur, qua ad purgandas lanas, qui eas eluunt, olim vtebantur; quos veritatem minus assertos esse evidenter est, quam ut refelli debeat. Neque enim spinosa aut aculeata huius floris stirps est, quale Struthion esse Theophrastus & Plinius referunt: radicem etiam non habet magnam; aut Oleæ folia, vti Struthio sunt.

NON deerunt autem fortasse, & qui florem hunc Constantinopolitatum, πόδον veteribus dictum florem esse suspicabuntur, quem Gaza Latine desiderium vocat: quorum sententiae cur aduersemur, modo non habemus. Pothum enim florem Theophrastus, Plinius, & Athenæus, inter aestiuos reponunt, duorumq[ue] generum referunt: unum hyacintho similem, alterum ἀχροῦν non coloratum siue candidum. Constantinopolitanus autem, aestiuis mensibus floret, & colore vel hyacinthum scriptum, quem purpureum Lilium vocant, proximè refert, vel candidus est. Quæ magnam Constantinopoli floris cum Potho similitudinem ostendunt.

CETERVM flos Constantinopolitanus, præter eam, quam in hortis & coronis gratiam assecutus est, nullum, quod sciamus, medicum usum habet: facultas eius ea de causa incomperta est.

DE SAPONARIA. CAP. XXII.

SAPONARIÆ, vulgo dictæ, caules sunt glabri, tenues, rotundi, geniculati, cubitales aut altiores: folia lata, venosa,

Pothus
flos.

venosa, plantaginis latifoliae folijs simillima, sed tamen minor, è singulis geniculis bina, vt plurimum, & præsertim radicibus viciniora, deorsum reflexa: flores in summo caulinorum, & circa superiora genicula multi, odorati, colore alias pulchro roseo rubentes, alias dilutè purpurascentes, aut candidi, qui ex teretibus & oblongis calycibus exeunt, ex quinq^u foliolis commissi; in quorum medio exigua quedam stamina: radices crassæ, longæ, obliquè serpentes, quibus fibræ quedam adhærent, veratri nigri radicibus similes. Apud Belgas in hortis colitur: alibi iuxta fluuios & torrentes, locis apricis, sponte nascitur. In hortis diu durat, & vita est pertinacis. Iunio & Iulio floret.

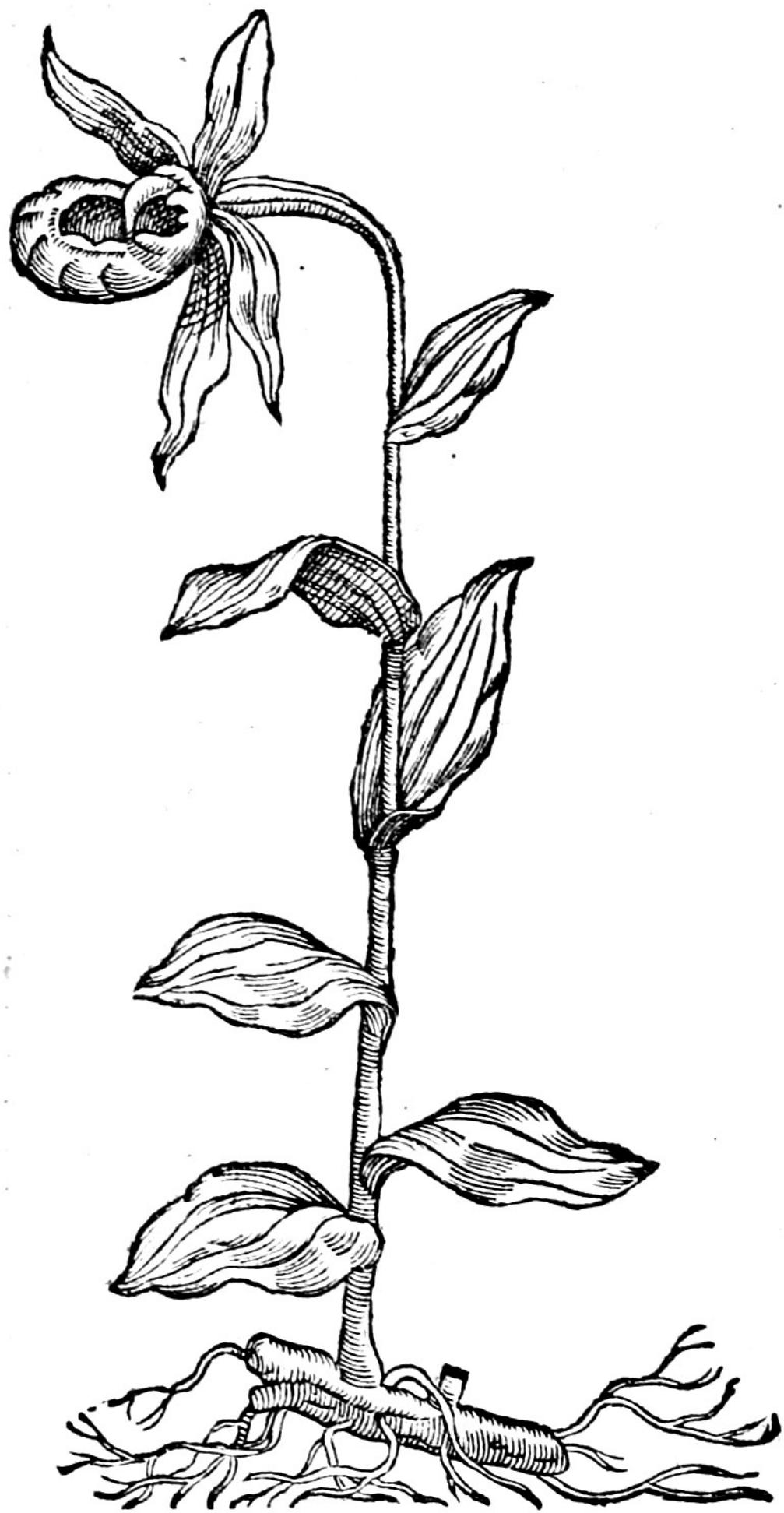
S A P O N A R I A M vulgo nuncupant, ab abstergendi potentia, qua folia pollent: succum etenim quendam ex se remittunt, dum confricantur, saponis ferè modo extergentem. Ruellius tamen & aliam quandam saponalem describit. Nonnulli herbam Tunicam appellant: non est tamen Vettonica coronaria, multo minus Polemonij aliqua species; quas pro Tunicis herbis haberi, Cap. de Caryophylleis scripsimus. Videri citius posset Alisma, sue Damasonium, nisi caulis ei crebro, non simplex, sed subinde in alas quasdam diuisus; & radices essent quàm veratri nigri crassiores: folia siquidem habet Alismatis descriptioni conuenientia, & globosam florum in summo caulum congeriem. Sed Alismatis tenuis est caulis & simplex; & radices similiter tenues: quæ differentiam Saponarie huius & Alismatis ostendunt.

Alisma.

D E S C R I B I T V R enim Alisma à Dioscoride hoc modo: *Alisma, sunt qui Alceam, qui Damasonium, qui Acyron, qui Lyron nominant, folia Plantagini similia habet, angustiora tamen versus terram reflexa: caulis tenuis est, simplex, cubito altior, capitula habens, Thyrso similis:*

DAMASONIUM NOTHVM.

77

lis : flores tenues , candidi , sublutei ; radices veluti Veratris nigri tenues , odoratae , acres , subpingues : loca amat aquosa.

IDE M Plinius ijsdem penè verbis lib. 25. cap. 10. depingit : sed duo eius statuit genera ; vnum in aquosis , quod quidem à Dioscoride describitur ; alterum in syluis proueniens , nigrius , ac maioribus folijs . folium etiam ei laciniatum esse ait , quod Dioscorides omisit ; & caulem capite Thyrſi , pro eo quod ille θυρσοειδὴν eum esse scribat ; qualis sit Thyrſoides caulis sic insinuans : nempe superiore parte & crassior & latior .

Thyrſus.

THYRSVS enim siue θύρσος , virga , fax aut hasta est , frondibus aut hederis obtecta , cuius fastigium pluribus frondibus aut floribus stipatur , instar videlicet globi aut pile . Sic etenim in antiquissimis que Romæ passim extant marmoribus depictum reperiri Thyrſum , testis est Melchior Guilandinus in epistola ad Langium ; summo videlicet cacumine globosum quiddam instar pile gestantem . Talem etiam Thyrſum esse , quarundam stirpium & descriptiones ostendunt . Acanthum enim herbam (Brancam vrsinam nominant) Dioscorides κεφαλὴν θυρσοειδὴν habere scribit ; huius autem caulis cum primum prodijt , priusquam integrè adoleuit , summa parte crassior est . Thymus etiam θύρσον appellatur , qui in caulinis globosum capitulum profert : unde & κεφαλώτος & capitatus cognominatur . θυρσὸν item Orobanche dicitur , caulis cui superiori parte crassior est : Thyrſus , iam & ferulae caulis nuncupatur , qui licet sensim extenuetur , summo tamen cacumine umbellam latam & rotundam florum primum , deinde seminum plenam Thyrſi modo promit : unde & ρέθηξ siue ferula , pro Thyrſo subinde dicitur : atque hinc Bacchus , qui θυρσοφόγος , etiam aliquando ρεθηκοφόγος appellatur à Thyrſis , qui in eius

in eius orgüs olim quatiebantur. Quæ omnia Thyrsum vir-
gam, baculum aut hastam esse ostendunt; globoſo ex fron-
dibus aut floribus cacumine: & θυρσοειδὲν caulem dici,
ſumma parte ſphæroidem aut latiorem. Neque repugnat
nobis in Saturnalium lib. i. Macrobius, vbi Liberum patrem
cum Thyrſum tenet, latens telum gerere ſcribit. Nam inde
Thyrſum non in exacutum cacumen, ſed potius in retuſum
& globoſum apicem definiere colligitur: ex eo enim quod
latens telum dicit, oſtendit ita cacumen coniectum, ut ag-
nosci nō poſſit; quod quidē multis fit frondibus circum com-
poſitis. Verba Macrobiij hæc ſunt: Colitur apud Lacedæmo-
nios simulachrum Liberi patris, haſta inſigne, non Thyrſo:
ſed cum Thyrſum tenet, quid aliud quam latens telum ge-
ritur, cuius mucro bedera lambente protegitur? Et de Thyr-
ſo hactenus.

QVANDO QVIDEM autem Alismatis ſue Da-
masonij mentio incidit, non prætermittenda videbatur pe-
rigrina quædam planta, quam Damasonium nonnulli eſſe
existimant, cuius iconem nobis communicauit Ioannes
Vreccomius Bruxellensis, ſtipium herbarumq; diligentissi-
mus cultor. Pingitur hæc caule singulari; folijs venofis &
Plantaginis ſimilibus; flore verò magno, quatuor foliorum,
dilutè rubente, è cuius medio, ouiforū quiddam intus ca-
uum eminet; radice crassa obliqua, à qua tenues fibræ de-
pendent. Ferunt hanc in vico quodam ſupra Auguſtam re-
periri, appellariq; vulgo Papen ſchoen/ ac Latinè Da-
masonium. Sed & hæc nihil, aut parum admodum, mul-
tò certè minus quam Saponaria, cum Alismate, ſue Dama-
ſonio conuenit.

DE PINGIT & Alisma quoddam Matthiolus, ſed ta-
men quod minus quam iſtud cum vero Alismate conueniat:
neque enim ei ſolium Plantaginis modo neruofum; neque
caulic

*caulis θυροειδής; sed unicum tantum florem proferens,
qui à θυροειδῃ differens esse videtur.*

PORRO Saponaria, calida quidem & sicca est tem-
perie, facultate autem abstergendi non exigua prædita.

DE A Q V I L E I A. CAP. XXIII.

A Q V I L E I A folia fert Chelidonij maioris, paulo
tamen rotundiora per ambitum incisa, colore in virore cæ-
rulea, quæ vulnerata nullum, multò minus luteum, succum
reddunt: caulem verò cubitalem, tenuem, rubentem, & le-
niter hirsutum; cuius alæ singulos proferunt flores, ex quin-
que dependentibus concavis veluti corniculis, & totidem
intermedijs, sursum erectis paruis foliolis, qui simplices
sunt, compositi (multiplices etenim ex pluribus corniculis
commisi sunt) colore alias cærulei, alias in rubro purpurei,
alias candidi vel ex candido purpurascentes, subinde varij
& ex cæruleo candidoq; permixtis reluentes; erumpenti-
bus è medio staminibus, à quibus parui apices dependent:
siliquæ post singulos flores quinq; surgunt, in quibus semen
paruum, nigrum & splendens: radices subsunt crassæ fibro-
sæ, quæ pluribus annis durant. In Belgij & Galliæ hortos
infertur: in Germania & alibi, in apricis collibus, syluosis
montibus & pinguibus pratis sponte gignitur. Flores Maio
& Iunio vigent.

RECENTI ORES Aquileiam aut Aquilinam nun-
cupant: Germani Agley & Ageley; nostri Akeleyen.
Galli Ancoiles, ou Ancolye.

QVIBVS autem viribus prædita, nondum satis com-
pertum; nullum siquidem aliud usum habet, quam quod
coronas & hortos exornet. Tragus tamen semen, drachmæ
pondio cum croci obolo in vino, iocinoris obstructione &
morbo

AQVILEIA.

81

F

morbo regio laborantibus utiliter dari scribit ; sed eum qui assumpsit diligenter coopertum , sudare deinde oportere. Plarique ei Aegylopis , alij Centaurij maioris vires , sed temerè & citra omnem rationem tribuunt.

DE ANTIRRHINO. CAP. XXIIII.

ANTIRRHINO caules sunt rotundi, glabri, fragiles, & ramosi: folia multa ut plurimum oblonga & acuminate, Linariae similia sed maiora; subinde breuiora latioraq[ue], & Anagallidis similiora: flores secundum caules superiori parte ordine digesti, forma oblongi, anteriori parte latiores, dum conclusi, vt nascuntur, permanent ranae ori quodammodo similes; aperti verò biantis leonis rectum referentes; colore roseo rubentes, aut candidi, vel ex candido dilutè purpurascentes, non raro etiam sublutei; eius videlicet cuius folia sunt latiora & breuiora: quos deinde capitulum sequitur, oblongum, anteriore parte angustius & foraminosum, narium vituli, aut canini capitis similitudine; in quibus semen paruum & subnigricans: è radicibus non magnis fibre dependent. In hortis apud Belgas, Italos, Germanos, & alibi seritur. Maio mense, quod hyemem superauit, & reliqua deinde aestate, floret: serius verò & sub aestatis finem, eiusdem anni vere, satum. Hyemem autem, nisi clemens admodum fuerit, aut in cellis vinarijs reposatum, absque iniuria in Belgio non sustinet.

GRÆCIS ἀντίρριον ἢ ἀντίρριζον, si nō vitiosum Theophrasti exemplar, & ἀνάρριπτον dicitur: Latinis similiter Antirrhinum. Auctore Galeno etiam Βουκράνιον & λυχνίας ἄγρια, siue Lychnis sylvestris, nominatur. Apuleius etiam ἀμέθυστον, πιθίκιον, κυνοκεφάλιον, Canis cerebrum, herbam simininam, Venustam minorem & Opalim gratam, appellari

lari refert. Creditur quoque esse Leo herba, quam inter flores Columella lib. 10. refert, sic scribens:

Narcissiq; comis, & hiantis sœua Leonis

Ora feri. Item & infra:

Oscitat & Leo.

Gesnerus tamen hunc Leonem, Aquileiam esse existimat, quam ea de causa Leontostomum nuncupauit: sed hoc nominis Antirrhino magis conuenire, quam Aquileia, nobis videtur. Nam illius hians flos, Leonis rictum ciliis, quam huius, refert.

Est verò & alius Leo, qui ὁστρολέον, & leguminum Leo dicitur, alio nomine Orobanche, de quo in Frumentorum historia egimus.

Est & alia Amethystos herba, cuius Plutarchus mentione, κεάμεν videlicet: de qua alio loco, in Olerum videlicet agetur historia.

BELGÆ, Antirrhinum, Drant appellant.

CÆTERVM Antirrhini semen inutile in medicina, ut Galenus ait, est. Herba verò ipsa assimilis cum Bubonio facultatis, sed multo minoris.

NARRANT, inquit Dioscorides, appensum veneficij aduersari: & gratiam conciliare, si quis eo perunctus sit cum oleo lilio, aut Cyprino.

APULEIVS, radicis in aqua decoctum, fotu epiphoras oculorum, celeriter lenire refert.

DE ANTIRRHINO SYLVESTRI SIVE MINORI. CAP. XXV.

PRÆTER hortense Antirrhinon superiori capite descriptum, & aliud reperitur, tota sua natura sylvestre, quod satiuo & minus, & humilius est, & aliquantulum, sed tamen modicè hirsutum. Cauliculi huic quoque sunt tenues, ramosi:

ANTIRR. SYLVESTRE PLYTEVMA. 85

F 3

ramosi: folia oblonga & angusta: flores autem non ad summum caulis, sed iuxta foliola ex ipsorum sinibus exeunt, Antirrhini similes, sed minores, colore rubro purpureo, in medio lutei. Capitula similiter minora & breuiora, foraminosa, hominis caluariam propemodum referentia, in quibus semen minutum: radices subsunt tenues. Nascitur multis Belgij & Germaniae locis, circa margines, & in ipsis agris, iuxta vias, in hortis, & alibi. Et uno quidem loco procerius ac vegetius; alio brevius & tenerius reperitur. Iulio & Augusto floret, hyeme perit: aestiva enim est herba.

N O S T R I cleyn Drant appellant: Antirrhini autem haud dubie species est sylvestris. Sunt qui velint Oron-
tium esse, similitudine nominis inducti, cuius decocto Archi-
genes, apud Galenum κατὰ τόπους lib. 9. auriginosos la-
uandos consulit. Sed an verè ipsum sit, affirmari non potest,
eius descriptione nusquam, nec nomine, alibi quam hoc loco,
extante. Quam etiam ob causam, Ianus Cornarius Oronij
vocab depravatam suspicatus est, & legendum esse, Ori-
ganum; quod, Dioscoride auctore, in balneo auriginosis
prodest.

P L V S similitudinis Antirrhinum sylvestre cum Phy-
teuma. reumate habet, quod à Dioscoride, his verbis, lib. 4. descri-
bitur. φύτευμα φύλλα ἔχει δύοια στρουθίω, μικρότερα δέ:
καὶ πὸν πολὺν τετρημένον ῥίζαν μικρὰν, λεπτὴν, ἐπιπό-
λαιον. id est, Phyteuma folia habet similia Struthio, sed
minora: fructum multum, perforatum, radicem paruam,
tenuem, terræ superficie inhaerentem. Quæ descriptio An-
tirrhino sylvestri aptissimè & propriè conuenit. Nam qui-
dem quod ad folia attinet, ea omnino habet Struthij mino-
ra: siquidem, ut Plinius ait, Struthium folio est Oleæ mi-
nori; sunt etenim eius folia oleaginis angustiora & mi-
nora.

nora. Fructum etiam siue καρπὸν copiosum habet, eumq; perforatum; quando pro fructu totum illud capitulum, quo semen continetur accipitur, quod non raro, ut ipsius Antirrhini capitulum, καρπός appellatur. De radicibus dubiis non potest, quæ tales, cuiusmodi Phyteumati tribuuntur, sunt. Quibus de causis Antirrhinon istud sylvestre verum Phyteuma esse appareat. Matthiolus tamen non Antirrhinum istud, quod olim pro legitimo exhibuit, sed Campanulam pro Phyteumate depingit: de qua superius cap. 10. ubi & improbatæ sententiæ Matthioli, & nostri iudicij rationem indicauimus.

PORRO Antirrhinum istud sylvestre nullius quidem est usus: si autem verum est Phyteuma, ad amores profuerit. Ut etenim auctor est Dioscorides, Phyteuma ad amatoria philitra commodum esse perhibetur.

DE LINARIIS. CAP. XXVI.

ANTIRRHINI species quoque quædam videntur, quas Linarias vulgo nominant.

QUARVM una caulinos habet bicubitalis, complures, rotundos, tenues: folia multa, angusta, oblonga, lini folijs similia: flores luteos secundum caules iuxta summum, anteriore quidem parte Antirrhini floribus similes, posteriore vero in caudam siue corniculum quoddam desinentes, floris Regij similitudine; quos sequitur capitulum rotundum, in quo semen nigrum: radix longa, tenuis & alba.

ALTERA species huic caule, folijs & floribus similis est: caulinibus tamen ferè longioribus; folijs vero angustioribus; floribus paruis, multoq; quam alterius minoribus, in cæruleo purpureis, nonnunquam etiam subcandidis aut subluteis; capitulis similiter exiguis, radicibus tenuibus & fibrosis.

NASCITVR prior Linaria passim secus agrorum margines, & alijs locis; altera similibus, quibusdam in regionibus exit, sed inuenitur rario. Florent Iulio & Augusto.

VTRAQUE species, Linaria nostris dicitur, nonnullis Vinalis. Germanis, Lynkraut / flaschkraut / harnkraut onser frauwē flaschz / waldt flaschz / krotten flaschz. Belgis Wilt vlas; Gallis, Lin sauuage. Existimatur à multis esse Osyris: sed Osyris ab hac differens est stirps, ex qua videlicet xophiaeta, hoc est, scopas hac etate, in Italia componunt: ut & olim Galeni seculo; quam vulgo Belvedere nuncupant.

EST autem Linaria calida quidem & aliquantulum siccæ temperie, & aperiendi potentia prædita; nam, vt & Rhizotomi nostri temporis existimant, vrinas decoctum eius prouocat. Addunt multi, Regio morbo laboratibus prodesse; quod ab Osyride huc translatum est.

DE AMARANTO PURPUREO.

CAP. XXVII.

C A V L E Amaranthus purpureus surgit cubitali, vel altiori, striato, iuxta radicem subinde rubente, lœui, in alas quasdam diuiso; circa quem folia oblonga, lata, acuminata, mollia, glabra, colore virentia, aut in virore nonnihil rubentia: pro floribus exeunt spicæ, aspectu gratissimæ, cæterum inodoræ, in purpura splendentes, coccum saturatum qui in holoserico villoso micat, referentes, ac quodammodo coloris gratia superantes; que in attritu similem ferè colore succum reddunt, & decerpta diutinè pulchritudinem suam retinent, aliquot etiam annis non marcescentes; vnde & nomen inuenit: Semen maturatis spicis insidet paruum, nigrum, & multum splendens: Radices breues & fibrosæ.

90

AMARANTVS PURPVREVS.

Mirum in eo, Plinius ait, gaudere decerpi, & letius renasci. Alexandrino palma est, qui decerptus asseruatur. Mirumq; postquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuit, & hybernas coronas facit.

Amarantov quoniam non marcescat, Plinius appellat: nostra etas, Amarantum purpureum, ad differentiam Elichrysi, quod similiter amarantov dicitur, de quo inferius suo loco: Germanicè Samatblumen / dausentschoon / floramoy: Nostrate dialecto, flouweelbloemen. Italicè Fior velluto. Gallicè Passe velours, Passuelum Ruellius reddit, quo nomine holosericum villosum coccineum Galli nuncupant, cum quo de caloris principatu certat.

EST verò & alia huius species, caule multo proceriore ² & crassiore, quatuor aut quinque cubitorum vel altiore: folijs similiter maioribus; cui spicæ sunt longiores, sed obsoleti admodum ruboris. Seritur utrumq; Amarantus in hortis, sed prior frequentius. Alter enim Amarantus nullam vel omnino exiguum gratiam obtinet.

PROVENIUNT spicæ Augusto mense, durant in Autumnum. Insipidum utrumq; olus est, & Bliti species, de quo in Olerum historia, ubi illi sue reddentur vires.

RECENTIORVM plerique Amaranto purpureo, & præcipue primo, adstringendi cum frigiditate & siccitate potentiam, sanguinisq; omnem fuorem sistendi vires attribuunt; quas tamen ei inesse nulla qualitas ostendit, praeter solum fortè colorem, quo spicæ rubent. Nam rubra omnia sanguinem undequaq; fluentem cohibere ac supprimere, quorundam est opinio; eo quod quedam sanguinem supprimentia, talia colore sint. Sed hec opinio vti vana est, ita nullis probabilibus rationibus innititur. Ex coloribus etenim de viribus simplicium & medicamentorum, certi nihil colligere

ligere licet: ut Galenus lib. de simpl. medica. faculta. primo & quarto dilucide ostendit. Sunt siquidem pleraque rubra etiam calida & aperientia, vti Rubia rubicunda radix, que & sanguinem per vrinas & menses dicit. Qua de causa & perperam ratiocinantur, qui Amarantum purpureum, sanguinem suppressare, cæliacos & dysentericos adiuuare, ex solo colore iudicant.

DE ROSIS. CAP. XXVIII.

R O S A R V M stirps tametsi fruticosa & spinosa sit, consentaneum tamen & decēs magis est, eam floribus iungere, quām spinosis fruticibus sociare: principatum siquidem inter flores omnes Rosa facile obtinet, eiusq; in coronis omnibus usus propè nimius est; & vt ex Anacreonte Teio, Poëta Græco vetustissimo, Henricus Stephanus perquām eleganti carmine Latino reddidit:

Rosa, honor decusq; florū.

Rosa, cura amorq; Veris.

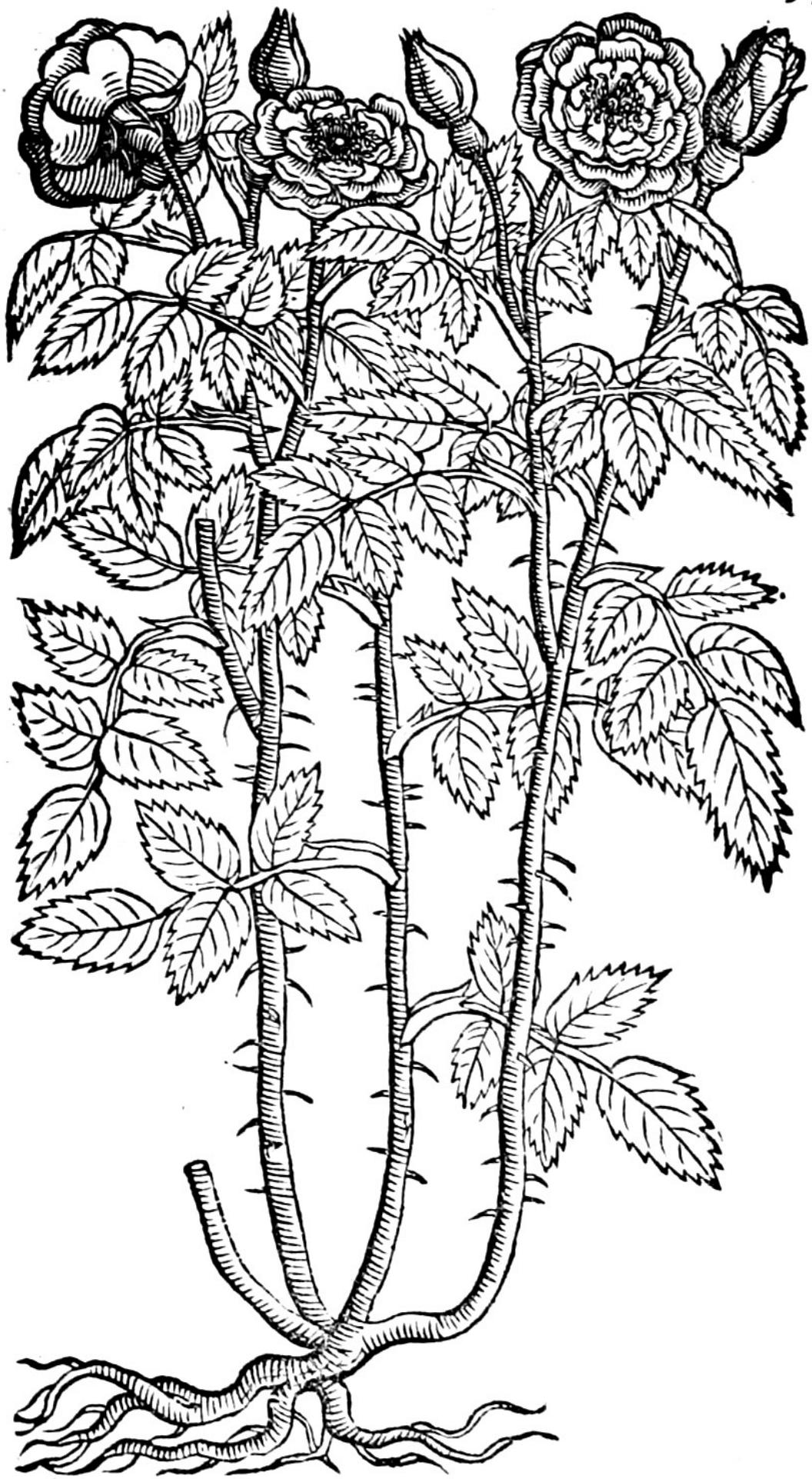
Rosa, calitum est voluptas.

Roseis puer Cytheres

Caput implicat coronis,

Charitum choros frequentans.

S V N T autem Rosæ genere quidem permulta, aut stirpis ipsius magnitudine, asperitate, leuitateue; aut floris foliorum multitudine, paucitateue, vel colore odoreq; differentes. Nonnullæ siquidem proceræ & excelsæ, aliae breues & humiles: folia quibusdam quina, alijs duodena, vicenāue aut plura. Theophrastus etiam ἐκατοντάφυλλα, siue centifoliam quandam, circa Philippos exire refert: quam incolæ ex Pangæo transferentes serunt: & in Campania, Plinius. Colore item ha quidem rubentes, illæ verò candidæ: odoratæ etiam

etiam quām plurimæ, absque odore nonnullæ. Harum omnium quadam satiue & hortenses sunt ; aliae verò sylvestres.

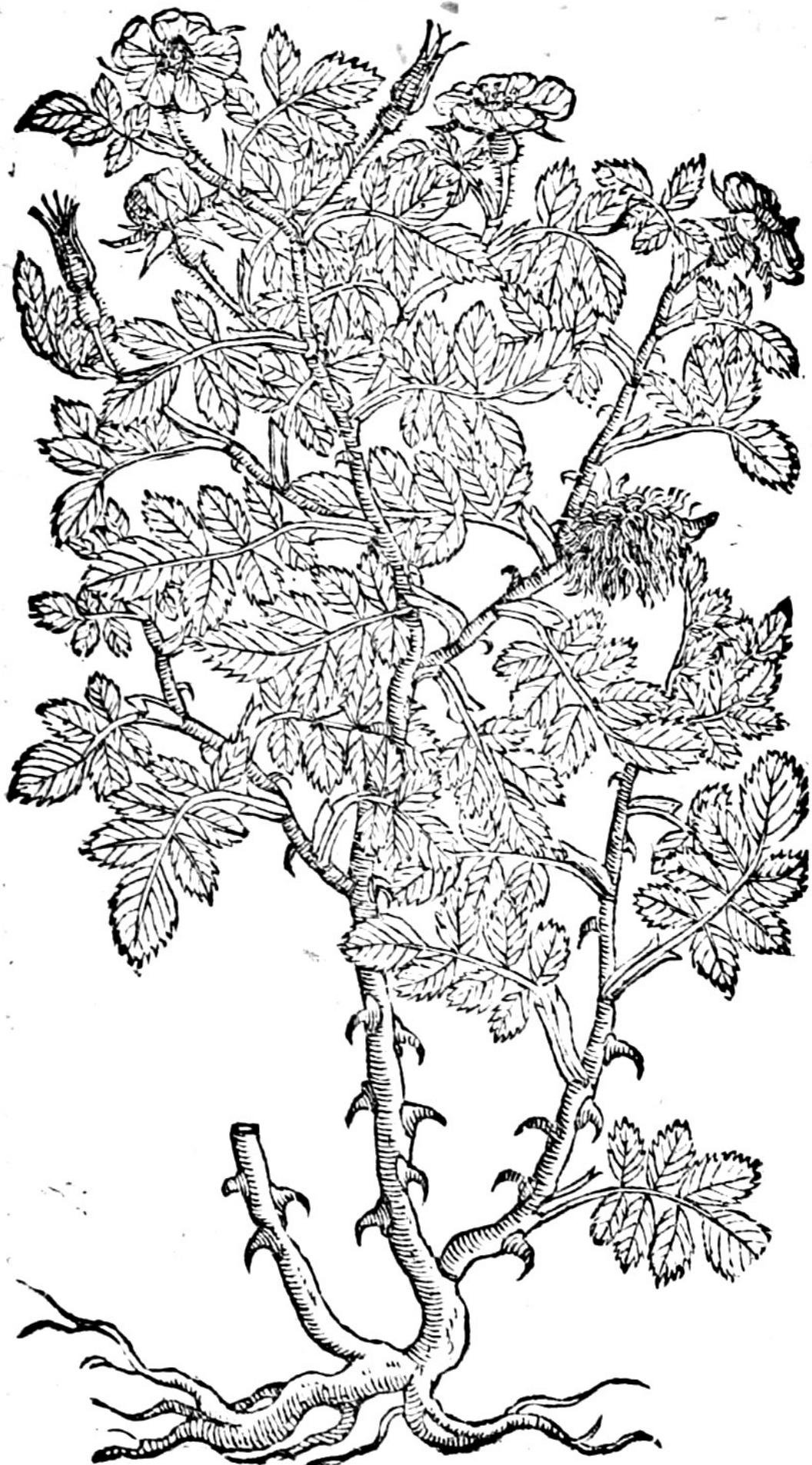
R A M I aut potius virgæ omnibus duræ, lignosæ, mordacibus aculeis horrentes ; & sylvestribus quidem spinosiores : folia aspera, per ambitum serrata, ex quinq_z aut septem ex uno neruo coherentibus : flores è caulinorum fastigijs exeunt, primùm herbaceo inclusi calyci, qui tumescens in virides alabastros fastigiatur, quibus paulatim dehiscentibus flos panditur, in calycis sui medio, stamina quædam capillacea, luteosq_z, complexus apices : semen in oblongis capitulis, quæ calycibus & floribus subsunt per maturitatem rubentibus, gignitur durum, lanugine inuolutum : radices duræ, lignosæ in diuersa tendunt.

1 **I N** satiuarum censu, vna proceritate caulum siue ramorum, reliquas superat : crassis enim & lignosis suis virgis ad 10. vel 12. pedes, aut etiam altius concedit : flores candidi, odorati & multorum foliorum, quorum interiora minora; exteriora verò maiora & ampliora.

2 **P R O X I M A** magnitudine, virgas habet breuiores, sed non minus asperas, Rosas odore suaves, sed dilutè & pallidè rubentes : Incarnatas Itali appellant.

3 **T E R T I A** huic similis ramis & folijs est, sed subinde breuior, flore verò odoratissimo pulcherrimóque, saturato, & quodammodo puniceo rubore nitente ; Rosarum omnium præstantissima, & ad medicamenta omnis ferè generis utilissima.

4 **Q V A R T A** breuior est, virgis bicubitalibus aut altioribus, flore eleganter quidem rubente, sed minus quām tertiae, & quandoque simplici, quinq_z, tantummodo foliorum ; aliás plurium : aliquando etiam multiplici ; odore grato & perquām iucundo.

- 5 *QVINTA Rosarum hortensis species, ramis & virgis sylvestrem Caninam Rosam quodammodo refert. Rosas profert paruas plures simul cohærentes, vt plurimum simplices, aliquando sed raro multiplices: odore admodum fraganti suauissimas, & moschum proximè referentes: unde & Rosa Moschetta ab Hetruscis appellantur.*
- 6 *SYLVESTRIVM ea quidem quæ Canina Rosa vulgo dicitur, & Belgio familiarissima est, aculeatis virgis, & asperis folijs, satius similis est; singulis tamen minoribus: flos simplex quinque folia non excedens, albicans, aut ex albido colore purpurascens. Adnascitur huius virgis aliquando pilula quedam hirsuta, echino Castaneæ quasi similis, at mollis, quam Spongiolam Rosæ nuncupant.*
- 7 *HVIC similis est, & alia species, verumtamen aliquantulo minor, cuius virgæ subrubente cortice vestiuntur; flores pallide rubent, non in totum absque odore: Cinamomina Rosa à quibusdam dicitur.*
- 8 *INTER sylvestres etiam quedam lutei coloris Rosas fert.*
- 9 *EST & parua quedam humillima, virgis spinosissimis: folijs minimis, Rosis perquam exiguis, candidis & suauiter odoratis.*
- 10 *IAM & sylvestris quedam folijs reperitur odoratis: hac proceritate sylvestres omnes sapè superat. Virgas habet duras, crassas & lignosas: folia splendentia & pulchrè viventia, odore gratissima: Rosas vero paruulas quinquefolias, frequentissimè albantes, raro purpurascentes, exigui aut nullius odoris: fructum oblongum, colore subrubentem, nucleo parue Oliuæ, & Rosarum aliarum capitulis similem, sed minorem quam hortensium, in quibus lanosi flocci atque inter eos semen conditum, paruum, & durum. Reperiuntur vero & circa huius tenues virgas, rotundæ, molles & hir-*

& hirsutæ spongiolæ, tales omnino, quales circa Caninae Rosæ spinas nascuntur. Et totidem quidem Rosarum genera, nostra etas adinuenit.

Sunt verò & apud Plinium lib. 21. cap. 4. multa & plurima suis appellata cognominibus, sed non omnia in rubo, hoc est, spinoso frutice, nata: (nam & ex Maluis flores in Rosarum censu numerantur) quorum quedam cum nostris generibus conuenire, verisimile est; non tamen omnia. Genera eius, nostri, inquit, fecere celeberrima, Prænestinam & Campanam. Addidere alij Milesiam, cuius sit ardentiissimus colos, non excedentis duodena folia: Proximam ei Trachiniam minus rubentem: mox Alabandicam viliorem, albicantibus folijs. Viliissimam verò plurimis; sed minutissimis, spineolam. Deinde paulo infra. Est & quæ Græca appellatur à nostris, à Græcis Lychnis, non nisi in humidis locis proueniens, nec vñquam excedens quinque folia, Violæ magnitudine, odore nullo. Est & alia Græcula appellata, convolutis foliorum paniculis, nec dehiscens nisi manu coacta, semperq; nascenti similis, latissimis folijs. Alia funditur è caule maluaceo, folia oleracea habens, Mosceuton vocant. Atque inter has media magnitudine, Autumnalis, quam Coroneolam vocant. Omnes sine odore, præter Coroneolam, & in rubo natam.

Servntvr & plantantur Rosæ quidem mitiores & satiæ apud Belgas, Germanos, Gallos, & alibi, in hortis. Sylvestres multis locis sponte exeunt: & inter has quidem prima, pañim circa scrobes, fossas, ad margines agrorum & pratorum; locis humidis prouenit. Lutea in Africa & Aegypto, quam plerique in hortis nunc habent, vti & Cinamominam. Minima spinosissima & asperrima, locis signitur maritimis, frequens in Morinorum finibus, iuxta Icium portum, in arenosis maris aggeribus. Sed odorata syl-

uestris Rosa hortensis est, nec usquam in Gallia aut Belgio, quod sciamus, sponte exit.

S E R I autem Rosa, uti Plinius ait, nec pinguibus vult, nec argillosis, nec riguis, contenta raris, proprietate ruderatum agrum amat: omnis, locis siccis quam humidis odoratior. Refert et celi temperies; quibusdam enim annis, minus odorata prouenit. Theophrastus odoris colorisque praestantiam locorum etiam ratione contingere affirmat: et odoratissimas Rosas, que apud Cyrenen nascuntur; et proinde vnguentum iucundissimum illic fieri.

N A S C I T U R vero Rosa ex semine: sed quoniam tarde perficitur, conciso caule seritur. Omnis recisione et usione proficit, floremque melius profert; relictam namque excrescit et sylvestrit. Sapienter eam transferre utile est: sic enim pulchriorem Rosam effundi affirmant: Theophrastus et Plinius auctores.

S E R E N D A R V M autem Rosarum modum, Palladius ostendit. Si indigus plantarum, ait, volueris ex paucis virgulis habere copiosa rosaria, quaternorum digitorum surculos gemmantes cum geniculis suis debebis excidere, et in modum propaginis sternere, et stercore ac rigationibus adiuvare. ubi anni etatem compleuerint, pedis spacio inter se transferre disiunctos, atque ita solum, quod huic generi deputabis, implere.

F L O R E N T Rosae; quedam citius, aliae seriis, omnes Maio aut initio Iunij mensis. Precoce Cinamominae, et aliae quedam sylvestres: seriores satiue sunt. Moschettae mense Augusto etiam secundo florent. Theophrastus, si autumnus prolixior fuerit, Rosas etiam denuo erumpere posse testatur.

R O S A Gracis podov appellatur. Stirps vero ipsa Rosarum podovia, que apud Latinos idem cum flore nomen retinet.

retinet. Dicitur autem ῥόδον, vt Plutarchus ait, ὅτε πεῦμα πολὺ τῆς ὁδοῦ φίνεται, quod largū odoris effluuiū emittat.

M E D I V M floris Rosarum, lutea videlicet stamina & apices, αὐθός τῶν ῥόδων, & flos Rosæ dicitur; officinis *Anthera*.

F O L I O R V M ipsius floris partes candidæ, quibus calycibus inferuntur, οὐ χειροποίησι, & vngues appellantur.

C A L Y X vocatur, qui stamina & floris foliola complectitur ac continet.

A L A B A S T R I verò sunt calycis partes laciniōsa, cornūm floris priusquam panditur complectentes; quæ quinque sunt; duæ barbatulæ, duæ imberbes, & quinta partim barbata, partim minimè; cortices Rosarum à plerisque appellantur.

Κεφαλὰὶ καὶ κεφάλια dicuntur capitula, in quibus semen gignitur, quæ scilicet floribus & calycibus subsunt.

V I R G A S stirpis Rosarum, Strabus Gallus in hortulo suo, Viburna nominat; sic scribens:

Viburnum

Iam nisi me fessum via longior indupediret,

Scrupeus atque noui tereretur carminis ordo,

Debueram Viburna Rosea pretiosa metallo

Pactoli, & niueis Arabum circundare gemmis.

Vergilius tamen & Aurelius Nemesianus, viburnum fructicem aliquem sui generis innuunt, paruum, humilem, lentum & obsequiosum. Ille quidem ecloga prima urbem commendans Romanam:

Verum hæc tantum alias inter caput extulit vrbes,

Quantum lenta solent inter Viburna Cupressi.

Nemesianus verò ecloga secunda, his carminibus:

Nos quoque te propter Donace donabimur vrbi;

Si modo coniferas inter Viburna Cupressos,

Aut inter Pinos Corylum frondescere fas est.

- 1 IN satiuarum Rosarum numero primam, vulgo Rosam albam; Belgæ, witte Roosen: Germani Weisz Rosen: Galli, blanche Rose appellant. Potest hæc Plinij Spineola Rosa esse, si modo Campana Rosa non est.
- 2 ALTERA, quam incarnatam Rosam Italia nuncupat, Alabandica similis est: Germani, Liebfarbige Roosen.
- 3 TERTIA, Prouincialis Gallis dicitur: hanc, Milesiam esse, non temerè suspicari licet.
- 4 QUARTAM, Rosas Franchas Gallia, Plinius Trachiniam forte aut Prænestinam dixerit.
- 5 QUINTA, Moschata, ab odore, ut diximus, moschi dicta, Coroneola esse potest. Coroneola enim autumnalis est Plinio. Damascenam autem & hanc nonnulli appellant: Itali Rosam moschettam: Galli, Roses musquées ou muscadelles: Belgæ, Musket Roosen.
- 6 SYLVESTRIS Rosa, Germanis wilder Rosen/heckrosen: Brabantis, wilde Roosen: Gallis, Roses sauvages: Plinio lib. 8. & 25. κυνόποδος καὶ κυνόποδα est, id est, Rosa Canina: nonnullis etiam Canina sentis.
- 7 ALIÆ sylvestres Rose, Cynorodi etiam species quædam sunt; cum ea, quam Laneel rooskens/ id est, Cinamominam Rosam Belgæ appellarūt; tum & lutea Africana; nec non minima, nostris Duynrooskens/ hoc est. Dunensis Rosa dicta, ab arenosis sponte natis aggeribus mari oppositis, quos vulgo Dunen nominant.
- 8 EST verò & Cynorodi siue Canina Rosa, sed odorata species,

species, quam nostri Eglantier aut Aglantier; Galli, Engleterium, Ruellio teste, nominant: qui & hanc syluestrem Rosam, Cynosbaton, siue Canirubum esse suspicatur. De quo Dioscorides his verbis: κυνόσατον, οἱ δὲ ὄξυάκανθαι καλοῦσι. Θάμνος ἐσὶ βάτου πολλῷ μείζων, δένδρων, φύλλα φέρει πολλῷ πλατύτερα μυρσίνης. ἀκάνθαι δὲ περὶ ταῖς ράβδοις ιγχυράς αἴθος λευκὸν· καρπὸν επιμήκη, συρῆναι ελάσσας ἐοικότα, ἐν τῷ πεπάντεσθαι πυρρόν· τὰ δὲ ἐντὸς ἐριώδην: Id est, Cynosbatus, siue Canirubus, quem aliqui Oxyacantham vocant, frutex est Rubo longè maior, arborescens, folia fert latiora myrto: spinas circum ramos robustas: florem candidum: fructum oblongum, nucleo Oliuæ similem, per maturitatem fuluum, interius lanuginosum.

Exstat & Cynosbati apud Theophrastū huiuscemodi descriptio: τὸ δὲ κυνόσατον, τὸν καρπὸν υπέρευθρον ἔχει, ἢ παραπλήσιον τῷ τῆς ρόας, ἐσι δὲ δένδρου ἢ θάμνου μεταξὺ ἢ παρόμοιον ταῖς ρόασι, τὸ δὲ φύλλον ἀγλῶδες. (Exemplar vulgare ἀγλῶδες habet, sed Athenaeus ex Theophrasto ἀγλῶδες rectius legit) hoc est; Cynosbaton fructum subrubentem habet, & malo Punico similem: est interstitutus. Theophrasti locus re-

arborem & fruticem medium, veluti malus Punica: folium autem splendens.

Cum harum descriptionum vtraque, non male Canina Rosa odorata conuenire videtur. Nam frutex est Rubo maior, caudices siue virgas habes crassas lignosas, uti malus punica, vel alia lignosa & arborescens quedam stirps, aculeis & spinis duris munita: folium eius non quidē integrum, sed unum aliquod singulare, totius folij pars, Myrti folij latius est, superioreq[ue] parte laeve & splendens; fructus nucleo oliuæ similis, qui ubi maturus est, colore est rubente, lanosos floccos & semen intus habens. Quæ omnia huius sylvestris & odoratae Roseæ, cum Cynosbato similitudinem ostendunt.

Plinij lo-
cus emen-
datus.

*E*s t verò & alius Cynosbatus , quem Plinius lib. 24. cap. 14. describit, quem alijs Cynopaston, (Cornarius ex ve- teri exemplari Cynapauxin legit) alijs Neuropaston vocant: foliū habet vestigio hominis simile. Fert & vuam nigrā, in cuius acino neruum habet; vnde Neuropastos dicitur. Sed huic Cynosbato, sylvestris odorata (si modò legitima & non corrupta est descriptio) nequaquam similis est, veluti neque Cappari, nec Smilaci asperæ, quarum utraque etiam Cynosbatos à nonnullis appellatur.

S E D ad Rosas reuertamur ; quarum florū foliola , quia ex diuersis partibus constant, dissimiles etiam facultates obtinent . Insunt etenim eis terrestres quedam & adstringentes ; aliæ humidae & aquæ : nonnullæ spirituosa & aërea partes ; quæ tamen in singulis non similiter se habent. In uno siquidem genere hæ: in alio ille excellunt. Prædomi- nantem autem omnes frigidam habent temperiem , proxi- mam tamen temperiei mediae, ex primo videlicet ordine re- frigerantium.

S U P E R A N T humidae , aërea & spirituosa partes, in candidis , dilutè rubentibus , nec non in Damascenis siue Moschatis : quas viribus præstantiores Matthiolus tradit ; utpote cuius etiam folia viginti, aluum subducant sumpta. Ex tribus his liquor, ea de causa, elicetur gratissimi ac sua- uissimi odoris, qui ferè ex alijs Rosis inodus est.

V T I L I S autem Rosarum hæc stillatitia aqua, cum ad cordis roborationem & spirituum reparacionem, tum etiam ad omnia quæ clementer refrigerari postulant. tragematis, placentis, condimentis & alijs, quæ voluptatis excitandæ gratia conficiuntur multis, eadem admixta, saporis gratiam conciliat: oculorum calidos dolores mitigat: somnum conciliat: quem & ipse viretes Rose, odore suo suavi prouocant.

S V C C V S Rosarum præsertim dilutè rubentium , &, vt non-

vt nonnulli etiam aiunt, saturata purpura nitetum, aluum lenit & subducit.

I D E M præstat earundem dilutum, & quod ex eo coquitur Drosatum siue Serapium; officinæ syrupum rotatum solutuum nuncupant, quod ex infuso siue diluto apparari debet, in quo pluries Rosarum videntium folia multa macerata sunt. Ad leniendam autem siue subducendam aluum utile, quando expurgatione alia potentiori, aut opus non est, aut vti non expedit. Nam præter ea que in intestinis haerent excrementa, aut in proximis & primis venis crudæ, pituitosa & subinde biliosa, alia non educit; si non alijs quibusdam potentioribus medicamentis permisceatur. Humectat autem & refrigerat Serapium istud: ideo etiam febrium ardantium calores nimios sedat, & viscerum inflammationes mitigat; sitim extinguit: debili autem & humido ventriculo parum utile, nam eum laxiorem debilioremq; relinquit.

I N rubentibus Rosis, que passim sunt vulgares, & alijs saturatae purpureæ, quas Provinciales appellant, plus est terrea substantia, & resiccatis adstringentisq; facultatis, non tamen absq; humido quodam permixto; quod quidem ipsis adhuc videntibus inest: in resiccatis vero deperditum est. Succus hac de causa, & dilutum earum, ad aluum subducendam quoque facit; minus tamen quam aliarum prædictarum.

R E S I C C A T Æ autem haæ Rosæ, humiditate iam absunta, adstringunt & resiccat: refrigerant quoque, sed minus quam videntes: robur cordi conciliant, ac tremori, & palpitationi eius succurrunt: hepar, renes, & alia viscera debilia confirmant: ventriculum flaccidum, debilem & humidum, siccant & corroborant: fluorem muliebrem & superfluam menstruorum purgationem compescunt; sanguinis

yndequaque eruptiones sistunt: sudores reprimunt: aluuns nimio fluore laxam, constringunt: antidotis omnibus utiliter admiscentur, & alijs quoque medicamentis, sine foris adhibendis, siue intra corpus assumendis, quibus adstringens ac corroborans aliquod utiliter accedit.

Q u o d ex ipsis fit Rhodomeli, vulneribus, ulceribus, eruptionibus, ac in vniuersum omnibus, quæ abstergi & resiccati postulant, longè utilissimum est.

O L E V M calores omnes sedat, & inflammationes prohibet, aut iam incipientes mitigat.

F L O R E S Rosarum, lutea videlicet stamina & apices, resiccant similiter & adstringunt, & potentius quidem, quam ipsarum Rosarum foliola. Idem possunt calyces & alabastri: sed cum his omnibus odor desit, minus utilia sunt, humanaeque naturæ minus amica.

C A P I T A Rosarum, Plinio auctore, sanguinem etiam & ventrem sistunt: vngues, epiphoris salubres sunt.

R A D I X sylvestris Rose ad morsum Canis rabidi unicum remedium, oraculo repertum: ut idem lib. 8. cap. 41. scribit,

S P O N G I O L A E, quæ in medijs eius spinis nascitur, cinere cum melle, Alopecias capitis expleri, idem ait, lib. 25. cap. 2.

F U C H S I V S, spongiolas & capitula sylvestris Rose, contra calculum & vrinæ difficultates valere affirmat; si in puluerem trita exhibeantur. Prodesse autem possunt non ut diuretica, aut calculum atterentia; sed veluti alia quædam adstringentia, debiles renes confirmantia: quæ calculosis non raro utiliora sunt, quam multa, præsertim potenter, diuretica. Nam talium diureticorum frequenter aut nimio vsu, & renes multum debilitari & saepè supercalefieri contingit; & calculos non modò non communui, atteri, aut expelli,

pelli, sed copiosiores & duriores frequenter generari. Quod etenim in sanguine tenue, aqueum & serosum est, segregant: quod vero crassius, cogunt, ac indurari duretica fortiora faciunt: & similiter etiam alia, frequentiori vsu.

DE CISTO. CAP. XXXIX.

ROSA RVM species & Cistus nonnullis videtur. Eius duo veteres genera fecere; marem & feminam, præter tertium Ledum dictum.

V T E R Q V E frutex est lignosus, multis alijs ramosus; sed tamen humilis, nec admodum procerus, & virgis tenuibus: folia eis sunt lata, aliquantulum rugosa & lanuginosa, propemodum subalbicantia, hortensis aut alterius Salviae folijs modo quodam similia: flores in summo virgularum, veluti paruae sylvestres Rose, fugaces tamen & citè pereuntes; colore mari quidem, in cæruleo pene subrubentes, aut purpurei: feminæ vero candidi: capitula inde rotundiuscula, in quibus semen paruum: radices lignosæ, fissæ, in diuersâ tendentes.

E X I T subinde sub ipso frutice ad radices, Limodori Hypocistis quoddam genus, crassum, pingue, carnosum, succo plenum, sine folijs, ex multis veluti Hyosciami vtriculis, aut malii Punicæ cytinis totum constans: colore in uno genere πυρπώ siue ruffo: in altero candido, in quodam etiam χλωσώ, siue virenti, aut herbaceo: ut Dioscorides ait.

N A S C I T V R Cistus in Italia, Hispania, Narbonensi Gallia, ac in alijs multis calidioribus Europæ prouincijs, aridis & saxosis locis: & in una quidem regione crebrioribus folijs, in alijs rarioribus, alibi candidioribus mollieribusq; in plerisque minus candidis, minusq; pilosis. Mu-

rationem enim aliquam, pro regionum diuersitate Cistus quoque recipit. Floret aestiuis mensibus.

Kίστον ή κίστον Graci appellant, nonnulli κίσταρον, alijs κιδαρον. Latinis similiter Cistus, & Rosa syluatica dicitur, à quibusdam etiam Rosa Canina, ut Scribonius Largus refert. Ex radicibus exiens limodorum, ὑποκιστὶς vocatur; quoniam sub Cisto proueniat. A nonnullis πόλενθον, aut ὄγονθον. Ab alijs κύτιον, inter quos Paulus est Aegineta; qui etiam non illud, quod Cisto subnascitur, sed huius succum hypochistida appellat: unde manasse potest hypoquistidos vox: qua officinæ succum hunc barbarè nominant.

FACULTATE porrò Cistus, vt Galenus ait, non instrenue desiccatur, secundi propemodum ordinis resiccatum: adeò verò frigidus est, vt tepidi caloris sit particeps. Folia & prima germina trita tantum desiccant, adstringuntq; vt vlcera glutinare valeant. Flores magis sunt efficaces, adeò vt cum vino poti dysenterias, ventris imbecillitates, fluxusq; ac humiditates sanent: cataplasmati modo illita, putredinosa ipsorum ulcerum iuuant. Dioscorides, voulas, id est, vlcera depascentia illitu cohibere, & cum cera ambustis, veteribusq; vlceribus mederi tradit.

HYPOCISTIS multo magis adstrictoria est, efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, vt sanguinis reiectiones, profluvia muliebria, cæliacos, dysentericosq; affectus. Quin si partem robore consilium sit, quæ videlicet plusculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitatem illi non segniter addit. Sic sanè stomachicis, hepaticisq; epithematis admiscetur; & ex viperis Theriacæ inditur, nimirum quo corpora confirmet ac roboret: Galenus.

DE CISTO LEDO, ET LADANO.
CAP. XXX.

C I S T V S *Ledon*, frutex est parvus *Cisto assimilis*, sed folijs longioribus, nigrioribus, & glutinosis: flores parui exiguis rosis persimiles, colore candidi. Contrahunt folia pingue quoddam resinosum & odoratum, & tempore quidem, ut *Dioscorides* ait, vernali; sed, ut *Petrius Bellonius*, à *υτόπτη*, in medijs astatis & Canicularium dierum ardentissimis feruoribus: quod non absque singulari cura & diligentia, nec minori industria, ab ipsis stirpibus nostra etate colligitur: non ex caprarum aut hircorum barbis vilisue depeccitur, collectum colatur, & in massas formatum in medicinæ usus reconditur. In *Creta insula*, eodem *Bellonio* teste, passim locus incultis *Ledon* exit: reperitur & in *Cypro*, *Plinio* auctore.

Λιδον & *λαδον* ipse frutex dicitur, & *Cisti* species est. Pingue verò quod ex folijs colligitur *λαδαρον* & *λιδαρον*: Latini Græcas voces seruant: officinae corruptè *Lapdanum* enunciant. Maximè probatur *Dioscoridi odoratum*, *υπόχλωρον*, siue subuiride, facile mollescens, pingue, non arenosum, nec citò fragile, sed resinosum.

P R I M O excessu completo calidum est, *Galenus* inquit, habens etiam adstrictionis paululum: ad hæc substantia tenui, ac proinde emolliens, pariterq; moderatè digerens, ac videlicet etiam concoquens. Itaque mirandum non est, si peculiariter ad veteri vitia conueniat, quandoquidem ad dicta paulum quiddam adstrictionis obtinet: quo circa etiam defluentes capillos retinet. Nam quicquid ad radices eorum prævi humoris refederit, id omne absumit; tum meatus quibus infixi sunt, contrahit.

V I M habet, *Dioscorides* ait, adstringentem, calfacientem,

tem, mollientem, aperientem: defluos capillos continet, cum vino, myrrha, & oleo myrtino admixtum: cicatrices pulchiores efficit cum vino illitum. Medetur aurium doloribus cum hydromelite aut rosaceo infusum: suffitu secundus eycit: duritias vteri pessis immixtum curat. Medicamentis dolorem sipientibus, aduersus tußim facientibus, & malagmatis utilem admiscetur. Aluum sistit, cum vino vetere potum: & vrinam cit.

REPERITVR porro Ledo similis quædam, sed minor Flos Solis. Stirps, subinde, nisi pedamentis quibusdam fulciatur, quasi repens: caulinuli ei sunt numerosi tenues & graciles: folia oblonga, Ledi minora, carnosæ, leniter hirsuta, quibus latus inest succus: flores exigui, veluti parvulae quædam Rosæ, sed minores: pares forma & magnitudine Argentinae, siue Potentillæ dictæ, floribus; colore lutei aut candidi: radices tenues, lignosæ, rufescentes. Nascitur asperis, siccis & apricis, tam campestribus quam montanis locis. Aestiuus mensibus floret.

TRAGVS Germanicè Heyden ysop & feld ysop appellat: plerique Latinè Gratiam Dei. Est tamen & alia herba Gratiola à recentioribus dicta. Valerius Cordus Helianthemum & Solis florem nominat.

PLINIVS Helianthen tradit, in Temiscyra regione, Helianthe. & Ciliciæ montibus prouenire maritimis, folio Myrti. Hac cum adipe Leonino decocta, addito croco & Palmeo vino perungi Magos, & Persarum Reges, ut fiat corpus aspectu iucundum: ideo eandem Heliocalliden nominari. Quæ si eadem cum isto Solis flore sit, an diuersa, nemo facile in tanta Plinijs breuitate explicauerit. Matthiolus, Helianthemum siue Solis florem, à quibusdam Panaces Chiromum existimari refert, verum cum eo similitudinis habet nihil.

VULNERA autem, eodem auctore, glutinat: sanguinem

nem manantem sifit: ad cruenta sputa, dysenteriam, mensum redundantiam vtilis: oris & pudendorum ulcera vimnum decoctionis eius ablutione sanat. In summa, agglutinat, cohabet, & corroborat. Quæ satis ostendunt cum Cisto, & præsertim Ledo, non modo forma, sed & viribus ac facultatibus conuenire. Proinde Cisti & Ledi, sylvestrem quandam speciem esse.

DE PÆONIA. CAP. XXXI.

1. PÆONIÆ tres sunt: mascula yna, feminæ duæ.

MASCVLÆ Pæoniæ caules, & foliorum pediculi rubent: folia lata ex pluribus commissa, nucis iuglandis folijs ferè similia, nisi quod iuglandis ex septem aut nouem particularibus, simul ad vnum neruum aut pæx iv, coherentibus constent; Pæoniæ verò, ex quinque solùm, & subinde ex tribus tantùm committantur: flores in summo caulum veluti magnæ Rosæ in purpura rubent; staminibus in medio purpureis, ex quibus lutei dependent apices: siliquæ foris lanuginosæ, quæ per maturitatem sponte dehiscunt; semen in his nigrum, rotundum, ochri ferè magnitudine; & grana quedam coccineo colore splendentia: radices subsunt longæ, crassæ, altè descendentes, subinde bifidæ, aut trifidæ, intus candidæ & odoratae.

2. PRIORIS feminæ caules parum aut nihil rubent: folia incondita, hyposelini, quod à Theophrasto Smyrnion appellatur, ferè modo laciniata, & singularia angustiora quam maris, superna parte videntiora, inferiore albicantiora: flores ut masculine Pæoniæ, colore aliâs pulchritè, aliâs dilutè rubetè: semen, in siliquis Amygdalis similibus, etiam simile: radices verò differentes & aliæ: non vna etenim huic est radix, sed ab uno capite multæ descendunt glandulosæ radices,

PÆONIA MAS.

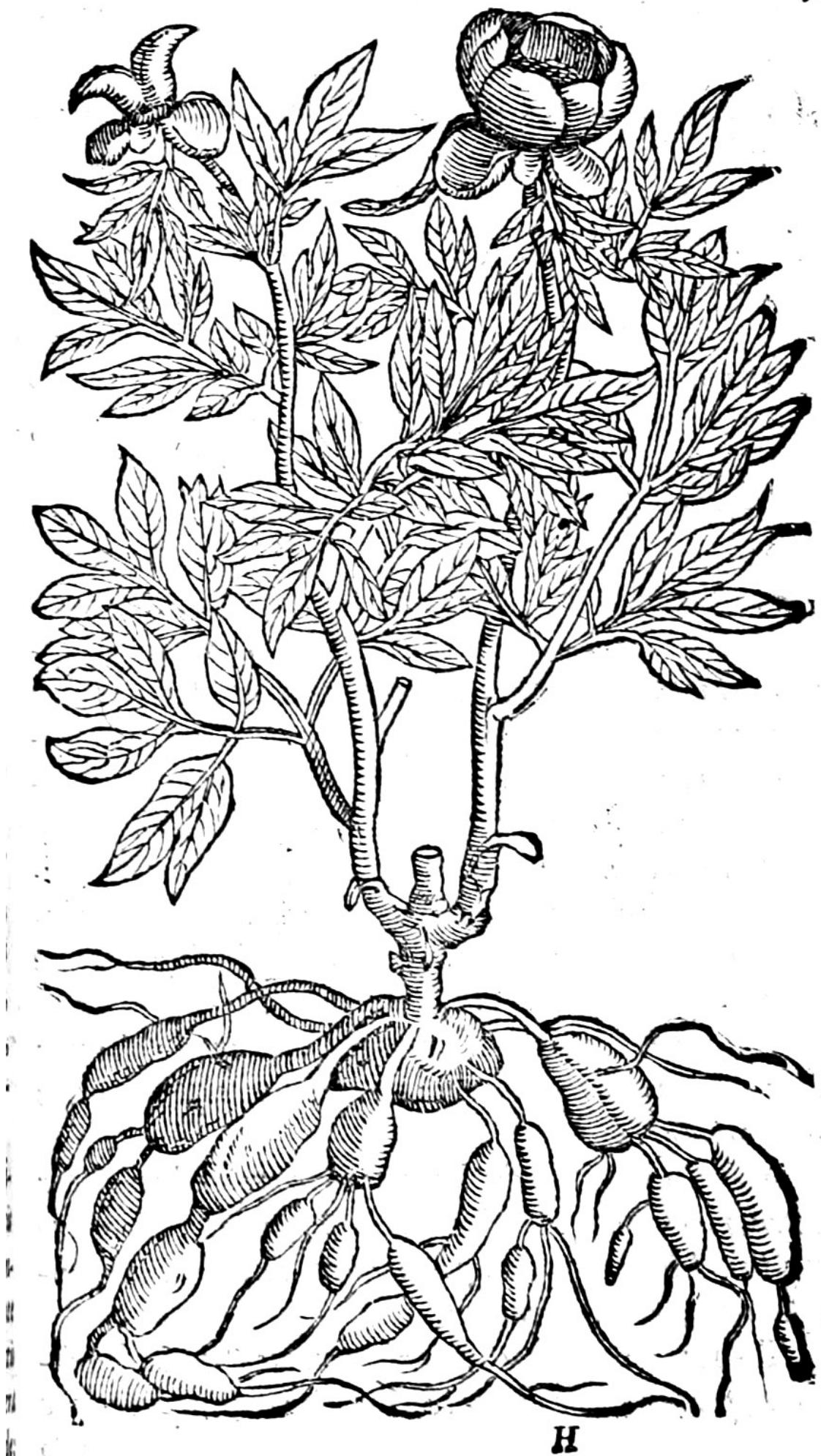
III

radices, veri Asphodeli radicibus similes, sed multo crassiores & longiores; à quibus sæpe aliae duæ aut tres procedunt, eiusdem omnino forme.

3 *ALTERA femina caules habet & folia similia, folia tamen minus incondita, & in virore candidiora, auerſaque parte etiam albidiora: flores minores, dilutiū rubentes: radices quoque glandulosas, sed singulas multo longiores ac tenuiores. Hanc Plinius pro mare habuisse videtur: nam radices ei plures, & singulae palino longiores ac candida, quales mari ipse tribuit. Femina, inquit, existimatur, cuius radicibus seu balani longiores, circa octo aut sex adhærent: mas plures habet, quoniam non una radice nixus est, palmi altitudine, candidaque. Posset vero & hæc Pæonia feminæ species altera, Dioscoridis quoque mascula existimari, si non folium mari nucis iuglandis, & radicem unicam esse scripsisset. Nam mari suo talem ferè radicem tribuit, qualis est tertia Pæonia una aliqua, ab ipsis radicibus, quæ pluribus singularibus constant, auulsa. Sed tamen ex eo quod Pæonia mari, folia βασιλικὴ καρποῦ, id est nuci regiae similia esse prodiderit, & radicem unam numero singulari, non septem aut octo, ut feminam habere ait, ostendit se non hanc tertiam, sed primam, mare appellauisse: quæ nempe nucis Iuglandis Plinij osciſſiue Regiae, habet folia, & radice est unica. Plinius etiam, feminæ folia Myrrham redolere ait; sed suspicio euidens est, ἀντὶ τοῦ σμυρνίου, σμύρναν eum accepisse; aut pro σμυρνίῳ, Myrrham parum rectè reddidisse.*

NASCITVR Pæonia, ut Dioscorides scriptum reliquit, in altis & præruptis montibus: Plinius vero, in opacis montibus, & alio loco in sylvis, ait: in Cretæ & Siciliæ montibus Apuleius: Gesnerus in Generoso dicto Heluetiæ monte reperiri, audiuerat: apud Belgas & alibi hac etate in hortis habetur, & vulgatissima quidem, femina prior, altera deinde:

deinde : mascula rariſſima eſt. Florent omnes mense Maio, ſemen Iulio ad maturitatem peruenit.

G R A E C I S παιόνια καὶ γλυκυσιδὸν: & à nonnullis πεντέλοπον; Latinis ſimiliter, Pæonia & dulcifida dicitur. Officinis Pionia; Germanis Pœonien blumen / Pœonien roſen / Bichtwurtz // Bunigblum / Pfingſtroſen: Belgis ferè, Pioenen: Flandris tamen, Maſtbloemen. Gallis, Piuoine: Hispanis, Rosa del monte. Habet verò & alia multa nomina, inter nothas voces reiecta, qua partim etiam apud Apuleium reperiuntur, vt ſunt: ὄροβέλιον, ὄροβάξ, αἰραγώγον, παισαΐδην, μυνογένειον, μύνιον, ταῦθικέρατος, ιδαῖος δάκτυλος, ἀγλαοφωτὶς, θεοδόνιον, σελήνιον, σεληνόγονον, διχομύνιον, Rosa fatuina, herba caſta. Menogenion autem, Menion, Selenion, Selenogonion, Dichomenion, & πὸ τῆς μύνης, καὶ σελήνης, nomina deriuantur; quarum vtraque vox Latinis Lunam significat. Lunaris verò ſiue Lunaria Pæonia appellari potest: quod Comitiali morbo laborantibus, quos Lunaticos plerique appellant, auxiliatur. Idæi dactyli appellatio, feminae conuenit, cuius glandulosæ radices dactylos idæos referunt. Sunt autem idæi dactyli, gemmae quedam forma humani pollicis, in Creta inſula naſcentes. Aglaophotis, id eſt lucide ſplendens, Pæonia dicitur, à granis cocci colore ſplendentibus.

Aglaopho-
tis.

A G L A O P H O T I D E S autem due, apud Aelianum lib. 14. deſcriptæ reperiuntur: una marina, cap. 24. altera terreſtris, cap. 27.

¹ **M A R I N A**, fuci ſpecies eſt, qua in profundis naſcitur petris, magnitudine Myricæ, fructu Papaueris, qui aſtiuo Solſtitio dehincens, noctu igneum quendam, & veluti ſcintillantem ſplendorem emittit.

² **T E R R E S T R E M**, qua alio nomine Cynoſpaſtus di-
citur, per diem, ait, inter cæteras herbas delitescere, nec
villo

vlo modo agnoscī ; nocte verò stellæ instar lucentem , & igneo splendore coruscantem , facile in conspectum venire .

Et hæc quidem terrestris Aglaophotis siue Cynospastus , Pæonia est ; cuius etiam grana cocci colore rubentia , Apuleius ait , noctu lucere tanquam lucernam , & plurimum noctu à pastoribus inueniri & colligi .

APP ELLAT V R verò & hæc Aglaophotis à Iosepho belli Iudaici scriptore , lib. 7. cap. 25. Baaras , à loco in quo reperitur . Quod , conferenti ea quæ de Aglaophotide terrestri , siue Cynospasto , Aelianus scribit , cum ijs quæ de Baara Iosephus , sit manifestum . Cynospastum etenim Aelianus ait , non absque periculo euelli , & eum , qui primum eius naturæ imperitus eam attigit , famā esse perijisse : itaq; signum ad eius radices noctu defigendum , canem verò ad alligandum famelicum qui nidore obiectarum assatarum carnium motus , ad eas impetu facto , radicitus eam eruat . Ita etiam Iosephus , Baaram tradit circa vesperam , veluti iubare fulgere , accedentibus & euellere cupientibus facilem non esse ; sed vel vrinam muliebrem , aut menstruum sanguinem super eum fundendum , aut circumfodiendam , & ad eam canem religandum , atque ita demum euelli posse .

VANISSIMA autem hæc sunt omnia : nullo etenim negocio & citra omne periculum , quavis diei & noctis hora Pæonia radix colligi & euelli potest . Qua de causa & similiter vanas sunt , quæ Theophrastus & Plinius , de Pæonia tradi ferunt : præcipi , videlicet , vt noctu colligatur . Nam si interdiu quis fructum legat , à Pico martio visus oculis pericitaturum : si verò radicem fecerit , periculum esse ne sedes procidat .

MIRVM autem videri non debet huiuscemodi nugas & vanissimas superstitiones , ac imp̄issimas ceremonias , subinde in antiquissimorum auctorum libris respersas repe-

riri :

riri : fuerunt enim multa, illorum seculis, magna vanitate, ad ostentationem , vt Plinius verè testatur , ab Aegyptijs & alijs præstigiatoribus efficta: quorum sectator olim quidam Andreas fuit medicus, quem Galenus ait , præstigianturas ac mendacia in materiam medicam inuexisse: à cuius lectione, ea de causa, & aliorum similiter mendacium, abstinentendum præcipit.

P O R R O Pæoniae radix leuiter cum dulcedine, vt Galenus ait , adstringit : acrimoniæ cuiusdam subamaræ quoque particeps : temperamentum haud insigniter calidum obtinet, pauxillo symmetro calidius : exicatoria autem est & subtilium partium. Feminis à partu non purgatis, sicca, Dioscorides inquit , datur : menses cit Amygdalæ quantitate pota : in mulsa, Galenus addit. Prodest auriginosis, renes & vesicam dolentibus : obstructum hepar & renes expurgat : ventris dolores sedat , & fluxiones sistit , in vino decocta & bibita . Pueris ex collo suspensam , aduersus Comitialem morbum efficacem esse , à Galeno certo & euidenti experimento compertum est . Estur etiam , inquit Plinius , contra malum mentis : sed in medendo quatuor drachmæ satis sunt . Præfertur ad hæc masculæ Pæoniae radix.

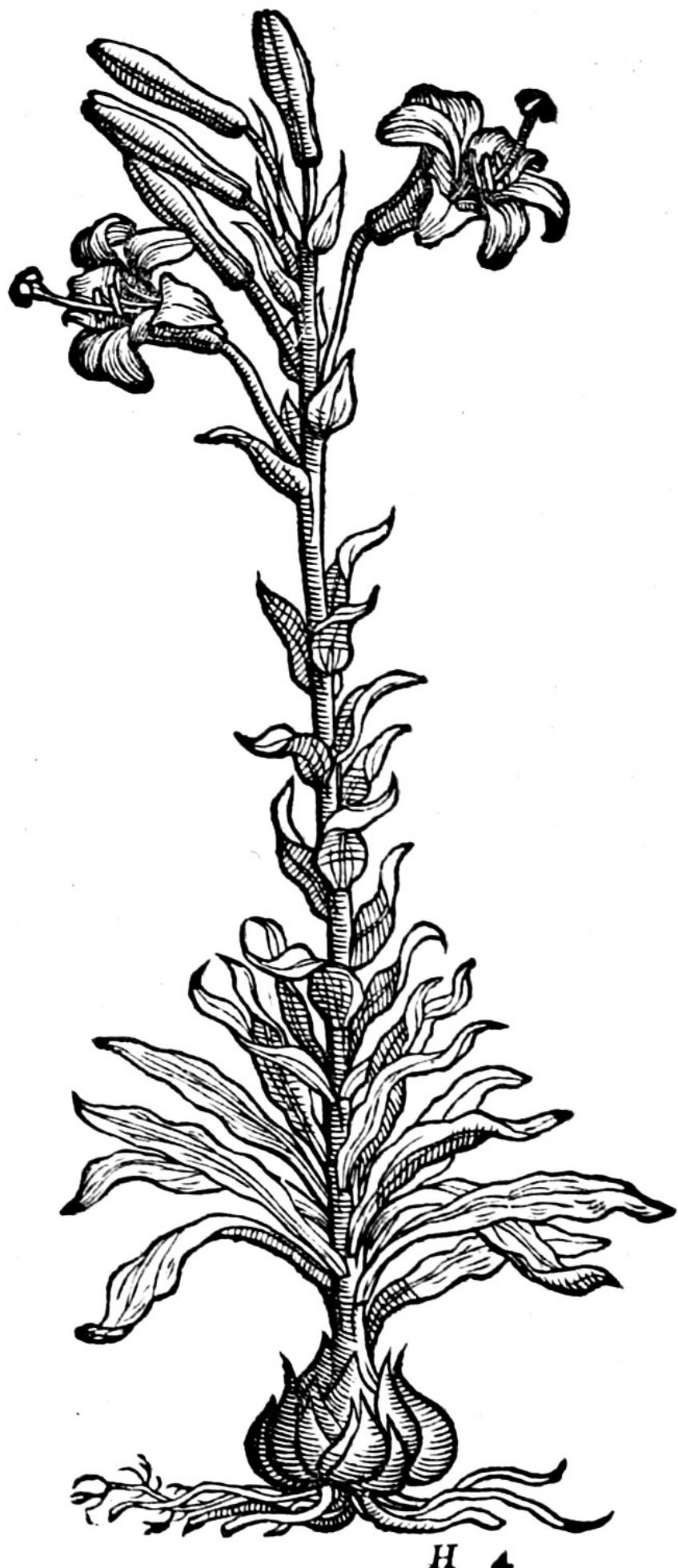
R V B R A grana, 10. aut 12. pota in vino austero, nigro, fluxum rubrum muliebrem fistunt: stomachicis qui rationes sentiunt, esa prosunt : à pueris comesta , aut in potu sumpta, calculi initia excutiunt.

N I G R A grana, ipsa videlicet semina, 15. numero in potu sumpta , opitulantur suppressionibus nocturnis , quas εφιάλτας nominant , uterique strangulationibus & doloribus . Vtraque auxiliantur à serpente percussis , Plinio auctore.

CANDIDO siue albo *Lilio*, quod pulchritudine, nitore & vsu, reliquis præstat, folia sunt oblonga, lata, carnosa, lauia, in herbaceo & diluto virote splendentia: caules duobus cubitis altiores, multis folijs sensim attenuatis comosi, qui inter folia exeunt: flores ad summum caulis pulchri, candidi, odorati, magni, ab angustijs in latitudinem se laxantes, calathi forma, senis constantes foliolis, oblongis, extrinsecus striatis, staminibus è medio emicantibus, à quibus lutei dependent apices: radix bulbosa, nucleus constans, & ex multis simul vnitis composita, succo lento & glutinoso plena, quo & folia & caules redundant. Seruntur *Lilia* paßim in hortis. In Syria autem & Pisidia Pamphiliæ, vnguentis efficacissima nasci, Dioscorides inquit. Floret apud Germanos, Belgas, Gallos, *Lilium*, Iunio mente: Augusto folia exeunt, tota hyeme virentia: Vere, caulis erumpit.

STIRPS *Liliorum* à Græcis κοινώνα dicitur: flos verdugírov & λείγιον: est tamen & *Narcissus* λείγιον: à nonnullis καλλείγιον & κειράρθεμον: A Latinis *Lilium* & *Rosa Iunonis*.

APPELLATVR autem *Rosa Iunonis*, quod ex lacte eius in terram delapso, natum feratur. Fingunt siquidem Poëtæ Herculem, quem ex Alcimena Iupiter sustulerat, admotum fuisse dormientis *Iunonis* vberibus, & post suctum, lac copiosum effluxisse, & vna eius parte cælum perfusum aliæ terra glebas: atque hinc *Lilia* nata: inde vero lacteum apparere in cælo circulum. Germani *Lilium* istud, vulgo weisz gilgen oder weisz lilgen appellat. Belga, witte Lelien, Galli, Lys blanc.

LILI autem flos temperaturam mistam, ut Galenus ait, obtinet; partim ex tenui, partim ex terrena essentia.

RADIX foliaq; per se trita, desiccant & abstergunt, ac moderatè digerunt.

FOLIA herba, Dioscorides ait, imposita, auxiliantur à serpentibus ictis: eadem feruefacta, ambustis proficiunt: aceto condita, vulneribus curandis apta fiunt.

SVCVS melle & aceto mixtus, in aeneo vase coctus, medicamentum efficitur veteribus ulceribus, & recentibus vulneribus vtile.

RADIX tosta, & cum rosaceo trita, ambusta sanat; vterū mollit, menses mouet: vlcera ad cicatricem perducit. Cum melle verò eadem trita, neruorum vulnerationes & luxationes sanat; vitiliges & lepras expurgat; furfures & manantia capitis vlcera abstergit; faciem purgat & erugat. Cum aceto autem & hyosciami folijs, ac farina triticea trita, testium inflammationes mitigat. Propter clauos pedum, in vino, Plinius ait, radices Lilij decoquuntur, tri-duoq; non soluuntur: cum adipe aut oleo decoctæ, pilos adustis reddunt. E mulso potæ, inutilem sanguinem cum aluo trahunt: Lieni, & ruptis, & vulsis prosunt.

RECENTIRES, Lilij radices coctas, cataplasmatis summa cū vtilitate admiscēt, abscessus maturantibus & ad suppurationē perducētibus. Eadem etiā, in oris collusionibus ad idem facietibus, vtiliter decoquuntur. Nam omnes abscessus maturant, & suppurari faciūt, & dolorem simul sedant.

SEMEN, Dioscorides ait, potum serpentium morsibus aduersatur. Cataplasma ex semine & folijs, erysipelatis imponitur.

FIT ex floribus oleum aut vnguentum, quod Lirinum aut Susinum appellatur, molliendis neruis aptum, priuatumq; ad vteri durisies vtile.

DE LILIIS PURPUREIS, HYACINTHO
SCRIPTO, ET COMOSANDALO.
CAP. XXXII.

PURPUREORVM *Liliorū* duo genera sunt: maius vnum; alterum minus. Maiori purpureo lilio, caules sunt proceri, longi, subinde altiores quām *lilij* albi: folia tamen nigriora & angustiora, circa caulem multa, sed ante eius exortum nulla: flores summo caule copiosi, 10. 12. aut plures, ad usque 18. & 20. ac ultrā, suprà inuicem incerto ordine digesti, *lilij* alterius forma & magnitudine, colore vero rubro ad croceum inclinante; multis, exiguis, nigris quasi punctulis, literarum quarundam veluti rudimentis respersi: radices, bulbi magni sunt, ex multis quoque nucleis, ut *lilij* candidi; sed maiores.

IN Italia, in aruis inter segetes circa messem; in montibus etiam ac conuallibus, *Lilium* istud, Matthiolo teste, emicat. Belgæ in hortis serunt. Floret paulo ante candidum *lilium*, post purpureum minus, vna cum Rosis.

MATTHIOLVS *Lilium sylvestre* in Italia appellari, & *Hemerocallida* esse ait. Sed ιμεροκαλλίς, vt auctor Dioscorides, in singulis apophysibus, tres aut quatuor flores profert, colorem habentes ὥχυτῶς ὥχραν, id est valde luteum. Απόδυτες autem siue ἀποφύαι, ramulares adnascentiæ, siue appendices dicuntur. Ochrae color, melino similis & citrino, à malo Citrio nomen habenti: *Lilium* autem istud, ramulares adnascentiæ nullas habet; & flores in caule non modo tres aut quatuor, sed non raro 18. aut 20. ac coloris non lutei, sed purpurei crocei. Quibus de causis non quidem *Hemerocallis*, sed *Lilium* illud esse apparent, quod capite de *Lilio*, πόρφυρον, siue purpureum, reperiri, ex relatu, Diōscorides scribit; quodq[ue] rubens Plinius, & Graci, eo auctore,

122

LILIVM PURPVREVM MAIVS.

κρίνον vocant, florem verò Cynorhodon: & laudatissimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phaselide, quartum locum in Italia nascens. Nisi fortassis due Hemerocallides flores sint: una quidem apophyses habens; alia non habens, & ea quidem purpurea: ita etenim & Lilium istud Hemerocallis fuerit, & præsertim πορφυρὸς: qua appellatione Hemerocallida etiam dictam, inter nothas voces reperitur. Sed verisimile est Hemerocallida non esse; est enim & Hemerocallis quedam, flore purpureo, cui πορφυρὸς nomen propriè conuenit.

ALTERVM & minus purpureum Lilium, caule est multo breuiori, cubitali videlicet tantum aut minori: folijs similiter nigricantibus & angustioribus ac minoribus. Flores è summo caulis pariter erumpunt, singuli tamen suis pediculis, modò breuioribus, modò longioribus insidentes; coloris quoque purpurei crocei, notulis similiter quibusdam nigris & perquam exiguis ornati; Lilij etiam diuisura, sed paulo minores: pro radicibus & minores bulbi sunt, infra supraq; quos fibræ adhærent. Vnà cum alijs Lilijs apud Germanos, Belgas & alibi, colitur in hortis. Floret sub fine Maij, reliqua Lilia antecedens.

LILIVM etiam est purpureum, & κρίνον πορφυρόν, quod ad differentiam præcedentis, minus cognominatur.

OVIDIUS lib. Metamor. 10. huius generis Lilium, Hyacinthum appellat, ab Hyacintho adolescente, ex cuius sanguine hunc florem natum fingit, quando cum Apolline ludens periisset, cui Apollinem gemitus sui notas & literas inscripsisse ait, sic scribens:

Ecce cruor, qui fusus humo signauerat herbas,
Desinit esse cruor, Tyrioq; nitentior ostro
Flos oritur, formamq; capit, quam lilia, si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.

Non satis hoc Phœbo est , (is enim fuit auctor honoris)
Ipse suos gemitus folijs inscribit, & ai ai
Flos habet inscriptum, funestaq; litera ducta est.
H v i v s Hyacinthi meminit etiam Theocritus in Epi-
taphio Bionis, eidyllio. 19.

Nūv

Νῦν ύάκινθε λάλει τὰ σὰ γράμματα καὶ πλέον ἀλλὰ
λάμβανε τοῖς πετάλοισι.

COGNOMINA TVR autem hic, à Poëtis Latinis
nonnunquam ferrugineus, ut à Vergilio Georg. 4.

Et pinguem tædam, & ferrugineos Hyacinthos.
Similiter & à Columella, lib. x.

Syriculum ferrugineis cumulate Hyacinthis.

FERRUGINEVS verò hyacinthus dicitur, quod ad
similitudinem ferruginis rubeat. Est etenim ferrugo corru-
ptela ferri, veluti æris ærugo, quæ à colore subrubente rubi-
go appellatur. Vnde & ferrugineus color, instar ferruginis Ferrugi-
rubens. Sunt qui velint hyacinthum non ex eo ferrugineum neus color.
cognominari, quod ferruginis modo subrubeat, sed quia lu-
etus notas folijs inscriptas habeat, ferrugineumq; eum quasi
lugubrem & funestum appellari aiunt. Tradunt siquidem
ferrugineum esse fuscum & subobscurum colorem; Vergi-
liumq; cum ferrugineum nominat hyacinthum, ad fabu-
lam eius alludere, quæ hyacinthum ex sanguine hyacinthi
adolescentis natū fingit: ferragineam siquidem ab eo etiam
dici, Charontis funestam & luctuosam cymbam. Sed his
Vergilius ipse contradicit, Bucolicō ecloga tertia, vbi
hyacinthum suauiter, id est non intensè rubore scribit, his
verbis:

Et me Phœbus amat, Phœbo sua semper apud me
Munera sunt Lauri, & suave rubens Hyacinthus.

OVIDIUS etiam loco superius adducto, eum pur-
pureum esse manifestis verbis ostendit. Purpureus verò,
omnis qui rubet color in floribus appellari consuevit.

RECENTIORVM plerique, hunc hyacinthum
Poëticum appellant, ad differentiam nempe alterius, quem
historicum Iodocus Vvillichius in commentarij Georgicon
Vergili nominat. At nobis magis placet hunc scriptum hya-
cinthum

cinthum dici : alterum verò , de quo inferius suo loco , non scriptum : in hoc etenim lugubres notæ inscriptæ reperiuntur : in illo verò nullæ sunt.

Comosan-
dalus.

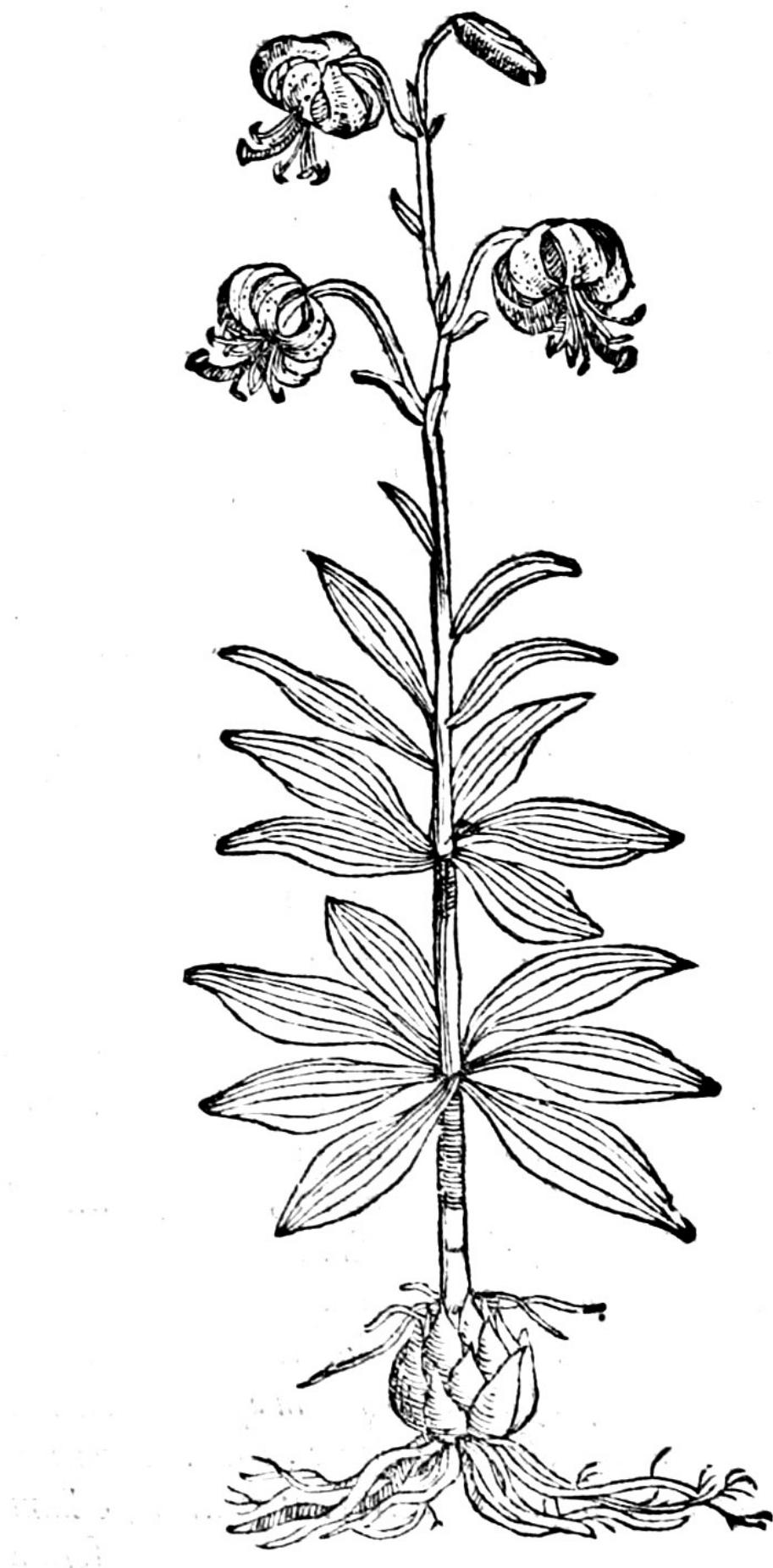
P A U S A N I A S Corinthiacon lib. secundo , scriptum hyacinthum , aut ei simillimum florem Comosandalon ab Hermionensibus appellari , memoria prodidit , ritus referens , qui ab ipsis in honorem Chthoniæ deæ , statis festis aguntur diebus . Pompæ agmen ducunt , inquit , sacrificuli , & qui annuos magistratus gerunt : sequuntur feminæ ac viri : ipsis etiam pueris solenne est , deam cum pompa deducere . Incedunt autem cum albis vestimentis , capitibus coronas ferentes . sunt eæ corollæ ex flore contextæ , quem κομοσάρδαλον incolæ appellant . Hyacinthum ego illum existimo : est enim ei tum magnitudine , tum colore persimilis ; habet præterea easdem luctus indices literas . Hæc Pausanias .

P O R R O purpureorum liliorum istorum , in medicina incognitus usus est , & facultas incompta : inter flores autem gratiam inuenere .

DE LILIO SYLVESTRIS.

CAP. XXXIIII.

S Y L V E S T R E Lilium caules promit bicubitales aut altiores , rotundos : folia longa , lata , acuminata , non supra inuicem incerto ordine disposita , sed caulem quibusdam locis , stellæ modo radiata , circundantia : flores è suis pediculis deorsam dependent , Lilij diuisura , sed minores , colore purpureo obsoleto , purpureisq; aliquot maculis splendentes , & staminibus eiusdem coloris in medio ; quorum foliola retrorsum reflexa in circulum aut orbem ferè recuruantur : radices bulbosæ veluti ex multis nucleis coniunctæ , aurei vel flavi coloris ; ex quibus fibræ dependent . Nascitur lilyum istud

istud complurimis Germaniae locis, in syluis & montibus, Fuchsio & Gesnero testibus. Belgæ cum alijs Lilijs in hortis habent. Floret sub finem Maij, aut Iunij initio, candida Lilia anteuertens.

GERMANI, Goldtwurtz à flauo bulbi colore, & Heydnisch blumen appellant. Nostri Lelickens van Caluarien. Galli, Lys sauage, hoc est, *Lilium sylvestre*. Est tamen & aliud sylvestre *Lilium*, alio nomine Hemerocallis, de qua sequenti capite. Matthiolus in Italia à Chymistis Martagon dici, ait.

2 AD hoc genus *Lilij*, referendum quoque videtur, quod Hemerocallidem alteram, Matthiolus nominat, & in Iapidae montibus reperiri refert. Pingitur istud ab eo, caule comofo, & folijs multis, incondito ordine circa ipsum digestis: flore foliola sua recurvante, *Lilio sylvestri* simili: radicibus ex multis, veluti paruis bulbis conglomeratis.

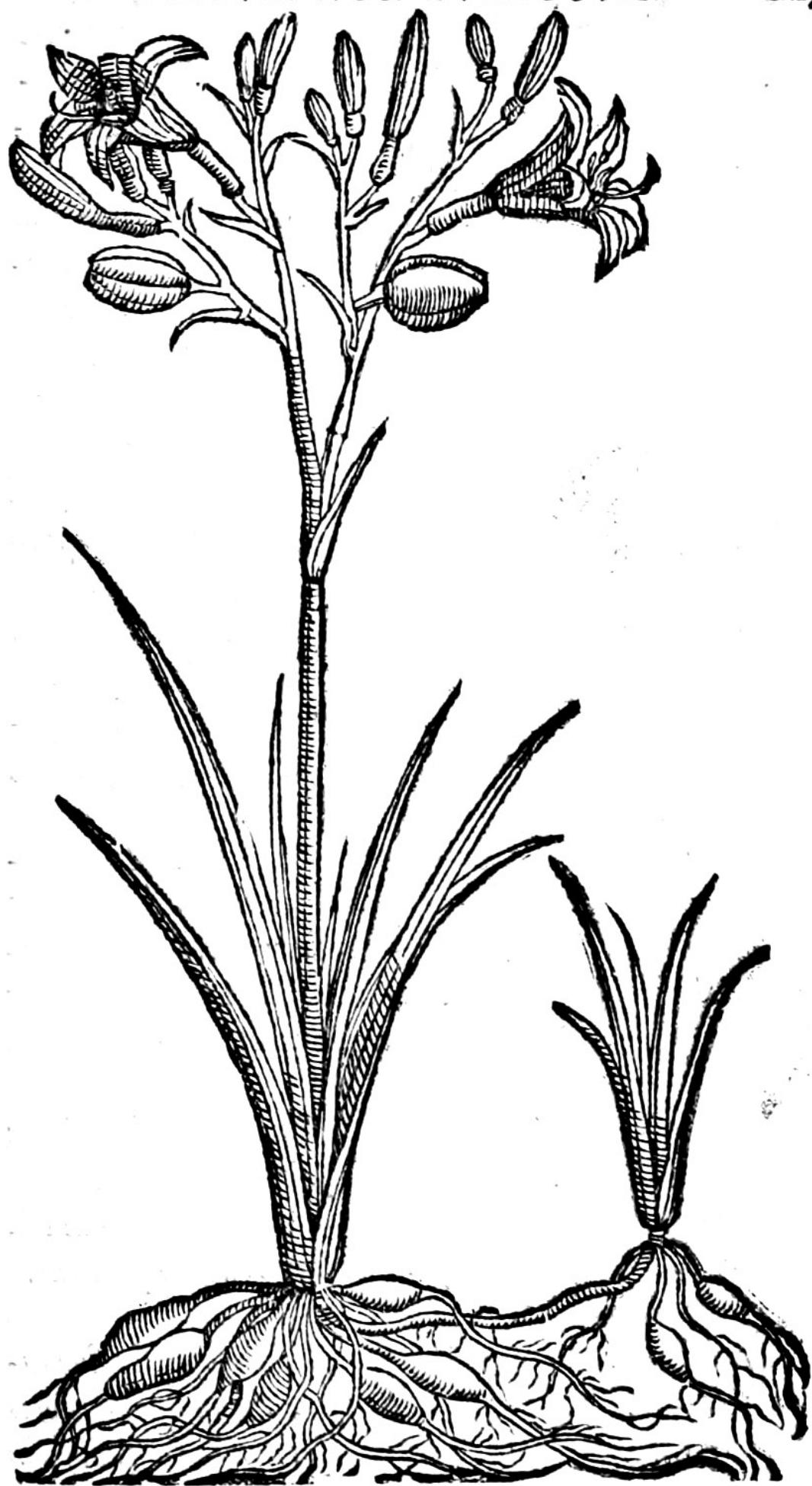
VSM autem ytrumq; hoc *Lilij* genus, in medicina nullum habet.

DE LILIO NON BULBOZO.

CAP. XXXV.

NON bulbosi *Lilij* duo reperiuntur genera, florum colore discreta. Vni, flos luteus: alteri, in rubro obsoletiori purpureus. In lutei genere flos vnius minor; alterius, paulo maior est: uterque tamen purpureo minor, qui maximus est & *Lilio candido* magnitudine ferè similis.

SUNT autem non bulboso *Lilio*, folia oblonga & angusta, Porri aut Asphodeli folijs similia: caulis cubito altior, rotundus, lauis, absque folijs, superius in apophyses, id est, ramulares eminentias, siue propagines, duas aut quatuor diuisus: in quarum singulis, flores tres aut quatuor, *Lilium* forma

forma & diuisura referentes: colore in vno quidem genere Ochræ, vt diximus, luteo; in alio rubro purpureo, cuius tamen medium floris, luteum est: post flores, crassæ, triangulares gignuntur siliquæ; in quibus semen nigrum & splendens, Pæoniae semini simile, sed minus. radices subsunt non bulbosæ, sed veluti Asphodeli lutei, multæ, oblongæ, cohaerentes; & vni quidem, cui videlicet flores maiores aut purpurei, crassiores, nodosioresq; alteri verò minoris floris, tenuiores & longiores; è quarum annexu fibra quædam crassiores serpunt, quibus non secus ac Asphodelus luteus, in plures plantas facile multiplicatur. Peregrinum Belgio istud *Lilium* est, & aliunde inuectum. Floret vna cum *Lilio* purpureo maior, vel paulo ante, *Lilia candida* præcedens.

LILIVM luteum nonnulli appellant; sed rectius non bulbosum *Lilium* nuncupatur: alij *Liliaginem*, plerique *Liliastrum*: veteres autem *Hemerocallida* dixerunt. Reperiuntur autem apud ipsos *Hemerocallides* due; vna frutex, alia flos est.

HEMEROCALLIS frutex ex genere est coronarium & lignosorum, quæ minutis, tenuibusq; constante folijs: semine exit; radiceq; est lignosa: vt auctor *Theophrastus* lib. 6. de *historia stirpium*. *Plinius* lib. 21. cap. 10. hanc *Hemerocallidem* inter eas stirpes numerat, quæ solis folijs coronant.

ALIA Hemerocallis, flos est, qui nocte tabefit, oriente verò Sole pullulat, Athenæo teste: quale istud non bulbosum *Lilium*; præsertim quod purpureum & fugacissimum est, & vno tantum die viget; matutino siquidem tempore exortum, vesperi flaccescit.

DIOSCORIDES *Hemerocallida* apophyses siue ramulares adnascentias habere scribit, & in singulis flores tres aut quatuor, ochræ colore: caules non bulbosí *Lily*, in propa-

Hemero-
callis fru-
tex.

Hemero-
callis flos.

propagines, siue ramulos distribuuntur; singuliq^z, flores tres aut quatuor promunt, & eos quidem, ochrae colore in uno genere. Iam & Porphyrathes, Hemerocallis nuncupata reperitur: hæc autem appellatio purpurei floris non bulbozo Lilio conuenit. Quæ omnia non bulbosum Lilium, Hemerocallidem veram & legitimam esse, manifestè ostendunt. Tribuit Dioscorides Hemerocallidi, præterea radicem bulbosam: innuit istud, apud Dioscoridem Hemerocallidis descriptionem depravatam: vel enim superflorum scilicet, & veritati repugnantium adiectione, ampliatam, vel duorum Liliorum descriptiones, in unam contractas; Hemerocallidis videlicet, & alicuius alterius Lilij. nisi fortassis & bulbosum aliquod sit Lilium, apophyses faciens, & unius tantum diei florem luteum habens; quale tamen nondum constat alicubi repertum esse.

HEMEROCALLIDIS autem descriptio, his verbis apud Dioscoridem traditur. ήμεροκαλλίς φύλλα ἔχει κανθὸν ὅμοια κρίνων. χλωρὰ δὲ ὥσπερ πράσα. αὐθη δὲ ἐν αὐτῷ καθ' ἐκάστην ἀπόφυσιν γῆ δ. τὴν σχίσιν τῷ κρίνῳ ἐοικότας δταν ἀρξηται χάινειν. τὴν δὲ χρόαν ισχυρῶς ὡχρὰν. ῥίζαν ὅμοίαν βόλεω ἐνμεγέθει. Id est, Hemerocallis folia habet & caulem Lilio similia, viridia ut Porrum: flores in ipso, iuxta singulas apophyses tres aut quatuor, diuisura Lilio similes, cum primum hiare cæperint: colore valde ochrae, radicem similem bulbo magno.

DICITVR verò Hemerocallis & ήμεροκατάλαχτον, κρίνον ἄγριον, κρινάνθεμον, πορφυρανθές, βόλεος ὁ ἀιματικὸς, ἀντικάνθαρον, Lilium agreste & Lilium marinum. Et omnibus his nominibus Lilium non bulbosum nuncupari potest, excepta tantum bulbi hæmatici appellatione, quæ Lilio alicui bulbozo magis conuenit.

CÆTERVM facultates Lilij non bulbosi incomperi-

ne sunt, cum nullius, hac etate, in medicina aut cibis
sit usus.

DIOSCORIDES autem Hemerocallidis radicem
tritam ait, & potam; aut cum melle & lana in pessso ap-
positam, aquam & sanguinem ducere: folia trita impo-
sita, mammarum ex partu, & oculorum inflammatio-
nes mitigare: sed & radicem & folia, ambustis utiliter
imponi.

DE LILIO CONVALLIVM.

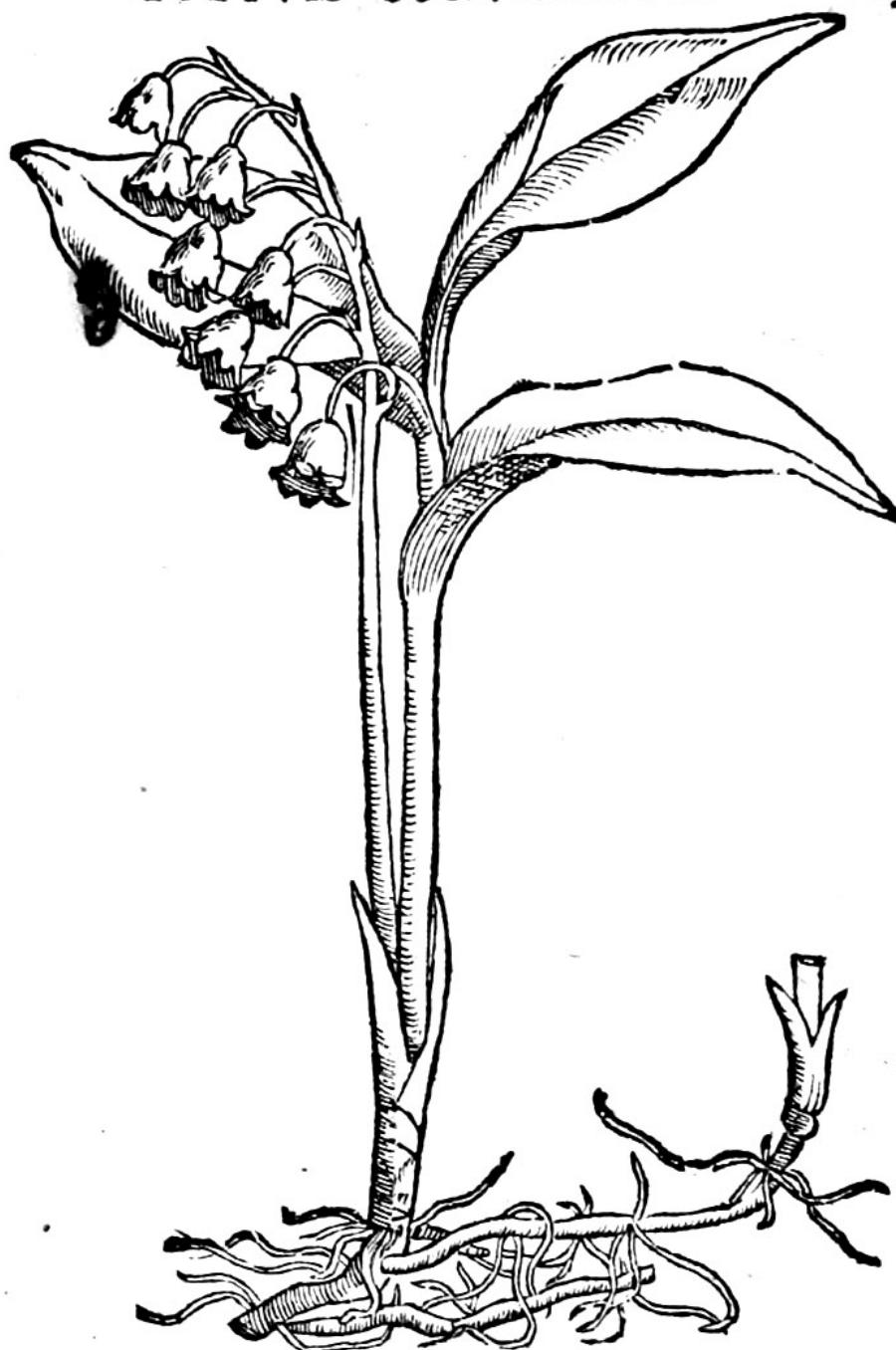
CAP. XXXVI.

Quod *Lilium conuallium* recentior nuncupat etas,
folia duo aut tria promit, virentia, leuia, latiuscula, *Lili*
folijs similia, sed minora: caulem tenuem, palmarem; circa
quem à medio sursum versus, flores parui, rotundi, hiantes,
per oras denticulati ac reflexi, albidi & odorati, & fructus
inde rotundi, rubentibus *Asparagi* baccis haud multum ab-
similes, verùm minores; semen in his durum & amaricans:
radices tenues sunt, longae, aliquantulum geniculatae, ser-
pentes.

In sylvis & locis umbrosis sponte exit. Floret circa Ca-
lendas Maij mensis.

GERMANI, Meyenblumlin & Meyenpysz/
inde nominant: Belgæ, Meyenbloemkens: Galli etiam
Muguet: est tamen & alia ab ipsis Muguet dicta, Lap-
paginis videlicet species, à Plinio Asperugo nuncupata. Ges-
nerus florem istum Callionymum appellari posse existimat,
nostra etas *Lilium conuallium* vocat.

CALIDÆ & siccae qualitatis flores & fructus par-
ticipes sunt. Feruntur flores aduersus apoplexiā, neruo-
rum resolutiones, vertiginem, morbum comitialem, ac alios
cum cerebri frigida humidaq; intemperie morbos, auxilia-
res

res esse. Sunt etiam qui velint flores istos cor robore, ac cardiacis quoquo modo assumptos prodesse: oculorum item caligines decocto aut succo eorum discuti.

E I V S D E M cum lilio isto generis esse putatur, quod ²
Vnifolium dicitur: folium huic ut plurimum in tenui pedi-
culo singulare & vnicum est, latum, neruosum & acumi-
natum, magnitudine ferè foliorum hederæ; circa caulinu-

lum autem breuem tenuemq; bina , eiusdem formæ sed minora , supra quæ flores candiduli Lilij conuallij similes , at minores , & nullius aut exigui odoris : baccæ sequuntur exiguae , per maturitatem rubentes : radices tenues , oblique , serpentesq; fibræ sunt .

*E x i t ijsdem & similibus , quibus *Lilium conuallium* locis : floretq; eodem tempore aut paulo post .*

*V V L G O Einbladt nuncupant , id est *Vnifolium* sine maropumor .*

TRA-

TRADITVR à quibusdam resiccatarum radicula-
rum puluis, aduersus pestilentem bubonem efficax esse, si
statim initio ipsius mali, drachmæ pondo cum aceto, & vi-
no, aut aqua permixtis detur.

DE ASPHODELO. CAP. XXXVII.

ASPHODELI genus vnicum Dioscorides; Plinius
verò duo fieri genera, & Dionysium feminam ac marem
esse dixisse, refert. Posterior etas duo tracie Asphodeli ge-
nera obseruauit; & præter bulbosum quidem, cuius Gale-
nus meminit.

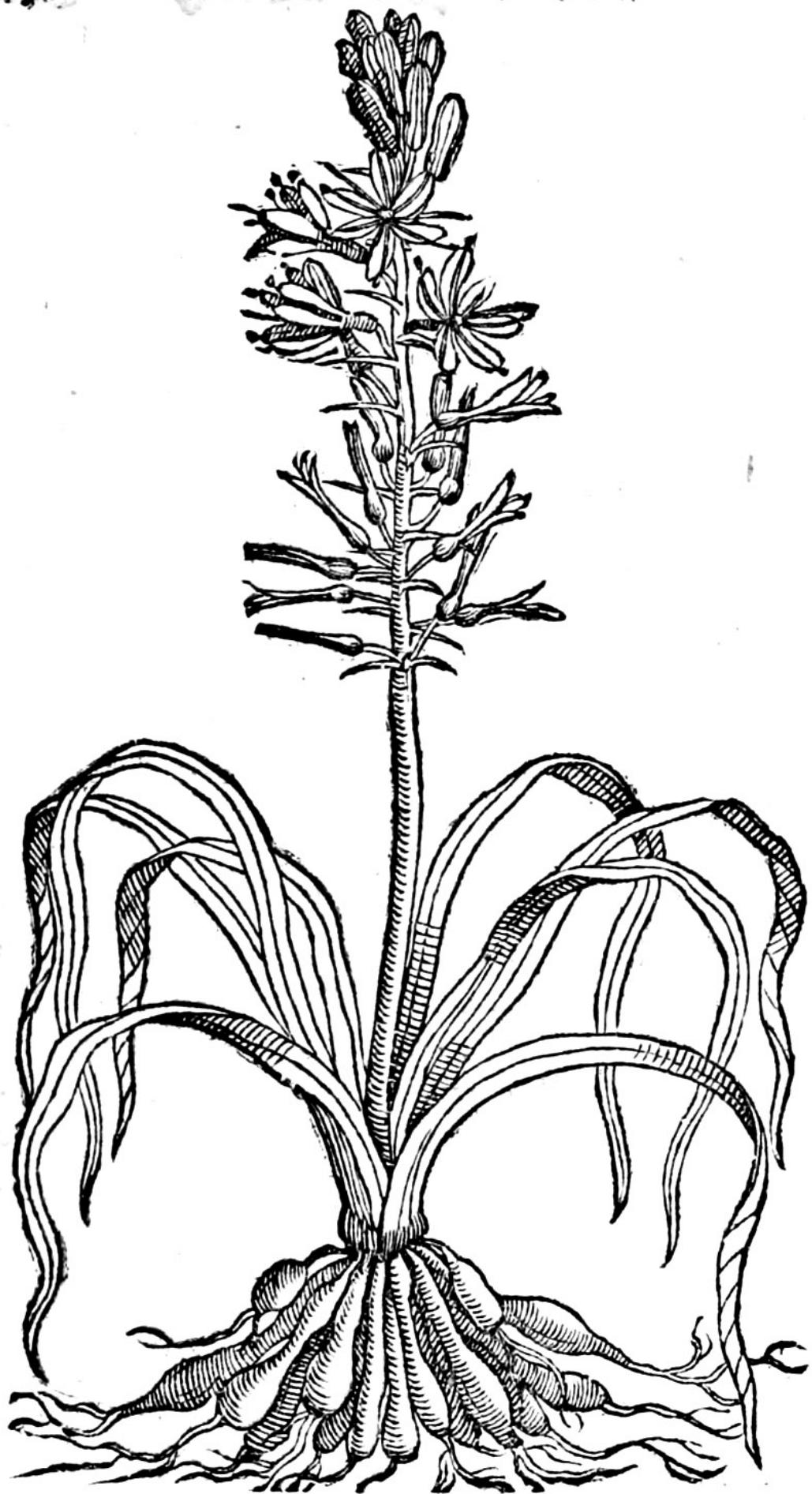
PRIMUM genus, album quis dixerit: alterum verò, 1
luteum.

FOLIA autem primus habet complura, oblonga, an-
gusta, Porri folijs similia, acuminata, caulem rotundum,
læuem, cubito longiorem; quem à medio sursum versus
multi quinque foliolorum flores patentes exornant, colore
candidi, aut ex valde diluto rubro modicè purpurascentes,
staminibus in medio; post quos capitula sequuntur orbicu-
lata: semen in his durum triangulum nigricantis obsoleti
coloris. radices ab uno capite compluresexeunt, oblongæ,
inferiore sede crassiores, magnis glandibus quodammodo
similes, succosæ, cum amaritudine leni, sapore adstringenti.
In Galliæ Prouincia, Italia, Hispania, & alijs locis, sponte
exit: apud Germanos & Belgas, non nisi satus prouenit.
Floret hic Maio & Iunio, ac particulatim quidem, ab imis
incipiens, aliquot postquam satus est annis.

HVIC similis floribus, folijs, & semine, alias quidem 2
Asphodelus est minor, cui non glandulosæ, sed fibrosæ sunt
radices. Floret pratinus & primo anno, deinde intermori-
tur: Pseudo Asphodelus quidam non abs re esse videtur.

136

ASPHODELVS ALVVS.

A S P H O D E L V S autem Græcis quidem ἀσφόδελος,
Latinis Albucum siue Albucus, & hastula regia dicitur.
Caulis cum floribus ἀνθερίνος. Plinius caulem floriferum
Anthericon; radicem vero, id est bulbos, Asphodelum no-
minari refert.

M E M I N I T huius Asphodeli Hesiodus in Operibus &
diebus, vbi stultos ait ignorare quam magnum bonum sit in
Malua & Asphodelo. Nam huius præcipue Asphodeli radi-
ces edules sunt. Galenus tamen non de hoc Asphodelo, sed de
bulbo eum scripsisse opinatur; cuius tamen bulbos non nisi
compluribus elixationibus esculentos reddi, ipse met testa-
tur; quales, non est verisimile Hesiodum commendasse; qui
cibum aliquem paratu facilem per Maluam & Asphodelum
insinuasse videtur. Verba eius sunt:

Nήπιοι οὐδ' ἵστανται σωτεῖον πάντος,
Οὐδὲ σον εὐ μαλάχητε καὶ ἀσφοδέλω μεγάλον. Id est,
Stulti neque sciunt, quanto plus dimidium sit toto,
Neque quam magnum in Malua & Asphodelo bonum.

C A T E R V M Asphodeli, ut Dioscorides tradit, radices
potæ, vrinam & menses ciunt; sanant etiam lateris dolo-
res, & tuſſes & rupta conuulsaq; drachmæ pondo potæ ex
vino: facit ad vomitiones magis idoneos, tali magnitudine
in cibo sumpta: datur ut iliter à serpente demorsis trium
drachmarum pondo; sed imponere morsibus oportet, & fo-
lia, & radices & flores in vino cōtrita: sordida item & de-
pascentia ulcera; mammarum etiam ac testium inflam-
mationes, phymataq; & furunculos in fece vini radix de-
cocta curat: sed recentibus inflammationibus cum polenta
auxiliatur.

S V C C V S radicis addito vetere vino dulci, myrrha &
croco, illinendis per quam utile oculis fit medicamentum, si
simul decoquantur. Ad purulentas aures idem per se & cum

thure, melle, vino & myrrha tritus, prodest. In contrarium aurem infusus, dentium dolores sopit.

V S T AE radicis cinis Alopecias impositus ad pilum reducit.

O L E V M in excauatis radicibus ad ignem decoctum, exulceratis pernionibus & ambustis illitu prodest : & in aures infusum earum doloribus auxiliatur. Vitiliginem albam, linteo antea in sole perfrictam, illita radix exterit.

S E M E N & flores præcipue, aduersus Scolopendras & Scorpiones excellens sunt remedium, in vino pota.

DE ASPHODELO LVTEO.

CAP. XXXVIII.

P R A E T E R Asphodelum superiori capite descriptum, & alius est luteus cognomento ; folia cui sunt oblonga, angusta, striata, in virore quasi cærulea, longiora & angustiora quam primi : caulis rotundus, cubitalis : flores in eo, à medio sursum versus, plurimi ; alterius satis similes, cæterum colore lutei, staminibus in medio : capitula succedunt rotunda, in quibus semen : radices similiter complures, sed singulæ oblongæ & tenues, multo quam primi & tenuiores & longiores, colore luteolæ, supra quas fibræ quædam laterales exeunt, per quas in plures alias stirps ipsa facile multipliatur. Peregrinus & hic Asphodelus Belgio est, nec alibi quam in hortis reperitur. Floret similiter Maio aut Iunio mense ; folia eius pleraque hyeme, si non admodum rigida fuerit, virent ; Vere noua exeunt.

R E C E N T I O R E S Asphodelum luteum à florum colore luteo appellant ; à Dionysio femina dictus esse videri potest, & Pliniij alter.

P O R R O quis huius Asphodeli vel in cibatu, vel in medicamentis usus sit, exploratum nondum est.

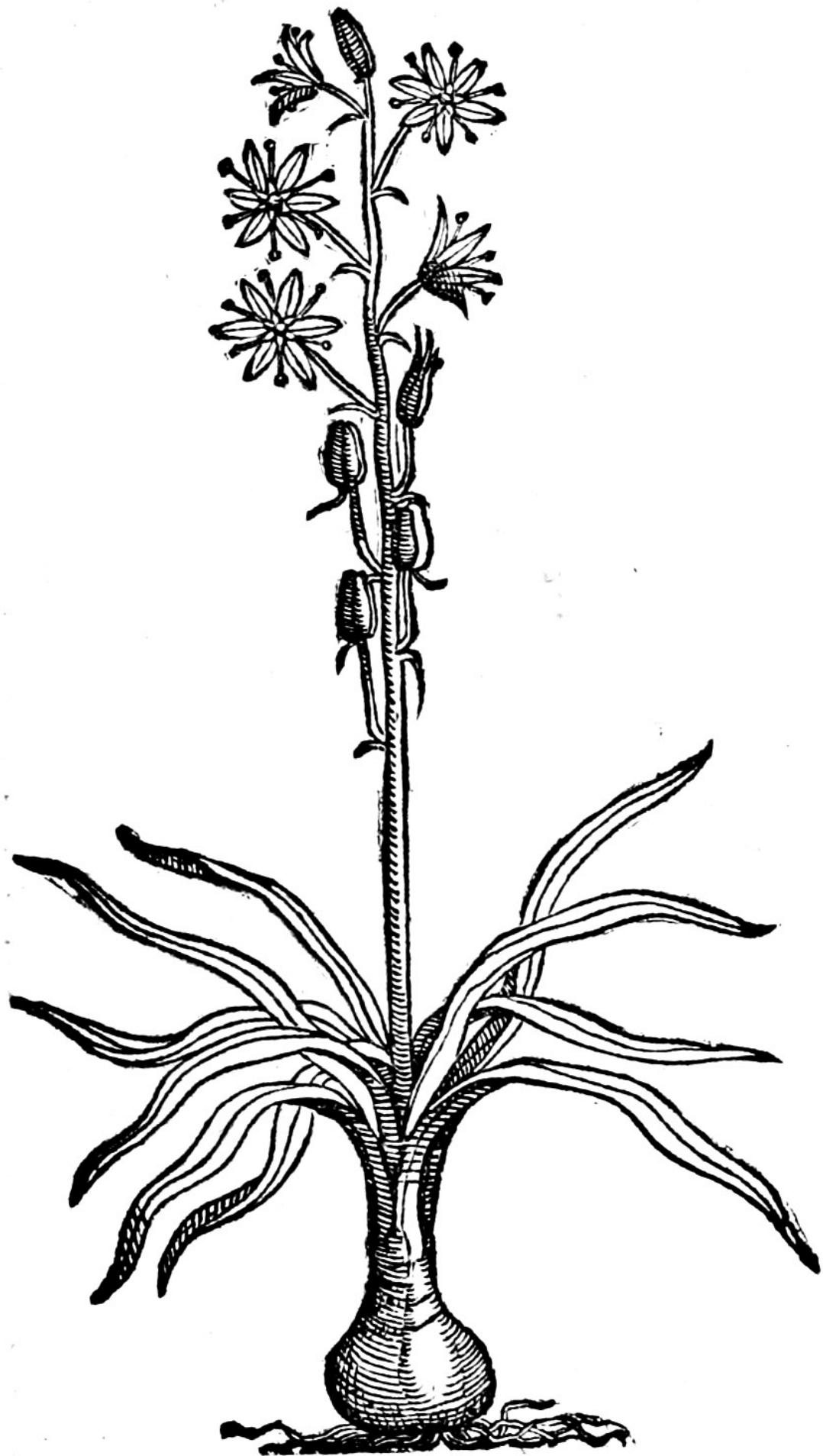
DE ASPHODELO BVLBOSO CA-
LENI. CAP. XXXIX.

BVLBOSVS Asphodelus folia habet porracea, sed tam
en angustiora & breuiora quam primi Asphodeli; caulem
rectum, rotundum, floribus similiter multis circum vesti-
tum, rarioribus tamen, primi Asphodeli floribus haud mul-
tum dissimiles, ex sex paruis acuminatis foliolis, & aliquot
in medio staminibus compositi: capitula quoque triangula-
ria, sed oblongiora, in quibus semen: radix subest bulbosa
magnitudine esculenti bulbi, aut maior. Apud Belgas non
nisi hortensis est. Floret eodem, quo primus, tempore, aut
serius paulo.

ASPHODELI speciem esse caulis Antherico similis
ostendit; qua de causa & eum Asphodelum esse apparet,
cuius Galenus lib. de alimentorum facultatibus secundo,
meminit his verbis.

RADIX Asphodeli, & magnitudine, & figura, &
amarore Scillae radici quodammodo est similis: si tamen ut
Lupini paretur, maximam partem sui amaroris deponit;
inq³ eo à Scilla discrepat. Nam Scillae qualitas difficillime
eluitur. Hesiodus certè Asphodelum laudat cùm sic ait: Nec
quanta in Malua & Albuco sint bona, norunt. Evidem no-
ui quosdam rusticos, qui grassante fame, vix tandem com-
pluribus elixationibus, macerationibus in aqua dulci, escu-
lentam ipsam reddiderunt. Porro hac quoque radix, quem-
admodum & Dracontij facultatem habet tenuandi atque
aperiendi. Proinde quidam pro summo remedio ipsius Aspha-
ragum ictero laborantibus exhibet. De eodem verò Aspho-
delo, & lib. de simplicium medicamentorum facultatibus
idem scribit. Radices etenim Asphodeli viribus Aro, Arisa-
ro, & Dracontio similes esse ait, quales certè huius, non
primi

ASPHOD. BVLBOSVS GALENI. - 141

primi illius sunt. Verba Galeni, hoc loco, de Asphodelo, hæc sunt: Et huius radix vtilis est, sicut Ari, Arisari, & Draconty, nempe extergentis facultatis. Vstæ autem cinis calidior, & exiccantior, subtilior qz, ac digerere potentior efficitur, ac proinde & Alopecias sanat.

DE IRIDE. CAP. XL.

I R I D I S species floris colore differentes, complures esse Dioscorides innuit. Flores siquidem, ait, varij aut candidi, aut lutei, aut nigri, aut purpurei, aut cyanei. Quam coloris diuersitatem, non in uno flore, vti Andreas Lacuna existimat, sed in diuersis reperiri àutóπτns testis est Antonius Musa; qui à se conspectos in Ilyrico, Iridis flores plerosque candidos, alias pallidos, nonnullos luteos, quosdam purpureos, plurimos ceruleos, in examine simplicium scribit.

F O L I A omnibus oblonga, ensis aut gladij similitudine: caules rotundi, læues, cubitales, nonnullis altiores; in quorum summo flores παράλληλοι siue alterno ordine positi, terni quaterniūe, odorati. Constant flores senis potissimum foliolis, quorum tria deorsum repanda arcus modo reflectuntur, alia tria sursum & contra se mutuo curuantur. Color candidæ per totum quidē florem candidus est; luteæ, luteus; ceruleæ siue nigræ in saturata cerulea purpura nitet, μελανίου siue Violæ nigræ colorem referens; purpureæ verd in ceruleo purpureus, sed eius tamē quæ Belgio vulgaris est, non in omnibus foliolis neque ab omni parte similis; sursum etenim reflexa, pallidiora sunt & colore dilutiore, præsertim vnius, cuius hæc pallidisima & ad aquæ nuævæ or colorem accidunt; deorsum curuata inferiore parte pallent; superiore vero pulcherrimū purpureæ siue Violæ dilutū colorem proximè exprimunt; intermixtis interim lineis candidis,

quæ

IRIS.

143

qua ab ipso folij exortu ac veluti base, tum & ab ipsa flava fimbria exorientia, gratam coloris mixturam & varietatem efficiunt. Oritur fimbria ab ipsa inferiorum foliorum in singulis floribus parte, qua calyci inharent, & inde sursum ad medium producitur, multis, tenuibus, brevibus, luteolis veluti pilis concreta, humani ferè supercilij, aut Erucae hirsute similitudine. Præter sex autem hæc, quæ propriè folia, sunt & tria alia oblonga, angusta foliola, extrema summaq; parte bifida, quæ fimbriam illam quodammodo contegunt: sub his singula stamina. Radices Iridi subiacent longæ, solidæ, nodosæ, ac veluti geniculatae, digitali aut ampliori crassitudine, subinde in plures propagines, ipsis ex lateribus adnascentes distributæ, & summa terra hærentes, intus candidæ: quibus adhuc recentibus & nondum resiccatis, nonnihil inest feruensioris saporis, qui tamen non statim, sed paulò post quam mansæ sunt, deprehenditur: tunc etenim fauces & linguae radicem impetens, igneæ qualitatis vestigium, ac πυρώτερον τι, quod non facile eluitur, ipsis imprimit: siccæ verò graviori sunt odore, & qualitate gustabili minus acri.

NASCITVR Iris in Illyrico, Macedonia, Africa, & in complurimis Europæ prouincijs. In Belgio, purpurea familiarissima est, & non modò in hortis, sed & quibusdam palustribus locis sponte exit, præsertim cuius flores dilutiorē purpuram, & aquæ cyaneum colorem referunt: Candida, hortensis tantum est; Lutea in paucorum hortis colitur à paucis annis primùm in cognitionem deducta: Cæruleam odoratissimi floris in Hispania plerisque locis sponte exire accepimus.

OPTIMA Iris apud Illyricos prouenit, & melior quam in Macedonia, non tamen parte maritima, sed mediterranea, magisq; ad Septentrionem sita; vt Theophrastus ait.

ait. Plinius Illyricam reliquis quoque prafert, & quidem non in maritimis, sed in palustribus (exemplaria, ferè syluestribus, minus rectè habent) Drylonis, & Naronæ natam: quam etiam Nicander in Theriacis commendat, sic scribens:

Ipsiv δ' οὐ εθείλε Δρύλων καὶ Νάρωνος ὄχθη. Id est,
Iridem quam aluit Drylon & Naronis ripa.

Sunt autem hi fluuij Ptolomæo in Dalmatia prouincia Illyrico vicina. Nicandri verò scholiastes, Drylonem fluuum esse ait Illyriorum & Narorum, qui Illyricos & Liburnos segregat; ubi Cadmus & Harmonia habitarunt, in serpentes transformati.

DIOSCORIDES inter Illyricas & Macedonicas præstantissimam esse ait, quæ radice est densa, minuta, frangi contumace, subruffo colore, multum odorata, gustu feruido, odore integro, non situm redolens, & sternutamenta dum tunditur mouens.

PROXIMA bonitate, Plinio auctore, Macedonica est, quæ apud Galenum lib. 7. nacta yēn in acopo quodam Asclepiadis recipitur, cum tamen in alijs compositionibus Illyrica ferè admisceatur.

TERTIO loco Africana est, quam Galenus lib. primo de antidotis, multo inferiorem Illyrica testatur. Nam si, inquit, conferas eam quæ ex magna Libya Roman copiosissima adfertur, tantum ab Illyrica abest, quantum mortuum corpus à viuo.

QVÆ in frigidioribus reperiuntur regionibus, deteriores ac viribus infirmiores sunt. Theophrastus has omnino absque odore esse existimauit. In Trachia, inquit, ceterisq; frigidioribus locis, ac minus cocturæ idoneis, odore penitus caret: quod tamen non absolute verum est. Nam & Belgica Iris resiccata, non omnino absque odore est, licet tamen

Plinij lo-
cūs restitu-
tus.

odore, quam Italica inferior; quæ hac etate in Germania & alibi, reliquis præfertur, & Florentina cognominatur.

I R I D I S flores mense Maio prodeunt: folia ferè semper virent: radices diurnæ, vix vlla hyemis iniuria offenduntur; nisi forte candide, cuius nimio hyemis rigore, subinde radices intermoriuntur.

I R I S Græcis ipsis appellatur: *Athenæus & Theophrastus iepis legunt, quasi consecratrix, quo nomine etiam Latinis dicitur: nonnullis radix Marica, vel potius radix Naronica, à Narone fluvio, circa quem optima & copiosissima, ut diximus, nascitur. Item ὄυραία, cælestis, ab arcu cælesti, & ab eadem occasione ἀντικατόπτης, admirabilis; ἀντικατάστατο enim arcum cælestem Poëtæ aliquando vocant: Nomina- natur & θελπίδην aut θελπίδην, καθαιρῶν purgans, ὀπερτήτος. Philinus Iridis flores λύκους, id est, Lupos vocari tra- dit, quod deorsum arcus modo curuata, labiorum Lupi spe- ciem quandam reddant. Germanis, Bilgen/Schwertel/ Nostris, Lisch ouer Zee. Gallis, Flambe. Italis, Giglio & Iride, Iris nominatur.*

1. **I R I D I S** species flore candido olim in officinis gignendi casu Græco igitur nuncupabatur: Germani, **Violwurtz/ weisz Violwurtz**: Nostris, **wit Lisch**: Galli, Flambe blanche appellant. Hanc multi reliquis præferunt, & odo- ratiorem eius radicem affirmant.

2. **A L I A** Iridis species flore in cæruleo purpureo, Iridis nomenclaturam retinet: plerisque tamen **Lilialis**, & in Apulia **Spatula**, vt Franciscanæ familiae fratres Angelus Palea & Bartolomeus ab urbe veterum scribunt: Itali, **Giglio azurro**, & **Giglio celeste**. Germani, **blauw Bilgen/ blauw Schwertel/ himmel Schwertel**: Brabanti, **blauw Lisch ouer Zee**. Huius speciem, quæ flore est di- lutiore, plerique sylvestrem Iridem nominant; ad differen- tiā

tiam candidæ, cum alterius hortensis. Sunt tamen & aliæ apud veteres sylvestres Irides, Xyris videlicet, & Ephemerion non lethale. Aloisius Anguillara Iridem hanc à Palladio Hyacinthum vocari existimat: alias Hyacintho, Iridis ac Gladioli nomen tributū dixerit. Verba Palladii sunt, lib. i. de Apum castris, titulo 37. Herbas nutriat, Origanū, Thymum, Serpyllum, Satureiam, Melissophyllum, Violas agrestes, Asphodillum, Citraginem, Amaracum, Hyacinthum, qui Iris vel gladiolus dicitur, similitudine foliorum, &c.

PORRO Iridis radices recentes, & adhuc succo plenæ, impensè calidæ sunt, ad quartum ferè caliditatis gradum peruenientes. Succus earum non modò bilem, sed potissimum aquosos humores potenter educit, & hydropicos insigniter purgat, cum lactis sero, aut alio liquore, qui caliditatem eius nonnihil contemperet, epotus.

ARIDÆ in secundo sunt ordine intenso calefacientium & resiccatum: crassos & lento humores, qui agrè ac difficulter educuntur, attenuant: respirationis difficultati, tussi veteri, & omnibus thoracis vitijs, quæ hinc oriuntur, multum in eclegmate prosunt. Auxiliantur etiam lie nosis, conuulsis, à serpentibus demorsis, perfrictionibus, rigoribus, & his quibus genitura profluit, cum aceto, inquit Dioscorides, potæ: cum vino menses ducunt. Decoctum ad infessus muliebres utile est, emollit etenim & locos aperit: ad coxendicū verò dolores, infusum: fistulas ac sinus carne implet; instar collyrij cum melle subditæ, fœtus extrahunt: strumas & veteres duritias molliunt, coctæ & impositæ: aridae ulcera replent: cum melle repurgant, & nudata ossa carne operiunt. Prosunt capitis doloribus cum aceto & rosa ceo impositæ: lentes & ephelid. is abstergunt, cum Veratro albo & duplo melle superpositæ. Admiseruntur pessis & malagmati: in uniuersum multi usus.

P R A E T E R Irides superiore capite descriptas, reperiuntur & aliae quædam Irides, de quibus deinceps agendum. harum vna minor, & tenuifolia non temerè appellatur.

E S T hæc alijs similis, sed minor ac tenuior: folia habet breuiora, angustiora, nigrioraq;_z, aut cæsi quasi coloris, quæ confricata, grauiuscum reddunt odorem, Spatulae fœtidæ propemodum persimilem, sed tamen minus graueolentem: caules similiter breuiores, saepe vix cubitales; in quo flores bini, terniue, alterni, colore cæruleo saturato, forma aliarum Iridum propemodum similes, nisi quòd ipsius foliola singula angustiora sint, & superiora contra se mutuo non adeo recuruentur, sed ferè erecta consistant. inferiora verò ac deorsum reflexa fimbriam non habeant, sed solam lineam luteam; quæ tamen parte calyci proxima, nonnihil hirsuta est: radices quoque obliquæ, nodose, & sibi inuicem implícitæ, & quandoque quam aliarum densiores, longas, multasq;_z fibras inferius demittentes, feris ruffæ, intus subcandidæ aut subluteæ, gustu feruido, uti aliarum.

N A S C I T U R in Germania in apricis planisq;_z pratis, frutetosis ac humentibus campis, teste Valerio Cordo, & non procul, ut Gesnerus ait, Tiguro. Apud Belgas non nisi in hortis prouenit. Floret eodem quo aliæ ferè tempore.

I R I D E M minorem & tenuifoliam, vt diximus, appellant. Videtur nonnullis Plinij Rhizotomos, quòd radice videlicet sit subruffa, breui, densaq;_z. Sed Rhizotomos Illyricaë est species, & quidem præstantior, Plinio auctore; hæc verò contra, alijs odore & potentia inferior, nec in Illyride, sed in Germania reperitur. Proinde non Illyrica aut Rhizotomos,

Zotomos, sed sui generis Germanica & tenuifolia quedam Iris, quæ Spatulae fœtidæ species haberri posset, si semen quod in siliquis gignitur, non vti aliarum Iridum planum, sed veluti Spatulae fœtidæ rotundum esset. Plinius autem de Rhizotomo hæc sunt verba: Illyrica duorum generum est: Raphanitis à similitudine; & quæ melior Rhizotomos subruffa.

CETERVM potentia huius radix vehementer calida feruensq; est; facultate & viribus alijs Iridibus non inferior: ad eadem, ad quæ ille, ea propter, præsertim recentes, vtiles.

DE CHAMÆIRIDE. CAP. XLII.

C H A MÆIRIS inter Irides minima est, folia habet Gladiolo minora, angustiora, pinguiora: caulem palmi altitudine, folijs breuiorem: in quo flores non alterno ordine ac situ, vt in alijs, sed è summo cauliculi simul, singuli suis insidentes pediculis, erumpunt, odorati, & maturi pruni odore & aliquatenus colore, tenuifoliae Iridis floribus minores, forma alioqui similes: foliola siquidem & huius floris angustiora sunt, & deorsum reflexa, fimbriam illam humani supercilij non habent. radices paruae & obliquæ sunt, foris ruffæ, intus candidæ, durae, gustuq; feruentes. Peregrina hæc Iris non modò Belgio aut Germaniae, sed & Italiae, vt fertur, est: & non nisi in hortis reperitur.

F L O R E T Maio mense: folia hyeme pereunt, Vere erumpunt noua.

I R I D E M esse Illyricam Hermolaus existimauit Barbarus, cùm eam olim in horto Felicis Sophie Patavij spiceret; sed ab Illyrica & legitima Iride eam differre, Antonius Musa in examine simplicium, satis ostendit. Nos

Chameiridem nuncupauimus, antiqua deſtitutam appellatione; niſi forte Iris ſit Astragalites dicta, cui aliquatenus ſimilis eſt. Nam veluti astragali ſiue tali, parue, nodoſæ, duræq; huius Iridis radiculæ ſunt. Astragalatidis Iridis meminit Soranus apud Galenum κατὰ τόπους lib. 7. & Aetius

Aëtius sermone 13. cap. 3. in emplastro venatorum.

FACULTATE autem & viribus, hæc quoque Iris acris & impensè calida est, alijsq; Iridibus similis.

DE SPATVLA FOETIDA.

CAP. XLIII.

SPATVLA fætida, caule, folijsq; iridi similis; folia tamen nigriora, grauem fœdumq; odorem spirant, præser-tim si confricentur atque digitis atterantur: flores quoque similes sed minores, purpurei sed sordidi & obsoleti coloris: Cordus tamen cuiusdam saturata purpura arridere refert: succedunt siliquæ magnæ triangulares, quæ in tres debiscen-tes finduntur: semen in his rotundum ochri siue Eruiliæ magnitudine, rubens, splendens, quod resiccatum contrahit-ur & nigrescit. Radices nouellis plantis rotundæ, & veluti bulbi aut cepæ alicuius caput, ex qua crassiores fibræ depen-dent: veteribus verò & multorum annorum plantis, multæ sibi inuicem implicitæ, magnum veluti cespitem constitu-en-tes, gustu feruide, vt & ipsum est semen. In Hetruria & alijs Italiæ locis sponte exit; apud Belgas vix alijs locis quam in hortis reperitur. Florem edit Iulio & Augusto: se-men Autumno maturatur.

PASSIM Spatulam fætidam appellant, pleriq; etiam Iridem sylvestrem: Germani, Wandteuszkraut à po-tentia qua cimices enecat. Galli, Glayeul puant. Belgæ, Wantluyscruyt/stinckende lisch. Ruellius Sparganiū existimat, sed nos pro Sparganio alias exhibuimus her-bam, Sparganij apud Dioscoridem descriptioni melius re-spondentem: alijs Xyris esse videtur; quæ Fuchsii & Mat-tioli aliorumq; constans est opinio, olimq; nobis placuit, sed modò probari non potest. Si etenim diligenter Xyridis

descriptio expendatur, parum cum ea Spatula fœtida conuenire deprehendetur. Nam folia Spatula fœtidæ non latiora, sed quam vulgaris Iridis angustiora sunt: flos non è siliqua aliqua, multò minus triangulari, erumpit; sed nudus & nullo integumento prius quam debiscat contextus, idem aliquando purpureus, sed in medio nequaquam phœniceus: radices etiam non longæ & ruffæ, sed candidæ, & plurima parte breues. Quæ omnia Spatulam fœtidam à Xyride differre ostendunt. Xyridis siquidem folia latiora sunt quam Iridis; flos è siliqua erumpit, colore in medio phœniceus, & radices subruffæ, longæ, geniculatae.

FACULTATE porro ac viribus Spatulae fœtidæ radices & semina calida sunt, ad tertium caliditatis gradum ac siccitatis perringentes. Foliorum succus cimices enecat, parietibus ac lecticis illitus.

DE XYRIDE EX DIOSCORIDE.

CAP. XLIV.

X Y R I S Iridi similia habet folia, latiora verò & in summo acuminata; caulem è medio eorum cubitalem satiè crassum, in quo siliquæ triangulares, & ex ipsis flores purpurei medio eorum phœniceo: fructus in folliculis fabis, aut, ut Oribasii exemplar habet, Eruo similis, rotundus, rubens, acris: Radix geniculata, longa, πυρπά sive ruffa.

Ἐνpís Gracè & Latinè dicitur, à nonnullis Xeris & Xyrida, Galeno teste. Item ἵρις ἄγρια sive sylvestris Iris, κακές sive κακῶς. Vulgo autem incognita stirps est.

T E N V I V M partium, inquit Galenus, attractoræ, digerendi, ac nimirum etiam desiccandi, est facultatis cum radix, tum multo etiam amplius fructus; qui quidem & primam cier, & lienes induratos sanare potest.

DIOSCORIDES ait radicem contra capitis vulnera & fracturas facere, aculeos educere, & telum omne contra dolorem extrahere, admixta floris aeris tertia parte, & Centaurij radicis quinta, & melle : sanare & cædemata ac inflammationes cum aceto impositam : bibi ad conuulsa, erupta, coxendicum dolores, stitlicida vrinæ, & diarrhœas cum passo tritam : fructum per vrinam potenter mouere trioboli pondere ex vino bibitum : Lienem verò minuere cum aceto potum.

X Y R I D I S radix, Plinio auctore, strumas vel panos vel inguina discutit. Præcipitur addit, vt sinistra manu leta, ad hos usus seruetur, colligentesq; dicant cuius hominis vityq; causa eximant.

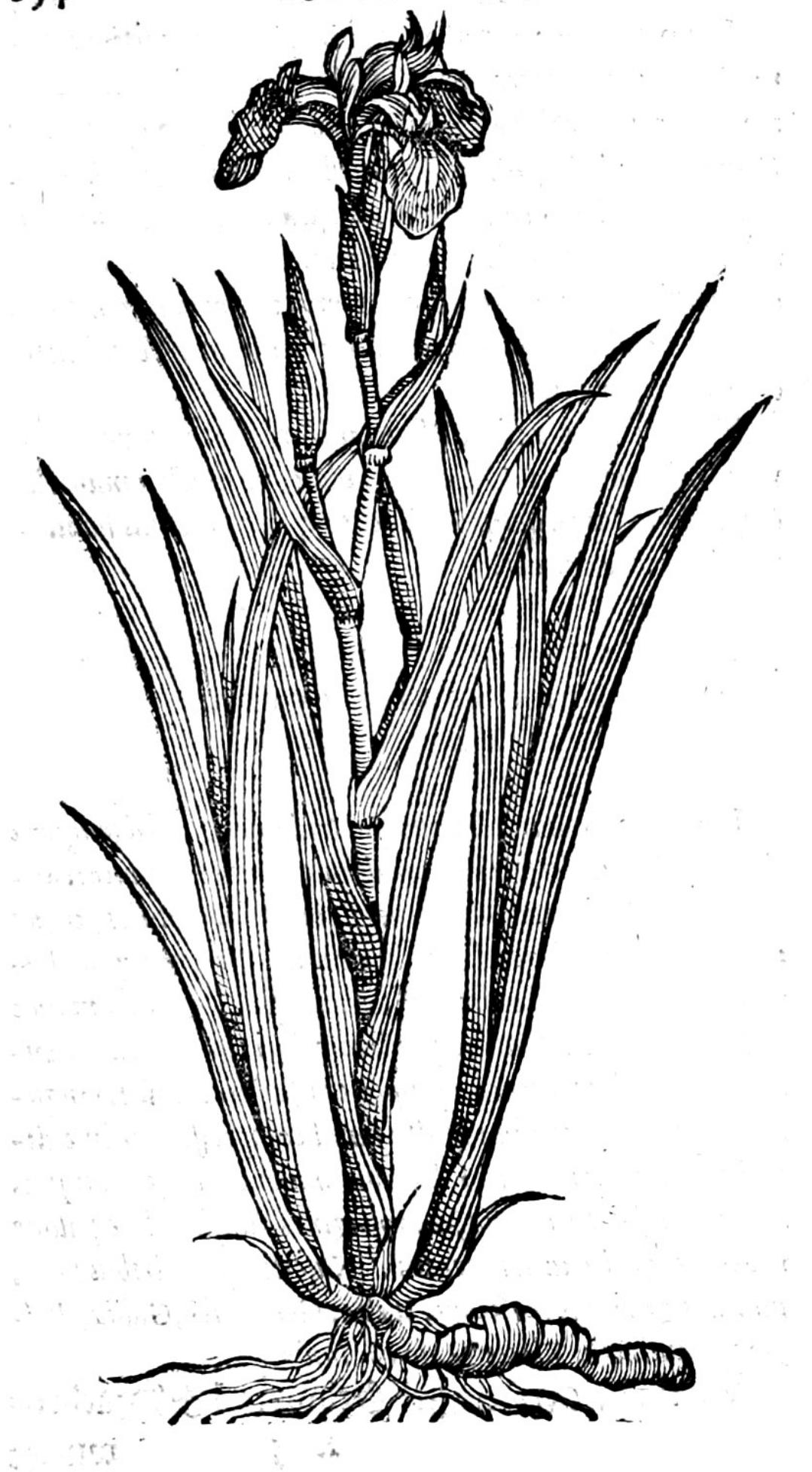
DE PSEVDO IRIDE, SIVE SYLVE-

STRI IRIDE LVTEA.

CAP. XLV.

P S E V D O Iris folia quoque Iridis gerit, sed longiora & angustiora, dorso aliquantulum vtrinque extante: caules glabros, Iridis haud dissimiles, subinde bicubitalis; atque in ijs flores complures, vti aliarum Iridum; nisi quod horum superiora foliola omnino paruula sint, & eorum que in veris Iridibus visuntur, quadam veluti tantum rudimenta, ac prima lineamenta: siliquæ crassæ succedunt triangulares, in quibus semina multa simul compressa, ordine digesta, plana, cartilaginea, lentibus maiora: radices oblique longæ, geniculatae, cirrofæ, in propagines diuisæ, colore pallide rubentes, gustu adstringentes. Nascitur palustribus locis, humidis & riguis tractibus, Italiae, Germaniae, Galliae, Belgioq; familiaris. Floret Maio & Iunio.

V V L G O, Germani, gel Schwertel & Drachenwurtz:

wurtz: Noſtri, geel Lisch: Galli, Glayeul ou Flambe bastarde. Officinae perperam olim Acoron appellauere: & maiori cum errore radicibus eius pro legitimo Acoro vſa sunt. Nam non forma modò, quæ fortasse in aliquo conuenire potest, ſed viribus potiſſimum, ab Acoro plurimum diſſidet. Plerique hac occaſione Pseudo Acoron nominant: nos Iridem luteam ſylvestrem, aut potius pſeudo Iridem nuncupare maluimus, vt pote Iridi quam Acoro ſimiliorem.

FACULTATEM habet radix huius adſtrigentem, frigida & ſicca ſecundo excessu; dyſentericas & alias ventris fluxiones cohibet: menses ſiftit, & ſanguinem undequaque manantem ſupprimit, in potu, aut aliter ſumpta. Sunt etiam qui ſolūm geſtantem eam, ab omni ſanguinis fluore tutum affirment.

DE ACORO EX DIOSCORIDE, THEOPHRASTO, ET ALIIS.

CAP. XLVI.

ACORO cognatio & ſimilitudo cum Iride eſt; folia, ut Dioscorides ait, habet Iridis, ſed anguſtiora, radices haud diſſimiles, ſibi inuicem implicantur, non in rectum deſcendentes, verū obliquas, & ſecundum terrae ſuperficiem, geniculis interceptas, ſubalbidas, gemitu acres, (& modicè amaræ, addit Galenus) odoris non iniucundi. Theophrastus Acoron inter eas stirpes refert, que cum ſeminibus flores edunt. Inuentu rarum Apuleius ſcribit, & non niſi cum floſculum produxerit, agnosciri poſſe. Plini⁹ de Acoro hiſtoria, lib. 25. cap. 13. cum Diſcoride conueniret, niſi radices nigras traderet, & minus venofas eas eſſe ac ruptu faciles ſuperadderet. Matthiolus Acoron folio depingit Iridis, radice longa, obliqua, & in ſuperficie geniculis diſtincta, quod pro legi-

legitimo sibi ab Augerio à Bousbeeck Ferdinandi Imperatoris, apud Turcorum Imp. Oratoris missum memoriae prodidit.

PROVENIT Acorum in Colchide, Galatia, & Creta insula. Optima, inquit Plinius, Acori radices Ponticae; deinde Galacticæ, mox Creticæ: sed prima in Colchide, iuxta Phasim amnem, & vbicunque in aquosis: Matthiolus ad se missas, è Nicomediæ quodam magna vastitudinis lacus collectas, refert. Est autem Nicomedia ciuitas Galatæ, Colchidi vicina. Colchis verò Ponto Euxino vicina provincia.

PRAESTAT, inquit Dioscorides, Acoron densum, candidum, non cariosum, plenum, odoratum. Plinius tamen Creticas candidiores Ponticis ait. Sunt autem ipso auctore, Creticæ Ponticis minus probatae.

Akogos ή Axopov, Græcis: Latinis Acorum dicitur. Non nullis, teste Apuleio, Aφροδισίας, Venerea, radix nautica, singentiana, vnguentaria: Officinae Europæ, magno cum errore, Calatum odoratum siue aromaticum appellarunt, pro Acoro pseudo Iridis radices, vt superiori capite ostendimus, perperam substituentes. Est verò & Acoros quibusdam Oxymirsines radix: ideoq; quidam hanc Axopov ἄγριον vocare malunt, vt Plinius ait.

ACORI radix, auctore Galeno, in calfaciendo & resiccando tertij est ordinis. Decoctum eius, Dioscorides inquit, vrinas mouet: auxiliatur ad lateris, thoracis & hepatis dolores; item ad tormina, rupta & conuulsa: Linen absumit: prodest stillicidio vrinæ affectis, & à serpentibus demorsis: succus radicis, quæ oculorum claritati officiunt, exterit. Miscetur etiam antidotis utiliter hac radix.

DE GLADIOLO. CAP. XLVII.

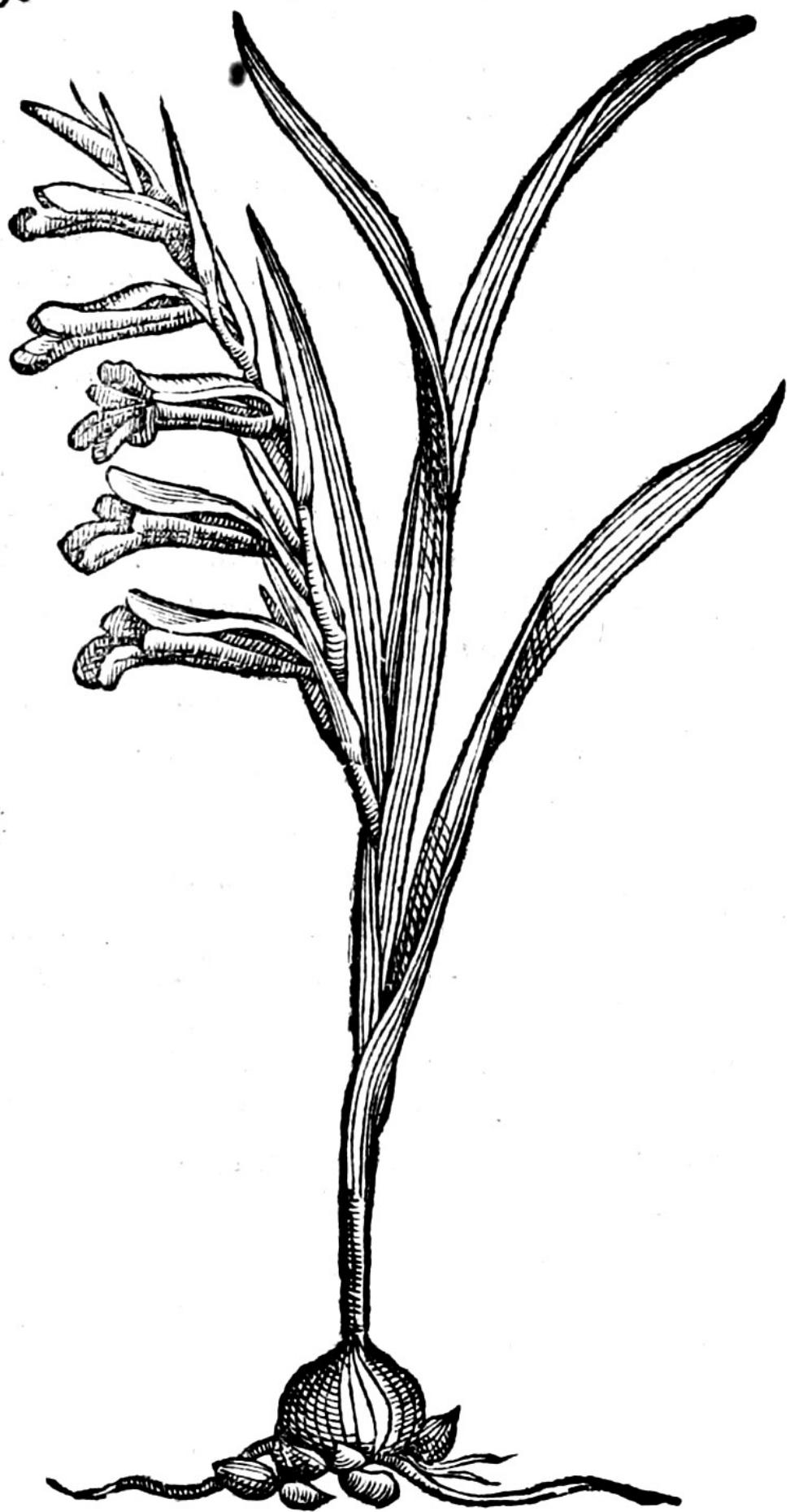
GLADIOLO folia sunt oblonga, angusta, striata, gladij modo mucronata, Iridis minora & angustiora: caulis laevis, teres, cubito longior; circa cuius summum flores sex aut septem distantes, in ordinem supra inuicem, ad vnam caulis partem digesti, ex sex foliolis commissi, colore purpureo rubente splendentes: succedunt inde folliculi in rotunditate oblongi: semina in his tenuia, paleacea; radix gemini bulbi uno super alterum insidente, quorum superior Veris initio minor ac vegetior: inferior maior, sed flaccidior, qui paulò post perit, in plures subinde multiplicatus. Exit Gladiolus in pratis, in aruis inter segetes agro fœcundo Italæ pluribus locis. Cordus in frutetosis herbosisq; etiam nasci scribit. Et quibusdam locis maior ac procerior; alijs vero minor ac breuior reperitur. Floret Maio mense.

GRÆCIS ξίφιον, Latinis Gladiolus, & nonnullis ensis appellatur. Sunt qui φάσγανον, μαχαιρόνιον, μαχαιρόφυλλον, ἀνακτόρειον, λιμνικὸν, ἄρειον, Gladiolum segetalem, & linguam Ceruinam nominent. Plinius etiam Cypirum appellat, vt lib. 21. cap. 17. Bulborum generi, ait, quidam annumerant & Cypiri, hoc est, Gladioli radicem: dulcis ea est, & quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderosiorēm q; simul subacta. Item cap. 18. Cyprus est Gladiolus, vt diximus. Sunt autem ea, quæ cap. 17. reperiuntur, ex Theophrasto de phasgano ad verbum translata. Phasganon autem idem cum Xyphio est: vnde Plinium perperam Gladiolo Cypiri nomen dedisse, eumq; hoc modo cum Cyri confudisse evidens est & manifestum.

VALERIVS Cordus, Gladiolum Victorialem feminam nuncupat: alij Victorialem rotundam, & Germanicè, runde Seigwurtz ad differentiam cuiusdam generis

Plinij ex-
ror.

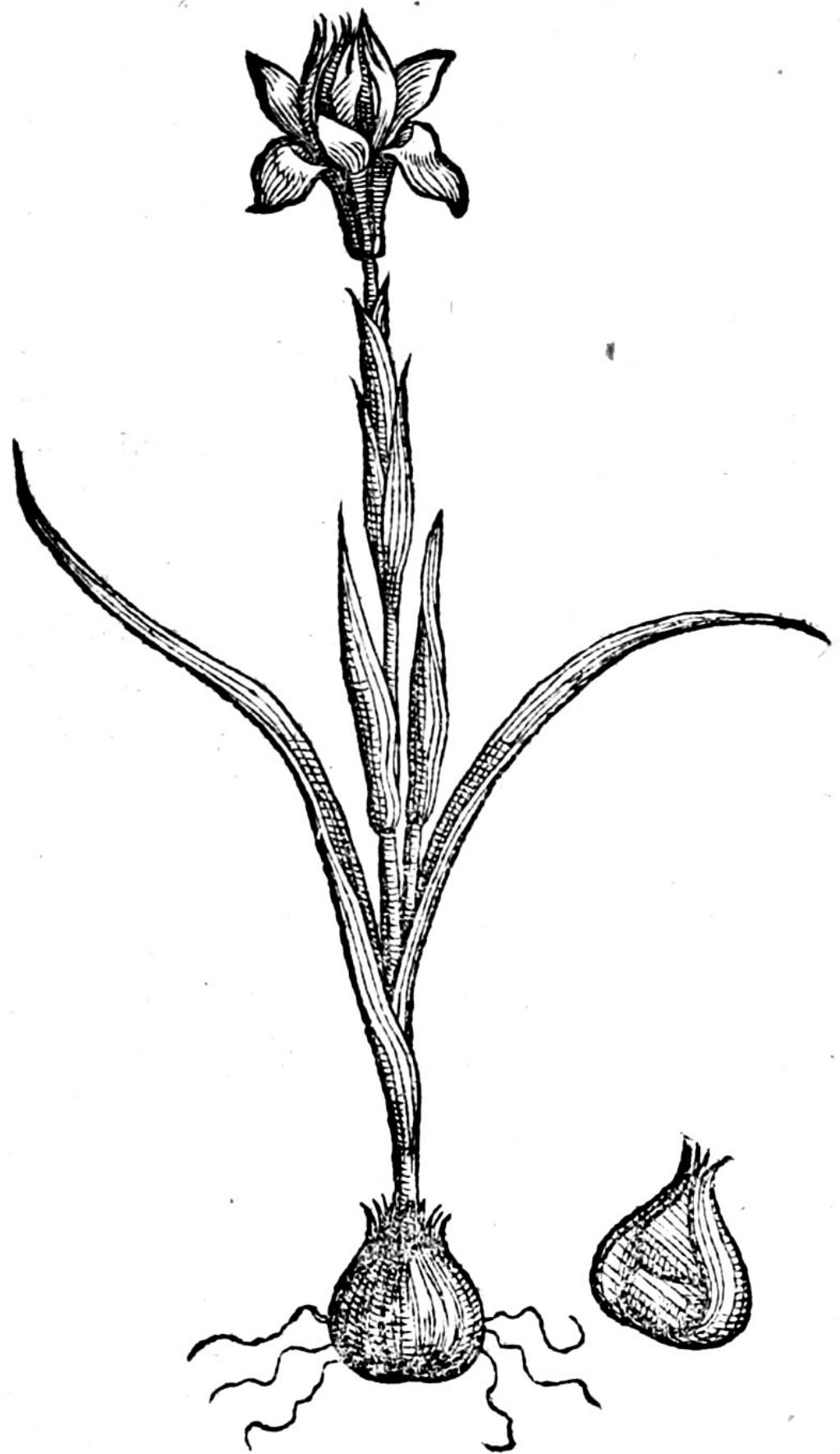
Allij

Allij, longa radice, quod in altissimis Alpium iugis reperitur, & à Germanis Seigwurtz Victoria radix, & Victorialis longa dicitur. Flores Gladioli Monacuccie ab Italies, vt testis Matthiolus, nominantur.

CÆTERVM radix Gladioli superior; attrahentem, digerentem, desiccam etiam, vt Galenus ait, facultatem possidet. Dioscorides hanc cum vino, ait, & thure impositam spicula & aculeos extrahere, cum Lolij farina & hydromelite phigethla discutere, eamq; ob causam eiuscemo- di emplastris addi: menses etiam appositam ducere. Ferunt, eodem auctore, superiorem cum vino sumptam, Venerem excitare: inferiorem verò steriles facere: quin & superiorem pueris enterocelis vtiliter ex aqua propinari. Plinius infantibus vrinam ciere, & vesicae vitys illiniri addit. Theophrastus Phasgani, id est, Gladioli, radicem decoctam dulcem esse tradit, & tritam farinæ admixtam panem dulcem & innoxium reddere.

SISYNRICHIO folia sunt graminis bina aut ter- na, oblonga & angusta: caulis rotundus, dodrantalis, in quo flosculi tres aut quatuor, pulchri, colore cærulei, verùm fu- gaces, & paucis admodum horis vigentes, alternatim pro- deuentes, forma quodammodo florum Iridis; ex nouem vi- delicet foliolis compositi: quorum tria deorsum reflexa, pro fimbria maculam habent plurima parte luteam; alia tria sursum versus aliquantulum eriguntur; tria verò reliqua respondentia ijs, que Iridis florum fimbriam contegunt, proportione huic flosculo maiora & tenuiora sunt, sursumq; arrecta medium floris tenent, summa, extremaque parte duisa:

diuisa: capitula inde succedunt oblonga, in quibus semen rotundum, paruum uti Rapi. radix bulbosa gemina, uno bulbo alteri superposito, sicuti Gladioli, sapore dulcis ac edulis, quæ inuolucro quodam integratur reticulato: quod quidem maioribus spissius est; minoribus vero minus crassum: duo etenim huius genera esse videntur magnitudine sola differentia. In Lusitania & alibi apud Hispanos nascitur. Fruuit Mechliniæ Maio mense, in horto amplissimo & instruētissimo D. Ioannis Brancionis viri generosissimi.

HISPANI Nozelhas, quasi nuculas, siue paruas nuces appellant. Nobis Bulbi esculenti genus illud esse videtur, quod Græcè σισυρίχιον ἢ σισυρίχιον, & Latinè à Plinio Sisynrichium appellatur. Scribit etenim Theophrastus lib. 7. Sisynrichij proprium esse, radicis quidem, quod infra est, augeri primum; Vere autem apparente hoc tabescere: quod vero supra est edule incrementum sumere: Quibus verbis geminam Sisynrichio radicem & edulem esse ostendit: ut hinc bulbum hunc, quem Hispani Nozelhas nominant, verum Sisynrichium esse colligendum videatur. Nam gemina, ut scripsimus, est; & in Hispanijs passim editur.

DE LIRIO. CAP. XLIX.

LIRII vox polysemos est, pluribus floribus communis: Lirium enim lilium est; & Narcissus lirium est, de quibus suis locis. Præter hæc vero & alia duo propriè dicta sunt Liria: unum maius, Vere exiens: alterum minus, Autumnale; de quibus hoc capite agendum.

M A I V S Lirium folia habet Porro aut Asphodelo & similia: caulem cubitalem: florem in summo Iridis aut Sisynrichij flori forma satis similem, sed maiorem quam Si-

synrichū : colore aut totum luteum , aut cāruleum purpureum cum lineis luteis , quæ in inferioribus foliolis fimbria loco sunt: Radicem bulbosam, oblongam, cępæ similem. Plerisque Hispaniæ Betica & Lusitaniæ locis sponte gignitur. Floruit Antuerpiæ in horto Petri Coldenberghij fidissimi ac diligentissimi Pharmacopœi, mense Iunio.

L V S I T A N O S Lirio nuncupare accepimus. Et certè λειπον illud esse omnino videtur, quod à Theophrasto lib. 6. Vere post Liliū exire traditur ; & aliud à Lilio & Narciso est.

E S T autem fortasse & idem hic bulbus , Apulei Hierobulbus, cuius meminit cap. 21. Nam cùm Iris apud veteres hieris nuncupetur , hic verò bulbus Iridis sit flore ; non impropriè Hierobulbus , quasi dicas Iris bulbosa nuncupari poterit: nisi quis velit iεgoλόλον , veluti magnum & grande bulbum dictum . Magna siquidem & grandia, iερε & sacra, ab antiquis cognominata fuisse, haud in ambiguo est. Nonnullis placet Hierobulbum Colchicum esse , quorum sententiam modò libentiū referimus, quām refellimus : sed ad Lirium reuertamur.

A L T E R V M Lirium folia promit angusta & splendentia , Leucoij bulbosi hexaphylli folijs perquam similia, inter quæ caulis exit triuncialis aut quadrantal is, in quo flores ut Colchici Germanici , colore melini siue lutei , dies 10. aut 12. perdurantes, sed qui sub vesperam, ut Calendula & aliorum quorundam recludantur . radix subest bulbosa . Reperitur & in plerisque Hispaniæ locis . Autumno vna cum Colchico florem facit.

L V S I T A N I S , Cibollina Alboraña dicitur, nomine diminutivo, ad differentiam Scille , quæ ab ipsis Cibolla alboraña nuncupatur. λειπον ετερον, id est, Lirium alterum Theophrasti esse videtur, quod lib. 6. vna cum Cro-

*co florem facere incipere: atque statim primis imbris flo-
rere scriptum reliquit.*

*D e viribus borum Liriorum nihil compertum habe-
mus, aut ab alijs traditum accepimus.*

DE CROCO. CAP. L.

IN T E R flores & Croci flos est: sunt huic folia oblonga perquam angusta: flores pulchri, colore cærulei, Colchici floribus similes, sed magis saturata purpura nitentes; & in singulis stamina oblonga terna quaternaue, colore flammeo subrubentia, odore cum inaruerint forti, & caput implente; quæ ceteris partibus preferuntur, colliguntur, & croci nomine vel sola veniunt: radix subest bulbosa, carnosa, copiosa, & viuax.

S E R I T V R Crocus in pluribus regnis & prouincijs, vbi in agris segetis modo latè viret: vt in Cilicia Cyrenis, in Sicilia, Italia, Pannonia, Germania, Gallia, Britannia. Gaudet, inquit Theophrastus, calcari pedibus: ideoq; iuxta semitas & fontes pulcherrimus exit. Seritur depositis radicum bulbis.

*O P T I M V S, inquit Dioscorides, Coryceus: secundum locum tenet, qui iuxta Corycum versus Lyciam, & in Ly-
cia Olympo: deinde ex Aegibus Aetholie. Cyrenaicus &
Centirupinus omnium in Sicilia viribus minus pollut. Qui
ab Aquila Vestinorum vrbe adfertur, primum sibi locum in
Italia vendicare, Matthiolus ait: sed Aquilino tamen præ-
stantior, qui circa Viennam Pannoniae, siue, vt vulgo, Au-
striæ, nascitur. In Gallia nusquam vegetior quam in Age-
nensi agro, & Narbonensi, Ruellio teste. Probatur etiam, in
Britannia insula meridionali parte, quam Angliam vo-
cant, natus: ex altera vero & Septentrionali, quam Picti
& Scotti tenent, reprobis est.*

OPTI-

OPTIMVS autem vbiunque natus , qui pinguis-
mus, recens, fragranti odore, colore rutilo. Pessimus squali-
dus & situm redolens.

CROCUS Autumno florere incipit, statim, vt Theophrastus ait, primis imbribus, Vergiliarum occasu. Florem edit ante folia , quæ mox subsequuntur, & hyeme tota vi-
rent, aestate nullibi conspicua.

GRÆCIS similiter ορόνος, Latinis etiam Crocum di-
citur: Mauritanis Zaffaran ; atque inde in Italia, Zaffa-
rano: Germanis, Saffran/Gallis, Safran.

CÆTERVM Crocus paululum quid adstringens ob-
tinet, sed superat in eo calefaciens qualitas, vt tota eius
essentia secundi sit ordinis excalcentium, primi exsic-
cantium : proinde & concoquendi vim quandam obtinet,
adiuante in hoc paucula illi adstrictione, vt Galenus ait.
Sodam, id est, Cephalalgiam, inquit Aucenna, facit, & ca-
piti nocet: id quod non exiguo, sed nimio suo usu efficere po-
test. Vigilias siquidem copiosius inducit, que modum exce-
dentes capiti & sensibus obsunt. Moderatus autem Croci
vsus cerebro prodest, sensus vegetiores reddit, somnum &
torporem excutit, latitiam gignit. Corroborat quoque Cro-
cus cor, thoracis crudos humores ad concoctionem perdu-
cit, pulmones aperit, & ab obstructione expedit; & ad hæc
tam efficax remedium, vt subinde phthisicis in summo vitæ
discrimine, & propemodam animam agentibus, spiritum
reducat, & vitam ad aliquot dies proroget, scriptuli di-
midij, aut ad summum integri pondo, cum passo aut vino
Prannio, vel alio dulci exhibitus: quo modo etiam datus,
grauiissimas subito irruentes, citra febrim dyspnœas, statim
& momento temporis tollere, non semel à nobis compertum
est. Crapulam etiam arcere, hoc modo sumptum, Dioscori-
des refert. Laudatur ad hepatis & fellis obstructions, nec

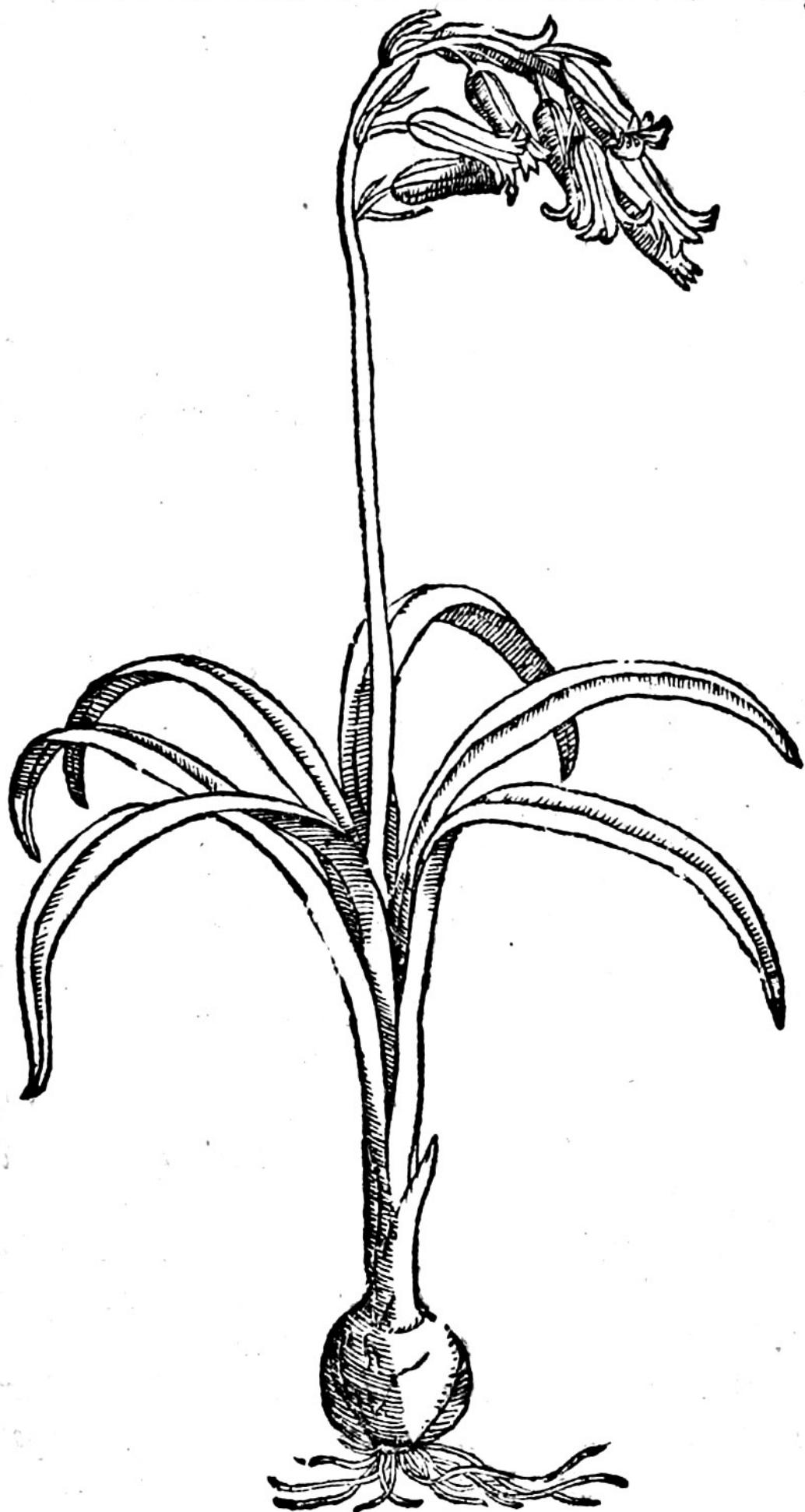
non ad Regium morbum; atque hinc bonum colorem Crocum efficere, Dioscorides scribit. Additur eodem auctore ad omnes, quæ interaneorum causa temperantur potiones: sed nostra atate ad eas potissimum, quæ menses, fœtus & secundas educunt. Vrinam cit: Venerem excitat: ad vulnæ & sedis cataplasma additur, nec non ad emplastra & cera-ta, veteres tumores & dolores discutientia: inflammationes herisipelatodes mitigat: compositionibus auricularibus utliter admiscetur. Oculos ab ectimatis & exanthematis cum lacte, aut fœniculi, Rosarumque stillatitio liquore præseruat illitus, & humorum in eos influxiones reprimit.

DE HYACINTHO NON SCRIP-
PTO. CAP. LI.

HVIC Hyacintho folia sunt oblonga, angusta, lauia & splendentia, Porri folijs angustiora & minora: caulis folijs viduus, glaber, teres, cuius coma florum pondere & mole, cum primum debiscere incipiunt, grauata, deorsum recurvatur: flores oblongi, teretes, concavi, in latius se pandunt, per oras reflexi, colore ut plurimum cœrulei, subinde albicantes, aut candidi siue niuei, aliquando etiam Viola nigra dilutam purpuram referentes: semen in siliquis triangularibus paruum, rotundum: radix bulbosa, candida, perennis, lento succo, vti & tota herba, plena.

REPERITVR Hyacinthus iste in pluribus regionibus, & in nonnullis maior ac præcocior: in alijs minor & magis serotinus. Is etenim quem Italia & Belgium, orientalem nominat, folia habet pinguiora & latiora, caules crassiores, flores patentiores maioresq; ac citius prodeuntes. Germanicus & Belgicus singulis minor, flores tamen plures gignit, sed serius exit. Reperitur in Germania, vt

Cordus

Cordus ait, in apricis quibusdam tumulis: in Belgio vero etiam in aruis, & iuxta agrorum margines, fruticibus aut arboribus confitos: & praeципue quidem prope Mechliniam urbem, ubi copiosus nascitur.

FLORET Aprili & Maio mense, orientalis etiam Martio.

Tanac̄tov Graci, Latini similiter Hyacinthum, ut Dioscorides auctor, Vaccinium quoque appellant. Vaccinium autem etiam Viola dicitur nigra, ut superius scripsimus. Cognominatur autem hic Hyacinthus non scriptus, ad differentiam nempe alterius superius descripti, qui luctus notas inscriptas habet.

DIOSCORIDES hunc Hyacinthum citra adiectiōnem nominat: nam alterum Hyacinthum Liliū purpurei nomine complexus videtur. Meminit huius Columella lib. 10. diuersitatem coloris, quæ in floribus, uno versiculo complexus:

Nec non vel niueos vel cæruleos Hyacinthos.

Belgæ Hyacinthum istum Grecam appellationem retinentes Hyacinthen appellant. Ruellius, Gallis, Vaciet dici, auctor est. Sunt vero & aliae multæ huiuscemodi Hyacinthorum species, ut recentiores iudicant, de quibus capite sequenti.

H V I V S porro Hyacinthi radix ordinis est primi in desiccando: secundi vero completi, aut tertij incipientis in refrigerando.

S E M E N leuiter extergit & adstringit ordine quidem tertio quadantenus exsiccans, ceterum in medio consistens caliditatis & frigiditatis, auctore Galeno.

R A D I X, inquit Dioscorides, cum vino albo pueris imposta, diu impuberes seruare creditur: aluum sistit: pota virinam ducit, & à Phalangio commorsis opitulatur.

S E M E N

SEMEN contra serpentes auxiliatur: cum vino potum
Regium morbum expurgat.

DE ALIIS RECENTIORVM SPVRIS
HYACINTHIS. CAP. LII.

DUOS Hyacinthos superioribus capitibus descripsimus;
vnus Lilij effigie scriptum: alterum paruum non scriptum.
Prater verò hos & alijs multi, recentiorū iudicio sunt Hyacinti.
Nam omnes ferè anonymos flores è bulbis exeuntes,
aut Hyacinthos aut Narcissos iudicant; maiores siquidem
Narcissos, minores verò Hyacinthos.

INTER Hyacinthos itaque neotericos, primus folia
habet angusta quasi rotunda, bene virentia, per terram plu-
rima parte strata: caulinulos inter ea rotundos, glabros,
palmo longiores, in quorum summo flosculi parui, rotundi,
caui, hiantes, colore cæruleo, alias diluto, alias saturato:
post quos siliqua membranose triangulares, in quibus se-
men paruum nigrum: radix subest bulbosa. Peregrinus no-
bis hic bulbus est, neque uspiam in Belgio sua sponte exit: in
hortis satus facile comprehendit, & in plures bulbos citò
multiplicatur. Folia ante Hyemem exeunt: caulinuli primo
Vere: flores Martio.

HYACINTHVM Fuchsius appellat, & alteram eius
speciem facit. Nobis bulbus quidam esculentus esse videtur.
Sunt autem esculenti bulbi complura genera, ut Plinius &
Theophrastus tradunt.

ET genera quidem, inquit Plinius, Græci hac fecere:
Bulbinen, Setanion, Python, Acrocorion (nonnulli Acro-
corodon legunt) Aegilopa, Sisynrichion. Quæ & Theophras-
tus, sed tamen non omnia lib.7.cap.13.refert. Sunt au-
tem quorum ipse meminit, λευκόιον, καὶ βολβίν, καὶ ὁ πιτιών

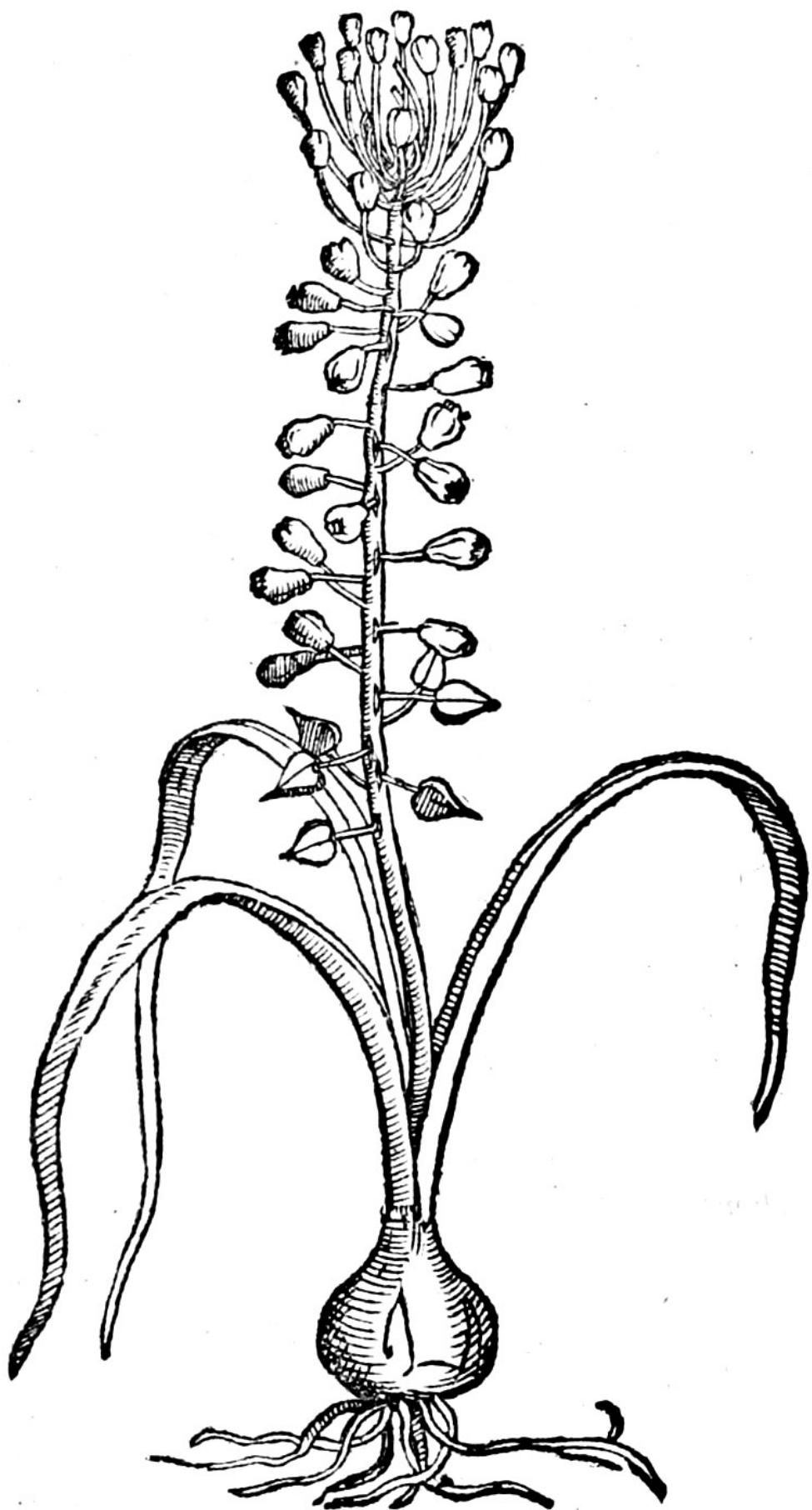

καὶ κύιξ, καὶ τρόπον τίνε τὸ σισυγίχιον. Leucoion inferius describetur. Bulbinen, Plinius ait, Græcos appellare herbam Bulbine. porraceis folijs, rubicundo bulbo. Setanium, cepæ quoddam genus est, ut Theophrastus & Plinius testantur. De Sisyrichio iam antè scripsimus. Pytion, Cyix, Acroscorodon, Aegilops, cuiusmodi bulbi sint, nondum certò reperire licuit: suspicandū videtur Kūīnæ & Acroscorodon idem esse. Apud Theophrastum enim κύιξ πυτιών: apud Plinium eundem Acroscorodon ordine succedit. Ex horum autem bulborum numero aliquem esse, hoc Hyacinthi vulgo dicti genus verisimile videtur; sed quis tamen sit, propter nimiam veterum breuitatem explicari nequit. Si coniectura vti licet, bulbus iste Acroscorodon est: si non, Acroscorodon ally genus sylvestre est. Nam folia, ally quandam similitudinem habent: nomen autem Acroscorodou similitudinem aliquam cum Allio indicat.

HVIC autem similis est & alter quidam spurius Hyacinthus, folijs similiter per terram stratis, sed latioribus & porri folijs similiорibus, caule crassiore, floribus candicantibus, maioribus quam alterius. Reperitur in hortis. Floret eodem quo prior tempore. Matthiolus hunc pro bulbo vomitorio depingere videtur, nullis interim notis eum describens; nullis testimonij aut rationibus sententiam suam adstrues; sed nudam qualencunque imaginem cum nominis inscriptione exhibens. Nos bulbum vomitorium ab isto planè diuersum infra descripsimus: & hunc ex esculentorum numero esse censemus.

QVI tertius est inter neotericos Hyacinthos, folia habet longa, pinguia, aliquantulum lata; caules longos, subinde dodrante altiores: flores à medio sursum versus, undeque circa caulem multos, paruos, cauos, primum purpurei; rbi vero flaccescunt, obsoleti coloris, (reperiuntur & candidi)

172 HYACINT. NEOTER. TERTIVS.

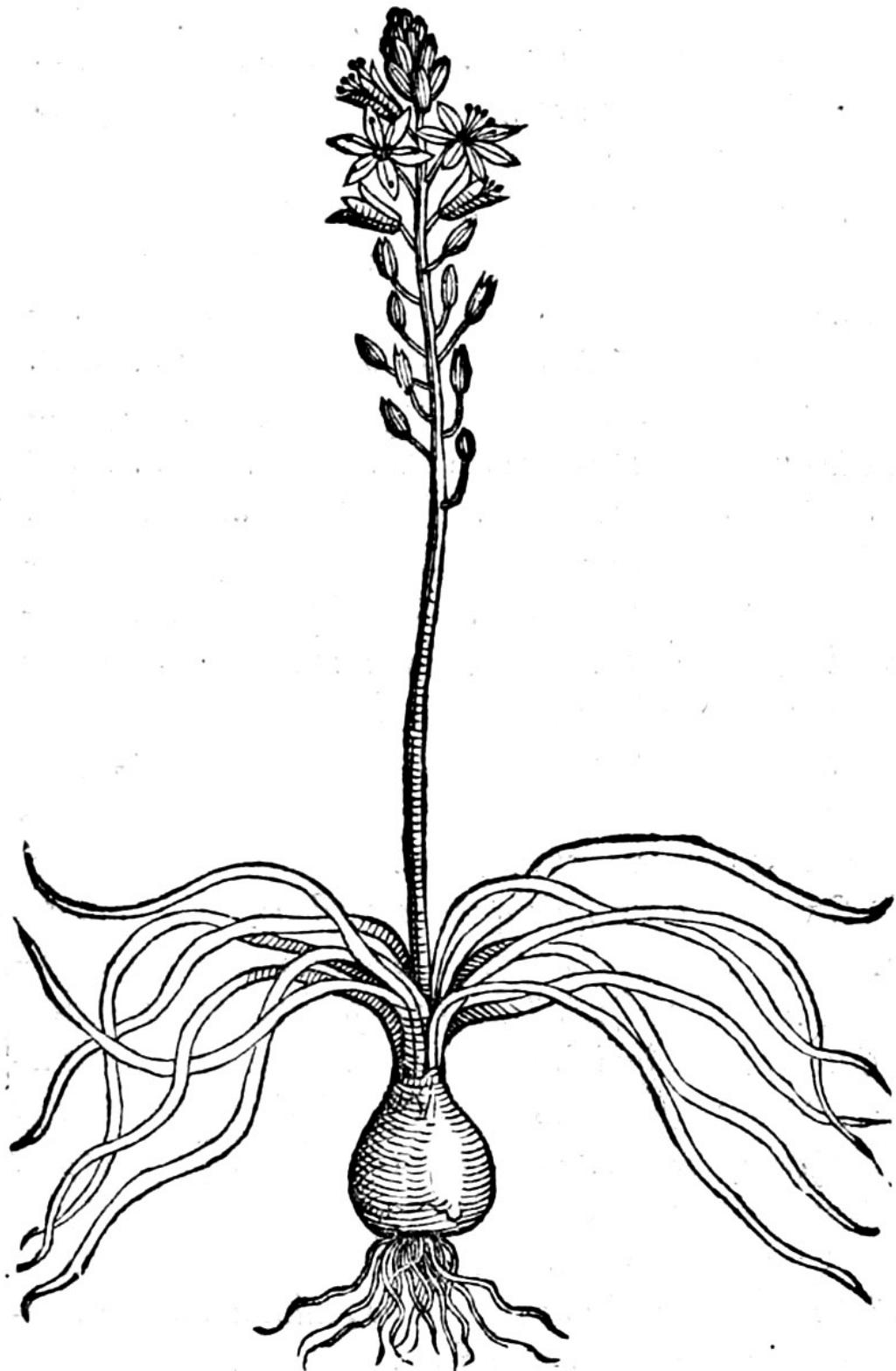
didi) cacumine comofo: radicem, vti aliorum, bulbosam, subruffam, ac subpurpurei coloris. Reperitur, Fuchsio teste, in Germaniae nemoribus : vt autem Matthiolus, inter segetes & in syluis. Aprili aut Maio floret.

HYACINTHI speciem, & quidem primam, Fuchsius, Tragus & Matthiolus faciunt : nonnulli Hyacinthum sylvestrem nuncupant. Germani alicubi Breunling appellat, alibi Honds knoblauch id est, Allium Caninum. Non est tamen Allyi aliqua species, sed bulbi esculenti genus quoddam, veluti Bulbina ; cui certè simillimus est. Bulbo enim Bulbina rubet, & Porri folia Plinio auctore habet. Videtur autem hoc ex Africa bulbas esse, quem Afrum cognominant. Huic siquidem Dioscoridis πυρόν, id est, rufum bulbum esse ait. Sunt autem qui velint hunc tertium spurium Hyacinthum Scilla aut Pancratij speciem esse : quorum iudicium ea propter à nobis non probatur, quod Scilla & Pancratij bulbi grandes sint, huius autem parvus, & illorum comparatione exiguis.

S V C C E D I T huic quartus ex spurijs Hyacinthus à 4 Matthiolo depictus, folijs oblongis ac latis: caule longiusculo, ab imo ferè vsque ad summum flosculis circumuestito: radice bulbosa : quantum quidem ex eius iconē colligere licet.. Neque enim qualis & huiusmodi ab ipso nuncupatus sit, asscripsit, sed solam imaginem exhibuit : quasi illa satis ad cognitionem eius esse posset.

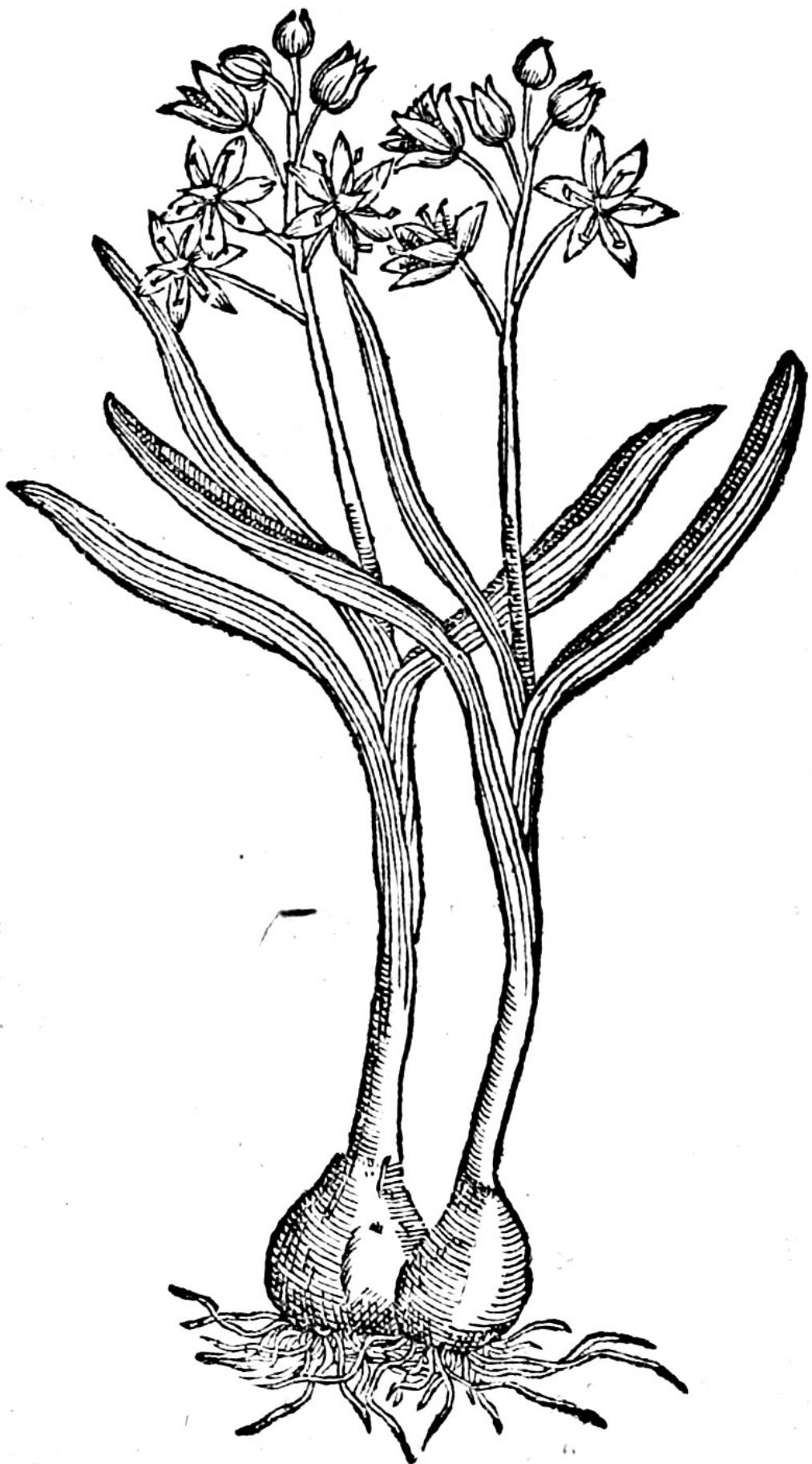
N V N C V P A T autem eum Orientalem alterum ; & ab Orientali ac legitimo Hyacintho, cuius antecedente capite meiminimus, secundum facit.

Q V I N T V S appellatus Hyacinthus, qui serotinus est, 5 folijs est angustis, parvulis, & minoribus, quam primi: caulinis brevibus, tres aut quatuor digitos altis ; flosculis in summo rarissimis, cæruleis; staminibus in medio exiguis: semine in fili-

in siliquis triangularibus exiguo : radice parua & bulbosa.
Nascitur Galliae quibusdam prouincijs, vt iuxta Parisiorum
Lutetiam. Floret exitu aestatis Augusto aut Septembri.

AVTVMNALEM Hyacinthum ea de causa & se-

rotinum nominant : neque aliud eius nomen cognitum habemus.

6 PRÆTER hos & aliū quendam pro Hyacintho bulbū Leonhartus describit Fuchsius, folijs modò binis, modò ternis, latiusculis, Porri minoribus : floribus circa caulinū summum sparsis, multum & radiantis stellæ ferè similitudine patentibus, colore cæruleis aut candidis : quos succedunt capitula rotunda, ochri magnitudine, in quibus semen milio simile : radice bulbosa, rotunda. Reperitur plerisque Germaniae locis, lœto, pingui, sed inculto solo. Martio, quandoque etiam Februario flos exit.

GERMANI blo Wertzzenblumen & blo Horungs blumen appellant. Fuchsius pro Hyacinthi specie depinxit. Plerique Hyacinthum stellatum ab ipsa floris effigie vocant. Existimauimus aliquando Satyrium esse, verum hæc modò opinio displicet. Satyrio enim caulis est cubitalis ; folia Lilij, bulbus mali magnitudine : bulbo verò isti, folia paruula, angusta, bulbus exiguus, & caulinus breuis.

CÆTERVM quod ad vsum attinet horum spuriorum Hyacinthorum, nostris quidem aut in cibatu, aut in medicamentis nullus est ; proinde & vires ac facultates eorumdem inexploratae : soli flosculi in hortis gratiam inuenere.

DE BVLBO LEVCANTHEMO, SIVE ORNITHOGALO. CAP. LIII.

LEV CANTHEMO bulbo folia multa sunt & angusta, graminis minora : caulis inter hæc exit dodrante minor, rotundus, glaber, absque folijs : flores in summo dispersi emicant sex aut septem, foris herbacei viroris, intus candi, ex sex foliolis commissi, exiguis lilijs, præsertim prius quam adaperiuntur similes ; qui Sole quidem splendente patent,

tent, noctu verò & cùm aér nubilus etiam interdiu reclusi permanent: capitula succedunt triangularia, Cachryos semini similia, in quibus semen exiguum: radix bulbosa, lento succo plena, sapore ut plurimum insipida & aquea, cum obscura tamen quadam accredine. Reperitur in agris frumentarijs, apud Brabantos locis compluribus. Maio mense flores edit.

Ornitho-
galon
Matthioli.

IN Belgio, *Welt ayenyn* appellatur, à Græcis ὄρνιθο-γαλον, quod à Plinio Ornithogale dicitur. Matthiolus alium omnino bulbum pro Ornithogalo depingit, caule videlicet foliosum, à nostro hoc Ornithogalo, quod Dioscoridis legitimum est, ea de causa differentem.

Ornitho-
galon
Ruellij.

DESCRIBIT porrò & aliud Ornithogalon Ruellius lib. 2. cap. 77. quod à rusticis in Suesionum agris eruitur: radice, inquit, bulbaceam speciem præ se ferente; è cuius medio caulinus exit, tribus aut quatuor adnatis in cacumine: folijs, in capillamenta quædam extenuatis: floribus exiguis, foris herbaceis, intus lacteo candore candidantibus, qui simul coaceruati, veluti paniculæ quædam compactili callo squamatim cohærentes, in pilulam extuberant, nucamentum pineæ nucis repræsentantem: radix in orbem ferè collecta est, cortice pullo, candidissima intus carne, pulpaue perquam odorata. Vere vel astate cum fronde viret: hyeme vel autumno cùm exarantur agri, radicibus velluntur: diu seruari potest: & ubi annonæ premit inopia, plebis rusticæ famem & ieunia Castanearum more satiat; nec aliud humano genitum promptius in cibos cedit, cùm frugum penuria gliscit. Mirè suibus expetitur: rura ex agris sponte natum gratiorem cibum non norunt: lautiores etiam mensas ditiorum non reformidat. Pueris non incognitæ radices, qui propter astantes cùm aratro terra proscinditur, aut in latiores porcas sulcatur, erutos vomere, colligunt, multo Castaneis suauio-

suauiores: quibus & crudis, & in cineribus incoctis vescuntur. Sueßionensis ager, Churlus vocare consueuit: Hactenus Churli. Ruellius.

AT nobis huiuscemodi radix, non Ornithogalon, sed Bulbocastanum quoddam esse videtur. Radix enim est bulbis forma, sapore Castanea; quale Bulbocastanum esse, nomen ipsum satis indicat.

DESCRIPSIMVS tamen nos in historijs stirpium vulgari lingua editis, aliud & huic dissimile ^{Bulbocasta}_{non.} Bulbocastanum; folijs videlicet Apij tenuioribus ac minoribus, ad Anethi accendentibus: caule tenui, dodrantali: floribus in umbellis candidis: semine paruo, odorato: radice rotunda, & quando inaruit rugosa, foris nigra, intus candida, sapore inter Pastinacam & Castaneam medio; quod in Zelandia, Hollandia, ac etiam Britannia agris frumentarijs reperiatur, & Alexandri Tralliani Bourbonasavu siue à ygeoxasavu simillimum est. Sed ad Ornithogalon excurrens reuerteratur sermo.

DIOSCORIDES Ornithogali fructum, ait, vna cum pane coqui, ut Melanthium: radicem verò bulbosam, & crudam, & coctam edi.

DE BVLBO SYLVESTRIS.

CAP. LIII.

BVLBO superiori capite descripto, non multum absimilis videtur, quem Leonhartus Fuchsius, & Hieronymus Tragus, sylvestrem agnominant: sunt tamen huic folia pauciora, & vnicum aut duo tantum, angusta & porracea: caulis breuis, tener, rotundus, dodrantalis, aliquot in summo adnatis, in quibus flosculi stellatim radiati, bulbi Leucanthemi minores, colore ex herbaceo in luteum elanguescentes;

tes; staminibus in medio capillaceis; capitula semen ferentia triangularia; radix bulbosa, lenti succi, nullius odoris, sapore aliquantulum, sed per obscurè Cepam referens. In Germania locis umbrosis ad margines pratorum exire fertur. Martio ac Aprili floret, fructumq; perficit.

GERMANI Feldzwibel / ackerzwibel appellant; quasi dicas Cepam agrariam. Ex sylvestriū & sponte nascentium bulborum est numero. Quo nomine à veteribus nuncupatum fuerit non constat.

FACULTATES autem huius incognitae sunt. Hieronymus tamen Tragus, ex bulbo sub cineribus cocto, cum melle cataplasma, ulceribus depascentibus utiliter imponi refert.

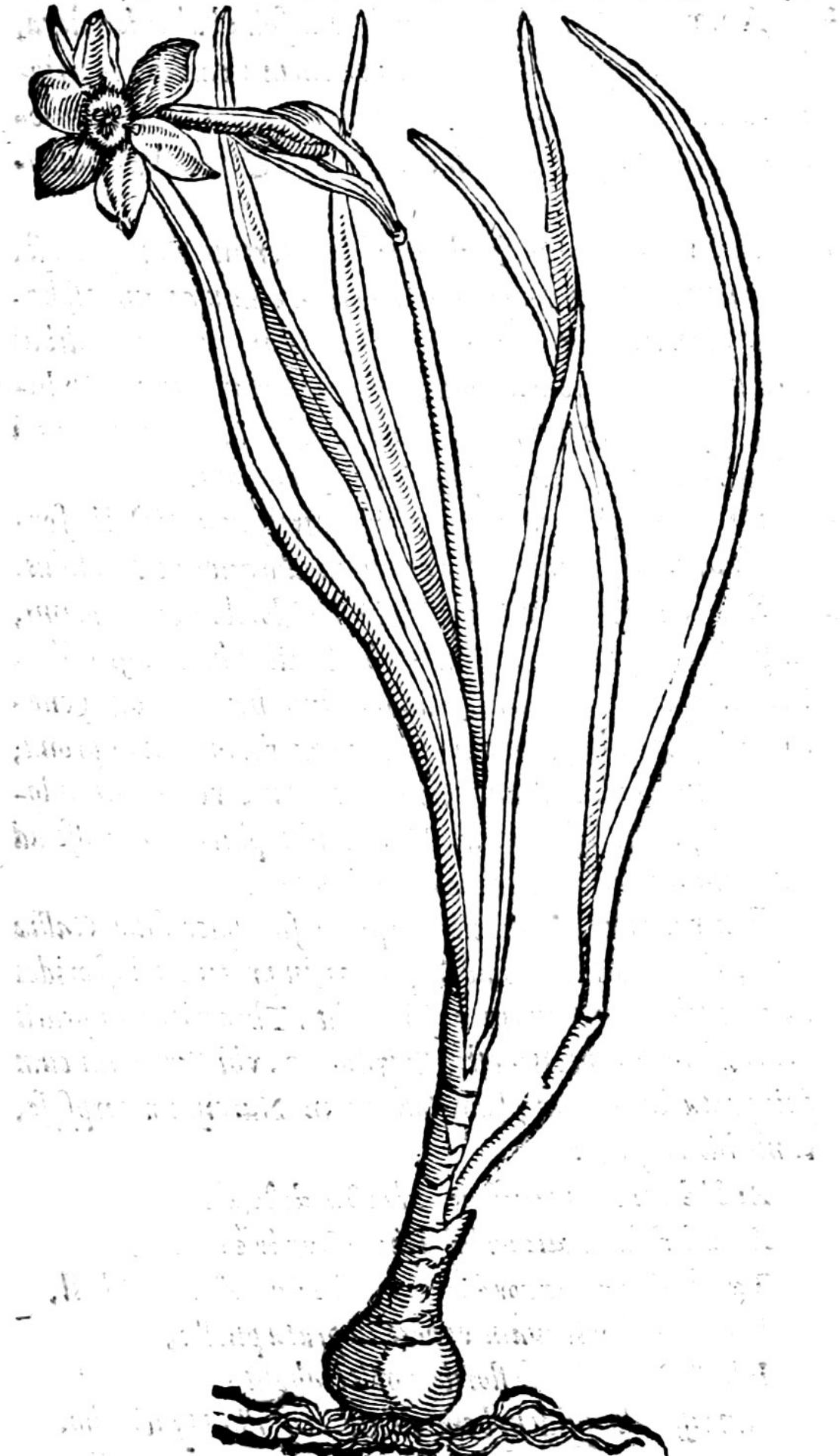
DE NARCISSO. CAP. LV.

NARCISSI genera, Dioscoride auctore, duo sunt. Vtriusque flos albus est: sed unius medio purpureus; alterius luteus.

1. MEDIO purpureus, folia habet videntia oblonga, Porri folijs similia: caulem angulosum, absque folijs, dodrante aut pede altiore, & in summo florem è membrana erumpentem, ut plurimum unicum, subinde geminum, mediocriter amplum, odoratum, ex sex candidis foliolis congestum, in quorum medio brevis calyx est circinata rotunditatis, purpurei per oras coloris, intra quem stamina brevia, cum apicibus subluteolis: capitula inde angulosa: semen in his nigrum: radix bulbosa Cepa similis, quæ nucleos ex se demittens in multos facile bulbos multiplicatur. Reperiuntur autem huius generis tres, forma, colore, aut odore nequam; sed floredi tempore differentes; magnitudine etiam non nihil, sed parum, dissidentes. Maiores medij; præcoces & serius prodeentes minores sunt.

ALTER

NARCISSVS MEDIO PVRPVR. 181

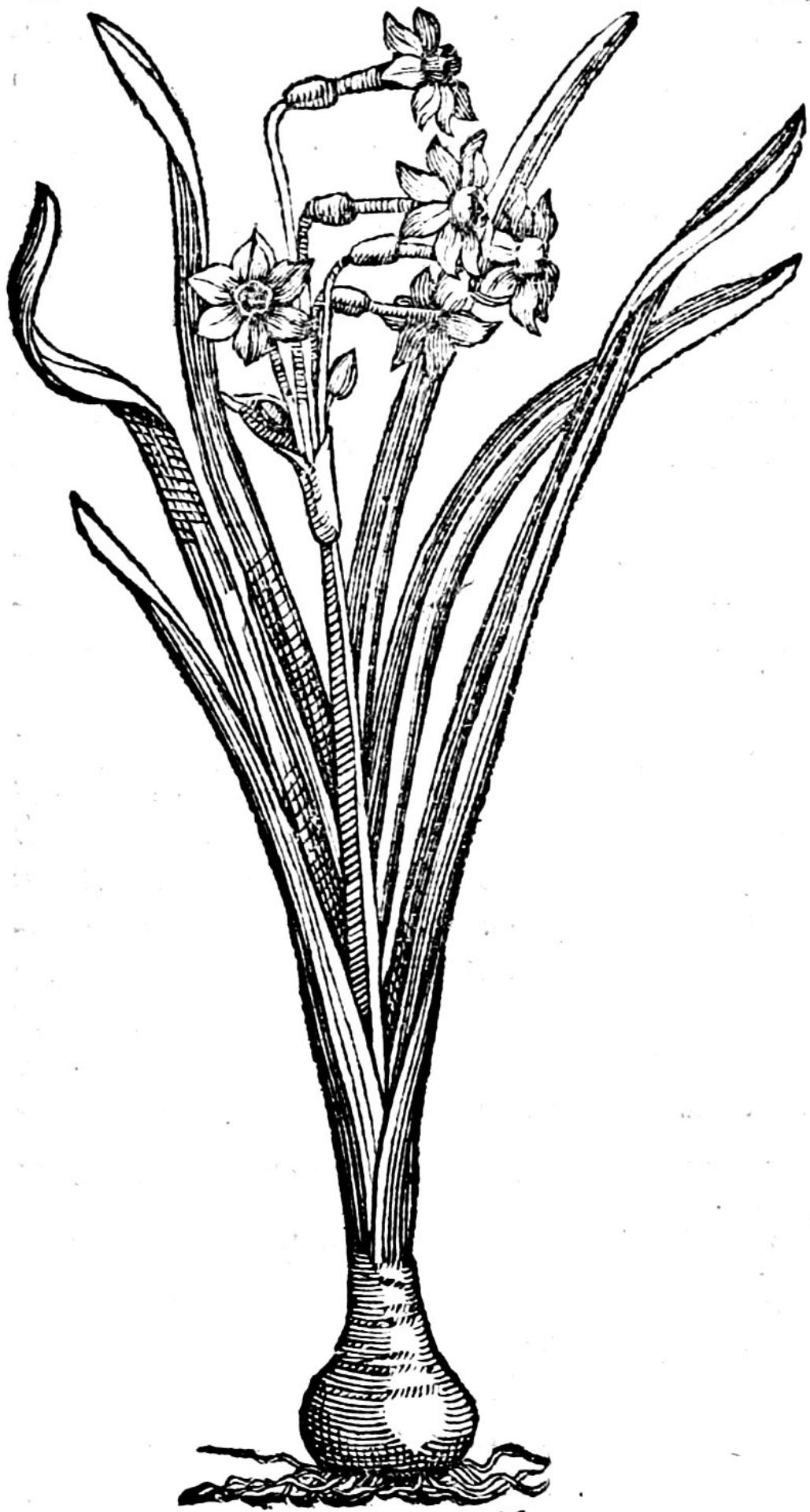

- 2** AL TER Narcissus medio luteus, folia habet longiora, latiora, & aliquantulum minus virentia: caules proceriores, crassiores, & in singulis flores tres aut quatuor, prioribus similes, sed medio luteo; semen & radicem bulbosam similia.
- 3** H V I V S generis & aliis quidam tertius Narcissus est, folijs non modo quam primus, verum etiam quam Asphodelus, latioribus longioribusq; floribus in singulis caulis quatuor aut pluribus, candidis, minoribus, medio eorum luteo, calyce eminentiore, multo tamen quam Narcissi lutes sylvestris breuiore: radix similis est & bulbosa.
- 4** I A M & quartus quidam est Narcissus antedictis forma similis, sed per totum florem & medio quoque candidus.
- 5** S V N T & Narcissi multiplicibus floribus, cum primi, tum alterius generis, folijs & bulbis alijs haud dissimiles. Ita varia semper natura, & ad stirpium herbarumq; genera multiplicanda fœcunda; tum ad ea permutanda prona; præsertim si cultus mangonio adiuuetur, vel in alium locum stirpes transferantur. Hæc etenim plurimum posse ad stirpium mutationem, & alibi scripsimus.

EX E V N T qui medio purpurei sunt plerisque Galliae locis, & apud Heduos ac Sequanos, in pratis. Dioscorides in montibus potissimum nasci tradit. Theocritus in pratis Narcissum gigni testis est, Eidyllio 20. ubi Europam cum suis prata ingressam, bene spirantem Narcissum carpsisse, canit his versibus:

Aι δ' ἐπεὶ οὖν λειμῶνες ἐσήλυθον αὐθεμόρντες,
Αλλη ἐπ' ἀλλίλαισι τότ' αὐθεσι θυμόν ἔτερπον,
Τῶν δὲ μὲν νέρπησσον ἐύπνοον, δὲ νάκινθον: Id est,
Florida sed postquam venere in prata puella,
His illa: hæc alijs se floribus oblectabant:
Narciso illa quidem bene olente, atq; illa Hyacintho.

NARCIS. MEDIO LVTEVS ALTER. 183

M 4

FLORENT in Belgij hortis , prioris generis præco-
ces Narcissi , initio Aprilis : medij sub finem , seriores Maio
mense : medio lutei eodem ferè quo primi generis medij ,
tempore .

GRÆCI huiuscmodi flores Ναρκισσούς , Latini simi-
liter Narcisos nuncupant . Belga , Narcissen & Spaen-
sche Jenetten . Germani , Narcissen roszin . Dictum
autem Narcissum Plutarchus in Symposiis , quasi neruos
hebetantem , & torpidas facientem grauitates , refert . Qua-
propter & Sophocles magnorum subterraneorum deorum
coronamentum eum vocat , quod scilicet defuncti & morte
torpidi , torpido flore merito coronarentur . Appellatur au-
tem Narcissus etiam λείγιον , & Apuleio teste , ἄνυδρος , Βολ-
ῆος ἐμετικὸς , ἀυτογενές . Lirium autem Theophrastus eum
appellat , cui latius est herbæ folium , & flos melinus longior ,
qualis utique tertius est ; quem & ait sponte germinare :
qua de causa ἀυτογενές , id est , à seipso genitus , vel per se
nascens , dici potest . Sunt vero & alia Liria sui generis , de
quibus supra scripsimus : & Lilium quoq; Lirium est . Iulius
Pollux , Homerum Liry appellazione , complecti omne flo-
rum genus , auctor est . Avudros autem Narcissus propriè
montanus est , eo quod ab aquis remotus proueniat . Βολβοῦ
ἐμετικοῦ nomen ab effectu habet : Dioscoride siquidem
auctore Narcissus etiam vomitum concitat . Est tamen &
alius bulbus vomitorius propriè dictus , de quo capite sub-
sequente .

DE priore horum Narcissorum videtur scripsisse Theo-
phrastus lib . 7 . vbi Narcissum ter florere , vti Scillam refert ;
& tria quoque arandi tempora , vti illam demonstrare.
nam Scilla quidem caulem florum ternos exortus ostende-
re ait : Narcissum autem caulem non habere alterum , iuxta
eum qui floris est . sieri autem non potest , vt ex eodem caule

ter floreat. proinde tres differentes bulbos esse consequitur, qui tribus temporibus floreant, uti Narcissum medio purpureum facere iam scripsimus. Hunc etenim ter florentem existimare possunt, qui omnes tres uno eodemq; loco reperiunt, & differentes bulbos esse non animaduertunt. Idem verò & hic Narcissus medio purpureus ille est, quem Plinius lib. 21. cap. 19. purpurei floris esse scribit. Narcissi duo genera, inquit, medici in vsum recipiunt: vnum purpureo flore, alterum herbaceum. Nam purpurei floris Narcissum nuncupat, cui medium purpureum, vt eiusdem lib. cap. 5. seipsum explicans ostendit. Huius alterum, ait, genus flore candido, calyce purpureo. Calycom autem dicit, quod in medio flore, circuli instar, & stamina ac apices continet. De hoc etiam Narciso Vergilius in Bucolicis ecloga quinta:

Pro molli Viola, pro purpureo Narciso,
Carduus & spinis surgit Paliurus acutis.

S E C V N D I verò & potissimum tertij Narcissi, Ouidius tertio Metamorphoseon lib. meminit: vbi Narcissi formosi adolescentis mutationem in florem sui nominis describit, hoc carmine:

Nusquam corpus erat, croceum pro corpore florem
Inueniunt, folijs medium cingentibus albis.

D E tertio etiam scripsit Theophrastus lib. 6. De alio siquidem hoc loco, quam lib. 7. agit. Libro siquidem 7. folium ei tribuit angustum, quale utique primus habet: sexto verò latius quam Asphodeli, uti tertij est: quod diuersis locis, de differentibus Narcissis eum scripsisse, conuincit. Scribit autem Theophrastus lib. 6. Narcissi florem esse luteum, siue melini coloris, quod de medio floris calyce accipiendum esse, Ouidij testimonio iam ostendimus. Exemplaria penè omnia μέλανα τὸ χρῶν habent, quod Hermolao & Marcello occasionem dedit, vt Narcissi florem nigrum esse exi-

Theophrasti locus
emendatus stimauerint. Sed pro meliora reponendum est meliora. Est autem Melinus color, idem qui ochra, siue luteus.

PUT A T V R autem & hic Narcissus serotinus a Theophrasto haberi, & Autumno demum florere, propterea quod in iis quae extant exemplaribus, huius descriptionem mox subsequantur haec verba: metà γας ἀρκτοῦν ἐνθνσις, τῇ περὶ ισημερίᾳ, id est, post Arcturum productio floris est, & circa aequinoctium. Verum ad Narcissi historiam haec non faciunt: inter Narcissi siquidem descriptionem & verba ista, defectus ac hiatus est. Nec spectant etiam ad Croci, ut Conradus Gesnerus in appendice scribit, quam Germania suis hortis subiecit: sed ad Lirij alterius historiam pertinent, quod eodem libro, paulo inferius Theophrastus una cum Croco τοῖς πρώτοις ὑδαστι, hoc est, primis imbris, siue Autumno, florere ait; ut diligenter utrumque locum exponentibus manifestum statim fiet.

A c totidem quidem, quos propriè Narcissos dici optimamur, obseruare nobis contigit. Sunt tamen & alijs quidam lutei appellati Narcissi, de quibus in mox sequentibus capitibus.

MULTORVM etiam Matthiolus icones exhibet; quos tamen excepto primo, non Narcissos, sed omnino alterius generis flores esse iudicamus. Nam quos secundo, tertio, & octavo locis depingit, Scillarum aut bulborum littoralium species videntur; quales, & alibi & in Narbonensi Gallia, plerisque locis sponte exeunt. Quartus similis illi bulbo, quem Marcellus Vergilius cap. de Narciso in commentarijs suis his verbis describit:

NOS in Apenninis montibus his nostris, frequentem vidimus florem Augusto & Septembri mensibus florentem, figura Lilij, dodrantali altitudine, folijs qualia in Narciso describuntur, singulari caule, iisdemq; alijs omnibus, excepto

Narcissus
Marcelli
Vergili.

cepsu colore, qui nec candidus, nec purpureus, ut Plinius docet, sit, sed inter candidum & luteum colorem, nullius aut exigui odoris; vidimus & in mitioribus collibus enatum, sed non tam speciosum & magis albicantem. Quintum Gesnerus & passim omnes Tulipam vocant. Sextus & septimus Leucoia sunt bulbosa, flores à Narcissis multum differentes, de quibus infra.

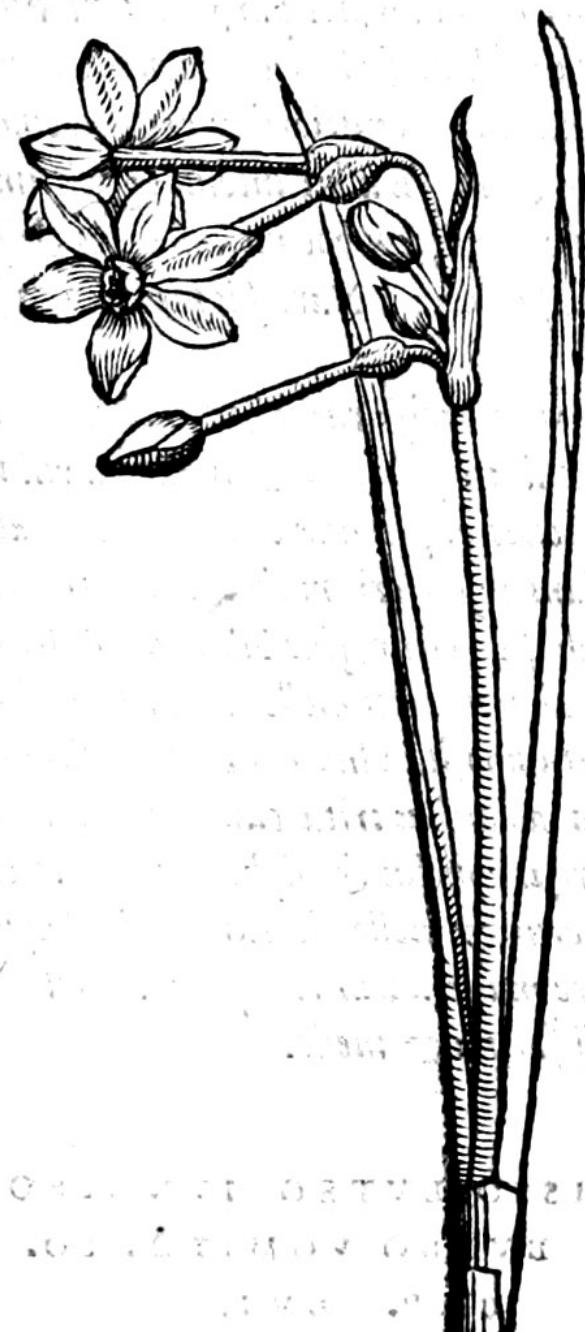
C A E T E R V M Narcissi radix, ut Galenus ait, usque adē exiccandi facultate pollet, ut & maxima vulnera glutinet, vel ad incisiones usque, quae circa tendones accidunt: habet verò quiddam abstensorium & attractorium. Eadem, auctore Dioscoride, siue estur, siue bibitur, vomitus mouet: prodest ambustis ab igne cum melle trita: præcisos quoque neruos agglutinat imposita: luxatis item malleolis diuturnisq; articulorum doloribus trita cum melle, & imposita subuenit: expurgat ephelin & alphem cum vrticæ semine & aceto; at cum eruo & melle ulcerum fordes expurgat, & abscessus qui agrè maturantur rumpit: educit & aculeos infixos cum Loli farina & melle.

DE NARCISSO LVTEO IVNCIFOLIO,
SIVE BVLBO VOMITÓRIO.

C A P. L V I.

H V I C Narcissō folia sunt oblonga, angusta, crassa interim propemodum rotunda, admodum lauia & flexibilia, iuncis cum lauore, tum colore, & quodammodo flexibilitate, nec non rotunditate similia; inter qua medius exit caulis; in summo cuius, flosculi tres aut quatuor, vel plures, odorati, Narcissis forma similes, verū minores & colore per totum florem lutei: radix bulbosa, candida, tenui nigra-

mem-

A black and white woodcut-style illustration of a bulbous root vegetable, likely a turnip or radish. The vegetable has a large, rounded bulb at the top and a dense cluster of roots at the bottom. The roots are depicted as dark, wavy lines radiating from the base of the bulb.

membrana integitur. Nascitur plerisque Hispaniae locis sua sponte. In Belgio Aprili mense florem promit.

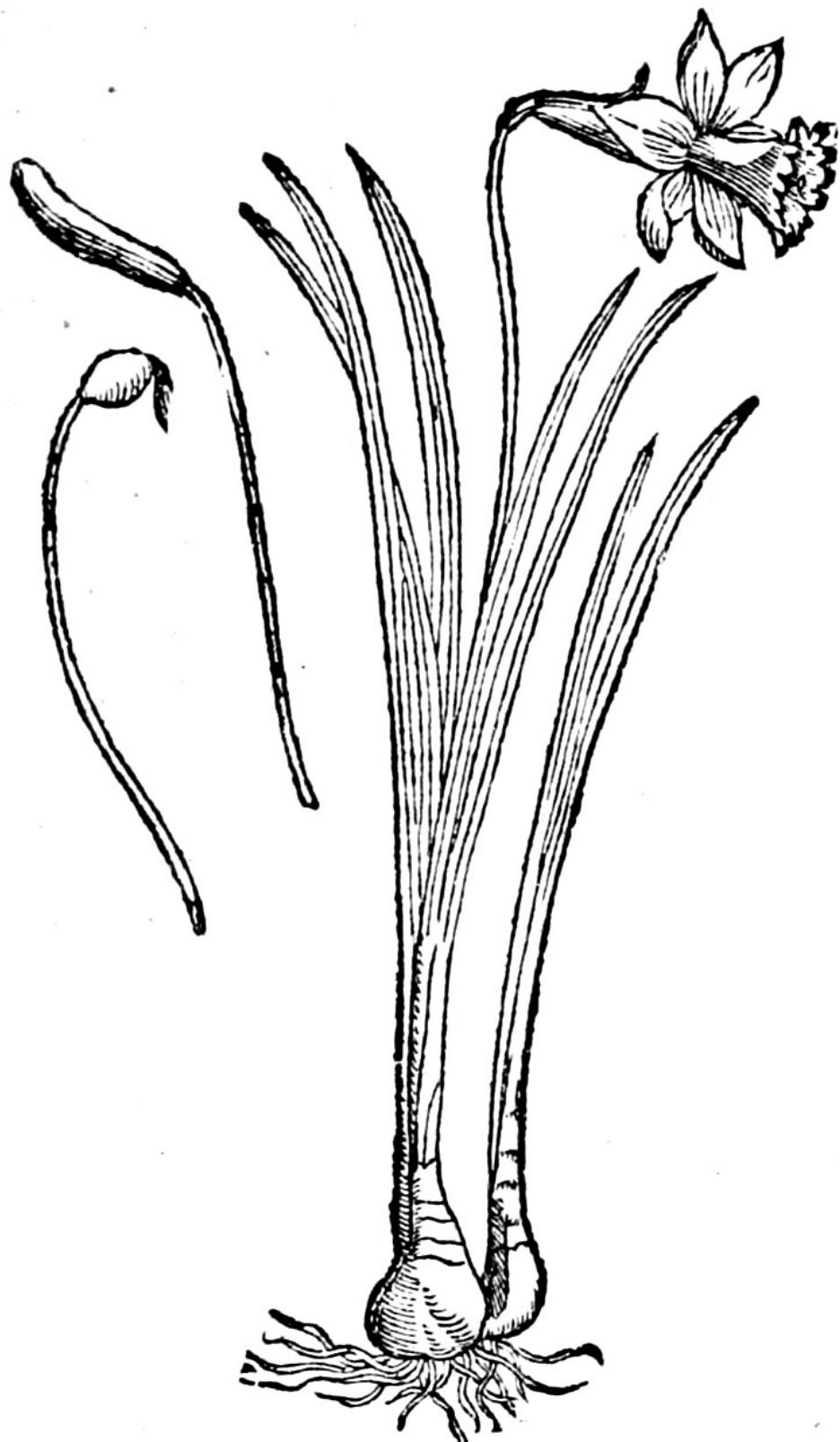
HISPANI à similitudine, quam folia cum iuncis habent, Ionquillias nuncupant: nos Narcissum Iuncifolium dicere possemus. Dioscoridis est Βολβὸς ἐμετικὸς, siue bulbū vomitorius. Id quod ex ipsa bulbi vomitorij descriptione colligi potest; que sic habet: Βολβὸς ὁ καλόυμενος ἐμετικὸς ἔχει τὰ φύλλα ἴμαντωδέστερα, ἢ πολλῷ μακρότερα τοῦ ἐδωδίμου ρίζαν ἐστικῆν βολβῷ, περὶ δὲ φλοϊὸς μέλας. Id est, Bulbus nuncupatus vomitorius folia habet flexibiliora & multo longiora quam esculentus; radicem bulbo similem, circa quam membrana est nigra. Quæ descriptio huic Narciso Iuncifolio simillima est: folia ei siquidem sunt multo quam alicuius bulbi ἴμαντωδέστερα siue flexibiliora, ut propter iuncei propemodum lensoris; & perquam longa, longioraque, multo quam esculenti bulbi; & radix in tenui nigra membranula reconditur.

Quibus autem facultatibus Narcissus Iuncifolius praeditus sit, nullo recentiorum experimento aut testimonio constat. Dioscorides verò bulbi vomitorij radicem si edatur, aut si decoctum eius bibatur, vesicae malis auxiliari, & vomitum facere, memoria prodidit.

DE NARCISSO LVTEO SYLVESTRIS,
SIVE PSEUDONARCISSO.

CAP. LVI.

LUTEVS Narcissus sylvestris, folia Porri aut Narcissi similia promit, sed breuiora ac minora: caules dodrantales, atque in singulis flores singulos Narcissi similes, sed medio eorum calyce longiore, oblongioris calathi similitudine, colore per totum luteo, absque odore: capitula rotunda, oblonga, in

ga, in quibus semen: radix bulbosa, ut aliorum Narcissorum. Reperitur non paucis Belgij locis, circa margines agrorum & veruactorum, humido praesertim solo, & in sylvis locisq; arboribus consitis: & similibus quoque cum in
Germa-

Germania, tum in Hispania: transfertur etiam in hortos. Floret Februario mense: Germani ea de causa Beel Hor- nungs blumen id est, nostrate dialecto, geel Sporckelbloemen / nuncupant. Februarius enim Germanis Hornungs mont Belgis, Sporckelle.

APP ELL A N T verò & hunc Narcissum Belga, geel Tydeloosen: Latinè autem vulgo Narcissus luteus & Pseudo-Narcissus dicitur.

CÆTERVM quod ad vires attinet, recentiorum quo- rundam experimento exploratum est, Narcissi huius lutei sylvestris radicum decoctum per alium lento & pituitosos humores, nec non serofos expurgare; & his prodesse, qui crudorum copia grauantur humorum; semine anisi & zin- giberis nonnihil additis, quæ vt minus noceat, minusq; mo- leustum sit ventriculo, adiiciuntur.

DE LEVCOIO BULBOZO.

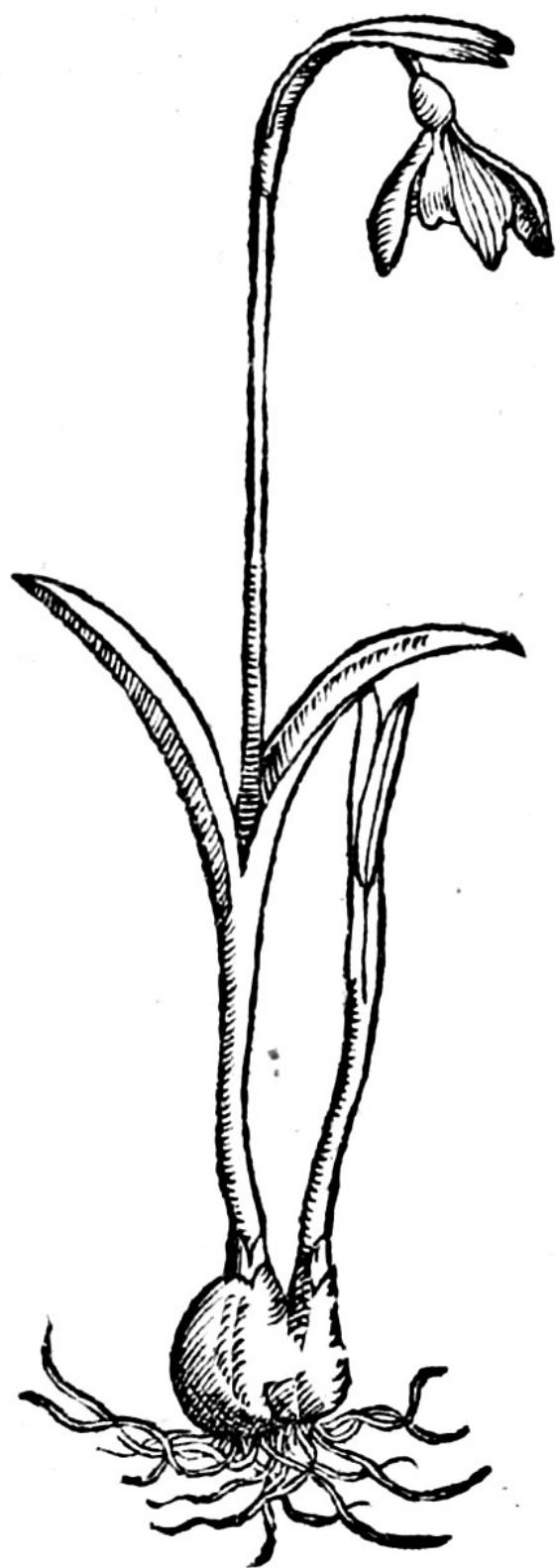
C A R. L V I I I .

LEVCOII bulbosi tria nobis obseruare genera conti- git: vnum trifolium, alterum hexaphylon, tertium polyan- themon cognominari potest.

PRIMVM folia ex singulis bulbis bina promit, oblon- ga, angusta, in virore albicantia, folijs Pseudo-Narcissi lutei colore proxima, inter quæ medius exit caulinus palmaris, in cuius summo flos è vaginula oblonga erumpit, à tenui pediculo deorsum dependens, foliolis tribus constans maio- ribus candidis, intra quæ alia tria breuiora ac minora, palli- dè virentia, & aliquantulum striata; in medio floris sta- mina cum apicibus luteis: radix bulbosa est, foris obscuri & eius cuius Castaneæ nucleus coloris, quæ facile in plures bulbos multiplicatur. Peregrinus Belgio flos, sed Italiae &

alijs

192 LEVCOION BVLB. TRIPHYLLON.

alijs regionibus familiaris. Exit premature Februario mense, reliquos omnes ferè flores antecedens.

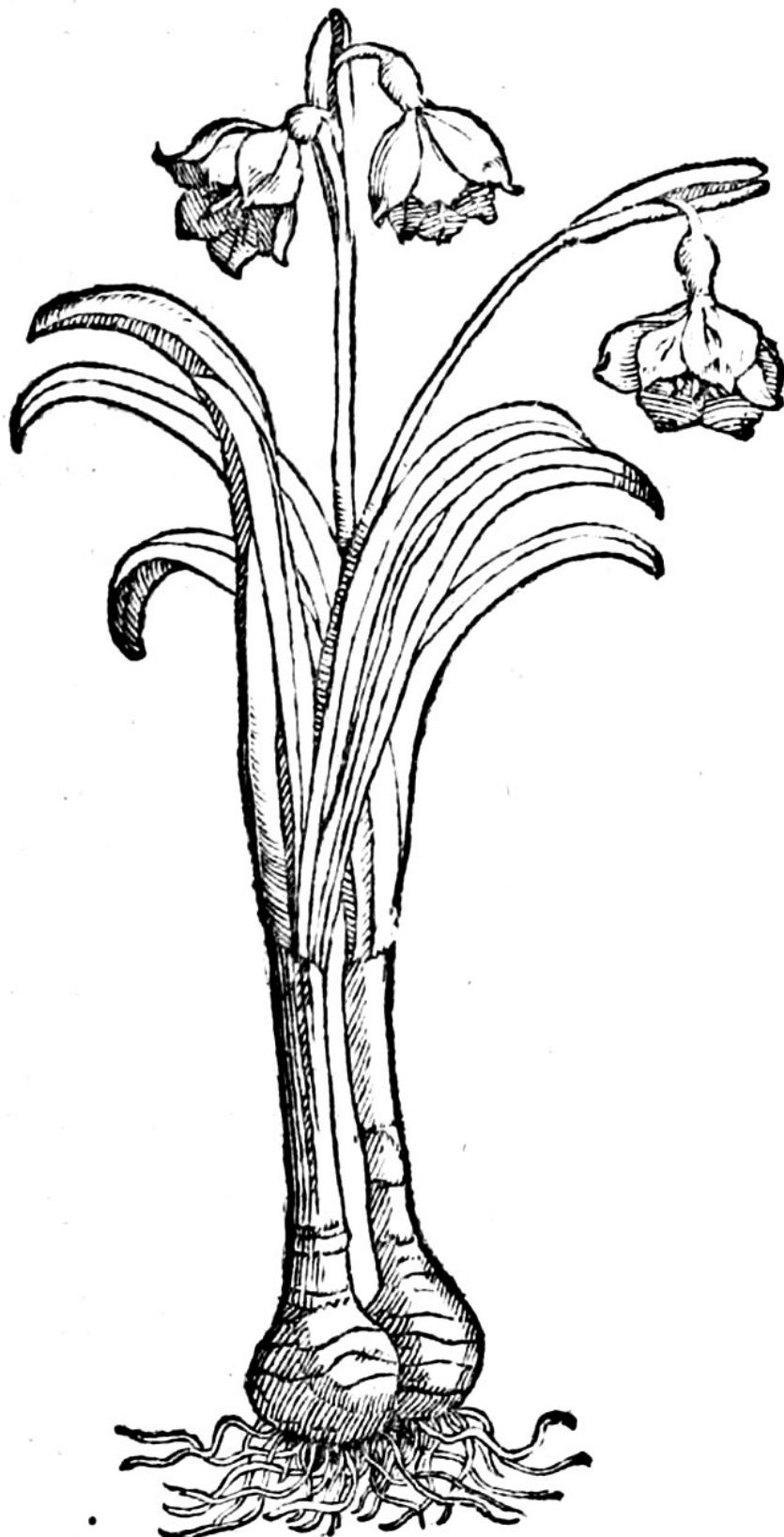
LEVCOION videtur bulbosum Theophrasti, cuius meminit lib. 7. vbi bulbos recenset; & quod lib. 6. primum sese ostendere ait, & emicare vbi celum clementius est, statim etiam nondum hyeme exacta; vbi verò immittius postea. Nos ad differentiam sequentium, non inconcinnè Trifolium bulbosum Triphyllon, & Violam bulbosam trifoliā, nuncupari posse existimauimus, à tribus nempe floris foliolis.

PROXIMO generi folia similiter sunt angusta, Porri & Pseudo-Narcissi similia, sed breuiora, virentiora, laeviora & magis resplendentia, versus terram aliquatenus reflexa: caulinculi tenues, palmates, flores in singulis singuli, rariissime gemini, deorsum quoque penduli, colore candidi, ex sex foliolis aliquantulum striatis commissi, staminibus in medio cum luteolis apicibus: semen in rotundis capitulis paruum, rotundum, laeve, & colore flauum: radix candida & bulbosa in plures facile propagatur. Plerisque Germaniae superioris locis in umbrosis & humidis sylvis reperitur: apud Belgas hortorum areas exornat. Floret eodem quo superius tempore, aut non multo post.

GERMANI, Weisz Hornungs blumen: Nostris
witte Tydelloosen appellant.

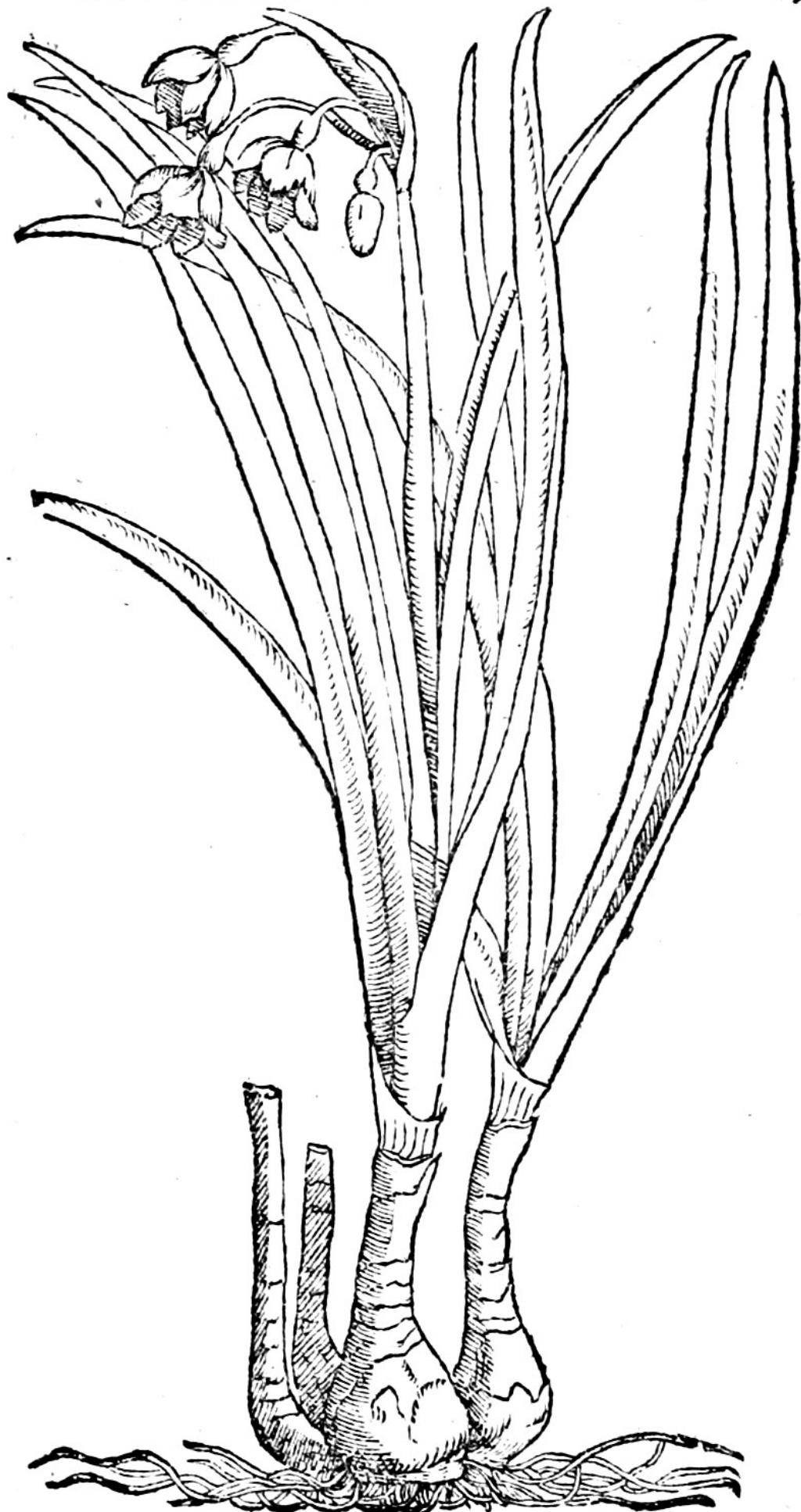
LEVCOII bulbosi genus esse manifestum est; quod exaphyllum, non abs re, à sex floris foliolis cognominatur. Matthiolus cum istud tum superius Narcissi speciem facit, ut cap. de Narcisso scriptum est.

TERTIVM Leucoion bulbosum caule & folijs secundo simile est, maius tamen ac procerius: florem in singulis caulinculis non unicum, sed quinq; aut sex & particulatim quidem florentes, profert, alterius floribus forma &

magnitudine per omnia similes. Est & hoc nobis hortense tantum. Non primo Vere, cum alijs duobus, sed multo post, Aprili videlicet demum mense, vna cum Narcissis floret.

V I O L A

N 2

VIOLÆ siue Leucoij bulbosi species haud dubio quædam est; sed serotina.

AT de facultatibus horum Leucoiorum nihil quod adferamus habemus, cum à veteribus de ijs nihil reperiatur proditum, & à recentioribus nihil quoque obseruatum.

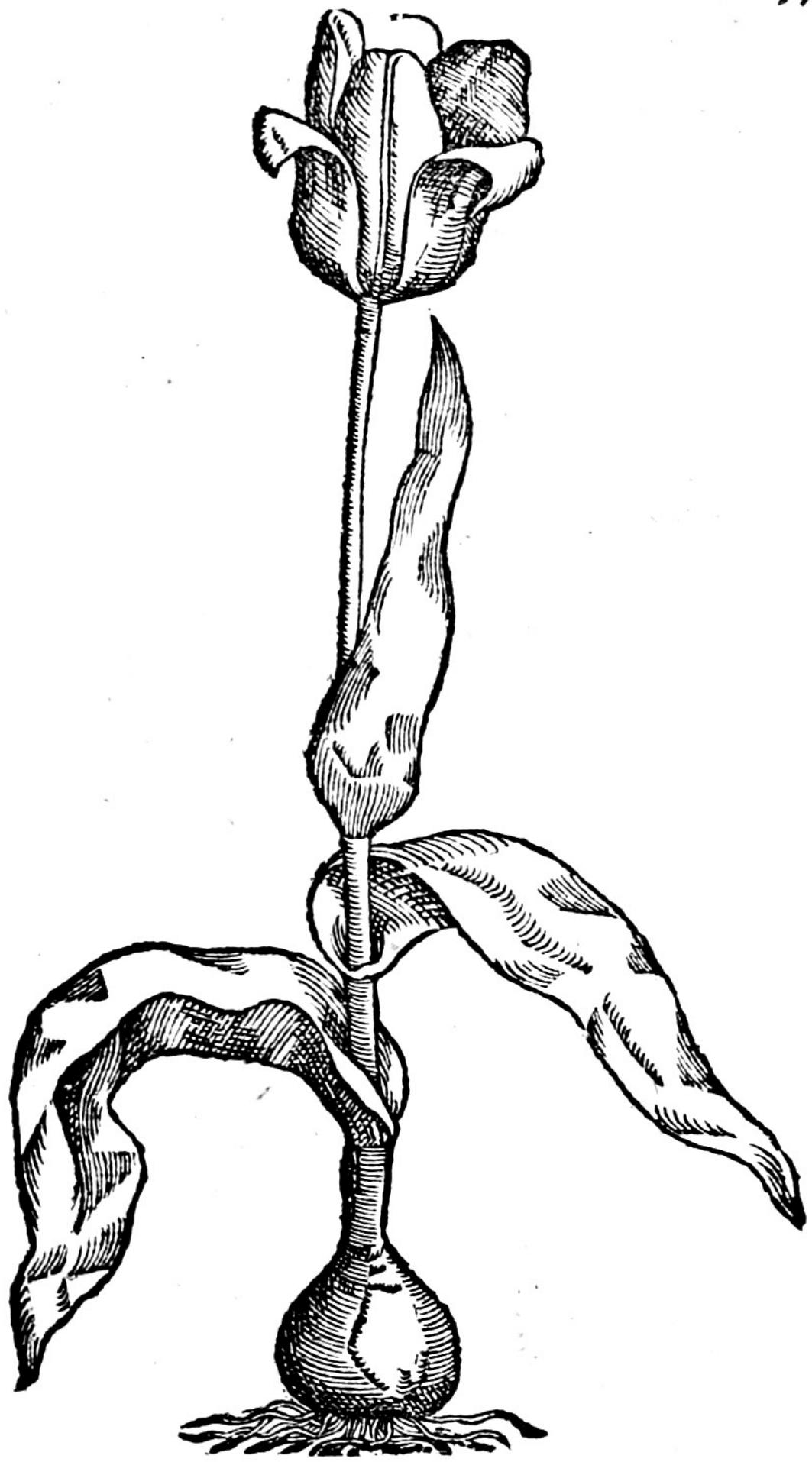
DE TULIPA. CAP. LIX.

Ex bulbosorum florum numero & Tulipa est flos peregrinus; cuius differentes sunt species: quædam maiores sunt, aliae minores.

1 MAIORIBVS forma eadem satis omnibus est; folia eis bina aut terna, crassa, oblonga, lata, per oras subinde modicè reflexa, quæ cum primum erumpunt, modicè rubore videntur, adulta verò alblicant: caulis inter ea exit pedalis aut paulo altior, cui vnicus flos insidet sursum spectans, è senis foliolis, patenti profundiori & aliquantulum angustioris oris cyatho, aut inuerso huius formæ pileo quodammodo similis; staminibus in medio croceis: color flori subinde luteus est, aliquando dilutè quasi purpureus, non raro rubet, medio tamen luteo, & quandoque etiam extremis foliorum; odor nullus; semen cartilaginosum, planum, in capitulis nascitur, quæ maturato semine in tres debiscunt partes. radix bulbosa est, Narcissi bulbis haud dissimilis. Differunt inter se magnitudine nonnihil flores; maior ferè luteus, minor rubeus; medius qui purpureus.

2 MINORES Tulipæ folijs sunt angustioribus, & ferè porraceis; caulinis tenuioribus ac breuioribus: floribus minoribus & minus in latitudinem sese pandentibus: bulbis minoribus.

IN Trachia & Cappadocia Tulipa exit: Italia & Belgio peregrinus est flos. Minores alicubi in Gallia Narbonensi

nensi nasci feruntur. Aprili mense Tulipæ florem Belgium videt.

TURCICO & peregrino nomine Tulipam recentiores nuncupant, à Dalmatico pileo Tulipa dicto, cuius formam referre patens flos videtur. Quo nomine à veteribus hic flos dictus fuerit, non constat. Suspiciari quis posset, πυτιώνα esse, si edulis bulbus esset, & cogendo lacte efficax. Nam πυτιών quidem à Theophrasto inter edules bulbos re- πυτιών. feritur; & herba est, qua lac cogitur, ut ait Hesychius. Conradus Gesnerus Tulipam Satyrium esse existimauit, & quidem Erythronium, quod videlicet flore una species rubeat; aut omnino Satyrii aliquam speciem. Cum quibus an conueniat, & quantum, ex subscriptis Satyrionum descriptionibus relinquimus diligentius considerandum.

DE viribus autem & facultatibus Tulipæ nihil compertum habemus, aut à quoquam scriptum reperimus.

DE SATYRIIS EX DIOSCORIDE ET
ALIIS. CAP. LX.

PRÆTER Orchies dictos, quos etiam Satyria Plinius & Apuleius appellant, duo Satyrii genera Dioscorides esse tradit: vnum τρίφυλλον siue trifolium, alterum cognomento ἐρυθρόνιον.

TRIFOLIVM folia fert tria deorsum reflexa, Lapatho aut Lilio similia, verùm minora & rubentia: caulem φίλον, id est, tenuem siue nudum, cubitum longum; florem Lilij specie, album: radicem bulbosam, uti malum, πυρρὸν siue fuluam, intus vt ouum candidam, gustu dulcem, & ori grata. Idem Satyrium Plinius lib. 26. cap. 10. etiam, sed paulo aliter describit: Folia ei siquidem non Lapathi aut alterius Lilij, sed rubri Lilij esse ait, quæ multo angustiora

Plinij lo-
cus ani-
maduertit
tur.

& minora sunt quam candidi Lily: & radices ei geminas, contrà planè quam Dioscorides, facit. Verba Plinij sunt: Graci Satyrimon folijs Lily rubri minoribus, & tribus non amplius è terra exeuntibus tradunt: caule laui cubitali, nudo: radice gemina, cuius inferior pars & maior mares gignat; inferior ac minor feminas. Pertinent autem quod de gemina radice additur, ad Orchion, non vero Satyrij histriam. Radicem autē huius Satyrij Dioscorides ait oportere ex vino austero coctam ad opifhotonon bibi: & ei qui ve- lit cum muliere concubere hac vtendum fore; fertur enim ipsam ad Venerem potentiam excitare.

2 ERYTHRONIVM Satyrium siue Erythraicum, se- men habet lini semini simile, sed maius, robustum, splendens & læue, quod & ipsum narratur Venerem excitare, vti Scincus: est radicis cortex subtenuis & fuluus, interna vero pars candida, gustu ori grata & dulcis. Nascitur in soli expositi: & montanis locis. Fertur ad Venerem incitare radix, etiam si manu teneatur: cum vino vero sumpta multo magis. Eadem ferè de Erythronio Plinius; nisi quod semen ei non lini, sed viticis maius ac læuus tribuat, & vires ei plures ex aliorum tamen relatu adscribat: arietibus scilicet quoque & hircis segnioribus in potu dari; & à Sarmatis, equis ob assiduum laborem pigroribus in coitu: quod vitium pro sedatum vocant.

SED postea quam tam magnas Erythronio Satyrio, ad venereas libidines incitandas, vires & Dioscorides & Plinius tradi scribant, suspicandum non temere videtur, Satyrium istud, herbam esse eam, quam Indum quendam attulisse Theophrastus lib. 9. ait; ad rem Venereum efficacissimam; potissimum cum nec huius, nec alterius Satyrij, Theophrastus uspiam meminerit. Si etenim Erythronio tam effi- cax vis est, ut etiam in manu sumptum libidinem excitare queat;

queat; non multum ab Indi illius herba (si non eadem est) facultate differens esse oportet. Ad rem siquidem Venereum mirum in modum herba pollebat, quam Indus attulerat: nec enim solum edentibus, sed etiam tangentibus tantum, genitalibus vim dixerat adeò vehementem fieri, ut quotiens vellent coire valerent; uti refert Theophrastus. Verum hanc ea de causa cum Erythronio eandem esse affirmari certò non potest, cum non raro dissimiles eiusdem aut similis facultatis stirpes reperiantur. Coniecturam nostram indicauimus, iudicium exactius studiosis permittimus.

DE ORCHIIS. CAP. LXI.

O R C H I Ω N multæ & differentes reperiuntur species, quas veteres paucioribus quidem, nos quinque generibus comprehendendas putauimus. Primum genus Cynosor chin, siue canis testiculum: proximum testiculum Morionis: Tragorchin tertium: quartum Orchin Serapian: quintum testiculum odoratum, siue testiculum pumilionem cum Cordo appellauimus.

C Y N O S O R C H I O S complures reperiuntur species. **Cynosor chis.**
P R I M A folia habet lata, pinguia, liliij folij propemodum similia; caulem pedalem aut altiorem, angulosum; & in eo flores copiosos, spicatim digestos, colore rubentis dilutæ purpuræ, cucullo aut galeæ patenti similes, ex quibus parte inferiore laciniosum quiddam, canis aut alterius animalis quadrupedis exuuio simile dependet, dilutè & ipsum purpurascens, punctulis magis purpureis respersum: pro radicibus, præter fibras suprà adhærentes, gemini sunt bulbi veluti testiculi, forma aliquantulum oblongi; quorum unus plenior ac vegetior, alter rugosior.

A L T E R A species folij similiter laeibus oblongis &

N 5 latis

latis est, sed quam antecedentis minoribus & angustioribus, quinque aut sex, nonnullis caulem amplectentibus, qui dodrantalis est: spica densa, breui, in qua flores multi; colore ex candore purpurascentes, multis purpureis punctis & interiore parte obscurioribus copiosis exiguis lineis ornati; forma galeam aut hiantem cucullum quoque referentes, dependente ex singulis veluti animalculi quadrupedis, aut homunculi extensis brachijs & diuaricatis cruribus absque capite corpusculo, eodem ferè modo quo ex Saturni ore depingi solent dependentes pueruli: radices subsunt duæ globosæ, nuclei nucis myristicæ magnitudine; adhaerentibus ad annexum fibris aliquot crassis.

T E R T I A *Cynosorchios species, folia edit angusta, 3 striata, plantaginis angustifoliae folijs modo quodam similia: caulem dodrantelem: flores in breui densaque spica copiosos; colore foris punico & obscuriore purpuram referente, intus verò albicante; eiusdem cum superioris formæ, sed tamen minores; dependente quoque ex ipsis rudi ac informi exiguo quadrupedis veluti animantis rudimento: radices subsunt aliorum Orchion similes.*

H V I C & *alius floribus per omnia similis quidam Cy- 4 nosorchis est, folijs tamen latioribus, & secundum referentibus, quem Cynosorchios speciem quartam non ineptè quis fecerit.*

I A M & *quinta quædam species reperitur, folijs vti se- 5 cundus canis testiculus: caule pedali, spica longa, floribus colore herbaceo subuinentibus, ex quibus quod laciniæ simile dependet, oblongum est, & quasi quadrangulum. Ex horum numero primus vel secundus, vel uterque, Cynosorchis est à Dioscoride descriptus. Utique enim horum folia habet lævia, Scilla mollioris siue Epimenediae folijs similia, quædamque horum erecta caulem amplectentia: alia verò versus terram incli-*

Cynosor-
chis Diof-
coridis.

*inclinata: caulem non raro altiorem dodrante: flores purpu-
rascentes: bulbos radicum oblongis oliuis similes; prasertim
qui primus est. Talem etenim Dioscorides Cynosorchin esse
scribit. Ορχις, ait, ὁ δὲ κυνὸς ὄρχιν καλοῦσι, φύλαξε
κατὰ γῆς εἰρωμένα, περὶ τὸν καυλὸν καὶ τὸν πυθμένα, σκίλλη
μαλακῆ ὅμοια, στενώτερα δὲ καὶ λεῖα μακρότερα. καυλὸν
πυθμῆν τὸ μῆκος, εφ' οὐδὲνθι πορφυροειδῆ. ἐρίζαι βαλβοει-
δῆ, επιμήκη, διπλῆν στενὴν ὡς ἐλάιας, τὴν μὲν ἄνω, τὴν δὲ
κατωτέρω: καὶ τὴν μὲν πλήρη, τὴν δὲ μαλακὴν καὶ ρυσσίν: hoc
est; Orchis quem Cynos orchin appellant, folia habet &
per terrā strata, & circum caulem ac spicam, Scilla mollis
similia, angustiora, mollia & minora: caulem dodrantis al-
titudine: in quo flores purpascentes: radicem bulbosam,
oblongam, geminam, angustum ut oliua; unam superiorem,
alteram inferiorem, & unam quidem plenam, alteram mol-
lem & rugosam.*

Dioscori-
dis locus
restitutus.

Scilla.

*In qua descriptione depravatè in Gracis exemplaribus
legitur ἐλάια μαλακῆ, pro σκίλλῃ μαλακῇ; nulla siquidem
appellata est mollis olea, & olea & folia multo & minora &
angustiora sunt, quam Orchios. Inter Scillas autem que-
dam est mollior & minus aspera. Nam species quidem Scil-
lae, auctore Plinio, lib. 19. cap. 5. tres sunt: Una mascula fo-
lijs candidioribus, altera femina nigrioribus, vtraque aspe-
rioribus, & tertia Epimenidia dicta, folijs minus asperis &
angustioribus. Hanc Dioscorides mollem Scillam appellat,
eiusq[ue] folijs Cynosorchios mollia ac lauia folia, similia &
angustiora esse ait.*

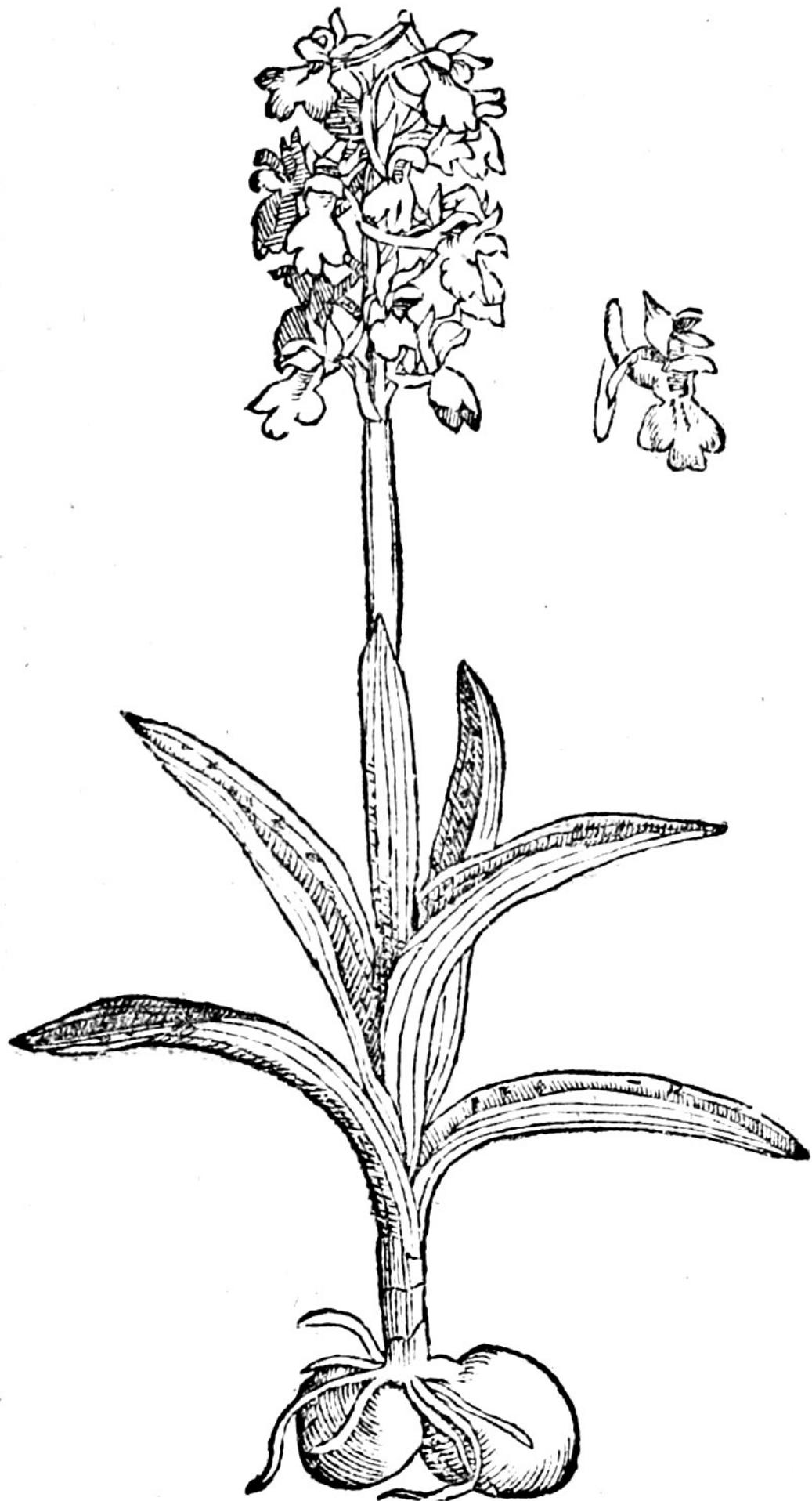
*CONFIRMAT hanc lectionem Theophrastus de
historia stirpium lib. 9. vbi de Orchis scribens ait: ἔχει δὲ
φύλλον σκυλλῶδες, λειότερον δὲ καὶ ἐλαττον, hoc est, folium
habet Scylla simile, sed lauius ac minus. Et similiter Plinius
lib. 26. cap. 10. Quidam folio, ait, Scilla esse dicunt, lauiori
ac mi-*

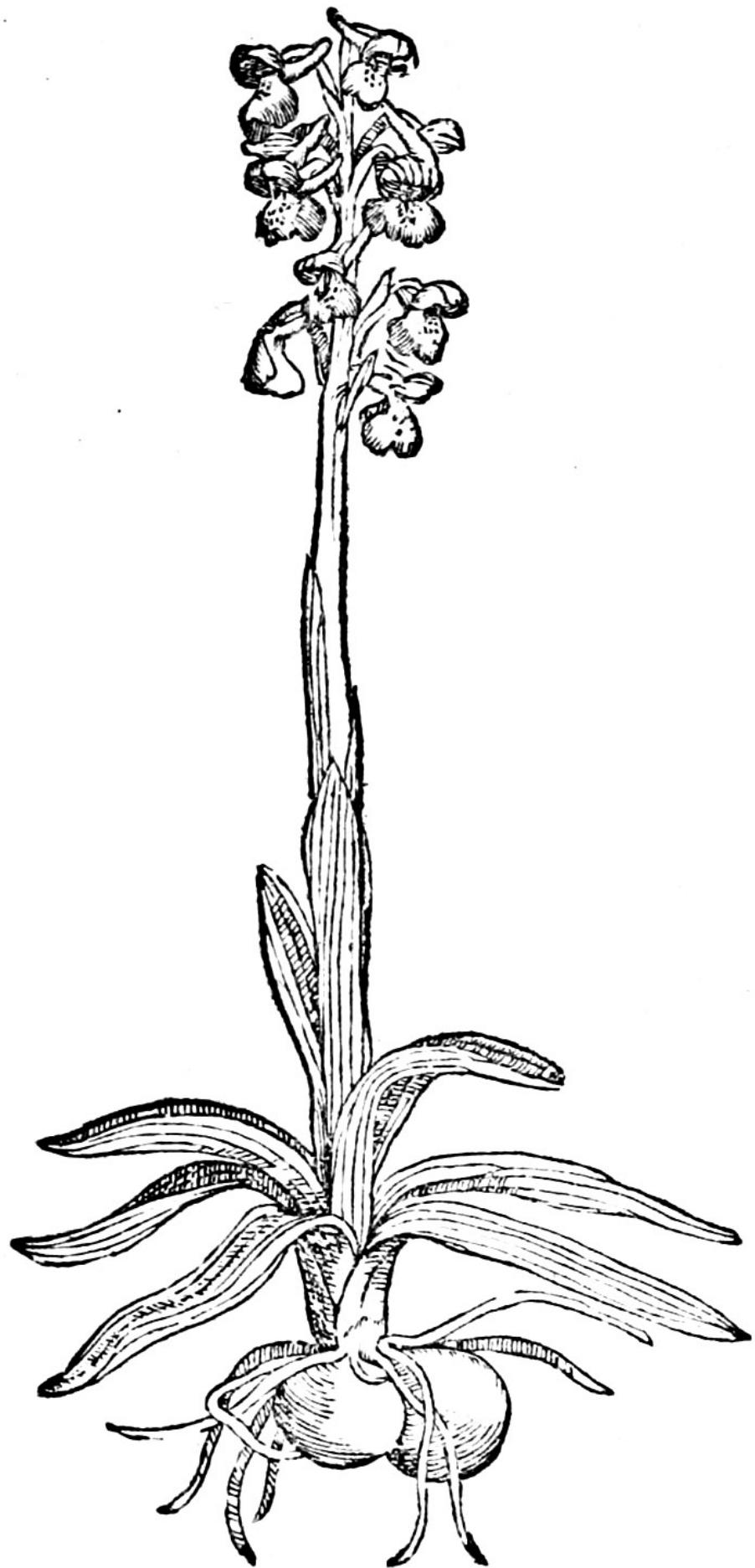
ac minori. Est tamen in utroque auctore huius Orchios de- Theophras-
scriptio depravata. Pro συναρθέσ siquidem, ut Marcellus sti & Plinij
legit, in nonnullis Theophrasti exemplaribus, que Gazæ loca cor-
ruptæ conuersione occasionem dedere, perperam legitur σιλ-
φωδεσ. Sequitur deinde: τὸν δὲ καυλὸν ὄμοιότατον ἀπίω,
ἵτοι ἀπύρω, ἵτοι ἀκάρθη, quod penitus corruptum videtur.
Apud Plinium legitur, caule spinoso, & similiter deprava-
tè: Orchios siquidem caulis spinas non habet. Cornarius ta-
men hac Pliniū lectione fatus, Theophrasti locum hoc modo
putauit restituendum: τὸν δὲ καυλὸν ἀκάρθωδην, ὅς χιλίου δὲ
ὄμοιότατον ἀπίω. Quomodo autem hæc Theophrasti &
Pliniū corrupta loca restitui debeant, ac emendari, diligen-
tius expendendum relinquimus.

T E S T I C U L V S Morionis duplex est: mas videlicet **Testiculus**
& femina. Mari folia sunt quinque aut sex, longa, lata, la- **Morionis**
via, lily folijs similia quidem, sed minora, superius maculis
aliquot subnigricantibus signata; quorum vnum & subinde
alterum caulem quoque circumpleteatur: caulis dodranta-
lis: flores in spica purpurei, circa umbilicum albidiiores, odo-
rati, & aspectu grati, posterius corniculum habent propen-
dens, simile ferè corniculo Regij floris; anterius vero cucul-
lum auriculatum & cristatum Morionis referunt. Nam
cuculli quidam & patentis galea modo flosculus hiat, &
angusta foliola quæ à lateribus surgunt auriculas; quod ve-
rò è medio attollitur, cristam refert: radices gemini sunt
globuli, nucleo nucis myristicæ similes, supra quos fibræ
exeunt.

F E M I N A folia habet similiter lauia, sed angustiora **Testiculus**
& aliquantulum venosa siue striata, Plantaginis angusti- **Morionis**
foliæ quodammodo similia: flores hiantes quoque, & veluti
patentes cuculli, à tergo dependente singulis corniculo, sed
foliolis, quæ crista aut auricularum modo adnascentur non
erectis,

206 TESTICVLVS MORIONIS MAS.

erectis, sed ipsi floris cucullo ita incumbētibus, ut non facile obseruentur: gemini & his testiculis similes globuli, exeunt & supra annexum aliquot fibræ.

1. ET vni quidem huius generis flores sunt purpurei Violæ ferè nigrae colore, in medio candidiores, punctis aliquot variegati; pluresq; densiori in spica; caulisq; quam reliquorum longior.
2. ALTERI flores dilutè rubent; caulinus breuior est, & folia aliquantulum minora.
3. TERTII, flores purpuram referunt exquisitè rubentem, & vermiculum colorem: densa huic breuisq; spica; flores minores: folia nonnihil striata, pleraque erecta & cauem circum amplectentia. Hunc testiculum sunt qui velint Satyron esse Erythronion, sed parum isti attenderunt, Orchies à Satyrijs differre.
4. SVNT verò & huius generis minores testiculi, quibus caulinus breuis est: folia paruula quina aut sena, uno aut altero circum caulinum erecto; flores in spica breui, rari; colore nunc in cœruleo purpureo diluti, nunc candidi, quandoque rubentes, sed coloris obsoleti & odoris ingrati.

Tragor-
chis.

TRAGORCHIS folia similiter lœvia, lata & longa fert, liliaceis proxima, maiora quam aliorum Orchion: cauem cubitalem sepe folijs nonnullis inferius implicitum: flores secundum cauem in longa veluti spica multos, fætidos & hircum olentes, quorum forma patentí quoque galeæ similis est, ex quibus tamen non exuio simile, sed longa aliquantulum retorta veluti lacertæ cum medio corpusculo cauda propendet, coloris eius cuius est caulis, purpureis aliquot punctulis circa annexum insignita: semen in valuulis oblongis & striatis gignitur perexiguum: testiculi subsunt grandes; fibræ aliquot supra adhærent. Testiculum leporis plerique appellant: nos ab odore, quo hircum dum in flore

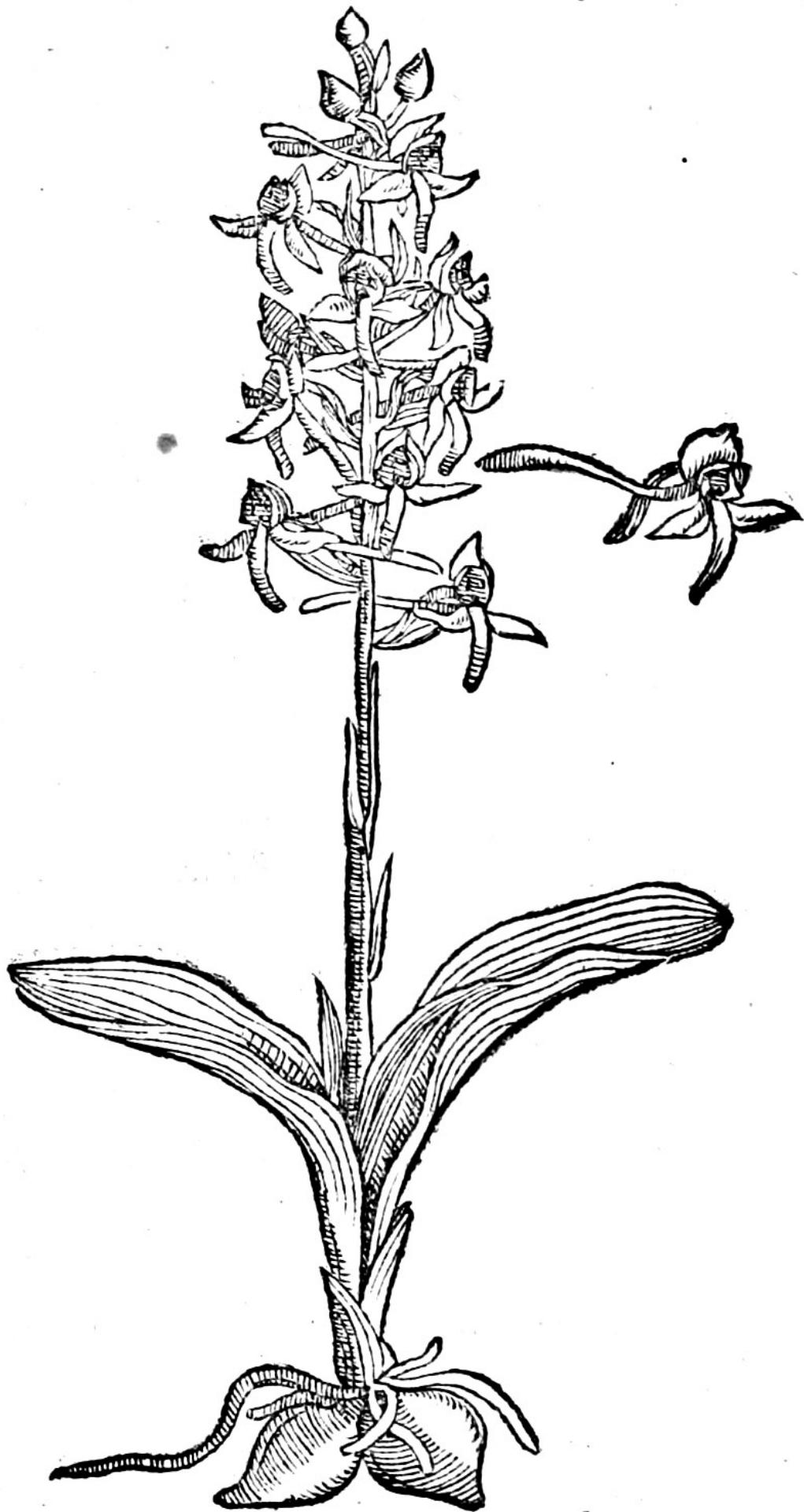
in flore est, refert, τραγόφχινος & Hirci testiculum dicere maluimus.

Testiculus Serapias. *TESTICULI Serapiadis à nobis cognominati, tria obseruauimus genera: flos vnius papilionem, alterius fucum, tertij muscam refert.*

1. *PRIMUM itaque genus folia profert duo aut tria, leuia, latiuscula, at lilyfolijs multo minora: caulem dodrantalem aut altiorem; flores in eo raro, candidos, papilionibus expansis alis quodammodo similes; è foliolis scilicet tribus, uno superiore, duobus lateralibus alas referentibus; & longiori, tenui, veluti papilionis corpore, cauda propendente, melleum & dulcem liquorem continente, commissi; qui contorto aliquantulum pediculo, cauli adhærent: globuli subsunt gemini candidi & rotundi, & supra eorum annum fibræ aliquot pro radicibus.*

2. *ALTERVM & secundum genus quinis senisue constat folijs, venosis, aliquantulum latis, Plantaginis angustifoliae quadantenus similibus, sed minoribus, quibusdam terram versus reflexis, alijs circum caulem; qui palmaris aut dodrantis est: floribus in summo quinque aut sex ex aliquot foliolis compositis, quorum inferius forma, & colore subnigro sordido fucum proximè referre videtur: testiculis subsunt ut alijs gemini. Reperiuntur huius species due: vnius flos superiora foliola maiora, candidiora, & aliquantulum purpurascensia habet: alterius omnino minora & subuientia. Huius caulis breuior: illius altior.*

3. *TERTIVS testiculus Serapias folijs est minoribus, & paucioribus, cauleq; breuiori ac tenuiori quam secundus, cui alioqui satis similis appareat: flores huic tres aut quatuor, ex tribus exiguis superioribus foliolis, & quarto inferiore oblongiore, colore in purpura tristi subnigro, non sibil variegato. forma muscae cuiusdam corpori similem: testiculi*

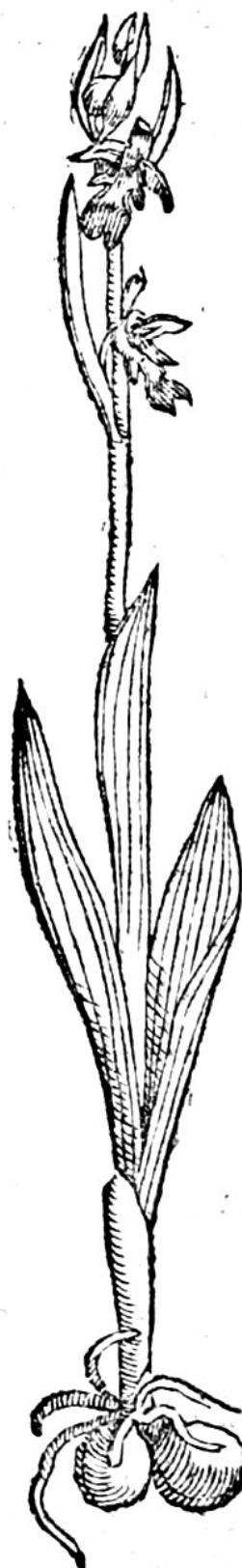
Testiculus
Serapias
Dioscori-
dis.

sticuli veluti geminæ parue
pilulae sunt.

TRIA autem hæc gene-
ra Serapiades nūcupauimus,
propterea quòd eorum flores
insecta quedam referūt fœ-
cunda & lasciuia , tanquam
à Serapide nomen habentia
Alexandrinorum olim Deo,
cuīus excellens Canopi tem-
plū erat, vbi lascivis & can-
tibus & saltationibus cole-
batur : vt videre est apud
Strabonem lib. 17. Fuchsius
etiam ante nos , genus illud,
quod flore fucum refert, Se-
rapiada feminā fecit . Dios-
corides item Orchis Sera-
piada describens, vnum isto-
rum satis manifestè expri-
mit. Verba eius sunt : Ορχις
ἕτερος, ὃν σεραπιάδα ἕτερος
καλοῦσιν , φύλλα ἔχει ἐοικό-
τα πρασίω ἐπιμήκη πλατύ-
τερα καὶ λιπαρὰ , ἐπικαμπῆ
ἐν ταῖς μασχάλαις καυλία
σπιθαμιᾶ . ἄνθη δὲ ὑπο-
πόρφυρα . ρίζα δὲ ὑπεστιν

ορχιδίοις ὅμοια, id est, Orchis alter, quē Serapiada alijs no-
minant, folia habet Marrubio similia, oblonga , sed latiora
& pinguis, per extrema recurvata; caulinum dodianta-
lem ; flores subpurpureos: radix subest paruis testiculis simi-
lis.

lis. Cum quæ descriptione si secundus noster Serapias, præsertim qui maior est, conferatur; conuenire omnino reperiatur. Foliū etenim ei Marrubij folio longius latiusq; & laue, quod reflectitur: caulinus dodrantalis: florum superiora foliola, dilutè in candore rubentem purpuram referunt: testiculi exigui sunt. Meminit huius eiusdem & Plinius, sed folia ei non Marrubij sed Porri tribuit, quod & Dioscoridis interpretibus occasionem præbuit, ut pro ἐοικότα πρασίῳ, reddiderint, porro similia. Inter pauca, inquit Plinius, mirabilis est Orchis herba, sive Serapias, folijs Porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice testiculis simili, Paulus Aegineta, Serapiada etiam Triorchin nuncupari scribit, veluti tres testes habentem. Vnde Fuchsius Serapiadi tres affinxit bulbos. Plinius tamen huic non nisi geminos bulbos tribuit: neq; nobis plures quam duos esse, vel huic, vel illi quem Fuchsius depingit, vel alijs Orchys, obseruare contigit.

Q V I N T V S testiculus odoratus sive Testiculus pumilio nuncupatus, omnium folijs minimus est; ei siquidem foliola omnino paruula sunt, eaq; venosa & Plantaginis aliquatenus similia, sed minutis ac paruulis eius folijs minora, virētia; caulis tenuis est palni altitudine, circa quem flosculi paruuli candidi, suauiter odorati, ordine digesti, ac spiræ modo cau-

*lem ambientes : bulbi subsunt gemisi,
parui, oblongi.*

Ex evnt Orchies locis vt plurimum palustribus ac humentibus, in syluis ac pratis : quidam pingui & argilloso solo, veluti Tragorchis dictus, qui solo pinguisimo gignitur: alijs etia manciori nascuntur. Odoratus, editis, incultis & aridis locis plurima parte reperitur.

M A I O & Iunio mensibus omnes florent, excepto odorato pumilione, qui Augusto demum aut Septembri flores promit.

O M N E S à Græcis Op̄ches, & à Latinis testiculi nuncupātur. Germani Knabenkraut & Standelkraut: Belgæ, Standelcruyt: Galli, du Satyron appellant, officinarum nomen retinentes. Officinae siquidem Orchies Satyria nominant, & eorum bulbos, pro Satyrorum medicamentis ac compositionibus admiscent. Præbuisse bis occasionem videtur Apuleius, qui nullam inter Orchies & Satyria differentiam facit, sed utrumq; Satyrium, cum utroq; Orchi, canis videlicet dicto, & Serapiade cognominato confundit. Græcis, inquit, dicitur Satyron, alijs Cynosorchis, alijs Entaticos, Panion, Serapion; alijs Orchis. Galli, Vram: Itali, Priapiscon: alijs Orminalem: alijs testiculum leporinum nominant.

V i s autem Cynosorchios radicibus calida est & humida:

mida : ceterū maior quidem multam videtur habere humiditatem excrementitiam , ac flatuosam , & ea propter epota Venerem excitat . Altera verò minor , econtra , vt sit eius temperamentum ad calidius & siccus vergens : itaque hæc radix , tantum abest vt ad coitum stimulet , vt etiam planè contrà cohibeat ac reprimat : auctor Galenus . Et de radice , inquit , Dioscorides , narratur ; maiorem si viri edant , mares generare ; minorem si feminæ , feminas . Addunt in Thessalia mulieres teneram cum lacte caprino bibendam dare , vt Venerem excitent : aridam verò ad inhibendum .

S E R A P I A D E M , Galenus ait , sicciorum facultatem obtinere , nec perinde ad Venerem accommodam esse .

N O S T R A ætas omnium Orchium bulbis , ad Venerem excitandam vtitur : & pharmacopœi compositionibus eo facientibus indifferenter quosuis admiscent : præstantiores tamen sunt Tragorchios bulbi . Assumendi autem non sunt ambo bulbi , sed durior , plenior , ac succi plus habens : flaccidior ac rugosior minus aut non idoneus est .

E S T autem plenior , non semper qui maior , sed non raro minor : si videlicet bulbi colligantur priusquam stirps defloruerit , aut cum primū caulis erumpit . Nec etenim succulentior , alterum magnitudine superat , prius quam semen maturari cœperit . Nam cum alternis annis unus bulbus insumescat , alter verò resideat ac pereat , fieri non potest ut durior ac succo plenior semper maior sit . Quando siquidem folia erumpunt , tunc demum vel non multo antè plenior crescere incipit , quo paulatim incrementum sumente alter flaccescit , rugasq; contrahit , donec maturato semine una cum folijs & cauliculis subinde totus subsideat ac pereat ; eo qui interea crevit vegeto ac succi pleno .

DE SATYRIG BASILICO.

CAP. LXII.

QUOD recentior etas Satyrium basilicon nominat, non vnius est generis. Est etenim maius vnum; alterum minus: quoddam folio non maculato; aliud maculato.

M A I V S Satyrium basilicon, quod plerique marem appellant, folia habet oblonga, lata & lauia, lily folijs minora, nullis aut omnino vix apparentibus maculis respersa: caules pedales vel altiores, non absque adnatis folijs: flores in summo spicatos, colore dilutè purpureos, exiguis punctis saturatae purpuræ respersos, forma testiculi Morionis maris, nisi quod ipsi crista desit: sub quibus singula acuminata nascuntur foliola: radices geminæ veluti palmæ sunt, singula in quatuor digitos distributæ; quarum una flaccidior & quasi fungosa: altera vegeta ac solida, paucis ab annexu exeuntibus fibris.

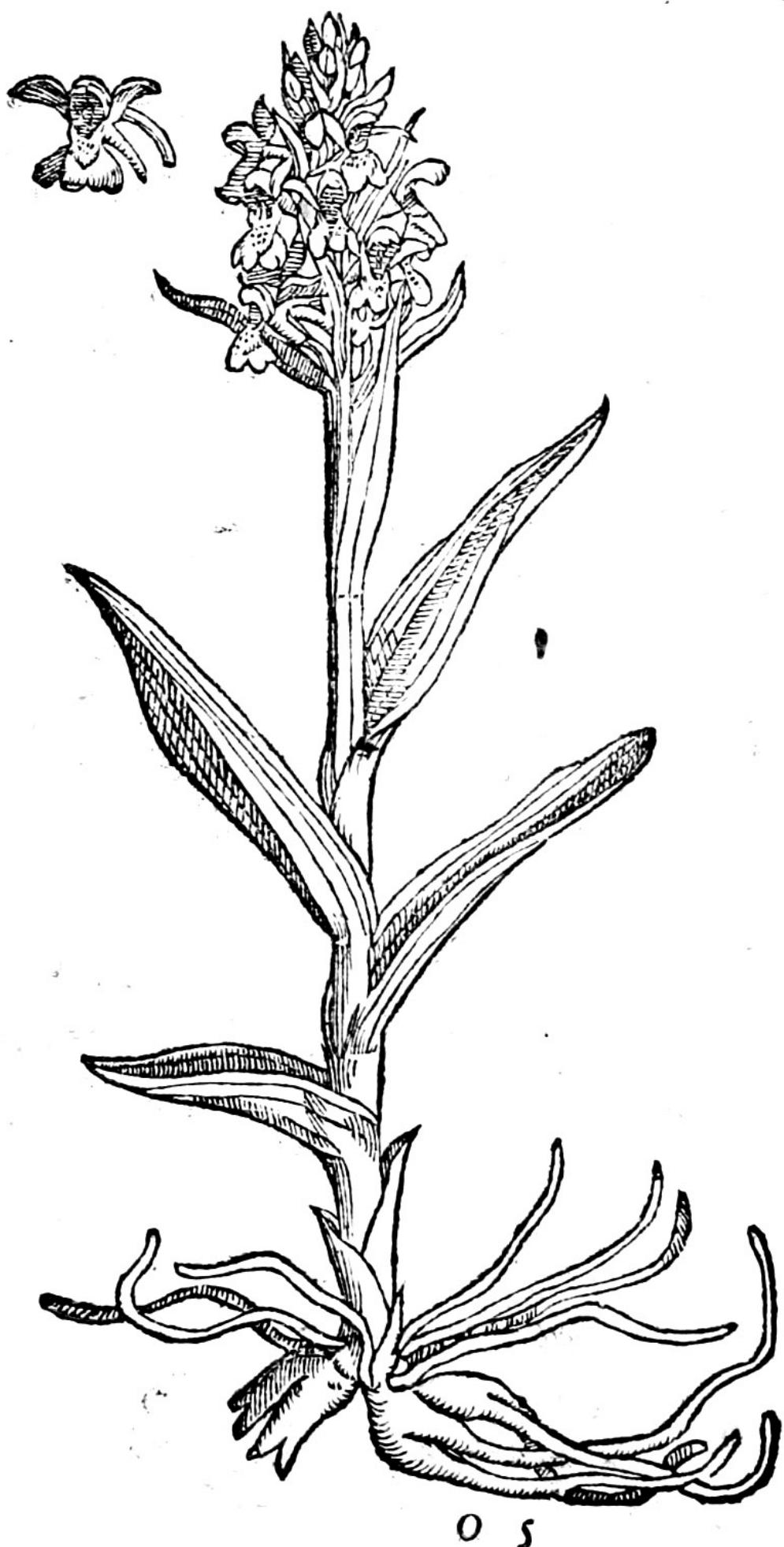
A L T E R V M maius genus, quod feminam vocant, priori tamen minus, folia eiusdem formæ promit, sed minora & multis nigris maculis conspersa: flores cucullis similes, cristatos & hiantes, uti testiculi Morionis maris; colore nunc candidos, alias in purpura vel rubentes, vel dilutè ad cœruleum inclinantes, semper magis purpureis punctulis ornatos ac variegatos: radices alterius similes.

M I N V S genus, folijs est angustis, &, ut Matthiolus inquit, croci, caule dodrantali iunceo, lauiq₃, in cuius cacumine flos emicat purpureus, Amaranti emulus, qui recens odorem quam suauissimum reddit: radicibus aliorum similibus, sed quaë magnitudine ipsis cedant.

N A S C V N T V R Satyria hæc, locis ut plurimum humentibus, palustribus, in pratis & in sylvis. Florent Maio ac Junio.

NOSTRA

SATYRIVM BASILIC. PRIMVM. 217

O S

218 SATYRIVM BASILIC. ALTERVM.

NO S T R A atas Satyria nuncupat Basilica siue regia: item & Palmas Christi. Est tamen & alia huius appellatio-
nis herba, Ricinus videlicet; hunc etenim & Palmam Chri-
sti vulgo plerique nuncupant Germani Satyrion Basilicon,
Cruszblum nominant: Belgæ, **Dandeke**n^s cruyt:
Galli, Satyrion royal.

SV N T qui velint Buzeiden siue Buzidan Arabum
esse. Sed Auicenna Buzeiden ait esse medicinam ligneam
Indam. Et Serapio Buzeiden ait radices esse duras, albas,
similes Behen albo, & medicinam esse Indiæ. Satyrij autem
huius basilici radices nihil minus quam ligneæ sunt, & non
ex India petuntur sed in omnibus Europæ prouincijs paßim
reperiuntur: tantum à Buzeiden absunt.

MATTHIOLVS Satyrium basilicum Digitos citri-
nos Auicennæ esse vult, & Monachos qui in compositiones
Mesues commentaria edidere, dubitantes & penes lectorem
iudicium relinquentes, ea de causa reprehendit. Nobis ta-
men magis placet Monachorum hæsitatio, quam Matthioli
assertio. Neque enim Satyrij huius radices duræ sunt, sed
recentes quidem vegetæ ac succulentæ; & arefactæ omnino
flaccide: nulla etiam omnino citrina aut puluerulenta est.
Digiti autem citrini, auctore Auicenna, duri sunt, & quidam Digitii ci-
trini cum puluerulentia. Verba eius sunt: *Asabasa* siue ^{trini}
digitii citrini quid est? Eius figura est sicut vola manus, com-
mista ex citrinitate & albedine, & est dura, in qua est parū
dulcedinis; & ex ea est citrina cum puluerulētia absq_z albe-
dine. Iam & Rhasis libro continentis ultimo, digitos hos cro-
ceos, ut exemplaria habet, appellat; & esse gummi seu venam
tinctorum ait. At basilici Satyrij radices nihil minus quam
croceæ sunt, & ad tingendum nequaquam utiles habentur.
Quæ omnia Satyrium basilicū vulgo nuncupatū, à Digitis
citrinis Auicennæ & Rhasis differre, manifestè ostendunt.

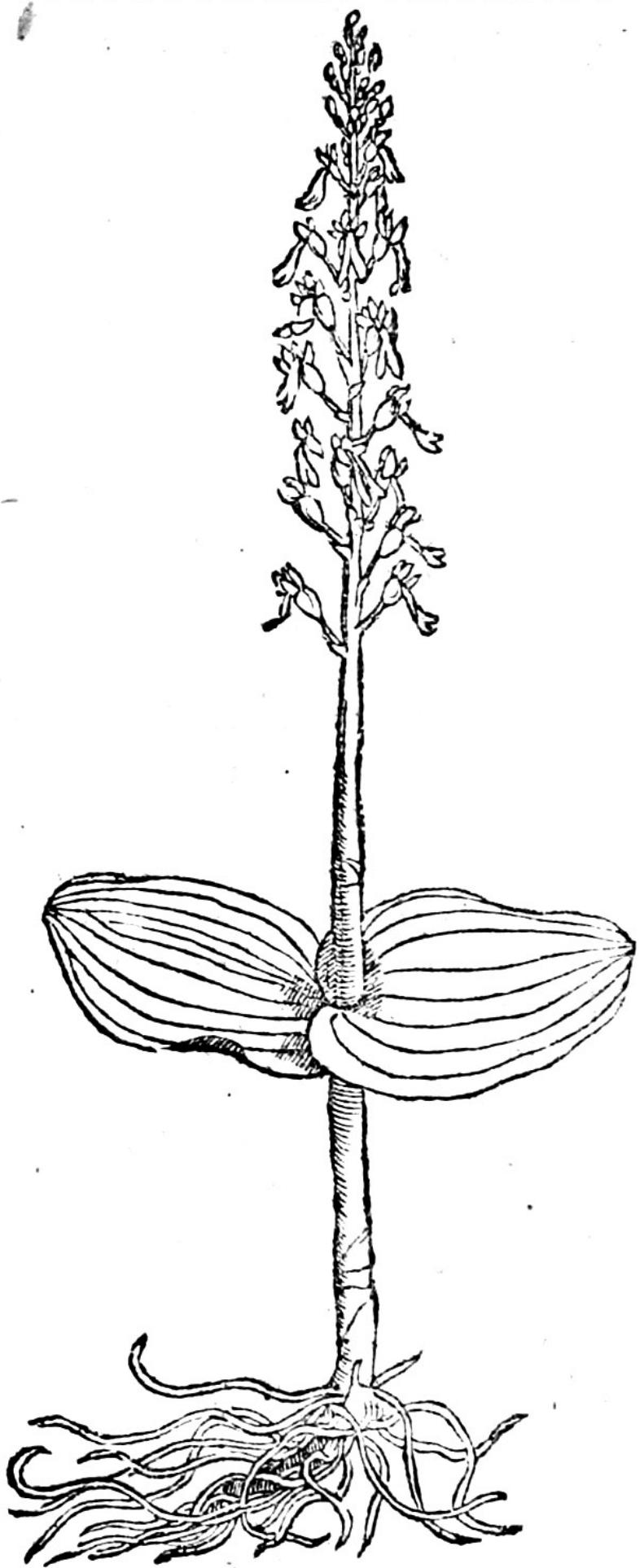
AT Satyrii basilici radices, Orchion sapore & gustu referunt, proinde & facultatibus similes existimantur. Nicolaus autem Nicolus cap. de curatione quartanae, vim habere ait, & per superiorem, & per inferiorem ventrem purgandi; & aduersus quartanas febres inueteratas post purgationes, radicis partem pollicis longitudine iusam, cum vino ante accessionem utiliter exhiberi; hocq; remedio ter sumpto, Biliotum quendam post 44. aut 45. accessionem, à quartana fuisse liberatum.

DE PSEVDOORCHI, SIVE BIFO-
LIO. CAP. LXIII.

AD Orchies recentior etas etiam refert, quod Bifolium nominant, Orchion notum & adulterinum quoddam genus. Folia habet non plura quam duo, eaq; ad caulem sibi mutuo opposita, lata, neruosa, Plantaginis latifoliae folijs similia, sed minora: caulem dodrantalem; flores secundum ipsum ordine digestos, testiculi Serapiæ tertij quadammodo similes; sed subuirides aut in viridi albicantes & angustiores, culicum formam proxime referentes: radices fibrosas in diversa tendentes. Exit locis humidis ac palustribus. Floret vna cum Orchis Maio ac Iunio.

Ophris.

NOSTRA etas Bifolium appellat: Germani, Tueyblat; Nostri, Tweeblat. Putatur esse à Plinio appellata Ophris, quam ait herbam esse denticulato oleri similem, folijs duobus. Sed veram esse Ophrim asseri non potest, quam diu quale sit illud olus denticulatum, cui Ophris similis, ignoratur. Alijs videtur esse Alisma, sed & quam parum cum Alismate conueniat, ex his que superius cap. 22. scripta sunt, cuius promptum est colligere, ubi quale sit Alisma ostensum

ostensum est. Nobis noua aliqua stirps esse videtur, veteribus præterita.

V T I L E M autem hanc herbam recentiores ferunt, ad rupia & vulnera glutinanda.

DE TRAGOPOGONE ET SCORZO-
NERA. CAP. LXIIII.

T R A G O P O G O N folia habet oblonga, angusta, acuminata, croci folijs latiora & maiora. caulem rotundum, in plures diuisum; in summo calyces magnos, à quibus flores exerunt magni, multiplices, multorumq; foliorum, Dentis Leonis nuncupatæ vulgo herba, floribus & magnitudine similes; colore vel lutei, vel in purpureo punicantes, qui oriente Sole panduntur, meridie verò recluduntur; & per eentes in canescentes pappos abeunt; quibus semen subest, longum, subnigrum, acuminatum: radix candida est & longa. Tota herba vñà cum radice succum habet lacteum, qui vulnerata effluit. Nascitur sua sponte compluribus vtriusque Germaniae locis incultis & humidis, & præcipue quæ lutei est floris. Exit & in hortis procerior, amplior, floribusq; maioribus ac speciosioribus, præsertim purpurea. Floret Iunio & Iulio.

G R A E C I S τραγοπών, & κομὴ nuncupatur. **Latinis**, Hirci barba, Coma. **Germanis**, Bocks bart. **Belgis**, Bocxbaert / Josephs blocmen. **Gallis**, Barbe de bouc. **Italis**, Matthiolo teste, Sassefrica.

H E R B A, vt Dioscorides ait, esui apta est, nostra etate radix hybernis mensibus à plerisque, vñà cum acetarijs permista editur.

Scorzonera.

H V I V S generis est quam Hispania Scurzoneram aut Scorzoneram appellat, folijs oblongis, subcandidis, carnosis, acumi-

acuminatis, latioribus & per ambitus subinde parum sinuat-
is: caule rotundo, pedali vel altiori; flore luteo multiplici
omnino simili, qui etiam in pappos resoluitur: semine oblon-
go, subcandido, & minore: Radice longa, singulari, candida,
qua cortice obtegitur tenui & nigricante.

NASCITVR Scurzonera in Hispaniae plerisque mon-
tibus, locis humentibus obscuris & viginosis: reperitur &
in Germaniae Thuringia ac Bohemia in sylvis ac montibus
locis similibus. Apud Hispanos flos Maio mense prodit: in
Germania vero serius, Iunio videlicet & Julio.

HISPANI Scorzoneram appellant, quod Latinè
Viperinam siue Viperariam aut Serpentariā sonat; sic dicta,
quod contra venena viperarum ac serpentum efficax ha-
beatur. Nam Hispani Viperam Scurzo appellant. Apud
Germanos & alias nationes nomen non inuenit.

FERVNT autem hanc pestis contagia arcere, & om-
nibus venenis resistere venatorum, & præcipue viperarum
morsibus mederi, epoto vel radicis, vel herbae succo: pro-
desse item cardiacis, & syncope molestatis, nec non comitiales
morbo obnoxij & vertiginosis: radicem commanducatam
hilaritatem facere, tristitiamque omnem discutere: lacteum
radicis succum oculis inditum, visum exacuere.

DE CHAMÆMELO VVLGARI.

CAP. LXV.

CHAMÆMELI flos tametsi coronarius non sit, propter frequentem tamen quem in medicina usum habet, inter flores locum vendicauit.

SUNT autem Chamæmelorum complura genera. Unum
legitimum medicinæ aptissimum, vulgaris usus, quod ea de
causa vulgare Chamæmelum nuncupatur: alia deinde syl-

*uestria nullius aut exigui vſus: tertium hortense odoratum.
De eo autem quod familiarissimum eſt, primum agemus.*

SVNT huic caulinis tenuis in alas multas diuisi, cubitales: folia tenuia, dissecta, numerosa: flores in summo, medio lutei, forinsecus vero candidi; ambientibus videlicet luteum ipsius floris, multis exiguis candidis foliolis, quorum singula angusta sunt & forma oblonga: radices tenues & fibrosæ. Exit paſſim in aruis vna cum segete; & vniuersæ Europæ familiaris eſt. Colliguntur flores Iunio potissimum mense.

CAMOMILLA officinæ nuncupant: vulgo Camille & Camomille bloemen. Germani, Chamill. Galli, Camomille. Veterum eſt χαμαιλον ſue Chamæmelum, & Anthemidis genus, quod ab iſis candidis, floris medium circundantibus orbem, foliolis, λευκάρθεμον dicitur. Sunt etenim Anthemidis, Dioscoride auctore, genera tria, & quidem floribus in medio luteis omnia, per ambitum autem & circumferentiam, vnum candidis, alterum luteis, tertium purpureis. Quod luteis per ambitum foliolis conſtat, χρυσάρθεμον nominatur: tertium autem purpureis, ἥραρθεμον, quod ſcilicet vere floreat.

CHAMÆMELVM vero dicitur, quoniam flores unæ, ſive mali odorem habeant, quem in vulgaris vſus Chamæelo euident & manifestum eſt ſentire; ita vt vel hinc vulgaris vſus Chamæmelum, verum & legitimum eſſe coniūcere liceat; quod & ipſæ etiam facultates euidentius ostendunt. Tales ſiquidem vulgaris Chamæeli facultates omnino ſunt, quales Chamæelo Galenus tribuit.

CHAMÆMELVM, Galenus ait, calſacit & deſiccat in primo ordine, & tenuum eſt partium; digerendi, laxandi, & rarefaciendi vim habet. Item & alio loco: tenuitate Rosea perſimile eſt, calore ad olei vires magis accedens ha-

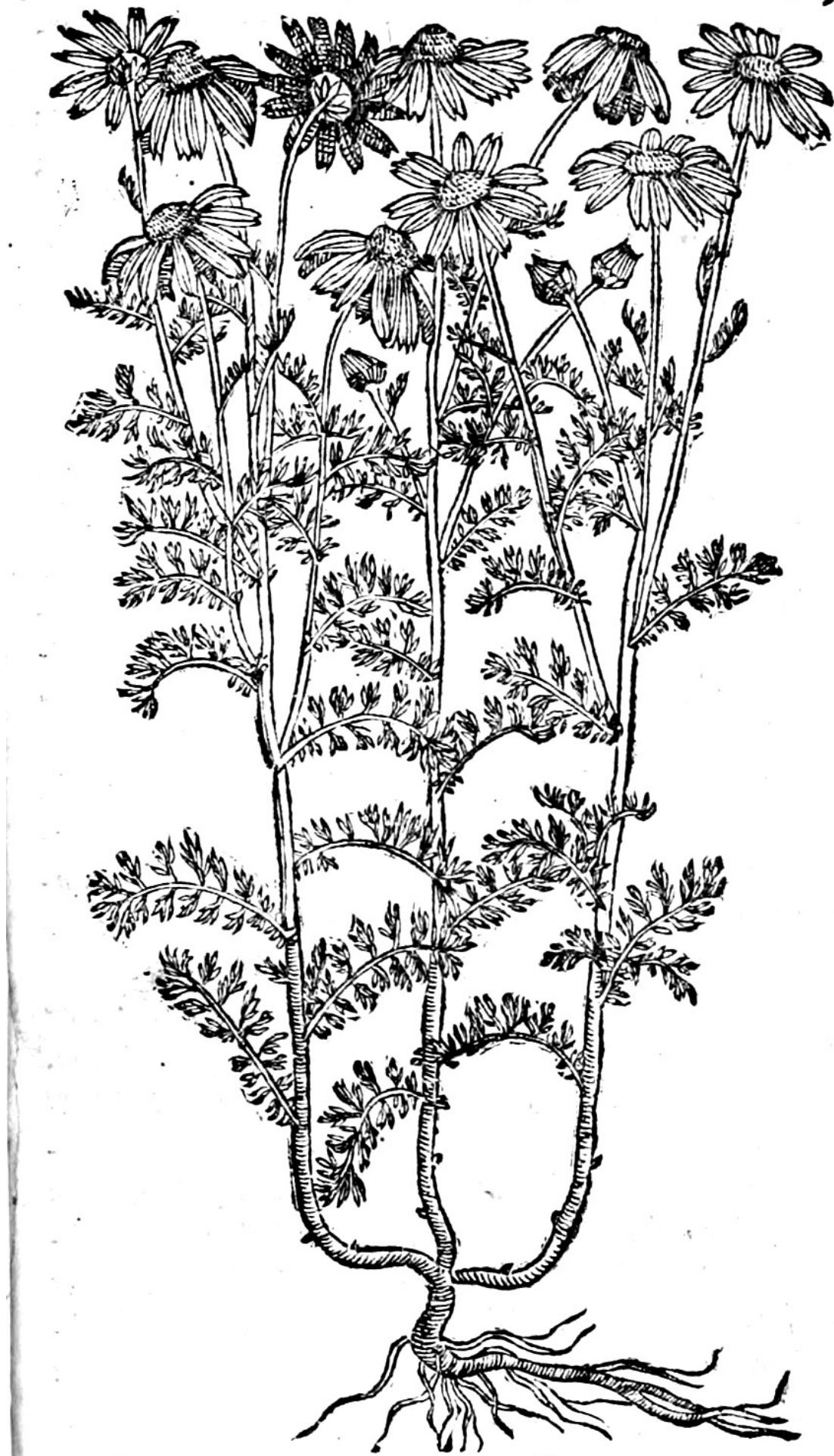
mini familiares & temperatas. Quapropter laſitudini, si quid aliud, cum primis confert, doloresq; sedat & mitigat: præterea tensa remittit & laxat: queq; mediocriter dura sunt, emollit; queq; constipata, rarefacit. Omnes autem has facultates nostro vulgari Chamæmelo inesse, ipsa quotidiana commōstrat experientia. Nam moderatè quidem ipsum excalens facit, parum resiccet, valde tenuum est partium, digerendi, relaxandiq; singulari, ac mirifica potentia præditum est, multi breuiter ad omnia vſus, quæ clēmenter calefieri, resoluti, discuti ac leniri desiderant. Calculi & colicos dolores lenit: vrinam moderatè prouocat: tormina & rosiones ventris sedat: laterum dolores mulcit: duros tumores emollit, & crudos humores discutit. Idem præstat oleum ex floribus compositum, quod aduersus laſitudines omnes remedio est, & omnibus vtiliter admiscetur, quæ sopiendi aliquius doloris causa adhibentur.

DE SYLVESTRIBVS CHAMÆMELIS, SIVE COTVLIS.

CAP. LXVI.

S Y L V E S T R I V M Chamælorum, Cotulas quas paſsim nominant, tria ſunt genera: vnum fætidum, duo alia non fætentia: quorum vni flos per circumferentiam candens, alteri verò totus luteus.

C H A M Æ M E L V M sylvestre fætidum, ſive Cotula fætida, caules promit rotundos, virentes, fragiles & succulentos, in alas multas diuifos, crassiores & ſepenumero altiores quam Chamæli: folia ſimiliter ampliora, in virore nigricantia: flores forma & colore ſimiles. Fætet herba tota, grauemq; odorem ſpirat: vnde illi fætida cognomen datum.

datum. Nascitur in aruis, iuxta semitas, & agrorum margines. Floret eodem quo Chamæmelum tempore.

OFFICINÆ & Herbarij passim Cotulam fœtidam nuncupant ; plerique Camomillam fœtidam . Germani , Brötendill / Hunszill / Hunszblum . Belgæ , Pâds debloemen / stinckende Lamille . Galli , Espargoutte : à nonnullis xvvaerθemis , ab alijs xvvoCotarn . Leonhartus Fuchsius Parthenium esse voluit . Sed Parthenium verum & legitimum est vulgo dicta Matricaria , quæ odore longè est grauiore , & sapore admodum amaro ; folijs tenuibus & Coriandri similibus . Cotula autem fœtida minus grauiter olet , & folijs Coriandrum non emulatur .

2 ALTERA Cotula alba non fœtida , quæ à plerisque etiam Oculus bouis dicitur , cauliculos edit complures , tenuiores , duriores , flexibilioresq; quam Cotula fœtida ; & circa eos folia tenuia , Chamæeli folijs paulo longiora & candidiora : flores in medio luteos , per circumferētiā can-didos , Chamæeli & Cotula fœtide floribus similes , sed maiores , exigui aut nullius odoris : radices duras & lignosas non absque adnatis fibris , quæ aliquot annis permanentes vere regerminant . In aruis & agris frumentarijs rna cum Chamæelo reperitur . Aestiuis mensibus floret .

NOSTRA ætas Cotulam non fœtidam appellat , & Cotulam albam , plerique Oculum bouis & Buphthalmum . Germani , Kudil / kundlaug / kuaug : Belgæ , Coedille / Lœcooghe . Et verum quidem esse Buphthalmum Leon-harti Fuchsii sententia fuit . At nobis verum & legitimum solum esse videtur , quod infra sub Buphthalmi nomine describitur . Nam Buphthalmo quidem , ut Dioscorides auctor est , folia sunt μαραθησιδην ; id est , fœniculi foliorum similitudinem habentia , & flos melinus . Huic verò folia non sunt fœniculi similia , neq; flos torus luteus siue melinus , sed plurima

rima parte, per circumferentiam videlicet candidus; qui etiam vel solus Matthiolum mouit, ut Cotulam hanc albam, siue vulgare Buphthalmum, verum & legitimum esse Buphthalmum negauerit. Proinde non Buphthalmum, quod hoc nomine a plerisq; appellatur, sed Cotula & Chamæeli sylvestris species quedam est. Plinius lib. 26. cap. 7. Melandrij herba meminit, in segete ac pratis nascentis, flore Melandriū albo & odorato: an Melandrium autem istud Cotula non fœtida sit, diligentius inquirendum; propter etenim Plinij breuitatem, nemo facile qualis herba Melandrium sit, affirmauerit.

T E R T I A Cotula lutea caulinis exit non paucis; folijs Cotulae albae maioribus, crassioribus, candidioribusq; flores & medio & orbiculato ambitu, melini siue lutei sunt: radix dura, lignosa, diurna. Nascitur in Germania & Gallia, ijsdem ac similibus quibus Cotula alba locis: apud Belgas, hortensis est. Iunio ac Iulio florem promit.

G E R M A N I Streichblumen & Steinblumen appellant. Belga, Strijkbloemen. Fuchsius Anthemidis speciem, & Chamælum Chrysanthemum facit: folio tamen parum, odore nullatenus Anthemidem siue Chamælum Leucanthemum refert. Matthiolus pro legitimo Buphthalo depinxisse videtur: desideratur tamen in eo folium Marathroeides, quod Buphthalo esse Dioscorides restatur. Nos his de causis inter Cotulas & sylvestria Chamæeli potius repandum duximus, quam alterutrum temere asserere.

V S V M autem ha Cotula in medicamentis aut cibatu nullum habent, proinde earum facultates incomptæ. Videntur tamen omnes calidæ aliquantulum & siccae, Chamælo vulgaris usus viribus quadammodo similes, sed longè tamen inferiores, imbecillioresq;. Quæ fœtida dicitur,

ad veteri morbos commendatur; sed ab ijs præsertim, qui Parthenium esse existimant, & Parthenij vires ad hanc transtulerunt. Est tamen non omnino Cotula hac inutilis; quando fætida omnia ex utero strangulationibus profundit.

DE CHAMÆMELO ODORATO.

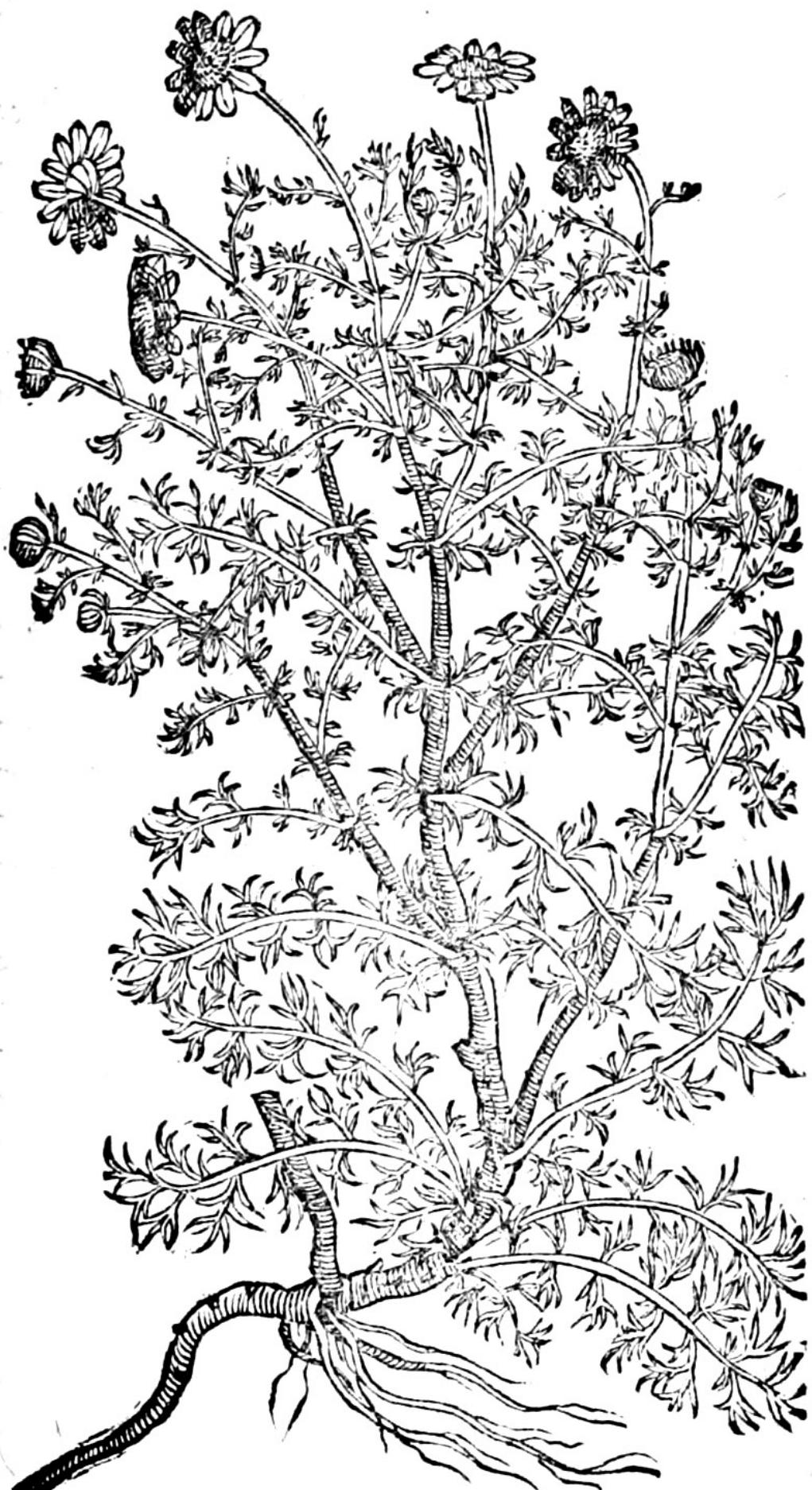
CAP. LXVII.

O D O R A T U M Chamæmelum duorum est generum: unum Leucanthemum, alterum Chrysanthemum cognosciri potest.

L E V C A N T H E M O odorato Chamæmelo, caules excent multi, non erecti, sed procumbentes & quasi per terram repentes: folia tenuia dissecta, uti Chamæmeli vulgaris, sed maiora virentiora: flos quoque similis, medio videlicet luteus, & per circumferentiam candidis foliolis cinctus: radix fibrosa, durabilis naturæ. Referunt folia & flores pergratum ac iucundum cum grauitate quadam odorem, aromatum odoribus persimilem, qui etiam in arida diutinè permanet.

E S T & huius generis quoddam, foliola medium floris ambientia densissimè multiplicans, luteo in angustum orbem coacto; quod odore & forma præcedenti per omnia simile est.

C H R Y S A N T H E M U M odoratum Chamæmelum, caulinulos similiter profert tenues inualidos, & in terra prostratos: folia quoque tenuia, uti prioris, sed candidiora & paululum minora: pro flore, qui alijs omnibus Chamæmeli ac Cotularum generibus medius, luteus est orbiculus, nudus & nullis circumambientibus foliolis cinctus; radix similis. Et huius herba odorata quoque est, odore & facultate priori similis.

VTRVM QVE in Belgio hortense est: floret Julio & Augusto mensibus.

CHAMÆMELVM odoratum propriè appellatur: *Tragus Chamæmelum nobile nominat*: *Vulgus nostrum, Roomſche Camille, id est, Chamæmelum Romanum.* Quod flore candet, *Leucanthemum*; alterum *Chrysanthemum* dici potest. Sed tamen ea esse quæ à *Dioscoride, Galeno, aut alijs veteribus in vſu recepta fuere*, non omnino videtur afferendum: verisimilius est ab ipsis fuisse præterita aut incognita.

NAM facultas eorum multo intensior, quam Chamæmelo à Galeno tribuitur. Caliditate siquidem & siccitate qualitatem illam viuenti familiarem ac temperatam, quæ Chamæmelo à Galeno tribuitur, quamq; ipsum habere quotidiana ostendit experientia, multum excedunt: ut pote secundo ordine calida & sicca. Cum autem & ipsa substantia tenuitatem habent coniunctam, digerendi ac rarefaciendi potentiam habent ampliorem: molliendi vero, doloresq; sedandi, aut mitigandi, remissiorem. Proinde ubi magis quam vulgaris vſus Chamæmelum potest, incalfacere aut rarefacere opus est, ut iliter adhiberi possunt: ut in balneis, quæ sudoris euocandi & rarefaciendæ cutis causa parantur, in quibus horum Chamæmelorum vſus haud est negligendus. Nam & cutim nimis adstrictam rariorem faciunt, sudorem euocant, bonumque corpori odorem conciliant.

DE ERANTHEMO VULGARI.

CAP. LXVII.

FLOS quem Eranthemum nuncupauimus, caulinulos profert à radice complures, in alas subinde diuisos, striatos, virentes; folia tenuia Chamæeli, aut potius Cotulae fætidæ simi-

dæ similia : flores non magnos , forma Ranunculi florum, pulchros minij colore rubentes ; quos capitulum sequitur oblongum, ex multis collectum seminibus, rotundis, acuminateis , colore in virore subnigricantibus : radices fibrosas. Odorem herba herbaceum habet , aliquantulum grauem, sed minus quam Cotulae fœtidæ, Chamæmeli vero odori nequaquam sinilem . Nascitur compluribus Europa prouincijs , in aruis vñacum Zea , Tritico , aut alijs frumentis: Belga in hortis serunt. Aestiuis mensibus floret, Maio, Iunio & Iulio.

N O S T R I sua lingua , Bzuynettekens appellant: Germanorum nonnulli , Feldroszlin : multi hac etate εράνθεμον. Esse tamen tertium Anthemidis genus, quod propriè Eranthemum dicitur , nemo facile affirmauerit. Nam Eranthemo , si fides Dioscoridi , flos est forma Chamæmeli, in medio aureus vel luteus , orbiculato vero ambitu purpureus. Istud autem florem quidem habet purpureum, sed medium eius non est luteum: quod ipsum non esse Anthemidis speciem ostendit.

H I E R O N Y M V S Tragus Astera Atticum, cuius flos medio luteus , & per circumferentiam cæruleus est , Eranthemum facit: Fuchsius vero Consolidam regalem, sive florem Regium, de quo superius egimus.

I N Astere Attico autem, quem Vergilius Amellum folem nominat, desideratur herbæ folium Chamæmelo simile, & floris color: in flore Regio vero & color, & forma floris. Vtriusque huius flos cæruleus est : Eranthemi autem, roseo colore rubet, vt testis est Plinius, lib. 26. cap. 8. qua de causa & neutrum horum Eranthemum esse potest.

M A T T H I O L V S Eranthemum istud præsens, Adonis florem nuncupat, sed Adonis flos Anemone esse creditur . Adonis siquidem florem vento excuti Ouidius scribit,

bit, Metamorph. lib. 10. in fine. Venti autem flos Anemone est. Nam Anemone ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, id est, à vento nomen habet, ut Plinius auctor est, lib. 21. cap. 23. Flos, inquit, nunquam se aperit, nisi vento spirante: vnde & nomen accepit. Cum Anemone autem Eranthemum quod descripsimus non conuenire manifestum est.

CAETERVM Eranthemi istius nullus in medicina vsus; quantum autem gustabilis qualitas eius ostendit, aliquis caliditatis particeps est, sed tamen non magna.

DE BUPHTHALMO. CAP. LXIX.

STIRPI cui Buphtalmi nomen dedimus, caulinis è radicibus exeunt tenues, tres, quatuor, aut plures, pedales vel altiores, circa quos folia, videntia tenuiter dissecta similitudine foliorum fæniculi, sed multo quam illius minora: flores in summo caulinorum magni, Calendulae satis similes, colore luteo magis diluto, staminibus in medio luteis, post quos capitulum succedit, veluti supra descripti Eranthemi, ex multis seminibus simul congestis commissum: radices tenues sunt & fibrose, veratri nigri radicibus similes. Nascitur sua sponte plerisque Germaniae & Bohemiae provincijs, locis incultis; apud Belgas hortensis est. Maio aut Iunio floret.

DE huius autem stirpis nomenclatura, recentiorum variant sententiae. Sunt qui velint Veratri nigri speciem esse; nonnulli Consiliginem; quidam Sesamoides: Elleborastrum alius.

VERATRI autem nigri, duo apud veteres reperiuntur genera: unum folio Laurino, fructu Sesamaceo: alterum nigrum, folio Platani, semine Cnici.

PRIORIS meminit Theophrastus lib. 9. & ad hoc genus referenda sunt, quæ passim Veratra nigra appellantur,

sur, quorumq; folia ex pluribus oblongis collecta sunt: praesertim quod caulem non facit, floresq; ex ipsis promit radicibus brevibus insidentes pediculis, initio candidos, tandem herbacei coloris. Huius etenim folia ex pluribus constant, quorum singularia dura, glabra & forma quodammodo Laurinis similia: semen in folliculis oblongis gignitur, quinque aut sex simul coiunctis Sesami modo: radices multæ instar fibrarum, & nigrae sunt, quæ eximiam purgandi vim obtainent. Sunt tamen & huius generis, reliqua etiam Veratrum nigra, quæ caules proferunt, ac flores habent herbacei coloris; folia siquidem eorum singularia, etiam oblonga & aliquatenus prioris similia: fructus similes: radices ad purgandum efficaces, nigrae & vti alterius.

POSTERIVS Veratrum nigrum Dioscorides describit lib. 4. folia istud habet Platani, nigra; caulem filicis; flores in umbella: semen candicans, oblongum: radices tenues nigras & fibrosas. Cum neutro autem horum Bupthalmum istud, à nobis hoc loco descriptum, conuenire, notissimum est.

CONSILIGINIS herba qualis forma sit, apud veteres non reperitur. Plinius ait, sua etate in Marsis inuentam, & pulmonum vitio, suum & omnis pecoris remedium præsens esse, vel trajecta tantum auricula: lib. 26. cap. 7. Columella lib. 6. cap. 5. In Marsis montibus plurimam nasci, etiam ait, omniq; pecori maximè esse salutarem, & qua ratione ac modo auricula inseri debeat, docet. Feruntur & Bupthalmi nostri radices pecorum morbos quosdam curare, si per auriculam perforatam inserantur: sed ea de causa Consiliginem esse consequi non debet. Diuersas siquidem stirpes similis vel eiusdem facultatis reperi non est alienum. Nam & nigri Veratri radices idem posse testatur Plinius lib. 25. cap. 5. Pecorum, inquit, & iumentorum puitas

tuitas sanat, surculo per aurem traiecto, & postera die eadem hora exempto. Quod & experimentis nostræ etatis rusticorum compertissimum est: qui Veratri nigri vulgaris radicibus, pecorum suorum morbis medentur. Praestant simile & Veratri albi radices, vti Absyrtus, & post eum Hierocles scribit: qui tamen Veratri albi radiculas non in aurem, sed sub pectoris cutim infigunt. Quo modo etiam Vegetius Renatus, Consilagine utitur, Veterinariae sue lib. I. cap. 12. de cura morbi subcutanei: tametsi lib. 3. cap. 2. de Malleo, ipsas etiam auriculae inferendas scribat. Quæ satis ostendunt, diuersas stirpes similes subinde habere facultates; & ea de causa nequaquam consequi, Buphthalmum nostrum esse Consiliginem, quod perinde ac Consiligo pecorum morbis medeatur. Quod si ex facultatibus coniectura facienda est, Consiligo erit Veratrum album. Nam Vegetius eo omnino modo Consilagine utitur, quo Veratro albo Absyrtus & Hierocles. Auget hanc suspicionem, quod Vegetius hanc curandi rationem à Græcis accepisse putetur. Quia de causa, etiam plerisque nihil aliud, quam Veratrum album, Consiligo videtur. Quod si ita est, multum à Consilagine præsens Buphthalmum differens erit: Veratro siquidem albo nequaquam assimile est.

I D E M verò, Sesamoides, siue primum, siue alterum, non esse, notius est quam refelli debeat.

HELEBORASTRVM verò & hoc ipsum impro priè nuncupatur: propriè etenim helleborastrum dici potest, quod helleboxi siue Veratri speciem ac similitudinem habet: istud autem Buphthalmum Veratri nullam speciem haberet.

Q V I B V S omnibus de causis nullam harum appellationum huic stirpi conuenire visum est, sed solum Buphthalmi nomen, cum cuius descriptione, quæ apud Dioscoridem extat, quia exquisitissimè hæc stirps conuenit, proprium ac legitimi-

legitimum Buphtalmum esse existimamus. Buphtalmum siquidem cauliculos, ut Dioscorides ait, emitit molles & tenues, folia μαραθγοειδῆ, id est, speciem ac similitudinem foliorum fæniculi referentia; florem melinum, Anthemide maiorem. qualis omnino præsens stirps est, quæ tenuitate & multipli sectione foliorum, speciem illam foliorum fæniculi tam exquisitè exprimit, ut nulla alia, parui folij, melius posset: ita ut circa omnem dubitationem hæc stirps legitimum Buphtalmum esse videatur.

NOMINATVR autem Buphtalmū etiam Cachla, aut potius Caltha. Caltha autem est Calendula, quam flore Buphtalmum nostrum proximè referre diximus. Sunt verò & qui velint Buphtalmum idem cum Chrysanthemo esse, Dioscoridemq; separatis locis, sub diuersis nominibus eandem herbam tradidisse. Sed hi si paulo diligentius Dioscoridis verba expendissent, aliter sentirent. Licet etenim in multis utriusque descriptiones conueniant, non abest tamen proprietas aliqua, quæ differentes esse stirpes ostendat. Folia Chrysanthemi πολυσχιδῆ, id est, in multas partes diuisa & dissecta traduntur: Buphtalmi verò μαραθγοειδῆ. Non omnia autem quæ laciniosa sunt, & in multas partes dissecta, fæniculi foliorum speciem habent. Iam florem proferre Chrysanthemum Dioscorides ait ἵσχυρῶς σίλεοτα, hoc est, multum relucentem: Buphtalmi verò relucentem esse non tradit, neque etiam eius quod à nobis pingitur, flos ita splendet, ut multum relucens dici queat, aut debeat. An ne haec euidentem Buphtalmi & Chrysanthemi differentiam ostendunt, & legitimum esse à nobis depictum Buphtalmum confirmant? Sentiant qui velint aliter, nobis ita videtur; & qui Chrysanthemum idem cum Buphtalmo esse volunt, aliud Buphtalmum, si istud esse negent, requirant. Nam quod & ab alijs & à nobis pro Chrysanthemo

depingitur, legitimū Buphtalmū esse nequit : folia enim eius non sunt μαραθγοειδῆ, qualia omnino legitimi Buphtalmi esse debent.

QUOD verò ad facultates attinet : Matthiolus ait, in Bohemia omnes medicos & pharmacopæos huius radicibus, pro Veratri nigri vti, priuatim ad pecorum morbos : sed in medicamentis radices huius àrte μαραθγοειδῆ radicum Veratri esse non affirmat. Memini ego obseruasse me olim, à quibusdam medicis, huius radices, in quantitate satis magna adiectas fuisse, decoctis ad purgationem per inferna præparatis, sed nihilo plus ea aluum mouisse, quam si non additæ fuissent. Quod mihi suspicionem mouit nulla purgandi potentia huius herbae radices donatas esse : & alia omnino facultate, quam helleborum, per auriculas transmissas pecorum morbis mederi. Gentiane radices ora fistularum nimis angusta egregiè dilatant; idem possunt Aristochiae & Bryonie radices, ac spongiarum partes; quæ tamen viribus alijs multū inter se differunt. Quamobrem licet Buphtalmi radices simile aliquid Veratro nigro queant, idcirco tamen non omnia quæ illud possunt. Spine, aculei, ramenta lignorum & similia, dolorem inferunt, inflammationem excitant, vicinarum partium humores alliciunt, si in partem aliquam adigantur. Partem aliquam lædi absque dolore non contingit: is transmissa aut imposita vulneri re quapiam intenditur. Fortasse etiam si quiduis aliud in auriculam perforatam imponeretur, idem qui huius stirpis radice immissa, effectus subsequeretur. Nos nihil hic affirmamus; curiosis ut diligentius vires huius explorent viam aperimus.

DIOSCORIDES Buphtalmi, ait, flores cum ceraso tritos œdemata & duritias discutere; & dici, si statim ab exitu à balneis bibatur, bonum colorem ad aliquod tem-

pus Ictericis facere. Videntur autem hæc ex cap. de Chrysanthemo huc translata ab his qui inter Buphthalmum & Chrysanthemum differentiam nullam esse existimarunt: Non aliter quam nonnullæ ex Asteris Attici facultatibus, Viola nigra apud Plinium accessere: & Dolicho legumini, in Dioscoridis exemplaribus, quædam Smilacis lauis: ut suis annotauimus locis. Quæ autem propriæ sint Buphthalmi vires, nondum compertum habemus.

DE CHRYSANTHEMO.

CAP: LXX.

CHRYSANTHEMO caules sunt ramosi, lœues, folia oblonga, digitifera latitudine, dissecta & multifida: flores Anthemidis sed maiores, & non medio tantum umbilico, sed & orbiculato ambitu lutei & auri quodammodo fulgore splendentes, odore non insuavi: radices fibrosæ. Reperitur in aruis, in hortis inter olera, & alibi passim: & quibusdam quidem locis, folijs magis consecutis, alijs minus. Iunio, Iulio & subinde Augusto floret.

A Germanis Sant Johans blum / & Bensz-blum appellatur: à nostris vulgo Wokelaer / & quandoq; Beel gansse blocinen. Græci ab aureo florum fulgore χρυσάνθεμον nuncupant. Est tamen & Chrysanthemum Anthemidis quædam species, ut supra scripsimus. Batrachion etiam Chrysanthemum dicitur, testis Democritus in Geponicis. Item & Elichrysum Chrysanthemum est. Sed hæc Chrysanthema ab isto præsenti differunt. Nominant vero & istud Chrysanthemum plerique Buphthalmum & Caltham; quæ eius Buphthalmi propria nomina sunt, quod capite precedenti descriptum est. Non desunt quoque qui

Bellidis speciem faciant, & luteam Bellidem dicant. Est autem Bellis alterius generis herba.

C A V U L E S autem Chrysanthemi olerum modo, Dioscorides tradit, eduntur. Flores cum cerato triti, steutomata discutere dicuntur. Ipsa herba pota in balneis post exitum de folio, morbo Regio correptis, breui bonum colorrem inducit.

DE BELLIDE. CAP. LXXI.

FOLIA Bellis è radicibus promit multa, parua, leuia, pinguis, in rotunditate oblonga, lenissimè crenata, per terram plurima parte strata; inter quæ flosculi exeunt, singuli suis tenuibus insidentes pediculis, Chamæli florum penè forma, sed minores, medio eorum luteo, quod multa exigua orbiculariter cingunt foliola, candida aliquatenus rubentia, ac in candore veluti purpurascens: radices subsunt fibrosæ. Nascitur in pratis & similibus perinde palustribus ac humidis compluribus locis. Vernis mensibus floret.

H V I C similis est, & alia species, sed hortensis tantum, & floribus multiplicibus, speciosissimis, tam denso exiguum foliolorū contextu, ut vix vlo, aut nullo, apparente luteo orbiculo, vniuersum & ambitum & medium floris occupet; colore alias rubentibus, subinde candidis, nonnunquam ex vitroque permixto varijs, raro herbaceis aut virgentibus; odoris nullius. Circundant hos quandoque, sed tamen non frequenter, alijs parui, sub ipsis, aut ex ipsis florum calycibus exorti quini seniue vel plures flosculi, matricibus suis similes, sed tamen minores. Floret hæc Bellis Aprilio quoque & Maio mensibus.

GERMANI Gaszlieben & Masselen nancupat: Belga, Madelieuen Kerstouwen Margrietens:

Plinij lo-
cus corru-
ptus.

*Galli, Pasquettes, & Marguerites : Plinius Bellidem, eiusq[ue] meminit lib. 26. cap. 5. Bellis, inquit, in pratis nascitur, flore albo aliquatenus rubente. Est & apud Plinium lib. 21. cap. 8. de Bellio locus, quem non adducimus, quod corruptus sit, & in eo restituendo hactenus frustra docti laborant. Recentiores Bellidem etiam Consolidam nominant minorem; plerique herbam Margaritam; alijs Pri-
mulam*

mulam veris. Sunt tamen & aliae nuncupatae Primula veris, Phlomidum species, de quibus alias.

A D Bellidis genus referunt & nonnulli sylvestrem quan-
dam, maiorem nuncupatam Bellidem: caules haec profert
tenues cubitum altos aut longiores; folia circa eos oblonga,
nonnihil serrata, digiti ferè latitudine: flores in summo cau-
licolorum per circumferētiam candidos, medio luteos, Cha-
mæli Leucanthemi & Cotulæ albæ similes, nullius odo-
ris; radices fibrosas. Nascitur in pratis & secus margines
agrorum locis non apricis.

B E L L I D E M, vt diximus, maiorem appellant: Ger-
mani, Fuchsio auctore, Benszblum, nonnulli etiam Con-
solidam medium. Aliae tamen & Consolida sunt mediae, vt
Bugula & Brunella dictæ, quarum vtraque pro medij ge-
neris Consolida habetur.

C A E T E R V M Bellidis minoris folia humectandi re-
frigerandiq; facultate donata sunt; & humectant quidem
ordine secundo intenso, refrigerant vero eodem remisso. Do-
lores omnes, sed præsertim articulares ac podagricos, ex ca-
lido siccoq; humore, mitigant; cum butyro recenti & in-
sulso trita, ac locis dolentibus imposita, potissimum additis
Maluæ folijs. Eadem oleribus addita, facilem aluum faciunt,
& in causonide febri, ac in intestinorum inflammationibus,
magna utilitate enematis admiscentur.

DE ELICHRYSO. CAP. LXXII.

E L I C H R Y S O N caulinulos promit graciles, viren-
tes, lignosos, in alas quasdam subinde diuisos: folia consectæ
ab rotani similia, aliquantulum candicantia: flores in sum-
mo caulinolorum in umbellis cohærentes, luteo auri colore
fulgentes, forma florum Tanaceti vel medij orbiculi siue

disci florum Anthemidis ; qui prius quam flacescant decerpti , speciem suam ac pulchritudinem diutinè seruant. Qua de causa & deorum simulachra eo coronari solere ; & Ptolomaeum Aegypti regem diligentissime hoc seruasse, Plinius tradit. Exit plerisq; Italie ac Hispanie locis incultis, in pratis solo gracili, ac circa fluuiorum alueos. In Belgij hortis floret Augusto, aut Septembri mense: Theophrastus tamen & Plinius Eliochryson inter veris flores numerant.

DIOSCORIDES ἐλίχρυσον appellat, nonnulli etiam χρυσάνθεμον, alijs inter quos Galenus est, ἀμάραντον, propter floris diurnitatem . Alius tamen & Amarantus est, purpureus, de quo supra scriptum. Plinius hanc stirpem Heliochryson nuncupat : Theophrastus similiter ἐλειόχρυσον, Gaza Aureliani vertit.

FACULTATIS, inquit Galenus, est incidentis & extenuantis. Prodest coma, Dioscoride auctore, è vino pota contra vrinae difficultates, serpentium ictus, coxendicum dolores, & ad rupta; menses etiam prouocat : sanguinis grumos & in ventre, & in vesica cum vino mulso sumpta dissoluit : defluxiones à capite sistit, trium obolorum pondere ex vino albo diluto iejunis data : vestibus inserta incorruptas eas conseruat . Theophrastus Eliochrysum ad ambusta etiam torrefactum, & melli permixtum valere tradit.

DE STOECHADE CITRINA, SIVE
CHRYSOCOME. CAP. LXXIII.

AUREI coloris coma Eliochryso similis est, à recentioribus Stœchas citrina nuncupata. Cauliculos hæc edit dodrantales, tenues: folia oblonga & angusta: utraque incana & lanuginosa: flores in summo caulicorum, in dissipata inconditaq; veluti umbella, odoratos, exiguis bullis similes,

colore luteo splendentes, qui priusquam plenè maturuerint collecti, colorem & pulchritudinem non marcescentes, diu retinent: radices graciles ac nigras. Nascitur locis asperis & sabulosis & in conuallibus, frequens iuxta Rhenum, præsertim inter Spiram & Vormaciam. Iunio mense & post Solsticium floret.

GERMANI quod in regionibus, quæ Reno vicinæ sunt, proueniat, Rheinblumen nuncupant: Item & Jungling/ Wotten blumen/ Wotten kraut: Belgæ, Rhijn bloemen/ Wotten cruyt: Latinè Tineariam: Officinae Stœchadem siue Stichadem citrinam: Fuchsius & Tragus Eliochrysum faciunt. Nihil autem, aut omnino parum, cum eo conuenire, ex ijs que superiore capite scripta sunt, palam est. Ageraton esse, etiam sunt qui sentiant, propterea quod flos bullarum instar globosus sit, & non facile aut citò marcescat: ἀγνέατου siquidem flos πομφολυγώδες, id est, bullæ modo tuberosus est, & diutissimè in sua coloris specie conseruatur: sed folium Agerati, Origani folio simile est, tale autem nequaquam Stœchadis citrinæ, quod diximus oblongum & angustum esse; unde etiam non esse Dioscoridis Ageraton, euidentis est. Nobis Stœchas citrina cum Chrysocome, quæ & Chrysitis, similitudinis plurimum habere videtur; breuis siquidem est herba, coma aurei coloris, eaq; diuulsa & corymborum similitudinem referente, radices tenues sunt & nigrae; qualem omnino Chrysocomen esse Dioscorides scriptum reliquit. χρυσοκίμη, ait, πατέρων ἐστὶ σπιθαμίαιον, ἔχον κόμην κορυμβοειδῆν, ὅμοιαν ὑστρώπῳ: ῥίζαν δασεῖται, λεπτὴν, ὡς ἐλλεῖψον μέλανος, γεύσαμένω δὲ πινεῖν, κυπέρη φίσην δύσαι, id est, Chrysocome herbula est dodrantalis, comam habens corymborum specie, similem Hyssopo; radicem hirsutam tenuem, ut veratri nigri, gustu non iniucundam, Cypero similem.

IN qua descriptione occurrit obseruandum, verum & legitimum antiquorum hyssopum, corymborum quandam similitudinem summis caulinis proferre; atque ea de causa vulgaris usus hyssopum, nequaquam esse genuinum: utpote quod flores non in corymbis aut corymborum specie ferat, sed secundum caulinos iuxta singula foliola edat; Thymbrae videlicet modo, cuius haud dubio species, & maior quidem est.

STOECHADI autem citrina & aliam similem obseruare contigit herbam, ramulis à radice multis tenuibus, folijs angustis, aliquantulum sed minus multo quam Stœchadis citrina albicantibus: floribus in umbella luteis, non tamen globosis, sed medio orbiculo florum Chamæli similibus, sed minoribus. Quo loco sponte exeat compertum non habemus, in Belgij hortis à nobis visa est. Anonymos quoque & absque nomine est. Eliochrysi speciem angustifoliam nonnulli faciunt.

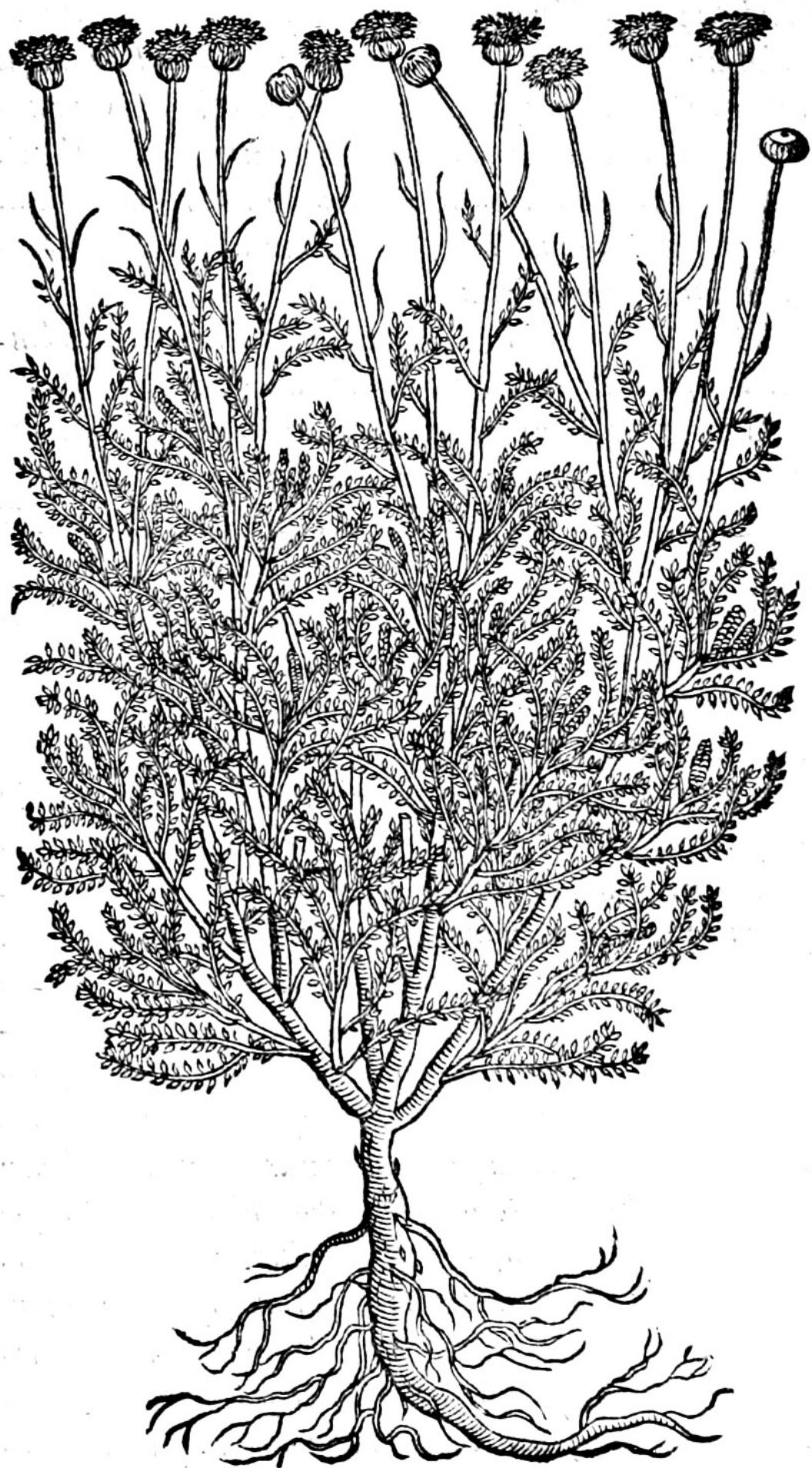
CAETERVM Stœchadis citrinae flores in vino decocti, potu ventris lumbricos expellere feruntur: & cum lixivio pediculos & lentes delere.

CHRYSOCOME radicem, Dioscorides ait, excalcare & adstringere, conuenientemq; esse hepaticis & peripneumonicis: sumi & cum hydromelite decoctam ad uteri purgationes.

DE SANTOLINA. CAP. LXXIIII.

AVREI coloris corymbos Santolina quoque veluti Eliochryson & Stœchas citrina profert, odorata est & coronis non raro admiscetur. Eius aliquot sunt genera.

PRIMA caudice surgit lignoso, ex quo virgulae, ramulorum instar, tenues, cubitales complurimæ, folijs circundatae

cundatae paruis oblongis, angustis denticulatis: è summo virgularum, singuli eminent orbiculi, ex breuibus staminibus farcti, Tanaceti floribus, & medijs discis florum Chamæmeli similes, sed tamen aliquantulum latiores, colore lutei, qui in semina obscuri coloris permutantur: radix lignosa. Est ipse frutex caulinis & folijs albicans, & suauiter cum grauitate quadam odoratus.

2 *H V I C similis est & altera species, folijs tamen longioribus, virentioribus ac minus candidis; flore pallidiore.*

3 *T E R T I A folijs breuissimis, tenuissimis & Ericæ proximis: floribus luteis, & aliarum similibus.*

4 *Q V A R T A folijs est minus denticulatis & cupresso similiорibus.*

5 *Q V I N T A E caulinis non eriguntur, sed procumbentes per terram repunt: folia crassiora & lanuginosiora magis canescunt: flores in corymbis aurei, aliarum Santolina-rum similes.*

I N Belgio omnes peregrinæ sunt, neque alibi quam in hortis reperiuntur. Primum genus familiarissimum; reliqua rariora. Florent Julio & Augusto. Appellantur haec omnes uno Santolinæ nomine: Belgæ vulgo Cypres nominant. Chamæcyparissum plerique faciunt, sed de Chamæcypariso adeò breuis & succinctus est Plinius, ut ex eo, horum sententia nec reijci, nec probari queat. Officinae semen, semen contra vermes, & semen sanctum appellant. Quod non nulli ignorantes ex qua stirpe colligatur, Santonici semen esse existimant; alijs Seriphij siue Absinthij marini. Utrique autem à vero aberrant, nec etenim alterius quam Santolinæ est. Hallucinantur etiam non parum, qui Santolinam Abrotanum feminam esse volunt. Abrotanum siquidem femina, folijs est maris, Seriphij videlicet, sed procerius & fructis modo arborescens. Santolina humilior est & non Seriphium,

riphiū, sed proximius Ericam folio exprimit. Plus similitudinis cum Abrotano femina Eliochryson habet, folio namq; Abrotanum refert, odoreq; ei vicinum est, non tamen Abrotanum, sed sui generis herba.

EST autem Santoline semen, gustu amarum, potentia calidum siccumq; tertio ordine: ventris lumbricos sumptum interimit, & aduersus eosdem efficax est.

PLINIVS Chamacyparissum herbam, ait, ex vino potam, contravenena serpentium omnium, scorpionumq; pollere.

DE MAIORANA, SIVE MARO.

CAP. LXXV.

POST flores, coronarie aliquot describendae sunt herbae: inter quas Maiorana, quæ humilis & fruticosa est stirps, candidans & suavis admodum odoris, sesquipalmum aut pedem alta; caulinulis sine surculis tenuibus, in plures alas diuisis; circa quos foliola sunt penè rotunda, mollia & incana; & in summo flosculi candidi perpusilli, è spicis Hercleotici Origani similibus exeuntes, exiguis videlicet, oblongis, & squamatim compactilibus: radicibus tenuibus. Reperitur hæc quandoque maior, subinde tenuior ac minor, odo-reque præstantior. Hortensis utraque est. Utraque æstate quoque floret.

ITALI Persam, & minorem Persam gentilem nominant: Germani, Mayoran & Meyran: Belgæ, Mario-leyne: Galli, Mariolaine & Marone: Officinae & pas-sim Maioranam. Creditur veterum Sampsynchum. Sed Σαυτύχον herba est, Dioscoride auctore, per terram re-pens; Maiorana vero non repit, sed in rectum & altum assurgit;

assurgit; quod eam non esse Sampsynchum, vel solum, manifestè innuit.

SCRIPSIMVS alias Maioranam legitimum Marum

rum esse; confirmat sententiam nostram Maioranæ nomen, quod à Maro videtur deriuatum; sed apertius ipsa Mari descriptio, cum qua exactissimè conuenit. Herba siquidem est fruticosa, flore ut diximus Origani, folijs candidioribus, flore odoratiore. Cuiusmodi Marum esse Dioscorides scriptum reliquit. Μάρον, ait, ἡ υσόβριον, πόα γνώσιμος, φρυγανώδης, ὄμοία τῷ ἀνθει ὀργανῷ, τὰ μέντοι φύλλα τούτου λευκότερα πολλῷ, καὶ τὸ ἀνθός εὐωδέσερον: hoc est, Marum siue Isobrion nota est herba, surculosa, flore Origano similis: folia tamen huius candidiora multo, & flos odoratior. Et substitutam pro Sampsycho Maioranam, alienum putari non debet, quando & ipso Galeni tempore Marum Sampsychi loco in Amaricinum vnguentum fuerit immisum: ut lib. I. de Antidotis ipse testatur, ubi ait; Marum longè odoratus esse Sampsycho; & ea de causa hoc omisso, Marum fuisse compositionibus additum. Præbuit istud occasionem posteris, ut Marum siue Maioranam, Sampsychi loco haberint, eiusq; nomine appellauerint.

E X C A L F A C I T autem Maiorana & reficcat, & in vitroque qualitate secundi est ordinis: auxiliatur cerebri & capitis frigidis morbis quovis modo assumpta: naribus imposta sternutamentum facit & pituitam euocat: dentium dolores lenit commansâ aut apposita; vrinas & aquosos humores in potu sumpta ducit, & menses mouet: admisetur antidotis.

DE SAMPSYCHO, SIVE AMARACO EX
DIOSCORIDE, THEOPHRASTO,
ET ALIIS. CAP. LXXVI.

S A M P S Y C H O N, Dioscorides inquit, herba est το-
Aύχλονος, siue multum ramosa, serpens per terram, folia
habens

habens hirsuta & rotunda, similia Calamintha tenuifolia: multum odorata & calida, quæ in coronis nectitur, Cyzicenum & Cyprium laudatissimum. Secundum locum habet Aegyptium. Appellatur à Cyzicenis & Siculis Amaracon siue Amaracum.

T H E O P H R A S T V S *Amaracum in censu φρυγανῶν siue suffruticum satiuorum ac coronariorum lib. 6. enumerat, & præstare ait, seminis copia, quod ἔνοσμον, id est, boni ac suavis est odoris; nasci semine & auulione: ex aestuus esse, vnguentisq; misceri.*

P L I N I O lib. 21. cap. 11. auctore, *Amaracum Diocles medicus & Sicula gens appellauere, quod Aegyptus & Syria Sampsynchum: seritur utroque genere, & semine & ramo: copiosum Amaraco aquè ac Abrotano semen.*

V E R G I L I V S *Aeneid. 1. Amaracum fruticem floriferum esse ostendit, sic scribens:*

— *Vbi mollis Amaracus illum
Floribus, & dulci aspirans complectitur umbra.*

Idem testatur Catullus in Epithalamio Iulie & Mally:

*Cinge tempora floribus
Suaue olentis Amaraci.*

G A L E N V S *Amaracum & Sampsynchum differentes facit stirpes, de utroque locis agit separatus, & suas cuique tribuit vires. Sed Amaracus Galeni Parthenium est: siquidem, uti Dioscorides testis est, Parthenion quidam Amaracon vocant; & in libris de simpl. Medica facult. Galenus nusquam Parthenij meminit.*

P O R R O *Sampsynchum, ut Galenus ait, tenuium est partium & digerentis facultatis; desiccatur & excalfacit tertio ordine. Dioscorides decoctum eius potum tradit, conuenire hydropicis in morbi initio; & urinæ difficultate, ac torminibus laborantibus: arida vero folia cum melle apposita,*

sita, tollere fugillata; & menses ducere subdita, ad Scorpionum ictus cum sale & aceto imponenda; ad luxata verò cum cerato excepta, & similiter cedematis; ad oculorum verò inflammationes cum tenuissima polenta farina apponenda: misceri acopis & malagmati calfacentibus.

DE MARO VVLGARI, SIVE CLINOPODIO. CAP. LXXVII.

*Q*uod à plerisque modo Marum nominatur, frutex parvus est, odoris admodum suavis, sesquipedem aut duos dodrantes altus: surculos habet tenues, ramosos, lignosos, & foliola circa eos exilia, durioris Thymi aut Serpylli vulgaris folijs similia, sed albicantia, candidiora, & aliquantulum maiora, ac in summo veluti lanuginosa capitula, & ambientes similes verticillos; è quibus perpusilli flosculi exeunt albidi: radices tenues & lignosas. In Hispania passim vna cum Stœcade locis aridis desertisq; gignitur: apud Belgas & alibi, non absque studio, & cura in hortis seritur. Aestate verticilli & capitula lanuginosa, cum floribus emicant.

MULTI hac etate Marum vocant; Marum autem nequaquam est, verum Dioscoridis Clinopodium. Clinopodium autem Dioscorides θάμνος, id est, exiguum fruticem esse refert, ορυχεύδην, siue surculaceum, duorum dodrantum, in petris nascentem, folia habentem Serpyllo similia; flores verò lecti pedibus, ex interuallis uti Marrubij. Cum qua descriptione hæc odorata stirps satis conuenit. Surculacea etenim est, & ad duorum dodrantum altitudinem aspergit; flores ita habet per verticillos digestos, ut quibusdam caulem veluti Marrubij ambientibus, alijs in summo instar globosum lecti pedis capitulum emineant: folia Serpylli veri folijs colore similia, nempe candidantia; qualia

260 MARVM VVLGARE CLINOPOD.

Serpylli esse Dioscorides ostendit, quando candidiora, quam Origani esse ait: sunt eadē tenuia, veluti Serpylli esse Theophrastus testatur. Quæ omnia maximam huius stirpis cum Clinopodio similitudinem ostendunt. Appellatur verò κλινωπόδιον, à quibusdam etiam Cleonicum, Ocyoides, Zopyron, Latinis lectipes.

VIM autem, vt Galenus, Clinopodium excalfaciendi obtinet, cum essentia subtili, & in tertio est, cum excalfacientium, tum resificantium ordine. Dioscorides bibi herbam scribit, & decoctum eius aduersus venenatarum bestiarum morsus, conuulsa, rupta, & urinæ stillicidia; ducere menses: fœtus & acrochordonas ejcere aliquot diebus potum: aluum idem sistere ad tertias decoctum & bitem; non febricitantibus in vino, febrentibus in aqua.

DE ROSMARINO CORONARIO.

CAP. LXXVIII.

CORONARIVS Rosmarinus frutex est lignosus, caudice subinde tres aut quatuor pedes alto; ramis multis tenuibus: folijs crebris, oblongis, angustis, duriusculis, subtus candicantibus, superius vero saturi viroris, cum grauitate non ingrata odoratis: floribus paruis ex cœruleo albicantibus, è foliolorum sinubus prodeuntibus: semine exili & nigro: radicibus tenuibus, fibrosis, non altè descendantibus.

IN Gallia, Hispania, & alijs prouincijs locis sylvestribus & incultis nascitur; tantus eius in Narbonensi Gallia prouentus, vt haud temere aliud incolæ lignum vrant. In Itala hortorum sepit areas: Belgarum etiam exornat. Floret primo quoque Veris tempore.

Λιβανωτίδα στεφανοματικὴν Graci, Latini Rosmarinum coronarium nominant. Coronarium autem cognomi-

natur, ad differentiam altarum umbelliferarum Libanotidum. Libanotidum siquidem species complures sunt, quædam umbellifera, vna non umbellifera, forma ab alijs differens, coronaria, de qua nunc agimus. Germani hanc Rosmarin, & similiter Galli nuncupant.

CALIDVM autem & siccum Coronarium Rosmarinum secundo est ordine, & simul adstringentis facultatis particeps; utpote ex terrestri quadam essentia copiosius admixta, cōpositum. Proinde & omnes uteri diuturnos fluxus sistit, & sanguinis profluvia supprimit. Conuenit etiam, & præsertim flores, omnibus capitis ac cerebri ex frigida humidaq; causa malis: cerebrum etenim desiccant: sensus & memoriam accidunt: neruosas partes confortant.

SERAPIO Rosmarinum, quo Coronarij vtuntur, calfacere & multum resiccare, testis est; & ex auctoritate Abin Mesuai, conferre, ait, corizæ frigida cerebri.

DIOSCORIDES regium morbum sanare tradit, si quis ipsum in aqua coctum, ante exercitationem bibat, deinde exercitatus lauet, & vinum bibat.

DE LAVANDULA. CAP. LXXIX.

ODORATA & coronaria stirps lauandula est, sed humili, ramulos siue virgas profert tenues, quadrangulares, geniculatas, cubitales aut longiores: folia circa singula genicula bina, oblonga, carnosa, utraque parte albicantia, Rosmarini coronarij folijs multo longiora latioraq; & in summo spicas oblongas tenues, floribus refertas cœruleis: radices lignosus in fibras diuisas. Spirant flores & folia copio- sum caputq; impletentem odorem.

VNA huius species folijs est maioribus, crassioribus & longio-

longioribus, quæ odoratior: altera minoribus & tenuioribus: inuenitur & flores candidos habens.

VESTIVNTVR in Hispania & Narbonensi Gallia plerique montes & campi deserti Lauandula. In reliqua Gallia, apud Germanos, & alibi in hortis seritur. Iunio ac Iulio flores exeunt.

ITALI maiorem, Nardum Italicam, & Spicam, vulgariq; lingua Spigo nuncupant: minorem, Lauandam & Lauandulam. Germania & Belgium utramq; Lauandulam & Lauendulam vocat: & maiorem quidem Lauandulam marem; minorem feminam: vulgo Lauender. Exstimator esse Casia odorata herba, cuius Vergilius subinde meminit, ut Bucolicō Ecloga secunda:

Tum Casia atque alijs intexens suauibus herbis
Mollia luteola pingit Vacinia Caltha.

Et similiter Georgicō quarto, vbi agit de statione & sedibus apibus diligenda, apiarioq; constituendo, his verbis:

Hæc circum Casiae virides, & olentia latè
Serpilla, & grauiter spirantis copia Thymbræ
Floreat.

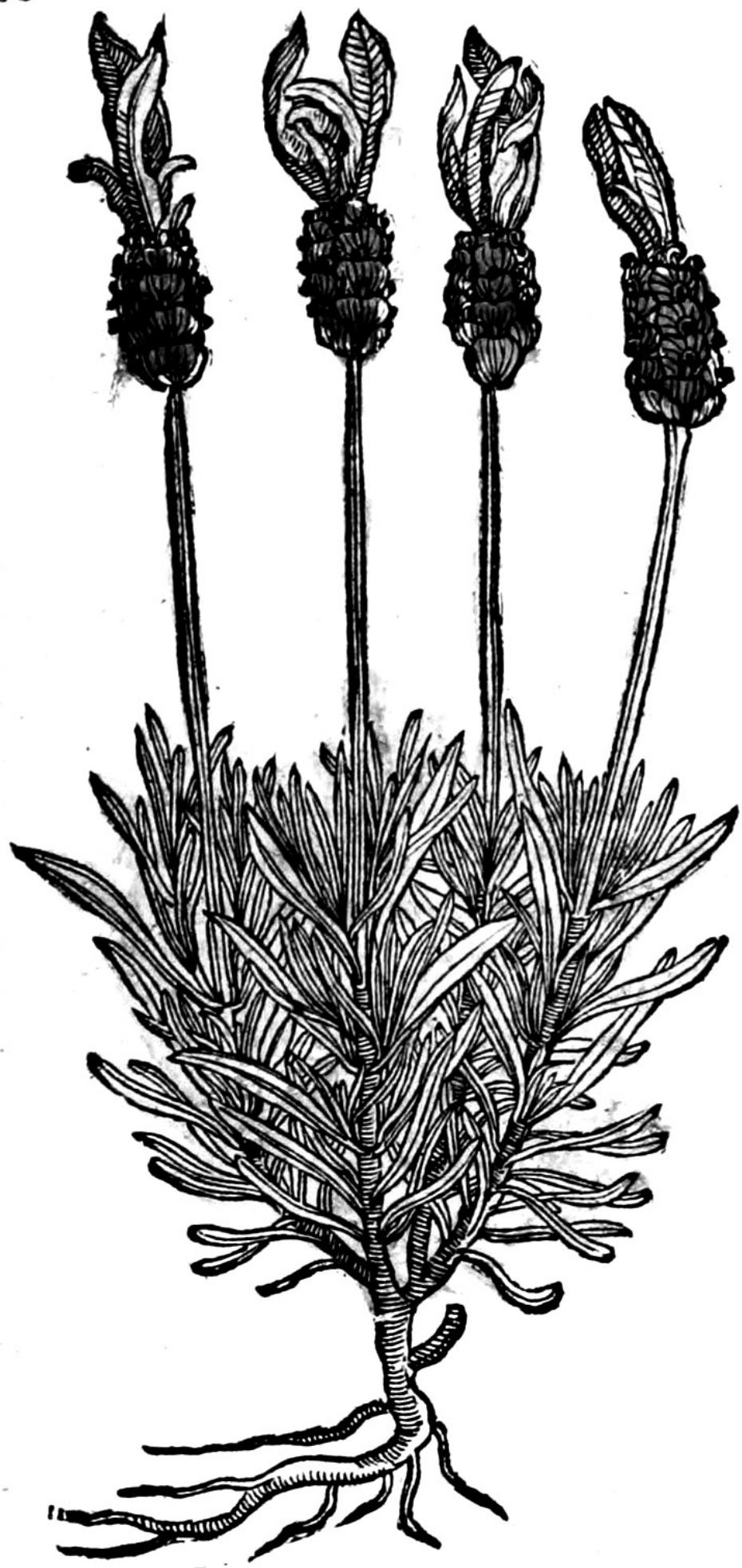
EST tamen & alia Casia σύριξ siue fistula, quæ pas-
sim hoc tempore Cinamomum & Canella appellatur. Plinius Casiam ab Hygino Cneoron appellari refert. Sunt au-
tem Theophrasto ac Plinio auctoribus Cneora duo: vnum
candidum, folio carnosō, oblongo, figura quodammodo olea-
gino simili, odoratum: alterum nigrum, nullius odoris: radix
utriusque altè descendens, grandis, ramuli permulti, crassi,
lenti: germinant florentq; post Autumni æquinoctium, &
multum denique temporis florent. Talis autem nequaquam
Lauandula est, quæ nec crassa est radice, nec altè descen-
dente; ramulis non lenti, & non Autumno, sed Aestate flo-
res profert; proinde etiam nec Cneori aliqua species.

Est

Es t autem Lauandula, potentia ac viribus calida siccataq_z, & ordine quidem tertio, tenuum item partium & ex multis aëreis spirituosisq_z partibus constans: frigidis ea de causa capitis morbis quo quis modo adhibita confert, & præsertim ijs, qui non ex copioso humore, sed ex sola potissimum qualitate originem ducūt. Proinde & stillatius eius liquor odoratus, & temporibus ac fronti illitus, Catalepsi, leuiori hemiplexia, & subinde Comitiali morbo, ac non raro syncope laborates reficit. Sed ubi humorum copia adest, præsertim sanguini permixtorum, non satis tutus huius usus est: sicuti neque compositionis, quæ ex stillatitio vino in quo huiuscmodi herba, flores, seminaue, & aromata quædam macerata sunt, conficitur; quam plerique temere & indiferenter exhibent. Nam calidorum huiuscmodi caput implentum usu, & morbus intenditur, & æger in periculum inducitur: præsertim quando sanguinis missio aut purgatio non præcesserunt. Quod ideo monendum duximus, quia pañim plerique medici indocti, & temerarij audacesq_z nimium pharmacopœi, aliæq_z stolidæ mulieres statim similes compositiones, & id genus alia non modo apoplecticis, sed & Catocho cum febri occupatis infundunt, quibus nihil potest peius dari, cum plurimum obsint, & non raro ipsos ægrotantes perimant.

DE STOECHADE. CAP. LXXX.

STOECHAS caudice est uti Lauandula breui & lignoso, sed tenuiore: ramulis siue virgulis multis ac tenuibus; folijs circumuestitis oblongis, angustis, candicantibus, minoribus quam Lauandulae; comantibus in summo capitulis, siue spicis densis, compactis, breuibus & crassis, e quibus flores purpurei & pusilli exeunt, & quædam eminentia foliola: semen in his subnigrum: radices lignosæ.

HISPANIA, Narbonensis Gallia, & Stœchades insula è regione Massiliæ, Stœchade herba siue frutice redundant. In Germania ac Belgio è semine sata prima estate facilè adolescit; sed hyeme, nisi intra aedes aut penuarias cellas transferatur, perit; Hyemis siquidem & frigoris impatiens est.

A Dioscoride στίχας, ab alijs, ac à Galeno στοίχας, per oi diphthongum syllaba secunda: Latinè Stœchas. Florem officinæ Stœcados nuncupant.

CÆTERVM Stœchadis, Galenus inquit, temperies composita est, ex terrena essentia frigida exigua, vnde adstringit; & extenuata altera terrena copiosiore, à qua vti-que amara est, ob vtrorumq; verò conuenientiam, obstru-ctione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tum visce-ra omnia, tum totum corpus est nata. Dioscorides decoctum eius tradit, veluti hyssopi, ad pectoris vitia facere, & anti-dotis vtiliter admisceri. Posteriores medici Stœchadem, & præsertim flores eius, aduersus capitis dolores, & omnes eius ex frigiditate ac frigida causa morbos, valde efficaces esse affirmant: miscentur ea propter omnibus ferè composi-tionibus, quæ aduersus Cephalalgiam diuturniorem, Apople-xiam, Catalepsin, Epilepsin, & similes affectus adhibentur.

DE THYMO. CAP. LXXXI.

THYMI duo apud veteres sunt genera: vnum Cepha-loton dictum; alterum durius.

CEPHALOTON multis exilibus ac tenuibus fruti-cat virgis, folijs exiguis & copiosis circundatis: capitulis in cacuminibus Stœchadis ferè similibus, sed minoribus; è qui-bus flosculi exēnt purpurei. In Creta insula copiosum nasci-tur:

tur: vnde illi Cretico cognomen datum est. Dioscorides gracili solo & petroso prouenire scribit.

- 2 D V R I V S Thymum surculosum quoque est, & perpusilla habet foliola; colore quod vulgatissimum est virentia, & suave odorata; candida vero & graueolentiora, quod rarius est: flores vero non in capitulis aut spicis, sed iuxta foliola: radices tenues. Huius generis Thymo, Hispania & Narbonensis Galliae loca deserta & inculta abundant: In Germania, Belgio, & alibi in hortis studiosè colitur.

G R A E C I S Σύμος dicitur, Latinè Thymus, & Thymum. Prior κεφαλωτός, id est, capitatus, & Σύγσιον: alter σκληρότερος, id est, durior à Dioscoride, cap. de Epithymo, cognominatur. Plinius Thymi duo genera esse tradit: vnum candidum; alterum nigrius ac nigricans appellat: & candidum præstare ait, ac in collibus nasci; lib. 21. cap. 21: Virumq; ad durius genus referendum videtur, nam vt scripsimus, durioris Thymi quoddam folia habet candicantia; aliud vero virentia, quod nigricans dicitur, quia saturo colore & non candicante vireat. Germani ac Belge Thymum/Thymus: Galli, du Thym nominant.

T H Y M V M autem, vi Galenus tradit, in excalfacendo exiccandoq; in tertio statuendum est ordine, incidit & calfacit vehementer; ob id & vrinam & menses prouocat, fætum euellit, viscera expurgat, educendis ex thorace & pulmone consert. Potum, Dioscorides scribit, cum sale & aceto pituitam per aluum ducit. Decoctum eius cum melle Orthopnoicis & Asthmaticis prodest. Lumbricos ventris, menses, fætus, & secundas pellit: vrinam cit. Mixtum melli & delinctum, faciles è thorace excreaciones facit. Oedemata recentia cum aceto impositum discutit, sanguinis grumos dissoluit: thymos & ἀκροχορδόνες siue pensiles verrucas

verrucas tollit. Ischiadicos cum vino & polenta impositum iuuat. Hebetibus oculis in cibœ sumptū prodest. Utile etiam pro condimento tempore sanitatis.

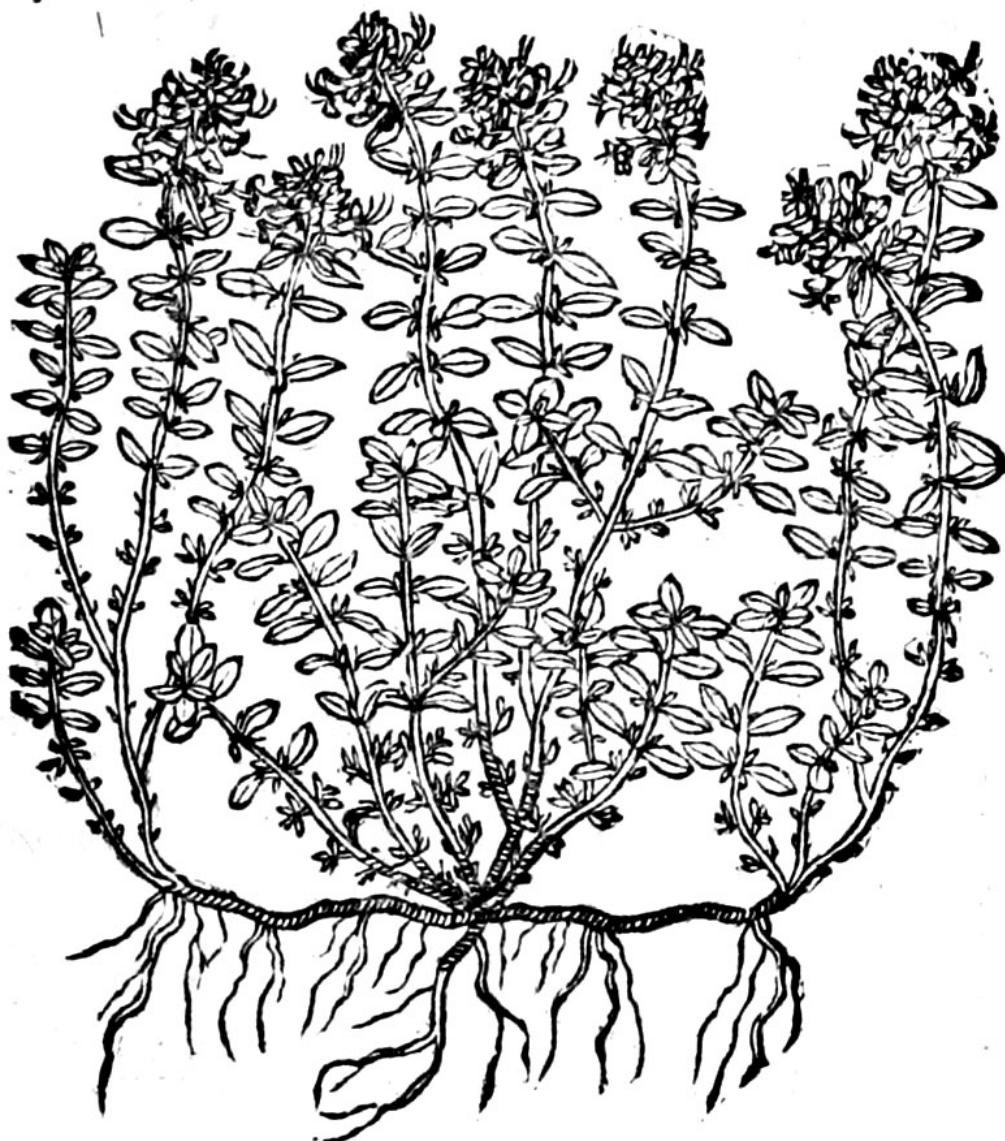
DE SERPILLO VVLGARI.

CAP. LXXXII.

V V L G A R I Serpillo multi sunt exiles caulinuli, dura tamen & lignosi, nonnulli in rectum palini altitudine surgentes, alij repentes, & alicubi terræ superficie exiguis fibris annexi: folia exigua, videntia, Thymi similia: capitula in cacuminibus rotunda, è quibus flosculi exeunt, colore rubente purpurei, non raro etiam albidi: radices tenuissimæ ac fibrose.

N A S C I T V R paſſim locis incultis, iuxta agrorum margines, pingui præsertim & fœcundo solo: subinde etiam locis petrosis: & non modò in Germania aut Belgio, sed & in Italia ac Gallia sponte exit. Matthiolus apud Goritienses Saluatino monte copiosissimè nasci refert. Tota ferè Aestate floris eius prouentus.

G E R M A N I, Quendel/kumel/ & kienlin: Belge, Quendel/wilden Thymus/ & ouser Trouwen bedstroo: Galli, Pillolet: Officinae, Serpillum; plereque verò etiam Pulegium montanum nuncupant. Et paſſim quidem Serpillum veterum existimatur: non tamen tam Serpillis, quam Saxifrangæ Dioscoridis respondens. Si etenim diligenter, & ad Serpilli utriusque, & ad Saxifrangæ descriptionem expendatur, exiguum Serpillis, plurimum verò Saxifrangæ simile esse comperietur. Primum etenim Serpillum, præter quod ramulis & folijs Origano simile est, in quantamcunque altitudinem adminiculo fultum, aut vicinis stirpibus innixum crescit, & quandoque ex Ocymo per

per nimiam siccitatem mutato gignitur : alterum verò non serpit, & folio est Rutæ, id est, Hyperici aut Cetaurij minoris (vt alibi ostendimus) longiore . Serpillum verò vulgare humile est , frutices non concendet , ex Ocymo non prouenit, & folijs est, multo quam Hyperici aut Centaurij minoris, minoribus & breuioribus ; omnino videlicet exiguis, ac Thymi, vt diximus, folijs similibus. Ex his Serpillum vulgare, non Serpilli veterum aliquam speciem, sed Saxifrangam Dioscoridis esse, palam est. Saxifrangam enim, ait, esse herbam Thymo similem, in petris nascentem. Serpillum autem vulgare Thymum folijs & capitulis refert , & non raro in locis petrosis reperitur : propter eam siquidem quam cum Thymo

Thymo similitudinem habet, sylvestre Thymum & à Belgis, & ab alijs nominatur.

VERBA Dioscoridis de *Saxifraga* sunt: Σαρξίφραγον, *Saxifraga*.
 οἱ δὲ σαρξίφραγον, οἱ δὲ ἔμπετρον: ρωμαῖοι σαξίφραγγα,
 θάμνος ἐστὶ φρυγανώδης ἐν πέτραις καὶ τραχέσι τόποις
 φυόμενος, θυμῷ ἐμφεγής. hoc est, *Sarxiphagon*, alijs *Sarxi-*
phagon, alijs *Empetrum*, Romani *Saxifraga*, frutex est
surculaceus in petris & asperis locis nascens, *Thymo* similis. Locus
 Exemplaria quedam ἐπιθυμῷ ἐμφεγῆς legunt, sed emenda- Dioctri-
 tiora θυμῷ habent. dis resti-
 tutus.

FACULTATE autem Serpillum vulgare calidum &
 siccum est, tertio penè ordine; tenuum item partium &
 incidens: menses euocat; vrinam cit: calculos expellit; &
 in balneis ac fomentis adhibitum, sudorem euocat.

Eadem ferè de *Saxifraga* Dioscorides memorie
 prodiit: cocta, ait, in vino febricitantibus opitulatur; stran-
 guria prodest: singultum sedat: calculos vesicæ frangit: &
 vrinam cit.

DE SERPILLO EX DIOSCORIDE,
 THEOPHRASTO ET ALIIS.

CAP. LXXXIII.

SERPILLVM Dioscoride auctore, duorum est gene-
 rum: hortense & sylvestre.

HORTENSE coronarium est, & odore Sampfy- 1
 chum refert: folia habet & ramulos Origani similia, multo
 candidiora; iuxta sepes relictum procerius assurgit.

ALTERVM non serpens sed erectum, ramulos emit- 2
 rit tenues surculosos: folijs refertos Rutæ similibus; angu-
 stioribus tamen, oblongioribus, durioribusq;: flores gustu
 acres,

acres, odore suaves: radix inutilis. Nascitur in petris efficiens, & magis excalfaciens satiuo.

THEOPHRASTVS de historia stirpium, lib. 6.
*Serpillum tradit ex suffruticibus esse, lignosis ac coronarijs: ac ramis & folijs tota sua natura odoratum, veluti Helenum & Sisymbrium; apud nonnullos etiam Thymum penitus redolere: summae terrae adhaerere; radice multifida torridaq; peculiarem illi auctionem germinum; quippe cum in quantumuis longitudinis procedere valeat, nactum admiculum, aut iuxta sepes aliquas satum: squalorem pati, atque aquae paucae indigum: nasci ex Ocimo per immodi-
cam siccitatem degenerante; lib. de causis quinto, Ocimo videlicet ipso, minoris folij, sed odoris potentioris facto. Vnde collendum, Serpillum Ocimo esse odoratius & folijs minoribus.*

SYLVESTER Serpillum idem, quoddam esse ait,
quod deferentes ex montibus ferunt, ut apud Sicyonem fieri solet, atque etiam Athenis ex monte Hymetto: apud alios vero, ut in Thracia, montes & plana omnia Serpillo scatere. Sylvestre autem istud, à Dioscoridis sylvestri aliud est: sola etenim cultura ab hortensi differt: veluti Theophrastus ipse ostendit ex montibus translatum seri referens.

DIOSCORIDI aduersatur Plinius lib. 20. cap. 22.
vbi sylvestre ait serpere, satuum vero minimè. Serpillum, inquit, à serpendo putant dictum, quod in sylvestri euenit maximè in petris. Satuum non serpit, sed ad palmi altitudinem increscit.

MEMINIT Serpilli Aelianus variæ historie lib. 9.
*& ipsum inter flores numerare videtur. Dionysius Iunior, inquit, in Locresium urbem veniens maximas ciuitatis domos occupauit, easq; Rosis, Serpillis, alijsq; id genus floribus strauit. Vergilius tamen Bucolicō ecloga secunda, Ser-
 pillum*

pillum herbam esse manifestissimè testatur his verbis:

Thestylis & rapido fessis messoribus estu

Allia, Serpillumq; herbas contundit olenteis.

*E*x quo loco colligendum sunt qui putent, vulgare Serpillum, verum & legitimum esse, quod videlicet non aliud passim in Italia sponte gignatur: quasi nullibi quam in agro reperiri, & non in hortis seri potuisset.

S E R P I L L U M autem Græcis ἔρπυλλος καὶ ἔρπυλλον dicitur. Marcellus vetus auctor, à Gallis antiquitus Gilarum nominatum affirmat, ut vero Plinius Valerianus ab ijsdem Laurio nuncupatur.

*E*X C A L F A C I T vero usque adeò Serpillum, ut Galenus dicit, ut & menses & urinas moueat: gustu multum est acre. Prodest etiam, uti Dioscorides addit, ad tormina, erupta, conuulsa, iocinoris inflammationes, & ad serpentium morsus, & potum, & impositum; capitis dolores mitigat coctum rosaceo permixtum: cum aceto irrigatum maximè quidem lethargicis, sed & phreneticis conuenit: sedat & sanguinis vomitus quatuor drachmis potus cum aceto succus eius.

DE OCIMO. CAP. LXXXIIII.

S A T I V I Ocimi species magnitudine differentes duæ sunt vulgares, ambæ surculose, dodrantis aut pedis altitudine attolluntur; ramulis rotundis in plures alas diuisis. Et maior quidem folia habet lata, per margines leniter crenata, Mercurialis herbae magnitudine & forma similia: minor vero minora: utraque splendida, & dilutè virarentia: flosculos exiguos, colore vel candidos, vel obscurius purpurascentes: semen exiguum, nigricans: radices oblongas duras non absque adhærentibus fibris: odor utri-

que similis, nisi quod maioris, species quadam reperiatur, quæ Citrum malum odore refert, quod Ocimum citratum appellant.

M A T T H I O L V S præter hæc duo Ocima, etiam tertium quoddam maximum reperiri, memoria prodidit, folijs Amaranti maioribus, longis, latis & crassis, Citreæ mali folijs similibus.

S E R I T V R Ocimum in hortis & in fictilibus; celerimè, vt Theophrastus auctor est, prouenit. Quod Soli expositum est, eodem teste, transit in Serpillum; quia vehementius siccatur; folio namque minus, odoreq; vehementius redditur. Iunio ac Iulio Ocimum floret, & particula-
tim quidem, ac diu, ab imo incipiens.

Oξυον, & per ω prima syllaba οκιμον Graeci appellant; nonnulli etiam οζιμον: Latinè Ocimum. Differt ab Ocymo quod ostendimus in Frumentorum historia, pabuli genus esse, & ad differentiam huius per u secunda syllaba scribitur; tametsi & per u, odoratum Ocimum quandoque scriptum reperiatur. Recentiores Βασιλικὸν, Latinè Regium id est, quoque nominant: Officinae, Basilicum: Germani, Basilgen, Belgæ, Basilicom: Galli, Basilic: Itali, Basilico, & quod minus est, Basilico gentile: pleriq; Basili-
cum Gariophyllum hoc vocant.

O C I M U M autem, auctore Galeno, ex secundo quidem est ordine excalfacientium, sed humiditatem habet recrementitiam adiunctam, ob quam commodum non est ut intra corpus sumatur: sed foris adhibitum ad digerendum concoquendumq; idoneum est.

D I O S C O R I D E S Ocimum, ait, si multum edatur, visum hebetat; aluum mollit, flatus mouet, vrinam cit, lac euocat, sed agrè conficitur: impositum verò cum polente te-
nui farina, rosaceo & aceto inflammationibus medetur, &

*Draconis marini ac Scorpionis plague; per se & cum vino
Chio, oculorum doloribus.*

*S V C C V S oculorum caligines purgat, & defluxiones
exiccat.*

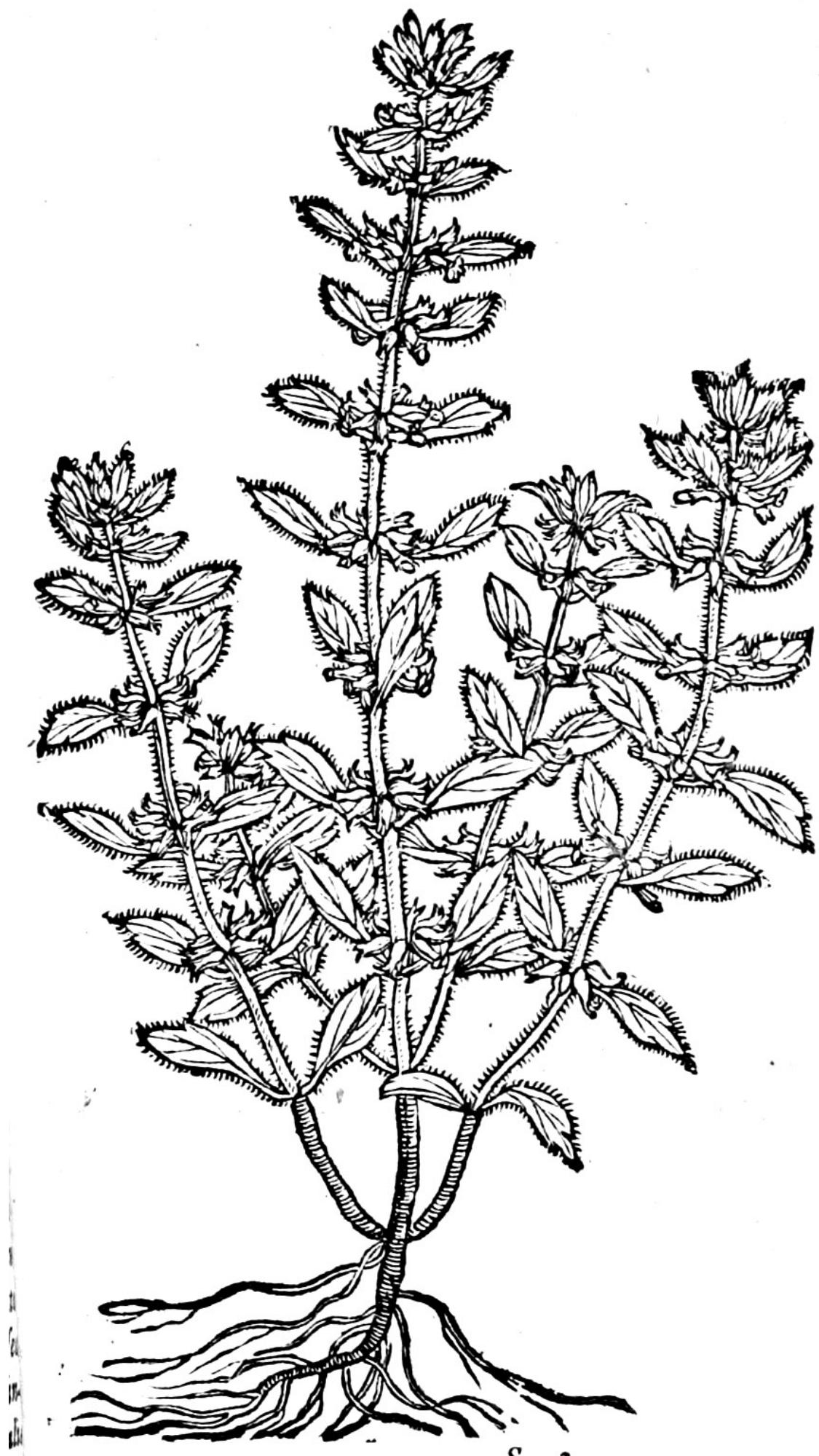
*S E M E N potum prodest atram bilem colligentibus,
suspiriosis, & vrinae difficultate laborantibus: facit idem
sternutationes frequentes, si per nares attrahatur: idem
ipsa herba facit. Claudere autem oculos oportet, sternuta-
tione vrgente.*

*S V N T qui Ocimum vitant, & non edunt; eo quod
commansum & in sole positum vermiculos gignat. Aphri
adisciunt eos qui à Scorpione icti sunt, & ipsum comedre-
runt, absque dolore permanere.*

*R E C E N T I O R E S , inter quos Simeon Zethy est,
Ocimum tradunt olfactu cordi capitique prodesse: semen
cardiacis affectibus succurrere, animi mœrorem ab atra bile
ortum discutere, & hilaritatem lœtitiamq; procurare.*

DE OCIMO SYLVESTRI VVILGARI, SIVE
ACINO. CAP. LXXXV.

*Q V O D recentiorum plerique Ocimum sylvestre nun-
cupant, caulinicos promit complures quadrangulares in-
firmos, terram versus reclinatos: folia ex interuallis bina
contra se posita, parua longiuscula ac latiuscula, aliquan-
tulum hirsuta & aspera, vti & caulinli: flosculos è folio-
lorum sinubus exeuntes, paruos, orbiculatim caulinicos
ambientes, colore è candido nonnihil purpurascentes: semen
exile: radices fibris cohærentes. Odore herba hæc multo
quam Ocimum est infirmiore; utpote exili ac obscuro, sed
tamen cum grauitate quadam non insuauit ad Calamin-
thes aut Ocimi accedente. Exit multis Germanie ac Italiæ
locis*

locis sua sponte, præsertim incultis & arenosis. Aestate tota floret, & non raro Septembri etiam mense.

O C I M V M sylvestre , ut diximus, appellant plerique recentiorum . Quod autem Ocimum sylvestre Plinio , alijs est Ocimastrum & ὄκιμοειδὲς . Ocimoides verò multum à præsenti herbula differt . Siliquas siquidem Ocimoides habet , Hyoscyami siliquis similes , semine nigro , quale est Melanthij prægnantes : huius autem semina minima sunt , & vasculis omnino exiguis continentur , nullam cum Hyoscyami cytinis similitudinem habentibus : ita ut hinc herbulam istam , non esse legitimum Ocimum sylvestre siue Ocimastrum eidens sit . Quam ob causam ab alijs non pro Ocimo sylvestri , sed pro Clinopodio habetur : sed nec horum sententia laudanda videtur . Nam si propter florum secundum caulinulos ambitum , Clinopodium dici mereatur , multæ aliæ eqdem nomine nuncupandæ erunt : vt , Calaminthes , Orualæ , Ormini , Lamij , Dictamni , & Marrubij species quædam , Pulegium , Salvia , Scordium , Melissophyllum , Sideritis , Galenii Alysson , recentiorum Bugula & Cardiaca , similesq; aliæ , quarum omnium flores orbiculatim caulinulos circundant , nulla tamen Clinopodium dicitur . Nobis hæc herba Acino haud dissimilis videtur . Ac non etenim Dioscorides ait , πόσην λεπτόκαρφον siue herbam tenuium farmentorum , coronariam Ocimo similem sed hirsutiorem & odoratam . Cum qua descriptione præsens nostra satis conuenit .

F A C V L T A T E autem aliquantulum calida est & sicca , non absque adstringendi vi ac potentia .

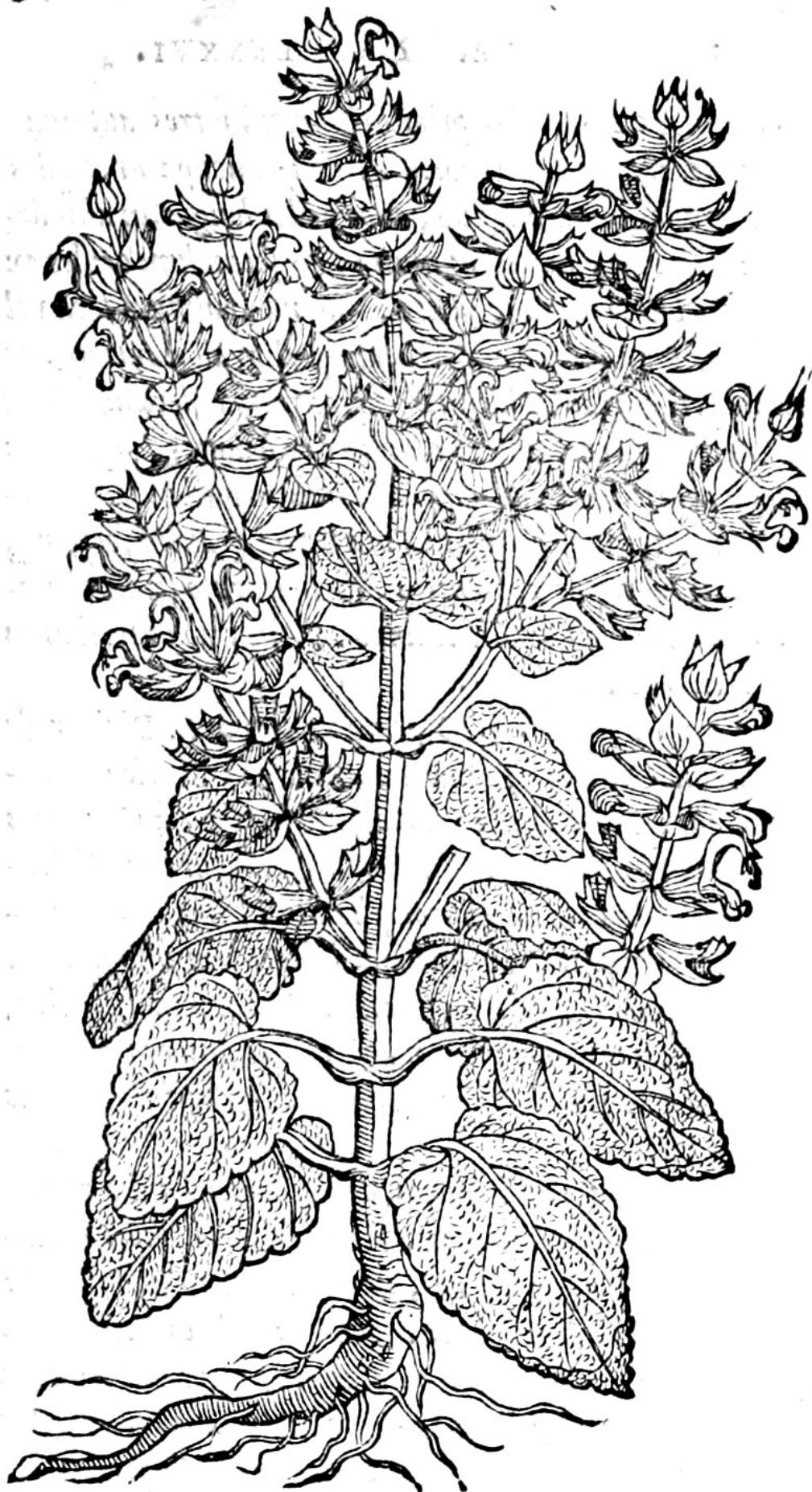
A C I N O N verò Dioscorides tradit , menses & aluum sistere potum ; impositum verò Phygethla & erysipe lata curare .

DE ORVALA. CAP. LXXXVI.

O R V A L A E species prior (eius etenim tres aut quatuor numerantur) quæ propriè Oruala nuncupatur, caules promit crassos quadrangulos, duos pedes longos, in alas diuisos : folia & è radicibus multa, & secundum caules ex interuallis bina contra se posita, magna, palmum lata vel ampliora, aliquantulum aspera, inæqualia, albicantiaq_z, ac nonnihil vti & caules hirsuta : flores forma florum Saluiæ aut Lamij, colore ex diluto cœruleo candicantes, post quos oblonga denticulata vascula pro siliquis, in quibus semen nigrum : radices verò fibrosas. Tota herba grauem fortemq_z spirat odorem caput opplentem, & maturato semine interrit, quod altero fit à satione anno. Seritur ab olitoribus in hortis. Iunio ac Iulio floret.

G A L L I T R I C V M Officinae nuncupant. Dicitur & **Oruala** siue **Orualla**, **Tota bona**, **Sclarea**, **Scarlea**, **Centrum Galli**, **Matrisaluia**: à Gallis **Oruale**: à Germanis **Scharlach**: à Belgis **Scharleye**. Falluntur qui **Alectorolophon** existimant. **Alectorolophon** in **Frumentoru** siquidem historia multum ab **Oruala** differentem ostendimus. Videtur autem hæc **Oruale** species, **Horminum** sylvestre, quod **Dioscorides** ait, viribus magis pollere. Inter omnes etenim **Oruale** ac **Hormini** species, nulla odore aut viribus hac potentior est.

A L T E R A **Oruale** species, caules habet similiter quadrangulares, sed proceriores, bicubitalis videlicet vel altiores: folia quoque aspera, nigriora tamen ac minora: flores similes colore purpureo rubentes: radices vti prioris. Odore hæc minus præstat, omnino exiguo prædita: rara est. Floret eodem quo prior tempore. Baccharim esse, sunt qui putent; eorum autem sententia quam sit probanda,

ostendet Baccharis descriptio, quam à subsequenti proximum dabit caput.

TERTIÆ Oruale, caules quoque quadrangulosi & nonnihil hirsuti sunt : folia per ambitus serrata, Oruale prioris similia, sed minora: flores lutei : semen sufflauum nigricans : radix fibrosa, durabilis naturæ, & multis annis permanens. Apud Belgas à nonnullis in hortis seritur ; in Alpibus autem Italiæ iuxta Tridentum, sponte gigni fertur. Aestate floret. Horminum luteum & Horminum Tridentinum à plerisque appellatur.

POTEST his, & quarta addi species, que pro sylvestri Hormino à Fuchsio depingitur : cauliculi huic breuiores, ceterum hirsuti quoque & quadrangulares : folia minora, oblonga, profundius incisa : flores cerulei: siliquæ per maturitatem deorsum nutantes : semen nigricans : radices similiter nigrae & fibrosæ. Fuchsius in Germania passim ait, omnia prata exornare, suaque sponte in ijs nasci. Tempore florendi cum superioribus conuenit. Oruale & Hormini hæc quoque species, sed iners, & nullius facultatis esse videtur.

AT prior, quam diximus propriè Oralam dici, calida & sicca est ordine tertio ; mensæ modo quoquis sumpta mouet: secundas ejicit : ceruisia aut vino permixta ebrietatem facit, caputq; implet.

ANTONIVS Mizaldus semen utile tradit, ad excutiendam oculorum caliginem, & educenda ea, quæ in illos inciderunt : in oculum siquidem immisum, & multa reuolutione circa bulbum eius circumductum, tandem humore prægnans, & tenuibus membranulis ac sordibus onustum elabitur.

HO R M I N V M *Orualæ etiam quædam species est, sed reliquis minor: caules promit complures dodrantem aut pedem altos, angulosos similiter, subhirsutos: folia lata, rotundiuscula, subaspera, Orualæ multo minora, Marrubij ferè similia, quorum quatuor aut sex superiora, purpureo nigrae Violæ colore, sed tamen dilutiore emicant: flores iuxta folia cauliculos ambientes, colore purpureo diluto albicantes: semen exiguum oblongum nigricans, in oblongis receptaculis, veluti siliquis, quæ maturato semine radicem versus spectant: radicem longam, tenuem, non absq; fibris. Peregrinum Belgio Horminum est, & aliunde in hortos illatum. Aestiuis mensibus florum eius productio; semen interea maturatur.*

Ophuivov Graci: Latini Horminum & Geminalem appellant.

CA L I D V M autem, ut inquit Paulus Aegineta, Horminum est, mediocriter siccum & abstergens. Hormini semen, Dioscorides ait, putatur cum vino potum Venerem excitare: verùm cum melle, argema & albugines oculorum depurgat: cum aqua impositum cœdemata discutit & aculeos extrahit. Idem herba imposta facit. Galenus in libris de Alimentorum facultatibus, de Hormino: Hoc quoque, ait, friso vtuntur, deinde eatenus læviant, vt farina euadat; mel quoque ei admiscent. Parum in seipso habet alimenti, vt quod mediae inter Erysimum & Cuminum sit natura.

DE BACCHARE, EX DIOSCORIDE ET
ALIIS. CAP. LXXXVIII.

BACCHARIS auctore Dioscoride, odorata & coronaaria est herba, cuius folia τραχέα; id est, aspera, alias δασέα, hoc est, densa sunt, magnitudine inter Violam & Verbascum media: caulis angulosus, cubitalis, subasper, παραφυάδας, id est, iuxta adnatas propagines habens: flores purpurei, subalbicantes, odorati: radices Veratri nigri similes, odore Cinamomi. Amat aspera & squalida loca. Gracilis solo nec humido prouenit: Plinius.

Bάνχαγις Gracè dicitur, aut πάνχαπις quasi πάνχαπις, ut plerisque placet: à quibusdam Nardum rusticum appellatur, ut Plinius lib. 21. cap. 6. testatur. Quin & ipse Plinius lib. 12. cap. 12. Nardum rusticum appellat. Sed lib. 21. cap. 19. perperam ita dici refert; statim videlicet, ut quosdam errore falso Barbaricam eam appellare scripsit: Sed eorum quoque error, inquit, corrigendus est, qui Bacchar rusticum Nardum appellauere. Est enim alia herba sic cognominata, quam Græci Asaron vocant. Idem eodem lib. cap. 21. Baccharim quosdam Perpensa appellare ait. Perpensa autem si Asarum est, veluti inter nothas & ascriptitias voces reperitur, non minus horum error, quam priorum refellendus. Nam Baccharis & Asarum non parum differunt, vti Plinius testis est, & ex utriusque descriptionibus collatis eidens. Proinde & perperam Officinae Asarum, Asaram baccaram nuncupant, nomine ex Asaro & Bacchari composito; quasi idem sit Asarum & Baccharis. Qui error ex eo videtur manasse, quod inter nothas Asari appellationes, Baccharis vox etiam reperiatur: aut quod Baccharim Crateuas Asarum nuncupauerit. Quod siquidem Crateuas Asarum nominat, Dioscoridi nequam

quam Asarum, sed Baccharis est. Nam Asarum Dioscoridis caule caret: odoratum non est, nisi solis radicibus: nec etiam coronarium, si vti Plinius ait, vocatum sit Asarum, quoniam in coronas non addatur. Asarum autem Crateuae caules facit, & odoratum ac coronarium est. Patet ex ipsa descriptione, quæ sic habet.

A S A R V M odorata & coronaria est herba: caules Asarum eius geniculati: folia dasycarpa, id est, densa: flores purpurei: radix boni odoris, similis Veratri nigri, odore Cinamomo similis. Nascitur in asperis & squalidis.

E x quibus verbis manifestissimum est, Asarum Crateuae idem cum Dioscoridis Bacchari, & ab Asaro eiusdem esse differens: & male inter nothas voces Asaro Baccharis nomen attributum: peius verò adiectum Asarum coronarium & odoratam esse herbam, quod inter notha, etiam ascriptum reperitur.

M E M I N I T Baccharis etiam Vergilius in Bucolicis ecloga septima, & non modò coronariam eam esse stirpem ostendit, verum etiam fascini depulsoriam:

— Bacchare, inquit, frontem

Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

E S T & Baccharis vnguentum apud Athenaeum lib. 15. quod à Bacchari odorata herba nomen habere potest. Nam, vti Plinius, vnguenta ex ea radice fieri solita, apud antiquos Aristophanes prisca Comœdia Poëta testis est.

C A E T E R V M Baccharis, vt Paulus Aegineta paucis complexus est, radicis decoctum meatus obstructos aperit, vrinam & menses citat. Folia ipsius cùm sint adstringentia fluxionibus opitulantur.

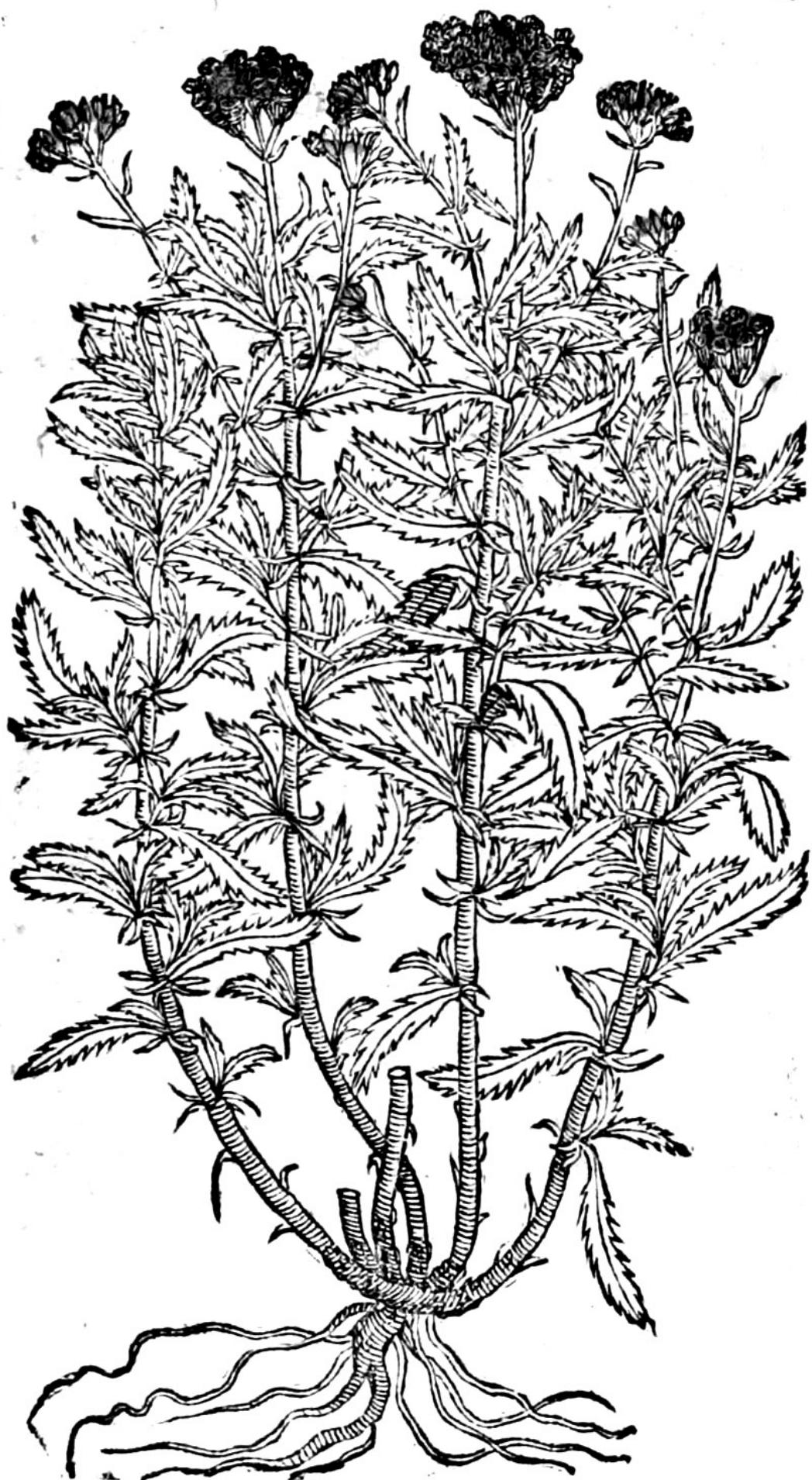
DE BALSAMITA. CAP. LXXXIX.

BALSAMITA coronaria herba non est, sed foliorum eius cum grauitate quadam gratus est odor. Eius duo sunt genera, folijs multum differentia: Maior videlicet & minor.

M A I O R caulis assurgit rotundis, duris, sesquipedalibus: folia eius oblonga, lata, leniter per oras crenata, Lapathi folijs ferè similia, minora tamen & viroris magis albicantis: coma aurei coloris ex multis flosculis veluti corymbis, Tanaceti ac Elichrysi modo in umbella coherentibus; quorum singuli ex multis exiguis staminibus luteis simul farctis, compositi sunt; radices lignosæ, durabilis naturæ, non absque multis adherentibus fibris. Apud Belgas bortensis est, passimq; etiam ab olitoribus colitur. Aestiuis mensibus aurei coloris umbellas promit.

G E R M A N I, Frauwenkraut: Belga, Balseme: & earum officinæ Balsamitam, ac Balsamitam maiorem nuncupant. Est tamen & alia Balsamina, quæ & Charantia ac Momordica; item Balsaminum genere neutro, herbæ ab hac Balsamita differentes ac dissimiles. Matthiolus Men-tham Græcam nominat: alijs Saluiam Romanam; item herbam Lassulatam, Costum hortensem, Mentham Saracenicam, herbam D. Mariæ. Sunt qui volunt Panaces Chironium esse. Plinius etenim, & vulgaria Theophrasti exemplaria Chironium Panaces folio esse referunt Lapathi, floræq; aureo; cuiusmodi hæc herba est. Sed Dioscorides, & Nicandri interpres testem citans Theophrastum, folio illud aiunt esse Amaraci: cuius folium Balsamitæ nequaquam simile est.

M I N O R Balsamita colore, odore, sapore & flore in umbellis aureo, maiore refert: caulinulos promit numerosos, tenues, rotundos: folia parua oblonga, serrata, ac profundè incisa;

*incisa; comam aurei coloris, sed corymbos minores: radices
vti prioris. Rarior hæc est, nec alibi quam apud cognitionis
herbarum studiosos reperitur. Floret eodem, quo præcedens
tempore. Balsamite haud dubio species minor est.*

ITALI Giulam vocant: Valerius Cordus Mentham
*Corymbiferam minorem appellat: priorem vero Mentham,
Corymbiferam maiorem. Plerique Eupatorium Mesues:
alij Dioscoridis Ageraton esse volunt. Eupatorium autem
Mesues idem cum Auicenna Eupatorio est: vires etenim
utrobique eadem: sed formæ descriptio in utroque auctore
corruptissima: ut satis ostendunt Auicenna exemplaria, cuius
posteriora ex Bellunensis correctione, à prioribus hoc loco
multum differunt. Eupatorium autem Auicenna à Diosco-
ridis Eupatorio nequaquam differt; quod vulgo Agrimo-
niam nominant herba ea notissima est, cum qua Balsamita
minor, siue Giulia similitudinis nihil aut perexiguum habet.
Ageraton vero hanc herbam esse, non est quoque verisimile.
Nam Agerato folia Dioscorides tribuit Origani: at Origani
folium subrotundum est: huius vero longum & serra-
tum, ab Origani forma multum differens; quod Giulam &
Ageraton dissimiles esse stirpes ostendit.*

CÆTERVM Balsamita utraque calida & sicca est
secundo ordine, cum amaritudine & adstringendi haud ob-
scura facultate. Auxiliatur foliorum eius quam Conseruam
appellant, diuturnis capitis doloribus matutino tempore
sumpta: defluxiones è capite reprimit ac resiccat: crudos
humores ad concoctionem perducit. Prodest item Cacexia
aut Leucophlegmatia laborantibus, præsertim in initio; ac
omnibus quibus iecur debile ac refrigeratum est. Semen
non secus ac Santolinæ lumbricos & ventris tinea expellit.

REMB. DODONÆI

AD LECTOREM

EPILOGVS.

VANDO eam stirpiū quam concepimus historiam non elementorum serie , sed alia methodo , per genera vide- licet digerere , propositum esset, amice Lector, omni stu- dio ac diligentia anni su- mus , stirpes ipsas in genera- lissima quædam genera distribuere , ac per com- munissimas differentias diuidere : diuisas in libros aliquot disponere ; singulis libris non modò vnius generis , sed consimilium generum complures , suo tamen quæque ordine congerentes . In uno siquidem, flores herbasque coronarias , odoratas, tum & vmbelliferas coniungere curæ fuit : in alio radices, ~~radicem~~ siue purgandi vi præditas, om- nes excedentem qualitatem habentes , cuiusmodi sunt deleteriæ & somnificæ , ac alias nonnullas. In frugum historia , præter frumenta , legumina- que, frugum vitia, palustres & aquatiles complexi sumus . Proximus locus oleraceis relictus est : po- sterior arboribus ac fruticibus . Concessa etiam pars est, inconditæ multitudini, quæ ad prima illa, commodè referri non potuit genera.

S i c autem digestam historiam , & iam olim vernaculo Brabantorum sermone , nec non Galli- co idio-

co idiomate editam , dudum in animo fuit Latinè conscriptam dare , sed dum impendentia negotia conatus nostros remorantur , nec integrā mox absoluere conceditur , proximum fuit per otium particulatim ipsam exhibere ; ut in præfatione , frumentorum , leguminum , &c. historiæ latius scripsimus.

I T A Q V E & nunc non opus totum , sed denuò partem eius , florū videlicet , & coronariarum , odoratarumque nonnullarum herbarum , histriam legendam communicamus . In qua flores quidem omnes , in coronas ac sertā receptos , tum & reliquos , qui propter eam , qua placent gratiam in hortis feruntur colunturque , contraximus : per paucis admodum exceptis .

F L O R E S autem nomino eas stirpes , quæ propter flores commendatæ ac gratæ sunt : veluti radices Theophrastus appellat , quarum præcipue in radicibus vires sunt ; herbas verò , in folijs eas habentes .

O M I S S I autem & præteriti illi modo flores sunt , qui ad alia stirpium genera spectare videbantur : ut quam nostri Rosam Menapiam , siue Geldrensem nuncupant , Rhododendron , Rosa sera siue Hyemalis dicta , & tales pleræque , quæ ad consimiles , quarum species sunt , aptius referuntur .

R O S A etenim Menapia Sambuci aquatichi siue palustris species est , floribus multiplicibus , & in globum mali magni magnitudine coactis , ab

alia vulgari flores in vmbellis faciente solum differens. Appellat hunc fruticem Valerius Cordus *Lycostaphylum*, & utramque speciem eleganter describit: feminam nuncupat, cui flores in vmbellis; marem multiplicibus flosculis, qui sterilis est.

RHODOENDRVM frutex similiter est, quem inter flores numeratum nusquam obseruare contigit.

ROS A hyemalis aut potius *Autumnalis*, Maluæ satiuæ species est, quæ ad oleracea genera pertinet.

*ANEMONE*s simili de causa prætermissæ; ex acrum etenim herbarum genere sunt, Ranunculis haud multum absimiles. Vnius tamen hîc iconem addidimus, satiuæ nempe siue hortësis à Dioscoride nuncupatæ. Depingit Matthiolus tres aut quatuor satiuas, radicibus oliuis stantibus similes; folijs multis, multifidis. Sed hæc nostra folia habet perpauca, Coriandri & Ranunculi cuiusdam palustris similia: flores verò pulchro quasi diluto rubore purpureos, aspectu gratissimos: radicem vnius anni, oliuæ supinæ ac iacenti similem, non nihil geniculatam; vetustiorem verò, omnino nodosam, ex multis veluti oliuis supinis congestam. Nascitur hæc in Germania nonnullis circa Rhenum locis. Floret non primo Vere, sed serius. Sylvestrem eius speciem Theophrastus λειμώνιαν, id est, palustrem nominat. Floret hæc statim primo Vere. Fuchsius eam olim pro Ranunculi specie depinxit. Sunt qui Ranunculum phragmitem
voci-

T

vocent. Flores eius aut lutei, aut candidi, aut purpurei.

Hⁱv s autem historiæ editionem dum paramus, duarum ecce rarissimarum stirpium, & ad hanc operis partem pertinentium, ad nos icones dantur, Chrysanthemi videlicet Peruniani, & Asphodeli palustris. Chrysanthemi Peruniani nobis communicauit integerrima ac honestissima domina Christina Bertolsia, à charissimo coniuge suo, clarissimo ac amplissimo viro D. Ioachimo Hoppero Regis consiliario ex Hispania sibi missam. Asphodeli autem palustris, misit multis modis ornatissimus ac nobilissimus D. Carolus à S. Audomaro, dominus de Dtanoutre, vir non modò stirpium, verùm & historiæ animalium omnium studiosissimus, idemque peritissimus. Vtramque autem huic libro, coronidis vice addendam putauimus. Nequaquam enim tam celebris & admirandæ magnitudinis floris imago; aut tam peregrini Asphodeli, prætermittenda videbatur.

E A D E M verò occasione & aliarum quarundam rarissimarum icones adiunximus priùs non editas; utpote Cirsij, Campanæ Lazuræ à recentioribus appellatae, Panici Indici, & cuiusdam speciei Panacis; quas stirpes, licet ad hanc florum historiam non pertineant, in notitiam tamen adduci incommodè accidere non potest. Stirpium siquidem cognitionem augeri non modò pulchrum iucundumque, verùm utile ac honestum.

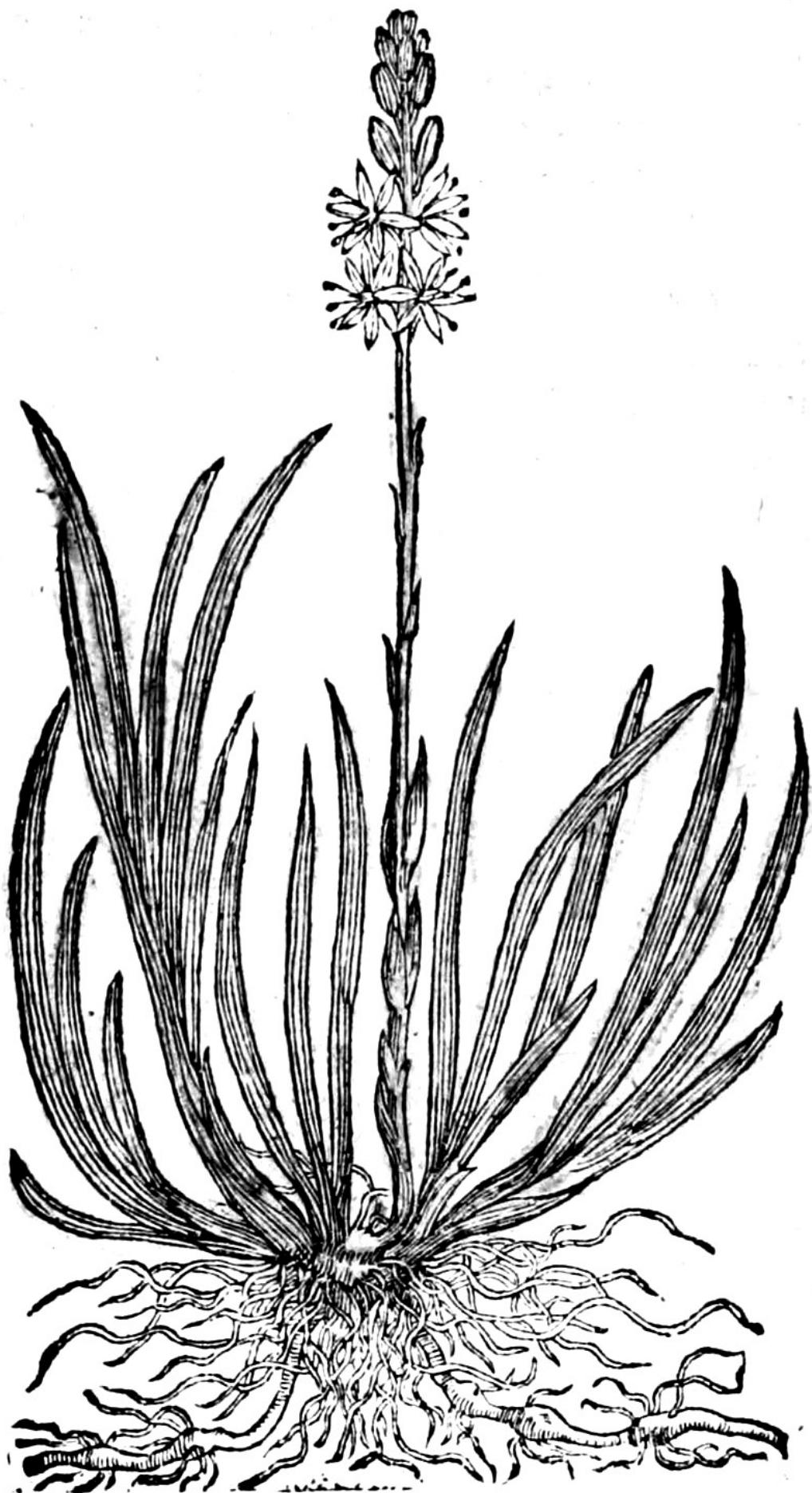
Chrysanthemum Peruvianum annua quidem, sed admodum procera stirps : flos pulcher & insolitæ magnitudinis. In Peru, alijs quæ quibusdam Americæ prouincijs repertum fertur. Satum Madritij apud Hispanos in horto Regio, ad pedes usque 24. adoleuit : caulem promit rectum, brachij crassitudine : folia latissima : florem Chrysanthemo aliquatenus forma similem, sed amplissimum. Medius siquidem eius discus siue orbis pedem latitudine ad duas aut tres uncias excessit, singula verò ipsum orbiculariter ambientia folia, floris Lilij purpurei maioris quodammodo similia, sed maiora, auri luteo colore. Solem Indianum, quod Solis modo radiatus videatur, appellant. Visa hæc nobis stirps est in horto amoenissimo, ac variarum plantarum generibus refertissimo magnifici ac generosissimi D. Ioannis Brancionis, viri stirpium varietatis studiosissimi, cuius liberalitate ac benevolentia, non pauci flores huic historiæ accesserunt, qui alias non fuissent additi ; utpote quos temere alibi, quam in eius hortis, querere fuisset. In huius dico horto, Chrysanthemi Peruviani stirps visa est, sed ad 10. aut 11. tantum pedes adoleuit : folia aliquantulum aspera, eius quod in Hispanijs natum fuit multò minora : floris non nisi rudimentum apparuit, idque hyeme imminente ; qua de causa ad perfectiōnem peruenire non potuit. Eadem verò stirps Patauij in Italia multò quam in Hispania procerior facta fuit ; ad pedes etenim x l. siue palmos Geometricos cxx. adoleuit ; & florem quidem perfecit, sed semen ad maturitatem non perduxit, ut ab
 excel-

excellentissimo viro Iacobo Antonio Cortuso Partitio Patauino in simplicium palæstra exercitatissimo ac doctissimo accepimus ; in cuius amœnissimo viridario enata fuit ; qui etiam facultates huius cognoscere maximè curæ habuit . Nam pediculos foliorum teneros adhuc , pilisque derasis , in craticula decoctos , sale oleoque prius præparatos , esui suaves , & per quām gratos esse , euidenti experimento cognovit ; & similiter ipsos quibus floris foliola semenque insident calyces : quos & ipsius Cinaræ conis siue capitibus delicatores suauioresque in cibo esse scribit , & non minùs , verūm amplius , πρὸς πὰ ἀφροδίσια , ad quæ plurimum possunt , facere . Qua in re industria ac diligentia eius commendari ac laudari satis non potest , dignus certè est , quem omnes docti , ac simplicis Medicinæ studiosi venerentur ac colant : cuim propter diligentiam & industriam , quibus in simplicium rarorum & peregrinorum facultatibus perquendis vtitur : tum vel maximè , quòd conatus multorum , qui circa hanc Medicinæ partem laborant , ingenuè etiam adiuuare conetur , & quām plurimum non raro adiuuet , eorumque studia multum promoueat . Veluti ex ipsius P. A. Matthioli commentarijs omnibus notissimum est , qui ipsius Cortusi opera maximum incrementum & haud exiguum splendorem sumpserunt : vti pluribus locis Matthiolus ipse candidè testatum reliquit . Potuiscent & idem quoque historiæ nostræ testari , si absoluere & ad finem perducere eas licuisset . Non pauca siquidem ab eo & rarissima & valde peregrina accepimus , quæ reliquis partibus , quibus

seruantur, non exiguum auctuarium conferent; si aliquando eas absoluere ocium fuerit. Sed ad Chrysanthemum Perunianum excurrens redeat sermo. Existimari autem posset hic flos Plinij esse Bellio, si credibile foret, illa ætate Romæ vel visum, vel vlo modo agnatum; per ambitum siquidem luteus est, & plus quam quinquaginta folijs, medijs eius orbis cingitur. Talem etenim Plinius Bellionem esse, videtur innuere, lib. 21. cap. 8. Luteus, inquit, Bellio patulicantibus quinquagenis quinis barbulis coronatur. Sed verisimilius Bellionem omnino alium & minorem fore, & fortassis eundem cum Bellide; ut non pauci eruditi suspicantur; qui hunc Plinij locum corruptum iudicant.

A s p h o d e l u s p a l u s t r i s.

A sphodelus palustris folia promit pulchrè virentia, aliquantulum striata, Iridis aut Gladio-li similia, sed angusta & dodrante breuiora: caulem rectum pedalem, Asphodeli satis similem: flores è senis foliolis, exiguis staminibus in medio, veluti Asphodeli; minores tamen, colore è luteo pallentes: semen perexiguum in oblongis acuminatis vasculis: radix longa, geniculata; non absque fibris, serpit Graminis modo. Reperi-tur huiusmodi Asphodelus locis humidis ac palu-stribus in Ericetis, haud procul à Brugis Flan-driæ. Æstiu mensibus floret. Anonymos vulgo est. Asphodeli esse speciem caulis cum floribus Antherico similis ostendit; tametsi folia Gladioli sint, aut Iridis.

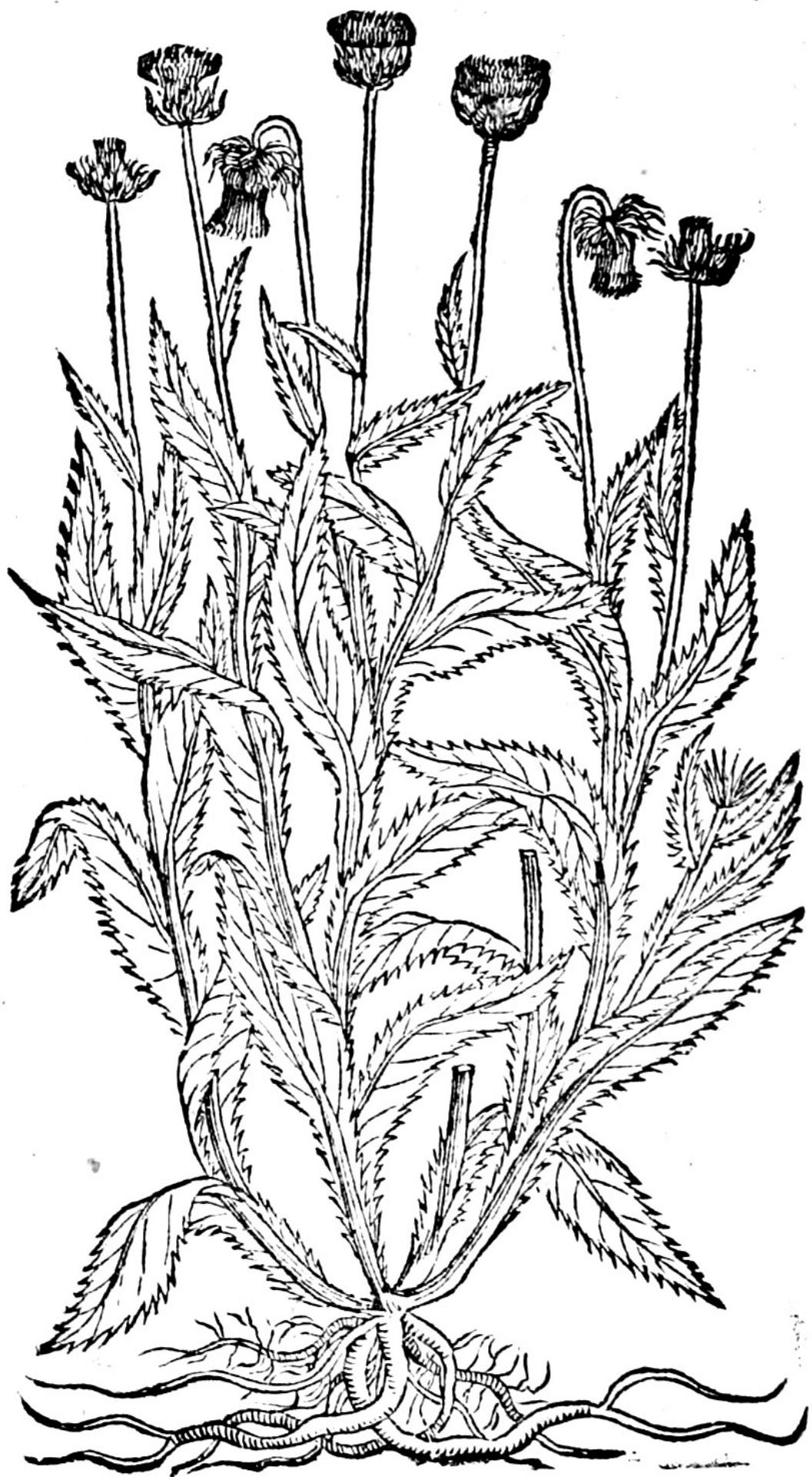

Cirsion.

CIRSION ex Carduorum generibus est : folia habet oblonga, Lactucæ folijs quasi similia : verùm acuminata, Buglossi vulgaris candidiora, per extrema aculeata & aliquantulum crenata : caules rectos duorum cubitorū in plures diuisos, in quorum singulis capitulum eminet hispidum , quod posteaquam flos emarcuit , deorsum reflectitur, & tandem in lanugines resoluitur : flos ex multis staminibus , pulcher , colore purpureo rubet : semen oblongum , splendens , aliorum carduorum simile , sed quam multorum minus: radix oblonga, in duas aut tres diuisa . Belgio peregrinum est, & aliundè in hortos illatum. Fertur alicubi in maritimis locis exire . Floret æstiuo tempore , altero à quo satum est anno . Matthiolus Cirsion etiam quoddam depingit , folijs ab isto haud multum differens , sed floribus in exiguis capitulis multis simul congestis ; aliter omnino quam istius , cuius flores , ut diximus , singulates sunt, & è maioribus capitulis exeunt.

*Campana
Lazura.*

CAMPANA Lazura Convolvuli species est, Belgio & alijs multis prouincijs peregrina . Folia eius lata , angulosa , vetustis & angulosis hederæ folijs maiora, non laevia, verùm aliquantulum hirsuta : caulinuli teneri , qui appositis iuxta pedamentis ac perticis in altum scandentes se circumvoluunt : flores calathi figura , Smilacis laevis ferè similia , sed per oras angulosi , colore in cæruleo purpurei . Plerique Campanam cæruleam ea de causa nominant. Videtur Ligustri non fruticis, sed alterius , cuius veterum nonnulli meminere , species.

302

CAMPANA LAZVRA.

cies. Huius etenim Ligustri duæ sunt : una fiore candido, altera nigro.

ALBI Ligustri meminit Vergilius ecloga secunda, hoc carmine:

Alba Ligustra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Item & Martialis Epigrammatō lib. primo, scribens in Procillum:

*Quædam me cupit inuide Procille
Toto candidior puella Cygno,
Argento, niue, Lilio, Ligistro.*

Nigri verò mentionem fecit Columella lib. 10. in hortis.

*Fer calathis Violam, & nigro permista Ligistro
Balsama cum Casia noctens.*

N I G R V M autem istud Ligustrum, Campana putatur esse Lazura siue cærulea. Nam è cæruleo purpureus color, etiam niger subinde nuncupatur: veluti Violæ nigræ. Ligustrum autem album huius generis Smilacis lœuis flos est; qui vilis nulloque colligente perit, quam ob causam eum cadere Virgilius scribit.

Non minus, immo magis peregrinum Panicum Indicum nuncupatum est, culmos id promit crassos 8. aut 9. pedes altos, crebrò geniculatos: folia è singulis nodis arundinacea, magna, lata, spicas siue verius paniculas crassas, densè compactas, breuiores quidem quàm legitimi Panici, sed tamen crassiores; qux non è sumnio tantùm, sed ex sinibus foliorum, breuioribus ac tenuioribus veluti culmis insidentes exeunt: semen oblongum capillaceis glumis implicatur: radices vt similiū fibrosæ

fibroſe ac firmę. Sub finem æstatis, etiam si feruens calidaque fuerit, maturitatem semen in Belgio vix consequitur : in calidioribus regionibus melius proficit . Panici speciem esse ipsa densè compacta panicula ostendit.

PANACIS species folia edit nonnihil hirsuta *Panacis* asperaque, & terræ proxima, ampla & multiplicia, species. inque plura alia diuisa ; circa caules verò contractiora & pauciora ; quorum singularia , ex quibus totius folij compositio , oblonga sunt , lapathi folijs quadantenus similia , sed tamen minora : caulem trium aut quatuor cubitorum in ramulares adnascentias superius diuisum : flores in umbellis suprà eminentibus, luteos : semen inde latum, subflavum : radix longa est & candida, quibusdam locis veluti genicula habens. Floruit in Belgij hortis Iulio & Augusto . *Panacis* esse speciem constare videtur : semen etenim ex quo primum hic enata in *Panacis lachryma* (*Opopanax nuncupatur*) repertum fuisse à fidissimo ac diligentissimo pharmacopœo Antuerpiensi Petro Coldenbergo accepimus.

PANACES autem, auctore Theophrasto lib. 9. multiplex est. Quoddam in Syria nascitur : deinde & alia tria sunt, Chironium, Heraclium, & Asclepion, quæ à Dioscoride solum describuntur. Præter hæc & unum est πλατύφυλλον siue latifolium ; & alterum λεπίφυλλον tenuifolium ; ita ut in universum sex à Theophrasto *Panacis* species referantur . Cum primo autem istorum vel cum Chironio conuenire præsens posse videtur , cum reli-

quis verò minimè. Heraclium siquidem folio est
amplo, magno, ad ficulnea accedente: Asclepium
verò Thapsiæ, aut ut Dioscorides ait, fœniculo si-
mili. Istud verò nec huius, nec illius, sed omnino
alterius formæ, neque ad ficus, neque ad Thapsiæ,
aut fœniculi accedente. Rursus Panaces latifolium
Centaurium magnum; tenuifolium verò Centau-
rium minus non temere esse putatur. Teste siqui-
dem Plinio, Panaces à Chirone repertum, Cen-
taurium cognominatur. Et Theophrastus Cen-
taurij maioris aut minoris non meminit. Ex his
apparet, nullum istorum quatuor, hanc Panacis
speciem esse. Quódnam verò ex reliquis duobus
sit, certò etiam affirmari non potest; cum propter
auctorum breuitatem; tum eorundem varietatem.
Syriacum quale sit, Theophrastus non describit:
Plinius illud esse ait lib. 12. cap. 26. folijs ampla Plinij error
magnitudine rotundis: sed suspicio est, hæc ex He-
raclijs descriptione desumpta fore. Lib. etenim 25.
cap. 4. Heracleoticum Origanum pro eo perperam
supposuit. Chironium Theophrasti exemplaria &
Plinij, folio tradunt Lapathi; Dioscoridis verò &
Nicandri interpretis Amaraci. Expende Lector, &
quæ magis lectio probanda veniat, cogita. Si Chi-
ronium folio est Lapathi, poterit istud Chironium
esse: singularia eius siquidem folia, Lapathi simi-
lia esse scripsimus: si verò Amaraci, haud erit; sed
Syriacum esse consequetur, quod verisimillimum
videtur. Effundit etenim lachrymam, si caulis eius
æstiuis mensibus, Sole feruente vulneretur: quod
Syriacum facere Plinius apertè scribit, Theophra-
stus innuit; quam Chironium reddere nusquam

scriptum reperitur. Est autem lachryma hæc Oponaci colore similis , sed nullius aut exigui apud nos odoris, quod propter soli frigiditatem accidit. In calidis siquidem regionibus omnia odoratoria ; in frigidis verò minus odorata gignuntur , vt Theophrastus testis. Et de his hactenus.

At in florum historia , quid à nobis præstitum sit , qui æquum adhibitus est iudicium , facile æstimabit . Nos vt in aliorum scriptis , sicubi veritati minus nitantur , eleuandis , nullis aut exiguis verbis utimur ; ita in nostrarum lucubrationum commendatione non putamus inhærendum. Bene vale, Pridie Cal. Nouemb. Anno 1567.

F I N I S.

Hic liber nihil habet Romanae Ecclesiae fidei contrarium, aut Reipub. offensuum.

Quod attestor Sebastianus Baer, Delphius, insignis Colleg. Eccles. S. Mariæ Antuerpiens. Plebanus.

H V I V S L I B R I

I N D E X.

A

A Cinos.

Acoros.

Acroscorodon.

Adonidis flos.

Aegilops.

Ageraton.

Aglaophotis.

Alabastris.

Albucus.

Alisma.

Allium caninum.

Alopecuros.

Amarantum.

Amarantus purpureus.

Amaracus.

Anemone.

Anthemis.

Anthera.

Anthericos.

Antirrhinum.

Antirrhinum sylvestre.

Aphricanus flos.

Aquileia.

Aquilina.

Armerij flores.

Afarum Crateux.

Asperugo.

Asphodelus.

Asphodelus bulbosus.

Asphodelus luteus.

Asphodelus palustris.

Astragilitis iris.

Aurelia.

278

155 Baaras.

171 Baccaris.

236 Balsamita.

171 Baptifecula.

289 Barba hirci.

114 Barbarica.

99 Basilicum.

137 Basilicum satyrium.

76. & 220 Bellis.

173 Bellio.

34 Betonica coronaria.

249 Bifolium.

89 Bolbocastanon.

257 Bolbonac.

237. & 292 Bucinum.

227 Bulbine.

99 Bulbus esculentus.

137 Bulbus leucanthemus.

82 Bulbus sylvestris.

84 Bulbus vomitorius.

60 Buphthalmum.

230. & 237

80 Buzeiden.

ibidem

B

116

279. & 284

286

51

222

66

275

216

245

298

66

220

129

25

56

171. & 173

169

176

179

187

230.

237

219

C

66 Calathiana Viola.

34

285 Calendula.

57

132 Callionymos.

132

135 Caltha.

57. & 241

140 Caltha Alpina.

59

138 Camomilla.

227

298 Campana lazura.

300

150 Campanula.

36

249 Canina sentis.

100

Canis

I N D E X.

Canis cerebrum	82	Cotula alba	229
Cantabrica	66	Cotula fœtida	228
Casia	264	Cotula lutea	231
Caryophyllei flores 64. & 66	Crocus		164
Caryophyllus Indicus	60	Cuminum sylvestre alterum	
Centrum Galli	279	56	
Cepa agraria	180	Cyanus flos	49
Ceruicaria	31	Cyanus maior	51
Chamæcyparissus	254	Cyix	171
Chamæiris	149	Cynosorchis	201. & 214
Chamæmelū odoratum	232	Cynobatos	101
Chamæmelū Romanum	234	Cynospastos	114
Chamæmelum sylvestre	228	Cynorhodon	123
Chamæmelum vulgare	225	Cypirus Plinij	157
Chironium panaces	286	D	
Chrysanthemum 231. & 243	Damasonium		76
Chrysanthemum odoratum	Damasonium nothum		77
	232	& 79	
Chrysanthemum Perunianum	Delphinium		55
	294	Desiderium	74
Chrysitis	251	Dichomenion	114
Chrysocome	251. & 249	Digitalis	40
Cirsion	300	Digiti citrini	219
Cistus	105	Dulcisida	114
Clauellata herba	18	E	
Cleonicon	261	Elichryson	247
Clinopodium	259	Empetron	271
Cneorum	264	Entaticos	214
Color ferrugineus	125	Equitis calcar	53
Color silis Attici	15	Eranthemum	235
Comosandalus	121	Eupatorium Mesuæ	286
Concilium	39	F	
Consiligo	239	Ferrugineus color	125
Consolida media	247	Flores Armerij	68
Consolida minor	246	Flos Adonidis	236
Cōstantinopolitanus flos	72	Flos Aphricanus	60
Cornicis flos	ibid.	Flos caryophylleus	64
Corymbe	45	Flos Constantinopolitanus	
Costus hortensis	286	72	
		Flos	

INDEX.

Flos Cornicis	72	<i>Intybum agreste</i>	47
Flos Cyanus	49.& 51	<i>Iouis flos</i>	44
Flos frumentorum	51	<i>Iris</i>	142
Flos Hierosolymorum	74	<i>Astragalites</i>	150
Flos Iouis	44	<i>Iris bulbosa</i>	163
Flos micancalus	49	<i>Iris Illyrica</i>	149
Flos petilius	62	<i>Iris lutea</i>	153
Flos Pothus	74	<i>Iris sylvestris</i>	152.& 153
Flos regius	53	<i>Iris sylvestris lutea</i>	155
Flos solis	109	<i>Iris tenuifolia</i>	148
		<i>Iunonis Rosa</i>	118
G			
Gallitricum	279	K	
Geminalis	282	<i>Keyri</i>	21
Gilarus	273		L
Githago	49	<i>Ladanum</i>	108
Gith ex segete	ibidem	<i>Lanaria</i>	74
Giula herba	289	<i>Lassulata herba</i>	286
Gladiolus	157	<i>Lavandula</i>	263
Gratia Dei	109	<i>Laurio</i>	273
		<i>Lectipes</i>	261
H			
Haftula regia	137	<i>Ledon</i>	108
Helianthe	109	<i>Leo</i>	84
Helianthemum	ibidem	<i>Leucanthemum</i>	227
Helleborastrum	240	<i>Leucanthemum odoratū</i>	232
Hemerocallis	121.& 130	<i>Leucoion album</i>	19
Herba casta	114	<i>Leucoion bulbosum</i>	191
Herba clauellata	18	<i>Leucoion luteum</i>	21
Herba D.Mariæ	286	<i>Lilialis</i>	146
Herba laffulata	286	<i>Lilium</i>	118
Herba siminina	82	<i>Lilium cæruleum</i>	36
Herba Trinitatis	18	<i>Lilium conuallium</i>	133
Hieris	146	<i>Lilium non bulbosum</i>	128
Hierobulbus	163	<i>Lilium purpureum</i>	121
Hirci barba	222	<i>Lilium sylvestre</i>	126.& 128
Horminum	282	<i>Linaria</i>	87
		<i>Lingua ceruina</i>	157
I			
Iacea	18	<i>Lunaria</i>	27.& 114
Iasione	39	<i>Lunaria Græca</i>	27
Idæus dactylus	114	<i>Lunaris</i>	114
			Lipi
		V 4	

I N D E X.

Lupi	146	Ocellus Damascenus	ibid.
Lychnis coronaria	42.& 44	Ocimastrum	47.& 278
Lychnis sylvestris	45.& 47	Ocimoides	278
Lychnitis	42	Ocimum	273
Lycopersium	63	Ocimum sylvestre	276
Lycostaphylos	292	Oculus Christi	44
Lyon	76	Oculus bouis	230
		Opalis grata	82
M			
Maiorana	255	Ophrys	220
Mariana Rosa	44	Orchies	201.& 214
Mariana Viola	27	Orminalis	214
Martagon	128	Ornithogalon	178
Marum	255.& 257	Orontium	86
Marum vulgare	259	Oruala	279
Matricaria	230	Osyris	38.& 89
Matisalua	279	Othonna	62
Medion	29	P	
Melandrium	231	Paeonia	110
Melanthium ex Tritico	49	Palma Christi	219
Menion	114	Panaces Chironium	286
Menogenion	ibidem	Panacis species	305
Mentha corymbifera	289	Panicum Indicum	304
Mentha Græca	286	Panion	214
Mentha Sarracenica	ibidem	Parthenium	230
N		Petilius flos	74
Narcissus	180	Phyteuma	86
Narcissus Iuncifolius	187	Pneumonanthe	36
Narcissus luteus sylvestris	189	Pothus flos	74
Narcissus Marcelli	186	Pseudo acoros	155
Narcissus medio luteus	183	Pseudoiris	153
Narcissus medio purpureus	181	Pseudo Melanthium	49
		Pseudo Narcissus	189
Nardus Italica	264	Pseudo orchis	220
Nardum rusticum	284	Pulegium montanum	269
Naronica radix	146	Pytion	171
Nautica radix	156	R	
Nigellastrum	47	Radix nautica	156
O		Rapum sylvestre	27.& 31
Ocellus	66	Rapunculum	33
		Regium	

I N D E X.

<i>Regium</i>	275	<i>Setanium</i>	171
<i>Regius flos</i>	53	<i>Silis attici color</i>	15
<i>Rhaphanitis Iris</i>	149	<i>Singentiana</i>	156
<i>Rhizotomos Iris</i>	ibid.	<i>Sinapi persicum</i>	27
<i>Rhododendron</i>	292	<i>Sisyrichium</i>	159.& 161
<i>Rosa</i>	92	<i>Solsequium</i>	59
<i>Rosa canina</i>	100	<i>Spatula</i>	146
<i>Rosa cæli</i>	44	<i>Spatula foetida</i>	151
<i>Rosa dominarum</i>	ibid.	<i>Spica</i>	264
<i>Rosa fatuina</i>	114	<i>Sticas citrina</i>	251
<i>Rosa Græca</i>	45	<i>Stœcas</i>	265
<i>Rosa hyemalis</i>	292	<i>Stœcas citrina</i>	249
<i>Rosa Iunonis</i>	118	T	
<i>Rosa Menapia</i>	291	<i>Tanacetum Peruvianum</i>	60
<i>Rosa syluatica</i>	107	<i>Taura</i>	45
<i>Rosmarinus coronarius</i>	261	<i>Testiculus canis</i>	201
	S	<i>Testiculus hirci</i>	210
<i>Saluia Romana</i>	286	<i>Testiculus leporis</i>	208
<i>Sampsychum</i>	255.& 257	<i>Testiculus Morionis</i>	205
<i>Santolina</i>	253	<i>Testiculus odoratus</i>	213
<i>Santonici semen</i>	254	<i>Testiculus Serapias</i>	210
<i>Saponaria</i>	47.& 74	<i>Thlaspi Crateuæ</i>	27
<i>Saxifrangon</i>	271	<i>Thryallis</i>	42.& 44.& 53
<i>Satyrion</i>	199.& 214	<i>Thymum</i>	267
<i>Satyrium basilicum</i>	216	<i>Thymum capitatum</i>	268
<i>Saxifranga</i>	271	<i>Thymum dutius</i>	ibidem
<i>Scarlata</i>	70	<i>Thrysus</i>	78
<i>Scarlea</i>	279	<i>Tinearia</i>	251
<i>Sclarea</i>	ibidem	<i>Tora</i>	45
<i>Scorzonera</i>	222	<i>Tota bona</i>	279
<i>Selenion</i>	114	<i>Tragopogon</i>	222
<i>Selenogonium</i>	ibidem	<i>Tragorchis</i>	208
<i>Semen sanctum</i>	254	<i>Tricolor Viola</i>	16
<i>Semen contra lumbricos,</i>	Trifolium Satyrium	199	
ibidem	Trinitatis herba	18	
<i>Serapion</i>	114	<i>Tulipa</i>	196
<i>Serpentaria</i>	225	V	
<i>Serpillum</i>	271	<i>Vaccinium</i>	15.& 168
<i>Serpillum vulgare</i>	269	<i>Venerea radix</i>	156
	V 5	Venuſta	

I N D E X.

Venusta minor	82	Viola Mariana	27
Veratrum nigrum	237	Viola matronalis	23
Veronica coronaria	66	Viola nigra	13.& 14
Viburnum	99	Viola parietina	23
Victorialis rotunda	157	Viola peregrina	25
Victorialis longa	159	Viola tricolor	16
Viola alba	19.& 21	Violaria	14
Viola alba bulbosa	193	Viperina	225
Viola arborescens	21	Vnguentaria	156
Viola Calathiana	34	Vnifolium	133
Viola flammea	18	Vrinalis	87
Viola hyemalis	25	X	
Viola latifolia	26	Xyris	152

E R R A T A.

Pag. 8. lin. 10. palabundos 18. 25. quod φλόγιον.
 19. 20. Micancalum. 51. 5. digestis. ibidem. 7. Centaurij. 62. 11. Othonnam. 82. 14. ei videlicet cui.
 149. 30. Chironium. 155. 23. amaras. 162. L I R I V M
 M A I V S. 180. 9. nuncupatus. 188. I V N C I F O L I V S.
 202. A L T E R. 227. 9. familiare. 236. 13. ιράνθεμον.
 287. M I N O R. 288. M A I O R. transpositæ siquidem his
 locis imagines sunt. 300. 28. similes.

INDEX GRÆCARVM

V O C V M.

A

A Γλαοφωτίς
 ἀγριοκάσανος
 ἀθάνατος
 ἀκίνες
 ἀκόρος
 ἀκυλώνιον
 ἀμάραντον
 ἀμέδυσος
 ἀνακτόρεον
 ἀνάρρινον
 ἀνεμωνή
 ἀνθεμίς
 ἀνθεμον φυλλῶδες
 ἀνθερηὸς
 ἀνθος τῶν ἐόδων
 ἀντίρρεινον
 ἀνυδρος
 ἀρεον
 ἀσφόδελος
 ἀτόκιον
 ἀυτογενὲς
 ἀφροδισίας

B

Βάκχαρις
 Βαλάριον
 Βασιλικὸν
 Βετονικὴ
 Βολβοκάσανος
 Βολβίηη
 Βόλβος ἀιματικὸς
 Βόλβος ἐμελικὸς
 & 189.
 Βουκράνιον

114		Γ
179 γερανοπόδιον	45	
45 γλυκυσιδὴ	114	
278 γονγγύλη ἄχεια	30	
156 .		Δ
45 διάχυσις	56	
91 διάχυλος	ibid.	
82 δελφίνιον	55	
157 δίος ἄνθος	44	
82		Ε
237. 292 ἐλειόχρυσον	249	
227 ἐλίχρυσον	ibid.	
49 ἔμπετρον 271 ἕραυλος 273		
137 ἔρυθρον σατύριον	199	
99		Η
82 ἡμεροκαλλίς	121. & 130. 131	
184 ἡράνθεμον	227. & 236	
157		Θ
137 θαυμασὸς	146	
47 θελπίδη	ibid.	
184 θεοδόνιον	114	
156 θρυαλλίς	42. & 44	
θύμος	268	
284 θύμος κεφαλωτός	268	
45 θύμος σκληρότερος	ibid.	
275 θύρσον	ibid.	
66 θύρσος	78	
179		Ι
169. & 171 ἰασιάνη	38. & 39	
131 ἱερακοπόδιον	47	
184. ἱέρις	146	
ἱεροβόλης	163	
82 ἴον πορφυροῦν	14	
		ἱρις

Τ Ι Ν Δ Ε Χ.

έρις	146 λευκόδιον	21. & 169. & 193
έρις ἄγρια	15. λευκόδιον μύλινον	23
	λίδον	108
	146 λεβαντιστεφανωμαπχή	261
κ	152 λιμνική	157
καθαίρων	ibid. λυγνίπη	42. & 44
κακής	118 λύκος	146
κακός	56 λυχνίς ἄγριε	47. & 82
καλλέρεον	87 λυχνίστεφανωμαπχή	44
κάμαρος	66 λυχνίπης	ibid.
καρπός	300	M
κέσρον	107 μαλόδιον	45
κίρσιον	261 μάρον	257
κλινοπόδιον	222 μαχαιρόφυλλον	157
κομή	126 μαχαιρώνιον	ibid.
κομοσάνδαλος	45 μελάνθεον ἐκ τῶν πυρῶν	49
κορύμβοιον	118. & 131 μελάνιον	14
κρινάνθεμον	118 μονόφυλλον	134
κρίνον	131	N
κρίνον ἄγριον	121 Ναρκίσσος	184
κρίνον πορφυροῦν	118 Νηρειάδιον	56
κρινώνια	56 Νήριον	ibid.
κρόνος	165	Z
κύριξ	171 ξίφιον	157
κύμινον ἄγριον	56 ξυρίς	152
κυνανθεμίς	230	O
κυνοβοτανή	ibid. ὄφοντα	62
κυνοκεφάλιον	82 ὄχιμον	275
κυνόροδος	100 ὄπερτρίτης	146
κυνόσθατη	101 ὄρμινον	282
κυνὸς ὄρχις	201. & 204 ὄρυζόγαλον	178
κύπινος	107 ὄρχιες	201. & 214
	ὄρχις σεραπίδας	212
Λ	108 ὄσυρίς	89
λάδον	ibid. ὄυράνια	146
λάδανον	47	P
λαμπάς	118. 163. & 184 παιόνια	114
λείριον	163 πάκχαρις	284
λείριον ἔτερον	227 παράλυσις	56
λευκάνθεμον	πιπάνη	

I N D E X.

πιπόν	169. & 199 πραγματώγων	222
πεθήκιον	82 πραγόρχις	208
πόθος	74 πραχήλιον	31
πορφυραιθές	123 & 131	T
P	ὑάκινθος	56. & 123. & 168
ρόσηθρον	107 ὑποχισίς	107
ρύσδον	98 ὑσόδριον	257
ρύσδώνια	ibid.	Φ
S	φάσγανον	157
σαμψύχον	255 φλόγειον	18
σαξίφραγγος	271 φλόξ	ibid.
σαρξίφαγος	ibid. φύτευμα	86
σατύρον	199	X
σατύρον Βασιλικὸν	216 χαμαιμηλον	227
σισυρίχιον	161 χρυσάνθερον	227. & 243
σκῆπτρον	45 & 249	
στίχας	267 χρυσοκόμη	251
στοίχας	ibid.	Ψ
σώσανδρον	56 ψιχότειοφον	66
T		Ω
τάυρον	45 ὄκιμοειδές	42. & 47
πραγμάτεια	47 ὄκιμον	275

P R I V I L E G I V M C A E S A R E V M.

M A X I M I L I A N V S I I Diuina fauente clementia ele-
ctus Romanorum Imperator semper Augustus ; Germaniæ,
Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ & Sclauoniæ, &c.
Rex; Archidux Austriæ; Dux Burgundiæ, Styriæ, Carnithiæ,
Carniolæ, & Wirtébergæ; Comes Tyrolis &c. Recognoscim
us & notum facimus tenore præsentium vniuersis: inter alia
maiorum nostrorum consilia , illud haud postremum fuisse
comperimus , vt ad Imperij Romani decus & dignitatē plu
rimūm facere arbitrarentur, nō minus rem litterariam, quām
militarem disciplinam propagare : quod litterarum monu
mentis, quidquid fortiter & præclarè gestum esset, illustrari
cognoscerent , & æternæ memoriæ consecratum ad posteros
ita transmitti, vt tam exteris quām domesticis populis, exem
pto ad virtutē esse posset: quodque optimatum artium studia,
& quidquid ad humanæ vitæ cultum atq; vtilitatem in qua
que arte fuisse ex cogitatum, litteris & contineri & conser
uari optimè didicissent . Illorum nos laudatis vestigiis insi
stere summo studio cupientes , dignum imprimis duximus
prudenter & accuratè cauere; vt si quis ad eam rem quidquam
vel industria vel laboribus & impensis suis cōtulerit , ne huic
fraudi beneficium publicum sit. C v m itaque sincerè no
bis dilectus Christophorus Plantinus ciuis & typographus
Antuerpiensis nobis humiliter exponi curatit ; se veteres
nonnullos auctores , vel nunquam antea visos , & raros, vel
emendatores, aliaque opera magni momenti; in primis ve
rò Biblia Hebraica , Nouum Testamentum , Eunapium de
vitis Philosophorum , Illustrum de poëtis , Nonium Mar
cellum , Petronium Arbitrum , omnes veteres Poëtas corre
ctos vel commentariis illustratos : Emblemata Sambuci , Di
ctionarium Hebraicum , Dictionarium Græcum , L. Iulium
Florum de Gestis Romanorum cum Commentario Ioan
nis Stadi , & si quæ huius generis alia, vel antea non edita vel
emendatoria, locupletiora, auctiora, & illustriora facta sunt,
quacunque in lingua, imprimere cōstituisse: vereri autem, ne,
quod sæpen numero vsu venire consuevit, alijs non nulli, qui
alieno labore & industria partis , fucorum more inhiare , &
frui soleant , ea quæ ille magnis sumptibus & impensis colle
gerit, & typis procuderit, mox ad suum cōpendium, minore
sumptu & labore imitentur, atq; effingant, illiisque labor om
nis,

nis, sumptus & impensæ, omne quoque lucrum & laboris
præmium, atque adeo (quod dici solet) oleū & opera pereat:
ideoque suppliciter à nobis petierit, ut contra huiusmodi im-
probos quorundam lucri cupidorum conatus, fraudem &
iniurias, Privilegijs nostri prærogatiua munire illum digna-
remur. N o s huiusmodi illius precibus æquis & iustis be-
nignè annuentes, & prædicti Christophori Plantini honestos
conatus promouere, atque indemnitatí illius quām maximè
econsultum cupientes, hoc publico edicto cautum volumus,
& sancimus, ne quis cuiuscunque status, gradus, ordinis, aut
conditionis fuerit, quacunq; sacri Romani Imperij & ditio-
nis nostræ fines patent, deinceps prædicta, aut alia quæcunq;
probatorum auctorum opera, quotquot vel haec tenus non-
dum impressa, vel ab aliis quidē impressa, nouis autem dein-
ceps scholiis, annotationibus, aut commentariis aucta & il-
lustrata, præfatus Plantinus primus typis procuderit, intra
proximum sexennium à prima cuiusque operis aut volumi-
nis editione vlo pacto eiusdem vel diuersi characteris forma
excudat, aut excusa ab aliis intra nos tro & Imperij fines ven-
denda importet, seu quo quis modo distrahat manifestè vel oc-
cultè, sub pœna decem Marcharum auri puri, quartum dimi-
dia fisco nostro imperiali fraudis vindici, residua verò pars
prænominato Plantino cedat, præter librorum, sicut præmit-
titur, ad imitationem impressorum amissionem; quos idem
Plantinus vbi cumque locorum naetus fuerit per se, vel suos,
adiumento magistratus loci, vel citra, propria auctoritate sibi
vendicare inq; suam potestatem redigere potest. In cuius
rei fidem præsenti edicto manu nostra subscripsimus &
sigillum nostrum apponi iussimus. Datum in ciuitate nostra
Vienna Austriae, die xx i. mensis Februarij, Anno Domini
M. D. L X V . Regnum nostrorum, Romani, i i i. Hunga-
rici, i i. Bohemici verò x vii.

M A X I M I L I A N V S.

Ad mandatum sacræ Cæs.
M. proprium.

Haller.

zehn zu
XI

Sumf. 3 1/2 72 Pfund
zu 10 Pfund 8 Pf.

644

Anna Domini

aus der Seiner

amend

Suent natur,

P. 241.
Page 241.

G. B. X. 241a

